

8
ROMÂNIA POLIROM

Alaa al-Aswani

*„Romanul e ca o aventură romantică dintr-o plină degețită țară,
cuți și cuți parca cea mai frumoasă.”*

Aș fi vrut
să fiu egiptean

POLIROM

Alaa al-Aswani

Aș fi vrut
să fiu egiptean

Traducere din limba arabă
și note de Nicolae Dobrișan

POLIROM
2012

ALAA AL-ASWANI s-a născut în 1957, în orașul Cairo. A urmat Facultatea de Medicină la Universitatea din Cairo, specializându-se în stomatologie, și a făcut studii de master la Universitatea Illinois din Chicago. Este de profesie dentist, scrie proză, dar în același timp este considerat și unul dintre cei mai importanți lideri de opinie din presa egipteană. A debutat pe scena literară în 1990, fiind privit ca un demn succesor al laureatului Premiului Nobel Naghib Mahfuz, însă succesul internațional i l-a adus publicarea romanului *Blocul Iakubian* (2002; Polirom, 2008). Reeditat de mai multe ori, tradus în numeroase limbi și adaptat pentru marele ecran, acesta a provocat controverse aprinse, rămânând timp de peste cinci ani cea mai vândută carte arabă. I-a urmat romanul *Chicago* (2007; Polirom, 2010), care s-a bucurat de aceeași largă apreciere din partea publicului cititor.

*Lui Abbas al-Aswani, tatăl meu,
care m-a învățat...*

Alaa

În loc de prefață

1

Prima prezentare a unui film din istoria omenirii a avut loc în decembrie 1895, în Salonul Indian de la Grand Café, situată în Boulevard des Capucines din Paris. La numai un an după aceea, filmul a ajuns în Egipt și prima proiecție a avut loc în noiembrie 1896, în Alexandria, într-o sală al cărei proprietar era un italian pe nume Dello Strologo. A fost un eveniment remarcabil în viața egiptenilor și a străinilor care trăiau în Egipt, așa că în gazetele vremii au apărut numeroase comentarii entuziaste despre noua invenție, iar prețul extraordinar de ridicat al biletelor nu a împiedicat lumea să dea buzna la cinema. Proiecția dura cam o jumătate de oră și consta dintr-o serie de episoade fără legătură între ele, fiecare durând doar câteva minute, inspirate din viața obișnuită de pe străzi, din păduri sau de pe mare. În pofida naivității subiectelor și a tehnicii primitive de filmare, lumea a fost din capul locului cucerită de arta cinematografică și oamenii achitau prețul biletelor fără ezitare, întrecându-se să intre în sala de proiecție și să ocupe scaunele așezate pe rânduri, așteptând cu nerăbdare clipa magică în care lumina se stingea, așternându-se un întuneric desăvârșit, iar scenele începeau să se succedă pe ecran. Fără îndoială că satisfacția resimțită de primii spectatori care vedeau scenele din viața reală pe ecran era la început mai mare decât plăcerea ce ne-o oferă astăzi arta cinematografică, în ciuda unei reacții curioase care însoțea proiecția: uimiți de ceea ce vedeau pe ecran, de multe ori spectatorii se transpuneau cu totul în acele evenimente, închipuindu-și că ceea ce vedeau se petrece adevărat. Când se iveau talazurile înalte ale unei mări întunecate, îi cuprindea spaima, iar dacă pe ecran apărea un tren gonind și puffând, mulți dintre ei țipau îngroziți și se înghesuiau să iasă din sală, de teamă să nu fie striviți de roțile uriașe. Cum incidentele regretabile de acest gen s-au repetat, Dello Strologo,

proprietarul sălii, s-a gândit să instituie o tradiție: îi năpotea pe spectatori la intrare și, după ce achitau prețul bilotului, înainte să ia loc pe scaune, îi invita să-l însoțească până aproape de ecran și li se adresa prinzând pânza între degete:

— Acest ecran nu-î decât o bucată de pânză ce nu se deosebește prea mult de un cearșaf de pat. Imaginile pe care o să le vedeți sunt proiectate pe acest ecran, fără ca din el să iasă ceva. Peste câteva clipe o să vedeți un tren gonind nebunește. Nu uitați, doamnelor și domnilor, că aceasta nu este decât o imagine a trenului și, prin urmare, nu aveți motiv să vă speriați, căci nu există nici o primejdie pentru dumneavoastră.

Astăzi, la mai bine de o sută de ani după ce s-au petrecut astfel de incidente, teama spectatorilor de imaginea trenului ni se pare caraghioasă și amuzantă, dar – din păcate – unii cititori de literatură continuă și în zilele noastre să confunde imaginația cu realitatea și din pricina asta am avut mult de suferit, atât eu, cât și numeroși alți romancieri. În romanul meu intitulat *Blocul Iakubian*, am înfățișat două personaje – Abaskharon și Malak, doi frați dintr-o familie de copti¹ săraci care se caracterizau prin șiretenie, excentricitate și vivacitate, dar care în lupta lor amară pentru supraviețuire nu s-au sfiit niciodată să recurgă la minciună și la furt. După apariția romanului, m-am trezit că un prieten copt îmi zice cu reproș în glas:

— Cum de ți-a venit în minte să prezinti personajul copt într-o manieră atât de umilitoare?

Ce puteam să-i spun? I-am răspuns – deși nu cred că l-am convins cătuși de puțin – că n-am înfățișat personalitatea egipteană coptă în general, ci am zugrăvit niste personaje literare care s-a întâmplat să fie copte, după cum cartea este plină de personaje musulmane corupte, fără ca din asta să putem trage concluzia că toți musulmanii ar fi corupți.

Tot la fel, în romanul meu *Chicago*, am înfățișat un personaj feminin care poartă numele de Saymaa – o tânără purtând valul tradițional musulman² care pleacă din mediul provincial egiptean

-
1. Coptii sunt descendenții vechilor egipteni care au adoptat creștinismul, la apariția lui, și care reprezintă o importantă minoritate a poporului egiptean actual (peste zece milioane de egipteni sunt copti creștini).
 2. Prin val (*hijab*), în conformitate cu dreptul canonic musulman, se au în vedere veșmintele ce acoperă întregul corp al femeii, cu excepția feței și a palmelor.

la Chicago pentru studii și pe care șederea în America o determină să renunțe la educația conservatoare și să se îndrăgostească de un coleg, între ei înfiripându-se o iubire ce evoluează treptat către o relație trupească. Cum romanul a apărut inițial în foileton în gazeta *Ad-Dustur*¹, mi-am primit săptămână de săptămână doza de injurii și blesteme din partea unor cititori cu vederi religioase extremiste, pentru că am cutezat să înfatșez un personaj feminin purtând vâl care renunță la principiile sale, ceea ce ar fi ofensat pe toate femeile musulmane purtând vâl și, prin urmare, Islamul însuși.

Mi-am pus de multe ori întrebarea: „Ce l-o fi determinând pe un cititor inteligent și instruit să considere că atitudinile unui personaj literar dintr-o lucrare de ficțiune ar putea reprezenta o tentativă de ofensare a religiei sau a unei păтури din societate?”. Ca să fiu sincer, răspunderea pentru această confuzie nu revine în întregime cititorului. Dimpotrivă, ea este legată prin fire delicate de natura literaturii însăși și asta cel puțin din două motive.

În primul rând, o bună parte din plăcerea oferită de literatură se datorează faptului că ea dă forță imaginației noastre. Ne delectăm imaginându-ne întâmplările și personajele romanului după cum ne place nouă, iar această imagine nu poate avea loc fără un strop de iluzie. Cu alte cuvinte, lectura nu ne poate oferi plăcere fără să ne închipuim, la un moment dat, că ceea ce citim nu reprezintă rodul imaginației, ci s-a petrecut aievea și tocmai în scopul creării acestei iluzii sunt stinse luminile în sălile de cinema sau de teatru. Prin urmare, confuzia între imaginație și realitate care se produce în mințile unora este o dovadă a desăvârșirii operei artistice, întrucât a reușit să determine această iluzie în mintea cititorului, dar în cazul de față ea devine exagerată, provocând confuzia între imagine și adevăr.

În al doilea rând, literatura este o artă a vieții. „Romanul este o viață transcrisă pe hârtie, care seamănă cu viața noastră de zi cu zi, dar care este mult mai profundă, mai semnificativă și mai frumoasă.” Pornind de la asta, putem afirma că literatura nu este o artă izolată, dimpotrivă, substanța ei este viața însăși și se intersectează cu științele umane, precum istoria, sociologia și etnologia. Dar această intersectare este o sabie cu două tăișuri: pe de o parte, romancierului i se oferă resurse inepuizabile pentru a scrie, însă pe de altă parte – și acest lucru este negativ – unii

1. În traducere, *Constituția*.

sunt tentați să citească opera literară ca pe un studiu sociologic, iar asta este o eroare grosolană. Scriitorul nu este un cercetător științific, ci un artist influențat afectiv de personaje din viața reală, pe care se străduiește să le înfățișeze în lucrările sale. Aceste personaje reprezintă o realitate umană, dar nu neapărat și o realitate socială. Opera literară ne poate oferi unele indicii despre o societate oarecare, însă nu este capabilă să ne prezinte esența acesteia, în sensul științific al termenului. Doar sociologia, prin cercetările întreprinse pe teren sau teoretice, prin statistici și grafice, este capabilă să ne prezinte esența științifică a unei societăți date. Acesta nu este cătuși de puțin rolul unui roman sau al unui poem. O tânără egipteană purtând vâl dintr-un roman poate să ne dea o idee în legătură cu sentimentele sau problemele unora dintre femeile care poartă vâl, dar – cu certitudine – ea nu le reprezintă pe toate femeile care poartă vâl din Egipt. Cel care vrea să știe adevărul despre fenomenul vălului trebuie să consulte studiile pe această temă elaborate de sociologi.

De ce scriu despre toate aceste lucruri?

Pentru că această confuzie între imaginație și realitate, între opera literară și studiul sociologic a urmărit ca un blestem romanul meu intitulat *Hărțile lui Isam Abd al-Ati* și i-a împiedicat apariția ani îndelungați. Cum s-au petrecut lucrurile?

2

Revenind în țară după studiile pe care le-am făcut în Statele Unite, la sfârșitul anilor '80, am decis să depun toate eforturile pentru a deveni scriitor, dar în același timp am fost nevoit să lucrez ca medic stomatolog pentru a-mi putea câștiga mijloacele de trai. Astfel, existența mea s-a împărțit în două jumătăți total diferite: pe de o parte, viața cumpătată și ordonată a unui medic stomatolog respectat, pe de altă parte, viața unui om de litere liber, complet descătușat de convenții sociale și prejudecăți. În fiecare zi, după terminarea programului de la cabinet, porneam să descopăr viața, în formele ei cele mai autentice și mai provocatoare. Colindam prin locurile cele mai ciudate și mă străduiam să cunosc personaje cât mai neobișnuite, împins de o curiozitate nesățioasă și de nevoia reală de a-i înțeleg pe oameni și de a învăța de la ei. Câte nopți am petrecut în compania unor personaje care mi-au stârnit interesul, prin localuri zgomotoase, mai mult sau mai puțin deocheate, după care eram nevoit să trec în grabă

pe-acasă, pentru un duș și o ceașcă de cafea, iar apoi să alerg la cabinet pentru a-mi relua treaba fără să fi închis un ochi! Și cu fiecare zi petrecută astfel, am reușit să-mi alcătuiesc o colecție proprie de personaje uimitoare. Am întâlnit oameni săraci și bogați, politicieni pensionați și foști prinți faliti, alcoolici, recidiviști, femei decăzute, fanatici religioși, pungăși, șefi de bande și fel de fel de haidamaci și bătauși. Și toate astea păstrând cu rigurozitate distanța între lumea din timpul nopții și cea din timpul zilei.

Uneori, fără voia mea, s-au ivit și probleme. Odată, după ce am petrecut o noapte într-o tavernă ieftină din centrul orașului, înainte de ivirea zorilor s-a iscat o ceartă aprinsă între doi bețivi, iar unul dintre ei l-a târât pe celălalt în stradă și s-a pornit să-l lovească în neștire, până ce am ieșit împreună cu câțiva clienți ai tavernei, animați ca și mine de bune intenții, și am intervenit pentru a-i despărți și a-i împăca. Toată scena, firește, s-a petrecut pe fondul zarvei, țipetelor și înjurăturilor nerușinate. Așa că am nuzit deschizându-se o fereastră din blocul de vizavi și un bărbat somnoros a început să strige la noi și să ne amenințe că cheamă poliția, dacă nu încetăm numaidecât scandalul. Când am ridicat capul spre el, l-am recunoscut – era un pacient de-al meu de la cabinet. Am fost sigur că m-a recunoscut și el, așa că m-am retras fără să scot vreun cuvânt. Peste câteva zile, avea programare la mine ca să-i iau măsura pentru o proteză dentară și m-am trezit cu el la ușa cabinetului. L-am întâmpinat ca de obicei, dar în vreme ce lucram în gura lui, am băgat de seamă că mă privește suspicios, iar într-o pauză nu s-a mai putut stăpâni și m-a întrebat:

— Iertați-mă că vă întreb, domnule doctor, vi se întâmplă să petreceți uneori prin localuri din centrul orașului?

Mă așteptam la această întrebare, așa că am zâmbit inocent și i-am răspuns cu tonul unui mincinos profesionist:

— În timpul săptămâinii nu pot să petrec, fiindcă trebuie să mă trezesc devreme pentru intervențiile stomatologice, după cum știți...

— La fel mi-am zis și eu, a continuat pacientul, oftând ușurat. Mai ieri am văzut în stradă, pe la patru dimineața, pe cineva care vă semăna leit, dar mi-am zis numaidecât că e imposibil să fiți dumneavoastră.

Cu toate că, din fericire, n-am avut parte de prea multe asemenea incidente, în timpul peregrinărilor mele nocturne fascinante m-am trezit odată față în față cu Mahmud Triplu. Mi-l prezentase un prieten și mă cuceriseră din prima clipă inteligența lui sclipitoare și originalitatea ideilor sale. Era diferit de toți ceilalți oameni pe care îi cunoscusem. Până și numele lui era unic. Nu știu cum

se face, dar pe tatăl și pe bunicul lui îi chema la fel – Mahmud, așa că numele său complet era Mahmud Mahmud Mahmud¹. Acest nume ciudat a stârnit numeroase ironii din partea colegilor de școală, care l-au poreclit „Mahmud de trei ori” sau „Mahmud Triplu”. Porecele s-au lipit atât de tare de el, încât a ajuns să le adopte. Când l-am cunoscut, Mahmud trecuse cu puțin de patruzeci de ani și viața lui se putea rezuma prin numeroase încercări de realizare în diverse domenii, toate neizbutite. S-a înscris rând pe rând la Facultatea de Inginerie, la Facultatea de Arte Frumoase și la Institutul de Cinematografie, însă n-a izbutit să le ducă până la capăt. Când l-am întrebat din ce cauză, mi-a răspuns:

— Mi-am dat seama că sistemul de învățământ din Egipt ucide creativitatea studentului și în plus îl mai și torturează psihic.

Văzând nedumerirea de pe chipul meu, mi-a explicat:

— Marii artiști, pionierii cinematografului egiptean, au creat mai întâi filmul și abia după aceea au înființat Institutul de Cinematografie, ceea ce dovedește cu prisosință că n-au avut nevoie să urmeze cursurile unui astfel de institut pentru a crea filme.

Această logică ciudată și excentrică, însă nu lipsită întru totul de temei, reprezintă un exemplu ce ilustrează atitudinea lui Mahmud față de viață, iar majoritatea purtărilor și ideilor lui s-au caracterizat prin aceeași excentricitate și originalitate. I-a lipsit capacitatea de a se împăca într-un fel sau altul cu prostia, birocrăția și ipocrizia societății. A fost drept, sincer și grozav de mândru de opiniile și demnitatea lui, iar toate acestea sunt calități care atrag în mod inevitabil după ele eșecul în situația coruptă în care trăim în Egipt. Dar, cu toată revolta împotriva sistemului de învățământ, nu a fost leneș. Dimpotrivă, atunci când era convins de justetea unei idei, depunea eforturi extraordinare pentru realizarea ei. Pe deasupra, era unul dintre oamenii cei mai pasionați de lectură pe care i-am cunoscut în viața mea și a studiat singur, ajungând la o cunoaștere enciclopedică în domeniile artei, istoriei și literaturii. A fost un pictor talentat, însă prima expoziție pe care a organizat-o în Egipt nu s-a bucurat de primirea la care se aștepta. Atunci s-a hotărât să-și ia tablourile și să le expună în Franța.

— O să-mi car arta la cei care se pricep la artă, le-a zis prietenilor.

1. În onomastica musulmană tradițională, numele complet al unei persoane este alcătuit din trei componente: prenumele persoanei respective, prenumele tatălui și prenumele bunicului său.

— Cum o să pleci în Franța când nu știi o iotă de franceză? l-au întrebat câțiva dintre ei.

— Da' ce, mă duc acolo ca să vorbesc? le-a răspuns, privindu-i dezaprobator, de parcă le-ar fi blestemat prostia.

E de prisos să spunem că eșecul nu l-a părăsit nici în Franța și că, după întoarcerea în țară, a descris cu un amestec de ironie și amarăciune șederea lui pe cheiurile Senei, răbdând de foame, fără nici un ban în buzunar, în vreme ce picăturile dese ale unei ploii zdravene se revărsau peste el și peste tablourile lui.

Am fost prieten cu Mahmud o bună bucată de vreme și mărturisesc că a avut o mare influență asupra mea. Tineam la el și destinul de care avusese parte îmi pricinuia o tristete adâncă. După câțiva ani, Mahmud a fost afectat de o depresie și internat de mai multe ori pentru tratament în diverse sanatorii. Apoi a alunecat în mocirla drogurilor, care l-au împins spre o moarte limpurie, când nici nu împlinise cincizeci de ani. Tristetea mea pentru Mahmud era un sentiment deopotrivă personal și general. Pe de o parte, înțelegeam suferința acestui om care era dotat cu un talent autentic, ce îl îndreptățea să nutrească mari speranțe, dar care în final eșua în împlinirea lor, iar pe de altă parte, îmi dădeam seama că Egiptul pierdea talente și energii imense – așa cum se întâmpla și în cazul lui Mahmud – din pricina opresiunii și corupției. Dacă Mahmud s-ar fi născut într-o țară democrată, care le garantează fiilor săi justiție și protecție, ar fi avut un alt destin, atât în artă, cât și în viață. Tragedia lui Mahmud m-a preocupat atât de mult, încât într-o zi m-am trezit întrebându-mă: „Ce-ar fi dacă aș scrie despre el? Despre ceea ce simțea și gândea? Despre cum se lansa în comentarii inteligente, ironice și profunde, care se situau la limita dintre înțelepciune și nebunie?“. Am intrat în pielea lui Mahmud ca și cum aș fi fost un actor, iar asta fără mare greutate, fiindcă pusese stăpânire cu totul pe gândurile mele. Așa că, de îndată ce mi-am pus un teanc de coli în față și am deschis stiloul, m-am așternut pe scris și câteva pagini au fost gata de la prima încercare. Am continuat să lucrez cu entuziasm zile în șir, până am încheiat romanul.

Eroul romanului, Isam Abd al-Ati, seamănă foarte bine cu Mahmud Triplu – e un tânăr cultivat, dar frustrat, suferind din pricina opresiunii, corupției și ipocriziei care domnesc în societatea egipteană. El compară această situație cu discursul mincinos despre măreția egiptenilor și a civilizației lor milenare, repetat întruna de mass-media guvernamentală. Romanul este scris la persoana întâi și se deschide cu luarea în derâdere de către erou

a faimoaselor cuvinte rostite de liderul Mustafa Kamil¹ – „Dacă n-aș fi fost egiptean, aș fi vrut să fiu egiptean“ –, după care se năpustește cu critici usturătoare asupra egiptenilor.

Adevărul e că nu mi-a trecut nici o clipă prin minte, în timp ce scriam acest roman, că ar putea să-mi provoace vreun fel de probleme. Am arătat manuscrisul unor prieteni și cu toții l-au elogiât entuziasmați și m-au încurajat, așa că am făcut demersurile necesare pentru publicarea lui la Departamentul General Egiptean al Cărții, fiind total încrezător că va fi primit cu interes, ba poate chiar cu căldură. Dar acolo, în clădirea somptuoasă a Oficiului Cărții, situată pe cornișa Nilului, am încasat primul șoc din partea acestui organism al corupției culturale guvernamentale din Egipt. Mi-a devenit limpede din capul locului că Oficiul Cărții obișnuia să-i împartă pe autori în trei categorii. În prima intrau autorii consacrați, ale căror cărți erau publicate imediat. În cea de-a doua intrau autorii care veneau cu recomandări din partea unor personalități ale statului și cărțile lor erau de asemenea publicate, așteptând însă la rând, în funcție de influența personalității care îl recomanda pe scriitor, indiferent de calitatea cărții sau de talentul autorului. În cea de-a treia categorie, reprezentată de marea majoritate a autorilor, intrau scriitorii care nu erau nici bine-cunoscuți, nici nu aveau vreo recomandare. În consecință, cărțile lor erau repartizate comisiilor de lectură. Și – lucru ciudat – membrii comisiilor de lectură nu erau specialiști în domeniul literaturii, ci doar niște simpli funcționari pe care șefii lor voiau să-i recompenseze sau cărora voiau să le facă plăcere punându-i în comisiile de lectură pentru a putea lua niște prime. Cu alte cuvinte, un funcționar de la Departamentul financiar sau de la Departamentul de personal ajunsese să aprecieze valoarea literară a romanului tău și să se pronunțe asupra publicării sau nepublicării lui. În realitate, conducerii Oficiului Cărții nu-i păsa prea mult de rapoartele comisiilor de lectură, de vreme ce autorii supuși judecății lor erau necunoscuți, fără nici un fel de relații cu cei sus-puși, așa că publicarea ori nepublicarea cărților acestora nu interesa pe nimeni.

Totuși, problema romanului în discuție nu s-a datorat atât corupției și nepotismului care funcționau în legătură cu publicarea

1. Mustafa Kamil (1874-1908) – jurist și important om politic egiptean de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, fondator al Partidului Național din Egipt.

cărilor, cât mai degrabă confuziei între autor și personajele sale, pe de o parte, și lipsei de distincție între ficțiune și realitate, pe de altă parte.

Nu voi uita cât voi trăi momentul acela critic, când stăteam în fața funcționarului din Comisia de lectură, care răsfoia manuscrisul romanului meu de pe birou, și m-am trezit că mi se adresează încruntat, pe un ton ostil:

— Nu e cu putință să public acest roman!

— De ce? l-am întrebat nedumerit.

— Chiar nu-ți dai seama de ce?

— Nu. Te rog, explică-mi dumneata!

— Din cauză că insulti pur și simplu Egiptul.

— Dar n-am insultat Egiptul cătuși de puțin.

— Îl iei în derădere pe liderul Mustafa Kamil.

— Nu l-am luat în derădere defel... Îmi place Mustafa Kamil și am un respect deosebit pentru el. Cel care îl ironizează este croul romanului, Isam Abd al-Ati...

— Adică, vrei să mă convingi că tu, care ai scris cartea, n-ai fi de acord cu vorbele rostite de el?

M-am apucat să-i explic onorabilului membru al Comisiei de lectură că există o mare deosebire între un articol – să zicem – și un roman sau o nuvelă, că într-un articol autorul exprimă opiniile proprii, în vreme ce romanul sau nuvela sunt lucrări de ficțiune, unde apar diverse personaje care nu exprimă în mod obligatoriu opiniile autorului.

Dar ți-ai găsit! Funcționarul n-a scos un cuvânt. Atunci m-am pornit să pledez cu ardoare în apărarea propriei cauze:

— Dacă acceptăm logica în baza căreia refuzi publicarea romanului, ar însemna că, atunci când înfățișează un hoț, autorul însuși este hoț sau, când înfățișează un spion, înseamnă că el însuși este spion și trădător de țară. O astfel de logică distruge din temelii întreaga literatură.

Am citit pe chipul funcționarului că se afla în mare încurcătură, dar a arborat un zâmbet șiret și mi-a răspuns provocator:

— Să înțeleg deci că nu împărtășești opinia și atitudinea eroului romanului?

— Cătuși de puțin!

— Ești sigur?

— Absolut sigur!

— Și ai putea să dai în scris o negare, o decizie în sensul ăsta?

— O negare, o decizie?

— Da. Sunt de acord cu publicarea acestui roman, dacă dumneata scrii cu propria mână o decizie în care să condamni opiniile eroului cărții despre Egipt și despre egipteni.

— De acord...

Am luat de la funcționar o coală de hârtie și un pix și, sub titlul „Decizie“ am scris: „Subsemnatul, autor al acestui roman, declar că nu sunt cătuși de puțin de acord cu opiniile exprimate de eroul, Isam Abd al-Ati. Mai mult chiar, ele sunt în totală contradicție cu opiniile mele despre Egipt și despre egipteni“. Apoi, am mai adăugat din proprie inițiativă: „Mai afirm că eroul acestui roman este un idiot dezechilibrat psihic și tocmai de aceea își primește pedeapsa în final. Am scris această retractare la cererea Comisiei de lectură din cadrul Oficiului Cărții“.

Funcționarul a citit decizia cu atenție, a oftat ușurat, a scris pe ea că este de acord cu publicarea romanului și mi-a promis că va apărea curând.

3

De ce am consimțit să scriu această retractare comică? Mai întâi, pentru că doream să-mi apară primul roman și apoi, pentru că am socotit că asta va stârni un scandal de natură să facă publice corupția și ignoranța care domneau în Departamentul General Egiptean al Cărții. Tocmai de aceea am și adăugat la sfârșit că am scris această decizie la cererea lor.

După câteva săptămâni de la acest incident, am trecut pe la Oficiul Cărții ca să mă interesez de șansele apariției romanului, dar de data aceasta am găsit în biroul cu pricina un alt funcționar. Când i-am relatat discuția avută anterior, a scos dosarul referitor la roman (care nu se mișcase din sertar în tot acest timp) și, de îndată ce l-a deschis și a citit decizia mea, am văzut ivindu-se pe chipul lui o expresie de groază. M-a întrebat despre discuția avută anterior și, când i-am relatat întreaga poveste, s-a grăbit să-mi răspundă:

— Nu... Astea-s niște vorbe goale...

Apoi a rupt în bucățele hârtia pe care scrisesem decizia și mi-a zis calm:

— Știi ce? Romanul ăsta ar putea fi publicat numai după ce scoți din el primele capitole. Ce părere ai?

Ce părere am? Firește, i-am smuls manuscrisul din față, după care am ieșit din clădirea Oficiului Cărții, fără să mai revin acolo

vreodată. Am fost cumplit de decepționat, însă după o vreme mi-am adunat gândurile și am decis să public cartea pe cheltuiala proprie. Cum între timp tocmai terminasem de scris și o culegere de nuvele, am hotărât să le adaug la roman și să le adun pe toate într-o singură carte. Am tipărit pe cheltuiala mea doar trei sute de exemplare, pe care le-am împărțit criticilor și prietenilor. Cartea s-a bucurat de o primire călduroasă din partea lor, însă toate acestea au condus la un paradox – am rămas o vreme un scriitor cunoscut, dar fără cititori. Criticii vorbeau elogios despre carte în paginile ziarelor, însă cei care citeau aceste recenzii și căutau cartea nu puteau da de ea nicicum.

Ghinionul a continuat s-o urmărească. După marele succes pe care l-a avut romanul *Blocul Iakubian*, numeroși editori s-au ținut de capul meu să le dau orice carte scrisă de mine. Așa se face că am oferit unui mare editor egiptean romanul intitulat *Hărțile lui Isam Abd al-Ati*. Dar după ce a citit cartea, m-am pomenit că-mi zice:

— Să știi că mi-a plăcut foarte mult romanul, însă trebuie să-ți spun cu toată sinceritatea că nu mă simt în stare să-mi asum riscurile publicării lui. Ideile exprimate în el ar putea foarte bine să mă bage la zdup.

Mai mult chiar, un critic cunoscut, care-mi purta pică din nu știu ce motive personale, a scris fără cea mai mică jenă sau muștrare de conștiință un lung articol în care m-a identificat dinadins cu eroul romanului și, pornind de aici, m-a acuzat de dispreț față de țară și a servire față de Occident.

Aceasta este istoria romanului pe care îl aveți acum în fața ochilor. Am vrut s-o cunoașteți înainte de a-l citi. Sunt convins că cei mai mulți cititori înțeleg că personajele literare au întotdeauna o existență independentă de cea a autorului. Cât despre aceia care vor pune pe seama mea opiniile eroului și mă vor face răspunzător de ele, nu voi putea decât să le repet cu tot respectul cuvintele cu care s-a adresat cândva proprietarul cinematografului din Alexandria, italianul Dello Strologo, spectatorilor săi:

„Acest ecran nu-i decât o bucată de pânză. Imaginile pe care o să le vedeți sunt proiectate pe el. Peste câteva clipe o să vedeți un tren gonind nebunește. Nu uitați, doamnelor și domnilor, că aceasta nu este decât o imagine a trenului și, prin urmare, nu aveți motiv să vă speriați, căci nu există nici o primejdie pentru dumneavoastră“.

Această culegere are o poveste ciudată

Am terminat de scris această culegere în anul 1989 și am prezentat-o Oficiului Cărții, cerând publicarea ei, dar când conducătorii oficiului au încredințat-o Comisiei de lectură, aceasta a respins-o în unanimitate. Din ce cauză? Pentru că această culegere conține – așa cum s-a afirmat în referat – idei subversive și ia în derădere valorile societății, ale statului și ale patriei!! Am încercat să-i explic funcționarului de la Oficiul Cărții că opiniile exprimate în lucrare sunt ale eroilor povestirilor și nu ale mele personal și i-am mai arătat că un scriitor nu poate fi tras la răspundere, nicăieri în lumea asta, decât pentru opiniile pe care le exprimă în articolele proprii. Cât despre romane și povestiri, ele sunt pură ficțiune și fiecare personaj literar are propria logică artistică etc... etc... În momentul acela, funcționarul mi-a propus un lucru ciudat: să scriu la începutul cărții o explicație în care să dezavuez toate opiniile exprimate în ea. Am acceptat și am scris o decizie în care am afirmat că eu, Cutare Cutărescu, nu sunt cătuși de puțin de acord cu opiniile exprimate de eroii romanului și povestirilor mele. După aceea, funcționarul a predat culegerea unei alte comisii de lectură, care a fost de acord cu publicarea ei, dar cu o condiție – să scot primele două capitole din roman. Am refuzat, bineînțeles, și mi-am luat culegerea de la Oficiul Cărții, străduindu-mă în continuare să o public, până am dat peste un editor prieten entuziast – domnul Amin al-Mahdi – care a consimțit să scoată o ediție specială de numai trei sute de exemplare (cu contribuția mea financiară) și am început să trimit aceste exemplare unor scriitori de la diverse ziare și reviste. Am avut surpriza ca un număr mare, la care nici nu visam, de scriitori renumiți să prezinte elogios culegerea.

Au scris despre modesta mea culegere: Alaa al-Dib, Gamal al-Ghitani, Ahmad Zaki Abd al-Halim, Ra'fat al-Khayyat, Sanaa Abu al-Hamid, Nawal Mustafa, Șarif Fathi, Mustafa Abd Allah, orientalistul francez Richard Jacquan și alții.

Nu puteam să-mi ascund fericirea pentru aprecierea cărții mele de către aceste mari nume, dar această fericire era incompletă,

fiindcă publicul cititor nu putea s-o găsească pe piață. De aceea, m-am bucurat când am convenit cu Editura Sabil ca lucrarea să fie reeditată.

În sfârșit, după o călătorie lungă și cu adevărat obositoare, iată culegerea mea, cuprinzând scurtul roman și un număr de nuvele, în fața dumneavoastră, dragi cititori.

Alaa al-Aswani

Hărțile lui Isam Abd al-Ati

„Dacă n-aș fi fost egiptean,
aș fi vrut să fiu egiptean“

Mustafa Kamil

I

Am ales aceste cuvinte ca să-mi încep hărțile, pentru că ele reprezintă – în opinia mea – cel mai inept lucru pe care l-am auzit în toată viața! Ele dovedesc, dacă cel care le-a rostit a fost sincer, un fel de fanatism tribal prostesc și simt că mă cuprinde mânia numai când mă gândesc la așa ceva.

Cum ar fi gândit domnul Mustafa Kamil, dacă ar fi fost chinez – să zicem – sau indian? Ar fi repetat aceeași expresie, mândrindu-se cu naționalitatea lui chineză sau indiană? Și mândria asta ar fi avut vreo valoare, dacă ar fi fost rezultatul unei simple întâmplări? Dacă Mustafa Kamil a ales de bunăvoie – așa cum pretinde – să fie egiptean, fără îndoială că a avut motive serioase ce l-au împins la o astfel de opțiune. Probabil că a descoperit la poporul egiptean virtuți pe care nu le posedă nici un alt popor! Și care ar putea fi acestea? Se disting egiptenii, de pildă, prin seriozitatea și pasiunea lor pentru muncă, asemenea germanilor sau japonezilor? Sau le plac aventura și schimbarea, ca americanilor? Sau apreciază istoria și artele, asemenea francezilor și italienilor?

Nimic din toate astea!

Atunci prin ce se disting egiptenii? Care sunt virtuțile lor? Provoc pe oricine să-mi pomenească măcar o singură virtute proprie egiptenilor! Lașitatea și ipocrizia, răutatea și violența, lenea și pizma. Astea sunt calitățile egiptenilor și,

cum știm adevărul despre noi, ne străduim să le ascundem prin strigăte și minciuni. Sloganuri sforăitoare și goale, repetate zi și noapte, despre „mărețul“ popor egiptean. Dar cel mai trist este că repetăm atât de mult minciunile astea, încât am ajuns să le și credem. Ba mai mult – și asta-i un lucru cu adevărat uimitor –, am ajuns să compunem chiar și cântece și ode din minciunile noastre.

Ați mai auzit ca vreun alt popor din lume să facă așa ceva? I-ați auzit pe englezi, de pildă, cântând: „O, Anglie! O, țara noastră! Pământul tău e din marmură și țărâna ta din mosc și ambră! Atâta ești de măiastră!“. Astfel de banalități sunt parte integrantă a originalității noastre! Imaginați-vă că, în manualul de citire pentru clasa a doua primară, am găsit următoarea frază: „Allah iubește foarte mult Egiptul și a vorbit despre el în Cartea Sfântă. Tocmai de aceea l-a binecuvântat cu o climă temperată și frumoasă în timpul verii și al iernii și îl apără de viclenia dușmanilor“.

Iată cum îndopăm mințile copiilor cu fel de fel de minciuni. Această „climă temperată“ din țara noastră este de fapt iadul pe pământ: vreme de șapte luni, din martie până în octombrie, arșița ne frige pielea, vitele ne mor din pricina secetei și asfaltul de pe străzi se topește sub dogoarea soarelui. Iar noi îi aducem laude lui Allah pentru „clima noastră minunată“! Și-apoi, dacă Allah apără Egiptul de viclenia dușmanilor, după cum pretind, de ce am fost cotropiți de toate popoarele de pe acest pământ? Istoria Egiptului nu este în realitate decât un șir neîntrerupt de înfrângeri în fața altor nații, începând cu romanii și sfârșind cu evreii.

Toate prostiile astea mă scot din sărite, dar ce mă deranjează cel mai tare este că noi, egiptenii jalnici și demni de dispreț, ne scaldăm ca într-o baie în gloria moștenită de la faraoni. În vremea faraonilor, egiptenii erau într-adevăr o nație măreață, dar ce treabă avem noi cu asta? Noi nu suntem decât rodul degradat și corupt al amestecului dintre soldații cuceritori și captivile luate din rândul supușilor înfrânți. Felahul egiptean¹, al cărui pământ a fost confiscat și a cărui

1. *Fellah* înseamnă în limba arabă „cultivator“, „lucrător al pământului“, „țăran“.

onoare a fost batjocorită de către cuceritori veacuri la rând, a pierdut orice legătură cu măreții lui strămoși și, fiind umilit atâta amar de vreme, s-a resemnat, iar cu trecerea timpului a căpătat o mentalitate de servitor. Încercați să vă amintiți câți egipteni cu adevărat curajoși ați cunoscut în viața voastră! Egipteanul – oricât de înaltă i-ar fi poziția și oricât de educat ar fi – se pleacă dinaintea ta dacă simte că ești mai puternic, îți zămbește și te lingusește pe față, dar în același timp te urăște și se străduiește într-ascuns să te distrugă printr-o metodă sigură, care nu comportă nici o confruntare și nici o primejdie.

Un simplu servitor! Asta-i egipteanul! Eu îi urăsc pe egipteni și urăsc Egiptul. Îl urăsc din tot sufletul și îi doresc o decădere și o mizerie și mai mari! Cu toate că mă străduiesc să-mi ascund ura față de Egipt, pentru a evita ivirea unor probleme stupide, mi se întâmplă uneori să nu-mi pot ascunde acest sentiment. Într-o zi, urmăream la televizor, în casa unui prieten, un meci de fotbal între Egipt și o țară africană numită Zair. Când jucătorul african a înscris golul victoriei, am sărit în sus de bucurie și am aplaudat. Bucuria pe care mi-o provoca înfrângerea noastră i-a scandalizat pe toți cei prezenți, dar nu-mi păsa. Priveam încântat jucătorii. În ochi li se citea neputința, iar pe chipuri – tristețea și regretul. Așa au arătat egiptenii întotdeauna, de mii de ani..

2

Mintea mi s-a eliberat dintr-odată de iluzii și superstiții și trebuie să fiu mândru de asta, mai ales că am cunoscut mulți bărbați – unii dintre ei inteligenți și culti – care și-au irosit viața în iluzii și fantasme, dogme și teorii ce i-au amăgit, împingându-i să le urmărească ani în șir ca pe niște miraje: naționalismul, religia, marxismul. Am descoperit destul de timpuriu falsitatea acestor cuvinte orbitoare.

Eliberarea de religie a fost simplă, însă de marxism m-am despărțit mai greu. Recunosc că marxismul are o latură rațională demnă de respect care lasă în suflet un efect ce nu dispăre odată cu ideea. Am fost un marxist angajat vreme de doi ani, dar am avut tot timpul sentimentul că mă voi schimba. N-am

înțeles niciodată de ce trebuie să mă sacrific eu pentru niște creaturi jalnice precum muncitorii și țărani. I-am urmărit spunând glume banale, i-am privit – în zilele de sărbătoare – năvălind pe străzi ca niște vite agitate peste măsură, calcând cu picioarele grele tot ce este frumos și atunci am simțit cum acele cuvinte mari pe care le spune Marx despre ei pălesc în fața disprețului și mâniei mele. Să lupt și să mor pentru oamenii ăștia? Sunt niște animale care nu merită decât să fie umilite și terorizate! Este singura limbă pe care o pricep. Arată-te o singură dată slab în fața unuia dintre ei și-o să vezi ce o să-ți facă!

Terminând cu marxismul, am devenit stăpân pe mintea mea liberă și atunci m-am simțit singur. Iluziile, la fel de bine cum te amăgesc, ajung să-ți țină și companie. În schimb, realitatea rece și severă te aruncă într-o singurătate crudă. Totuși, pe cât am izbutit să-mi controlez mintea, pe atât am eșuat în încercarea de a-mi domina sentimentele. Nici cele mai complicate probleme intelectuale nu sunt de netrecut pentru gândirea mea, însă orice interacțiune simplă și spontană cu oamenii mă pune în încurcătură și mă paralizează.

Există o relație invers proporțională între conștiință și acțiune, oamenii cei mai înzestrați pentru acțiune sunt cei mai apatici intelectual și cei mai încuiați și invers – cu cât conștiința este mai ascuțită, cu atât mai alterată este capacitatea de acțiune. Capul meu, care nu se oprește nici o clipă din gândit și cercetează toate posibilitățile și probabilitățile, mă împiedică să acționez corect în situații obișnuite, peste care ceilalți oameni reușesc să treacă ușor. Când mă pregătesc să merg în vizită acasă la un prieten pentru prima oară, nu-mi dă pace ideea că portarul, pe care nu-l cunosc, o să mă oprească și-o să mă întrebe la ce apartament mă duc. Teamă de întrebarea lui mă stăpânește atât de tare, încât de multe ori insist să mă întâlnesc cu prietenii într-un loc public, iar ei – bineînțeles – nu intuiesc motivul. Dacă sunt nevoit totuși să mă confrunt cu o astfel de situație, în clipa când intru în holul blocului în care locuiește prietenul meu, mă simt încurcat, de parcă aș fi un copil, și atunci fluier sau mă uit la ceasul de mână sau mă joc cu mâneca bluzei. Mă prefac că nu-mi pasă de nimic, dar numaidecât aud glasul portarului interpellându-mă,

când trec pe lângă el. Îl ignor și pornesc grăbit pe scări, dar el se ia după mine, mă ajunge din urmă și, în sfârșit, reușește să mă oprească și să mă chestioneze. Și cu toate că mă aștept la întrebarea lui, de fiecare dată mă simt nespus de umilit de ceea ce mi se întâmplă. Uneori îi răspund cu asprime și chiar cruzime în glas, alteori mă pierd complet cu firea și mă bălbăi, vorbele îmi ies din gură ezitant ori precipitat. Atunci, portarul îmi simte slăbiciunea și face pe leul: urlă cu gura larg căscată și se holbează la mine cu ochii măriți, ca și cum ar vrea să mă înghită. În astfel de situații, nu mă simt niciodată în stare să adopt ținuta unui domn încrezător, sigur de forța lui și să-i răspund calm, zâmbind: „Merg la domnul Cutare...“ Fără îndoială că, de i-aș răspunde o singură dată în felul acesta, s-ar retrage numaidecât și s-ar face mic, revenind la dimensiunile lui reale. Tocmai acest echilibru îmi lipsește și nu pot să-mi dau seama dacă tulburarea mea se datorează lucidității excesive sau condițiilor în care am crescut.

Amintirile din copilărie și adolescență mi s-au întipărit în minte de parcă ar fi fost vorba de „evenimente istorice“. Când rememorez întâmplările vieții mele, am impresia că sunt un erou de tragedie care întâmpină loviturile sortii cu o inimă nobilă și curajoasă. Eroii nu cad pradă, ca oamenii de rând, întâmplărilor trecătoare și obișnuite. Tot ceea ce li se întâmplă lor este, în mod obligatoriu, mareț și fatal. Lucru la fel de ciudat: evenimentele și faptele nu se întipăresc în memoria mea ca niște instantanee răzlețe, ci ca o linie continuă de puncte succesive, cu totul neașteptat și fără nici o pregătire.

Îmi imaginez acest lucru ca pe o cutie de carton compartimentată în interior în mici coridoare intersectate.

Așa arată cutia privită de sus (fig. 1, p. 26), iar înăuntrul ei, prin coridoarele întortocheate, merge o mică marionetă de lemn, ale cărei mișcări sunt dirijate de numeroase fire subțiri, aproape invizibile, însă destul de solide, manevrate de o singură mână din afara cutiei. Această mână dirijează mersul marionetei. Stăpânul mâinii vede cutia în întregime, cu toate coridoarele ei labirintice, pe când marioneta nu poate vedea decât coridorul prin care merge, iar când ajunge la capătul lui, sforile o călăuzesc spre altul.

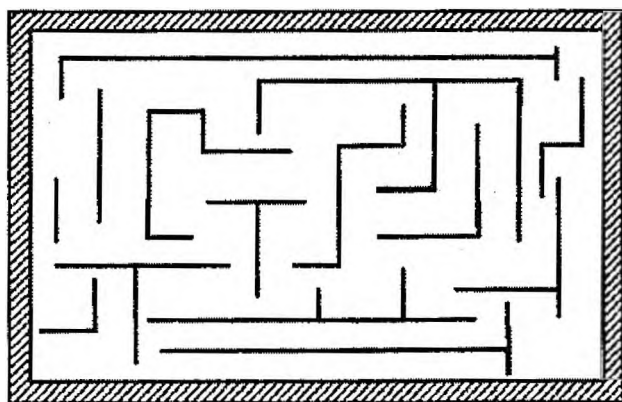

Figura 1

Figura 2

Eu sunt această marionetă, cutia de carton este viața mea, iar mâna aceea mare este mâna destinului. Soarta ne stăpânește rosturile așa cum această mână mare stăpânește marioneta. E o stăpână aspră, de care nu putem scăpa, și se joacă tot timpul cu puterile și cu speranțele noastre. Se joacă tot timpul cu noi, împinsă pur și simplu de o pasiune nestăpânită pentru joacă, fără să-i pese dacă este bine, dacă este drept sau dacă este adevărat. Dacă într-o zi și-ar da seama câte suferințe ne pricinuieste, dacă ar simți ce durere ne provoacă, atunci s-ar ascunde, rușinată de faptele sale.

3

I-a plăcut să deseneze încă din copilărie – chipuri de oameni, pomi, mașini pe străzi. Tot ceea ce vedea se imprima cu claritate în mintea lui mică, apoi liniile trasate alergau pe hârtie, încercând să redea formele lucrurilor așa cum voia el să le vadă. La cincisprezece ani, pasiunea lui pentru desen a devenit o problemă, fiindcă își neglija cu totul studiile. În fiecare dimineață fugea de la școală și, cu banii de buzunar, își cumpăra creioane colorate și un bloc de desen, apoi se îndrepta spre parcul municipal din orașul Az-Zaqaziq¹, căutând o bancă neocupată, mai ferită de ochii trecătorilor, pe care se așeza și se apuca să deseneze. Tatăl lui l-a tratat și cu vorba bună, și cu asprime, ba chiar l-a și lovit de mai multe ori, i-a ascuns culorile și i-a rupt desenele în bucățele, dar toate au fost în van – pasiunea pentru desen era prea mare. Când avea douăzeci de ani, tatăl lui a murit subit și din ziua aceea i s-a hotărât destinul. Ultima barieră s-a prăbușit și curând a părăsit orașul Az-Zaqaziq, unde crescuse, și s-a stabilit la Cairo, locuind într-o cămaruță de pe terasa unei case vechi din cartierul Bayna as-Sarayat. În numai doi ani, a ajuns caricaturist principal la trei reviste săptămânale. La douăzeci și patru de ani, și-a inaugurat prima expoziție de picturi în ulei.

1. Oraș important din Delta Nilului, capitala Governoratului de Est.

Acest început ar fi fost fără îndoială demn de Raghîb, Bikar¹ sau de alți mari pictori, dar eu nu despre ei vorbesc. Acesta a fost începutul lui Abd al-Ati.

A auzit cineva de acest nume?

Abd al-Ati a fost tatăl meu. În pofida începutului promițator, sfârșitul lui a fost cu totul diferit de așteptări. Nu a strălucit și marile lui speranțe legate de pictură nu s-au împlinit. Nu a produs nici o schimbare în evoluția picturii, așa cum visase. După treizeci de ani de la plecarea în Cairo, tatăl meu continua să fie un pictor obscur, câștigându-și existența din desenele pe care le făcea pentru o revistă – *Al-Hayat*² – pe care nu o citea nimeni și-și mai întregea veniturile din treburi mărunte, precum pregătirea gazetelor de perete din unele școli sau lecțiile particulare de desen pe care le dădea unor copii înstăriți. Cam la asta ajunsese Abd al-Ati când a împlinit vârsta de cincizeci de ani, așa că stau acum și mă întreb: de ce a eșuat tata? Îi lipsea talentul? Dimpotrivă, a fost mult mai talentat decât numeroși alți pictori care au reușit și au devenit cunoscuți. N-a izbutit din pricină că ar fi fost lenes ori pasionat de plăceri? Nicidecum! Tata n-a exagerat nici cu băutura, nici cu drogurile decât în ultimii ani de viață. Până atunci, a lucrat fără odihnă. Când eram mic, mă trezeam deseori și vedeam că nu închisese ochii, trudind toată noaptea la un nou tablou. Eram mândru de el și-l iubeam atunci, așa cum arăta: cu ochii oboșiți, cu obrajii trași, cu surâsul slab și aerul lui mulțumit. Își ștergea degrabă mâinile cu șortul mânjit de culori și se apleca să mă sărute, învâluindu-mă în mirosul lui aspru, dar plăcut. Apoi mă prindea de mână, mă tragea puțin îndărăt, arătând spre tabloul de pe șevalet, și mă întreba prefăcându-se plin de gravitate:

— Ei, ce părere ai, domnul meu, de această lucrare? Îți place?

— Îl întrebi pe Isam? protesta mama în glumă. Ce știe copilul despre pictură?

-
1. Doi pictori egipteni de seamă din secolul XX: Sabri Raghîb (1920-2000) și Husein Bikar (1912-2002).
 2. În traducere, *Viața*.

— Păi, ce crezi? O să fie un mare artist! Măine-poimăine o să-ți aduc aminte ce-ai zis, bombănea tata, trăgându-mă spre el ca să mă sărute.

Nu era vorba nici de lene, nici de lipsă de talent! Atunci care a fost motivul? Când am mai crescut, am înțeles! Tatălui meu îi lipsea charisma, acea aureolă care-i înconjoară pe unii bărbați, conferindu-le superioritate asupra celorlalți.

Charisma e o calitate care nu se dobândește, le este dăruită numai anumitor oameni. Charismaticii au rezervate locurile pe culmi încă de la naștere. E de-ajuns să dovedească oarecare pricepere în munca lor pentru ca admirația și aprecierile să-i copleșească, pe când cei lipsiți de charismă se angajează într-o bătălie disperată împotriva firii, pe care inevitabil o vor pierde, și oricât s-ar strădui în munca lor, ceilalți oameni le vor arăta o apreciere ezitantă, plină de îndoieli și rezerve.

Cel care a descoperit Lumea Nouă nu a fost Cristofor Columb, ci un marinăr bătrân și iscusit, pe nume Pinzón, care-l însoțea pe corabie. El i-a arătat căpitanului direcția bună, dar numele său a fost dat uitării în vacarmul gloriei stărnite în jurul nemuritorului și charismaticului Cristofor Columb.

Soarta tatălui meu a fost asemănătoare cu a corăbierului Pinzón – se născuse șters, obișnuit, ca atâtea milioane de oameni care nu se distingeau prin nimic. De statură medie, chel și puțin cam rotofei. Stătea de vorbă cu el un ceas, pe urmă plecai și nici nu ți-l mai aduceai aminte sau, dacă te întâlneai cu el din întâmplare, nu-ți mai aminteai numele lui. Vocea îi era ușor răgușită, iar cine-l asculta își închipuia că se va limpezi numaidecât și se va face auzită, însă nu se producea nici o schimbare. Vocea tatălui meu părea înăbușită, aproape înghițind frazele. Vorbea repede, iar cuvintele îi lăsau impresia că se revarsă unul după altul din gura lui, încât îi era cu neputință să rețină atenția ascultătorilor mai mult de câteva minute, după care oamenii se întorceau către alți interlocutori. Se întâmpla uneori ca tata să-i tragă atunci de mânecă sau să-i bată ușor cu degetele pe umăr pentru a le câștiga atenția. Acasă, tata nu era soțul care să facă regula. Dimpotrivă, îi arăta supunere mamei în toate, iar mie nu mi-a fost niciodată frică de el, ba uneori, când mă muștra cu obișnuita lui blândete, simțeam o bucurie răutăcioasă sfidându-l

și refuzând să-i dau ascultare. Când am mai crescut și m-am înscris la liceul Ibrahimiyā, colegii mei rămăneau uimiți în clipa în care le spuneam că tata știe când chiulesc de la școală. Îi spuneam tatei, pe un ton calm, că în ziua următoare voi chiuli și voi merge la cinema. Mă asculta mângâindu-și mustața, ca de obicei când era tulburat sau surprins, după care se prefăcea o clipă că stă pe gânduri și mă întreba zâmbind nervos, ca și cum ar fi vrut să-și ceară scuze:

— Nu ti-e teamă c-o să pierzi lecții importante dacă chiulești?

Asta era totul. O simplă întrebare și pe urmă lăsa lucrurile la alegerea mea. Dacă o ignoram, lucrurile se încheiau aici, dar dacă șovăiam și citea pe chipul meu că stăteam pe gânduri, atunci prindea curaj și se lansa într-un discurs entuziast despre importanța studiului sistematic, după care îngăima cu glas șovăitor, oarecum stânjenit:

— Știu și eu? Adică... Cred că n-ar fi bine să chiulești... Tu ce părere ai?

Tata era un om slab și poate de aceea viața lui a fost o înfrângere totală, dar în ciuda slăbiciunii și eșecului, eu îl admiram. Îl admiram pentru că își accepta înfrângerea cu tăcerea celor care cunosc regulile jocului, nu umplea lumea cu lamentări și nu se transforma într-o insectă otrăvitoare. La vreun mare concurs, tata aștepta rezultatul împreună cu ceilalți concurenți și nici nu se mira, nici nu se înfură când afla că ieșise altcineva câștigător, ci își aduna lucrurile cu grijă, zâmbea trist și pornea grăbit să prindă ultimul autobuz. Dacă se simtea în largul lui cu pasagerul de-alături, se apuca să-i povestească pe un ton neutru ce i se întâmplase. Vecinul îl asculta la început cu înțelegere, dar după ce se uita mai atent la el, observa un mic detaliu – pantofii, cămașa sau chiar chipul lui – și atunci își dădea seama de ce nu reușise, iar regretul i se micșora sau dispărea brusc cu totul.

*

Seara se strângea o grămadă de lume acasă la noi. Multe nume aparținând unor profesii și generații diferite. Unii dispăreau pentru că plecau în călătorie sau se prăpădeau, dar

apăreau mereu chipuri noi. Cu toate diferențele dintre ei, îi unea o trăsătură comună – toți avuseseră proiecte mari care nu se împliniseră niciodată. Al-Ghamdi fusese profesor de limba arabă și sperase să ajungă poet. Muhammad Irfan, un fost marxist, își abandonase visul de-a schimba lumea și se apucase de scris niște articole despre viața artistică prin ziare: născocea știri despre dansatoare și despre cântăreți și-i șantaja cerându-le bani. Am aflat de la tata că până și Unchiu¹ Anwar visase să devină mare compozitor, dar nu izbutise să ajungă decât un biet cântăreț la lăută și să acompanieze o dansatoare pe nume Sukkar². Și mai erau mulți alții. Toți avuseseră parte numai de vise distruse și nu se putuseră bucura de nimic în viață. Se întâlneau seară de seară, pentru a blestema norocul orb și vremurile haine. „L-am cunoscut pe Cutare, se ruga la Allah să câștige măcar cât să-și poată cumpăra un pachet de țigări, iar acum nu mai știe pe ce să-și cheltuiască banii, se scaldă de-a dreptul în ei. O vilă în Al-Maadi³, o casă de vacanță în Al-Agami⁴ și trei mașini de lux. Cutare cântăreț, atât de vestit astăzi, n-a fost respins la concursul pentru angajarea la Radio în anii '50? Credeți-mă, am făcut parte din comisie!“

Petrecând atâtea seri împreună cu prietenii tatălui meu, mi-am dat seama că nu se iubeau cătuși de puțin. Se tachinau tot timpul și uneori izbucneau chiar certuri violente între ei, însă țineau cu tot dinadinsul să se întâlnească, fiindcă ceea ce îi unea era mai puternic decât antipatia – aveau nevoie să se întâlnească, pentru că sentimentul eșecului se risipea în acel grup în care toți fuseseră defavorizați de soartă și, când erau împreună, nici unul nu se mai rușina de propriul eșec.

Evitam să stau cu ei și căutam de fiecare dată un motiv ca să mă retrag. Totuși n-aș spune întregul adevăr dacă n-aș recunoaște că îmi plăcea să rămân cu ei când venea și Unchiu' Anwar. Atunci era cu totul altceva, fiindcă el era diferit de toți ceilalți. Fusese cel mai apropiat prieten al tatălui meu – îi lega

-
1. Apelativ folosit pentru persoanele mai simple și mai în vârstă.
 2. În traducere, „zahăr“.
 3. Cartier rezidențial din Cairo.
 4. Stațiune pe litoralul Mării Mediterane, la vest de Alexandria.

o prietenie de treizeci de ani. Cândva locuiseră împreună în aceeași cameră, în cartierul Bayna as-Sarayāt, tata visând la pictură, iar Anwar – la muzică. Anwar câștiga frumusețel acompaniind-o pe Sukkar și cheltuia fără zgârcenie atât pentru el, cât și împreună cu prietenii. Era burlac sau, cum se mai zice, becher. Nu fusese niciodată căsătorit, fiind de părere că familia însemna tracasare, iar tracasarea grăbea moartea. Unchiu' Anwar era grozav de simpatic – nu înceta nici o clipă cu glumele, stărnind râsul celor din jur. După nopțile binecuvântate – cum le numea el –, adică după nunțile unor odrasle de bogătași, Unchiu' Anwar apărea în cercul prietenilor încărcat de „bunătați“: o sticlă mare de brandy, o uncie de hașiș de cea mai bună calitate, un kilogram de chebap și fel de fel de dulciuri. Când prietenii îl întâmpinau veseli, Unchiu' Anwar își lua o înfățișare gravă, așeza dinaintea lor „bunătațile“ pe care le adusese și rostea cu tonul unui tată aspru:

— Mâncați și beți până când o să puteți deosebi firul alb în ziua neagră a tatălui vostru!¹

Unchiu' Anwar nu ura pe nimeni cum o ura pe dansatoarea Sukkar, așa că cele mai multe dintre glumele și bârfele lui erau pe seama ei. Uneori, când conversația lăncezea și se așternea tăcerea, unul dintre cei prezenți îl provoca pe Anwar, cerându-i vești despre „stăpâna“ lui, și atunci se dezlănțuia, ironizând cu însuflețire ignoranța lui Sukkar și aroganța ei, pe amantii ei bogați și umilințele la care îi supunea, iar tăcerea se risipea, toată lumea izbucnind în hohote de râs.

În pofida pasiunii sale pentru muzică, Anwar putea sta seri întregi fără să cânte, ba uneori refuza cu brutalitate, ajungând chiar la certuri violente, dacă cineva îi cerea în astfel de momente să mângâie strunele lăutei. Prietenii cei mai apropiați îi cunoșteau firea și nu insistau. Știau că erau și momente în care, fără să se aștepte nimeni, Anwar întindea mâna spre lăută, prindea pana între degete și se apuca să

1. Referire la versetul 187 din sura „Al-Baqara“ („Vaca“) din *Coran*, în care se spune că, în luna Ramadan, musulmanilor le este îngăduit să mănânce numai în timpul nopții, de la asfințitul soarelui până înainte de ivirea zorilor, când un fir de ață albă poate fi deosebit de unul de ață neagră.

ciupească strunele. Când îi priveai chipul, aveai impresia că nu-i mai vede pe cei prezenți și nu mai distinge nimic în jur. Când termina melodia, Anwar primea strigătele de admirație și aplauzele cu chipul palid, pierdut și trecea mult timp până își relua glumele și șotiile, iar atunci ne dădeam seama că a revenit la viața reală.

*

Lunea nu aveau loc nici petreceri, nici nunți, așa că Unchiu' Anwar își făcea apariția devreme, ba de cele mai multe ori rosea chiar primul, cu urmele nesomnului și zarvei din noaptea trecută pe pleoape. O saluta politicoș pe mama și se strecura în atelier. Își scotea tacticos costumul și-l agăța cu grijă de un cui din perete, apoi își îmbrăca *ghilbabul*¹, căci obișnuia să țină tot timpul unul în casa noastră. După câteva minute, i se alătura și tata. Beau un ceai împreună, apoi se așezau pe covor și se apucau să pregătească petrecerea. Începeau cu *moza*². Curățarea și pregătirea ei sunt foarte importante, iar de treaba aceasta se ocupau Anwar și tata, de multe ori având discuții aprinse. Tata era de părere că trecerea fumului este împiedicată de îmbinările din hârtie groasă, în vreme ce Anwar susținea că tubul de trestie este înfundat. Îmi plăcea să-i privesc: Anwar, îmbrăcat în *ghilbabul* vărgat, stătea cu picioarele sub el și mototolea între degete bucățele de hârtie, pe care le îndesa pe gâtul narghilei improvizate și în scobitura pentru tutun, iar tata ședea alături și sufla în muștiucul tubului de trestie, făcând să gâlgăie apa din borcan. Oare le trecuse prin minte că vor avea o astfel de soartă cu treizeci de ani în urmă, când sosiseră la Cairo, tineri artiști animați de hotărâre și ambiții? Cât de departe este începutul și cât de ciudat este sfârșitul! De obicei, Anwar era mai priceput

1. *Gilbab* sau *ghilbab* sau *galabiyya* – veșmânt popular egiptean, constând dintr-un fel de cămașă lungă și largă, îmbrăcată peste lenjeria de corp.
2. Narghilea populară egipteană, improvizată dintr-un borcan cu apă și un tub de trestie care trece prin el și prin care se inhalează fumul de tutun sau de hașiș.

la diagnosticarea problemelor *gozei* și, după ce terminau de așezat tamponalele tubului, aprindeau tutunul din scobitura pentru a face o probă. Anwar trăgea un fum lung, după care tușea atât de violent, încât i se înroșeau ochii. Apoi întindea tubul spre tata, zicându-i:

— Nu ți-am spus eu că tubul e de vină? Uite că s-a schimbat treaba și acum merge strună. Poftim, trage și tu un fum și mulțumește bunului Dumnezeu!

Tata se uita la mine și zicea mustăcînd, înainte de-a duce mustiucul la gură:

— Urchiu' Anwar, înainte de-a deveni muzician, a fost mecanic de *goze* în cartierul Bayna as-Sarayat...

— Fiu de tîrfă, nu mai spune asemenea prostii! îl apostrofa Anwar. Vrei ca Isam să-și facă o părere proastă despre mine?

Apoi se întorcea către mine, luându-și un aer de om nedreptățit, și-mi zicea prevenitor:

— Să nu dai cumva crezare vorbelor tatălui tău! Am fost toată viața un om onest. Taică-tău m-a deprins cu hașișul. La început am crezut că-i ciocolată.

Și apoi se revărsa un potop de bancuri și glume mușcătoare, până ce chipul lui Anwar redevenea brusc serios. Se ridica și scotea din buzunarul hainei atârnată în cuiul din perete o bucată de hașiș învelită în celofan, apoi i-o dădea tatălui meu, care o mirosea, o încerca ușor cu dinții și o presa între degete, murmurând:

— Minunat, Anwar! De unde-i, de la Mustafa? Ce părere ai, îi așteptăm și pe ceilalți sau începem cu un duet?!

Anwar se așeza din nou cu picioarele sub el și spunea pe un ton foarte serios:

— Eu zic să începem cu un duet în cheia *sika*¹!

Mărunțea hașișul cu dinții și-l presăra în scobitura unde era deja așezat tabacul îndulcit cu melasă. Pe urmă aprindea cărbunii și începea numaidecât să tragă din narghileaua improvizată. Mă invita și pe mine să mă așez alături și mă apucam să trag și eu din tub împreună cu ei. După câteva prize, drogul începea să-și facă efectul în capul lui Anwar: pleoapele umflate i se îngreunau și ochii căpătau o expresie gravă, clătina

1. Cheie din muzica orientală.

din cap ca și cum ar fi urmărit un dialog interior pe care nu-l ruzează decât el, apoi zâmbea și-l lovea ușor pe tata peste coapsa plină, zicându-i:

— Ce zici, dom' Abdo, nu vrei să te lași păgubaș de treaba asta cu pictura? Cu ce te-ai ales din ea? Ai fi putut să înveți dansul popular din buric mai bine. Cee, era rușine? O fi fost în vremea ta, dar acum e cu totul altceva. Uite cum face târfa asta de Sukkar... (În momentul acela își rotea mijlocul și-și ridica brațele ca o dansatoare.) Și ia cinci sute de lire pe noapte!

Tata dădea să-i răspundă, însă Unchiu' Anwar se ridica brusc în picioare în mijlocul camerei și începea să urle cuprins de frenezie:

— Hai, să te-aud ce zici, Abdo! Păcat, mări omule! Uite, faci așa și iei cinci sute de lire.

Apoi Anwar și tata izbucneau în hohote de râs fără sfârșit.

La masa de prânz, tata obișnuia să dea pe gât un pahar cu rom, care-l ajuta să doarmă adânc în timpul siestei, după cum pretindea el. Băutura își trimitea căldura în tot trupul și atunci se pornea să ne spună povești – mie și mamei – și să rădă. Uneori se ivea pe chipul lui o melancolie misterioasă, însă în ziua aceea părea mai agitat decât de obicei. Își mângâia în tăcere mustața și privea în gol, cu ochii holbați. Când mama l-a întrebat ce-i cu el, a luat o înghițitură din paharul cu rom și, învârtind între dinți un băț de chibrit, i-a răspuns ca și când s-ar fi așteptat la întrebare:

— Imaginați-vă! Astăzi am primit o scrisoare de la un admirator al lucrărilor mele!

Părea timid, dar a continuat să vorbească pe un ton ceva mai ridicat, ca și cum ar fi recitat un discurs pregătit dinainte.

— Ca orice artist, firește, sunt fericit să primesc o scrisoare de la un admirator, dar ceea ce mă face să fiu și mai fericit este faptul că mai există astăzi cineva în Egipt care se interesează de artele frumoase și se pricepe la pictură.

Pentru câteva clipe s-a lăsat tăcerea și tata a mai tras o dușcă din paharul pe care-l ținea în mână. M-am uitat la mama și mi s-a părut că voia să spună ceva, dar șovăia, căutându-și cuvintele.

— Și unde e scrisoarea? i-am luat-o eu înainte.

— În buzunarul hainei de colo.

M-am ridicat, am vârat mâna în buzunarul hainei atârnată pe un umerăș într-un colț al camerei și-am scos scrisoarea.

Pe plic scria elegant, cu cerneală neagră: „Marelui artist Abd al-Ati. Revista *Al-Hayat*, str. Qasr al-Ayni, nr. 60^a. Am deschis plicul și-am început să citesc, dar tata mi-a strigat:

— Citește mai tare, Isam...

Țin minte și acum numele expeditorului – îl chema Mahmud Ali Ferghal și era din Minyet en-Nasr, guvernoratul ed-Daqaqliya¹. Îi scria că este profesor de desen și că pictează tablouri în ulei, visând să ajungă într-o bună zi un pictor mare, așa cum este tata. Îi mai spunea că urmărește în fiecare miercuri desenele lui din revista *Al-Hayat* și că văzuse cu ani în urmă o expoziție a tatălui meu în Cairo. Venise special în capitală pentru asta, dar sfiala îl împiedicase să se prezinte și să stea de vorbă cu el. Îi promitea că va reveni curând în capitală și-l va vizita la biroul său de la revista *Al-Hayat*, ca să-l cunoască și să-i prezinte propriile tablouri. Și încheia scrisoarea astfel: „Primiți salutările unui discipol care vă urmează calea“, iar apoi semna: Mahmud Ali Ferghal.

Indiferent dacă era un admirator sincer al desenelor tatălui meu – și această posibilitate există, căci întotdeauna descoperi oameni interesați de lucruri pe care nu le știu decât ei, așa cum sunt, de pildă, suporterii clubului de fotbal At-Tirsana² sau pasionații de vocea lui Abd el-Latif at-Tilbani³ – sau doar un ipocrit care se străduia să se apropie de el pentru a-l ajuta sau pentru a-l prezenta cuiva. Când am terminat de citit, tata era în culmea fericirii. Cu ochii plini de bucurie, a început să se joace cu furculița în farfuria goală, strângând din buze ca un copil care se abține să nu izbucnească în râs.

— Nemaipomenit, Abdo! a strigat mama, părând că abia atunci pricepuse ce se întâmpla. Felicitări! Felicitări! Trebuie să înrămăm scrisoarea și s-o atârnăm în salon.

-
1. Guvernorat din zona deltei, a cărui capitală este orașul Al-Mansura.
 2. Club din Liga a II-a de Fotbal Egipteană.
 3. Cântăreț egiptean puțin cunoscut.

Eu am izbucnit în răs, iar tata a repezit-o brusc:

— Ce să înrămăm și să atárnăm? Ești cu adevărat toantă, măi muiere!

Pe moment, mama a rămas înmărmurită, dar și-a revenit foarte repede, mormăind încurcată:

— Gata, domnule! Gata! N-o înrămăm. Nu mai fi supărat!

Tata și-a aprins o țigară și i-a explicat pe un ton calm și nobru că nu este fericit pentru că are un admirator, ci pentru artele plastice în general. Și s-a tot învârtit în jurul acestei idei, întorcând-o pe toate fețele. Apoi s-a lansat într-un discurs nesfârșit despre datoria unui mare artist de-a ajuta tinerele talente, amintindu-și de profesorii lui de pictură care-l încurajaseră. Am simțit că tata aștepta cu nerăbdare ziua în care avea să-l întâlnească pe Ferghal și că era gata să facă tot ce-i stătea în puteri ca să-l ajute.

Tata a intrat în dormitor să se culce, iar mama a ieșit să ducă farfuriile în bucătărie, așa că am rămas singur. Scrisoarea era încă pe masă, în fața mea. M-am uitat lung la ea. Scrisul lui Farghal era frumos, elegant. Am întins mâna, am luat scrisoarea și i-am pipăit hârtia moale, netedă. Am aruncat o privire spre fotografia înrămată, cu tata și mama în straie de nuntă, care atârna pe perete. Întâi m-am gândit la stilul costumului purtat de tata în ziua nunții, dar după aceea m-am zăpăcit și m-am trezit apucând plicul și rupându-l în bucăți. Ascultam zgomotul când stins, când aspru – pe care-l scotea hârtia ruptă. Când am terminat, am simțit că mă cuprinde o neliniște confuză, dar am alungat-o și, parcă împins de dorința de a-mi redobândi liniștea, am reluat operațiunea, rupând hârtia în bucăți din ce în ce mai mărunte, deși îmi era tot mai greu, însă am continuat până ce scrisoarea s-a transformat în mici petice care s-au împrăștiat. Le-am adunat cu grijă, m-am dus în bucătărie și le-am aruncat pe fereastră în curtea interioară. Am privit un timp cum vântul le risipea în toate părțile. Pe urmă, am schimbat câteva cuvinte obișnuite cu mama, înainte să mă retrag în camera mea, unde m-am aruncat în pat și am adormit.

Seara, mama m-a trezit cu un pahar de ceai și, punându-l pe masă, mi-a șoptit:

— Tata vrea să te vadă...

Nu m-am gândit la ceva anume. Mi-am zis în sinea mea că îmi beau ceaiul și-mi fumez țigara în liniște, pe urmă mă spăl pe față și mă duc să-l văd.

Musafirii se adunaseră deja și, când am intrat, m-au izbit un nor gros de fum și mirosul pătrunzător de hasis, iar după ochii injectați ai tatălui meu, mi-am dat seama că bea și trăgea din narghilea de o bună bucată de vreme.

— Bine-ai venit, Isam! m-a întâmpinat Unchiu' Anwar. Unde stai ascuns?

Tata m-a invitat să iau loc. M-am așezat și Unchiu' Anwar a împins *goza* spre mine îmbietor, dar eu m-am scuzat, pretextând că trebuie să-mi pregătesc lecțiile.

— Ce-are a face? s-a mirat Unchiu' Anwar prinzând muștiucul tubului cu buzele. Țasta-i un motiv să te împiedice? Lecțiile se pregătesc cel mai bine când ești puțin amețit de drog! Știi ceva? Când eram la liceu, eu îmi răsuceam o țigară două, mă așezam bine și pe urmă rezolvam cea mai grea problemă de matematică într-o clipită... cât ai zice pește...

— De aia nu te-ai ales cu nimic din toată școala, păgu-bașule! s-a amestecat în vorbă Muhammad Irfan, izbucnind în râs, în vreme ce restul petrecăreților s-au stăpânit, scoțând doar niște chicoteli infundate.

Mi-am dat seama că atmosfera e încordată dintr-un motiv oarecare, dar am înțeles că intrarea mea întrerupsese o discuție foarte aprinsă între tata și Al-Ghamdi.

Acest prieten al tatei era trecut de cincizeci de ani, însă părea mai tânăr. Era destul de chipos, avea ochi mari și verzi, trăsături ferme și regulate, părul castaniu pieptănat cu grijă pe spate și tenul proaspăt. Și totuși, bărbatul ăsta avea ceva imposibil de definit care-l făcea antipatic. De multe ori aveam impresia că seamănă cu profesorul meu de limba arabă. Poate pentru că aveau și unul, și celălalt un mers umil și o fire lipicioasă și nesuferită. Al-Ghamdi a zămbit și a reluat discuția, cu glasul clar și sobru, ca și cum ar fi predat o lecție elevilor săi:

— Ești prea optimist, Abdo... Mai mult decât s-ar cuveni... Asta-i problema ta... Să știi că arta și literatura sunt complet moarte în Egipt. Avem nevoie de cel puțin o jumătate de veac pentru ca egiptenii să ajungă să se intereseze de arte și să

se formeze un adevărat public pentru artă, cu tot respectul pentru domnul care ți-a trimis scrisoarea asta...

Vorbind, își plimba ochii verzi, încrezători peste chipurile celor prezenți și era clar că aceștia erau convinși de ceea ce spunea. Doar tata părea tulburat și nerăbdător să-și exprime dezacordul. S-a foit neliniștit pe locul lui, a oftat și i-a răspuns cu glas sacadat:

— Fie, Al-Ghamdi... S-ar putea să ai dreptate, dar pentru început sunt buni chiar și câțiva oameni care se pricep să guste și să aprecieze arta...

— Care început, domnul meu? a protestat Al-Ghamdi pe un ton teatral, ce dovedea că voia să-l biruie pe tata cu tot dinadinsul. Vino-ți în fire, omule! Judeci așa doar pentru că ai un admirator care ți-a trimis o scrisoare. Și cu asta vrei să ne convingi că am avea în Egipt un public pregătit să înțeleagă arta? Coboară în stradă și o să pricepi cum stau lucrurile în realitate! Treci prin stațiile de autobuz și privește la chipurile oamenilor! Sunt ăștia în stare să înțeleagă arta, să priceapă ceva? ăștia și noaptea, când dorm, visează la puiul ieftin pe care l-ar putea găsi la magazinul cooperatist...

După vorbele astea, Al-Ghamdi a izbucnit în răs și odată cu el s-au pornit să rădă și ceilalți care erau de față, mai puțin eu și Unchiu' Anwar, preocupat de curățirea *gozei*, chiar dacă părea că urmărește discuția cu interes. Al-Ghamdi s-a aplecat înainte, stând mai departe pe covor, și a zis, vrând parcă să încheie discuția pe marginea acestui subiect neînsemnat care durase deja prea mult timp:

— Ascultă, Abdo... Vreau să fii liniștit. Ce meserie spuneai că are omul ăsta care ți-a scris?

— E profesor, a răspuns tata aproape în șoaptă.

— Am înțeles, însă profesor de ce?

— Profesor de desen, dar..., a spus tata, ezitând, după câteva clipe.

— Dar ce, măi omule? Se poate ca un profesor de desen să nu înțeleagă pictura? Măcar principiile de bază pe care le-a studiat. Un profesor de desen se interesează de pictură. Și tu vrei să spui că ar reprezenta o dovadă a conștiinței artistice? Nu se prea potrivesc lucrurile, măi omule! N-ai dreptate!

Al-Ghamdi a făcut un gest de indignare și a izbucnit din nou în râs, uitându-se la cei prezenți, ca un jucător de șah care, cu o ultimă mutare de maestru, îl face mat pe adversarul său. Apoi s-a întors către tata și i-a zis cu ironie în glas:

— Domnule Abd al-Ati, ai dat acestei scrisori o importanță mai mare decât ar fi meritat.

Tata, care părea să se îndoiască pentru prima oară de justetea opiniei sale, l-a întrerupt puțin răstit:

— Lucrurile nu stau chiar așa! Nu e vorba doar de faptul că este profesor de desen... Am simțit, din ceea ce mi-a scris, că e un om care înțelege...

— Înțelege! Unul ca asta înțelege? a replicat Al-Ghamdi, răsând din nou ironic, și toți cei prezenți au sesizat răutatea aluziei.

De parcă ar fi spus: „Cum să înțeleagă cineva care admiră lucrările lui Abd al-Ati?“.

În clipa aceea, o umbră de mânie adevărată a învăluit chipul tatei și l-am auzit bombănind nervos:

— Da, Al-Ghamdi, înțelege! Sunt sigur că înțelege...

Apoi, tata s-a uitat de jur împrejur, ca și cum ar fi căutat ceva, și, când i-au căzut ochii asupra mea, l-am auzit zicând:

— Isam, du-te și adu scrisoarea!

M-am uitat la el, ridicându-mă alene și îndreptându-mă spre ușă.

— O găsești pe masa din salon, a adaugat, crezând că sovai fiindcă am uitat unde e. Știi foarte bine unde am lăsat-o...

M-am întors din nou către el și i-am zis sec, uitându-mă în ochii lui:

— Am rupt-o...

— Ceee? a urlat tata cu ochii cât cepele, iar eu am simțit că-mi fuge pământul de sub picioare când am repetat, făcând pauze între cuvinte:

— Am... rupt... scrisoarea!

Era peste puterile lui să accepte așa ceva. Asărit în picioare și s-a apropiat de mine atât de tare, că i-am simțit pe față fierbinteala respirației și gâfăitul. M-am așteptat în clipele acelea să mă plesnească, dar nu s-a întâmplat așa. S-a tras brusc înapoi și a urlat ca din gură de șarpe:

— Ești nebun! Complet nebun! Ai rupt scrisoarea, nebunule?!

Părea să nu mai aibă altceva de zis și-a început să se învârtă încoace și-ncolo, repetând aceleași cuvinte. Unchiu' Anwar s-a ridicat, s-a apropiat de el și l-a prins de mână, străduindu-se să-l liniștească, în vreme ce eu priveam prostit la ceea ce se petrecea. Nu simțeam nici teamă, nici regret. Parcă îmi pierdusem mintile. Îi vedeam pe tata, pe Unchiu' Anwar și pe ceilalți plutind ca niște umbre imprecise. Mi-am venit în fire când l-am auzit alungându-mă:

— Piei din ochii mei! Ai auzit ce-am spus?!

S-a lăsat tăcerea câteva clipe, până când l-am auzit pe Unchiu' Anwar șoptind:

— Nici așa, Abdo... E prea de tot!

— Asta-i treabă, Isam? mi-a răsunit în urechi glasul scăzut al mamei când treceam prin hol. Cum ai putut să rupi scrisoarea? Ai văzut cât s-a bucurat tata de ea și ai găsit de cuviință s-o rupi!

Nu i-am dat nici o atenție. Am intrat în camera mea și am trântit ușa după mine. M-am așezat calm pe scaunul de la birou, am aprins veioza, am scos o carte și m-am apucat să citesc și să repet. Mi-aduc aminte și acum titlul lecției pe care am învățat-o în noaptea aceea, „Presiunea osmotică”: lichidele trec prin membranele semipermeabile și circulația lor în ambele direcții ia sfârșit în momentul când presiunea dintr-o parte și din cealaltă a membranei este egalizată. În vreme ce parcurgeam textul din manual, îmi veneau din când în când în minte tata, Unchiu' Anwar, Al-Ghamdi, scrisoarea și frumoasa caligrafie a lui Farghal – imagini disparate care licăreau și dispăreau fără să mă tulbure în vreun fel. Dacă ceva mă surprindea, înregistram detaliile cu exactitate și aveam nevoie de puțin timp pentru ca mintea mea să fie în stare să pună din nou totul în ordine. Abia atunci reacționam puternic, chiar dacă asta se întâmpla cu oarecare întârziere.

Am terminat de repetat lecția aceea cam pe la ora trei după miezul nopții. Un vacarm îndepărtat răzbătea din atelier: glasuri, râsete și muzică. Tocmai îmi scosesem hainele și-mi puneam pijamaua, pregătindu-mă de culcare, când am auzit niște pași grei pe hol. Erau ai tatei. A ciocănit în ușă. Nu i-am răspuns, dar a deschis încet, cu chipul zămbitor și s-a strecurat înăuntru. Am rămas în picioare lângă pat, în vreme ce

el s-a apropiat, s-a trântit în fotoliu și și-a întins picioarele. Pe chipul său, luminat de veioza de pe birou, se vedea că e drogat și obosit. După o clipă, m-am așezat și eu încet pe marginea patului.

— La ce oră ai lecții mâine? m-a întrebat pe neașteptate.

— La ora douăsprezece, i-am răspuns scurt.

— Foarte bine! Dormi puțin, ca să te duci mâine odihnit, a continuat, de parcă problema cursurilor mele l-ar fi preocupat cu adevărat.

S-a lăsat tăcerea câteva clipe și m-am simțit brusc stânjenit. Aș fi vrut să mă lase în pace și să plece, însă a urmat câscând:

— Știi, Isam, sunt foarte optimist în privința viitorului tău... Sunt sigur că o să ajungi un mare savant... Simt că îți place foarte mult să studiezi... Ți place chimia, nu-i așa?

Tonul lui m-a deranjat și mai tare, așa că nu i-am răspuns.

— Sunt sigur că-ți place chimia, a îndrăgățat mai departe. Altfel n-ai fi atât de bun... Dar lucrul cel mai important, erou, este s-o ții așa până la capăt... Să nu te mulțumești doar cu licența și să te lași pe tânjală... Trebuie să-ți iei și doctoratul... Pe vremea mea licența însemna mare lucru... Pe când acum, dacă vrei să zici că ai făcut ceva, trebuie să-ți iei și doctoratul... Și-apoi, ce altceva ai de făcut? N-ai nici un fel de relație cu vreo fată și nici n-ai de gând să te însori curând... Nu-i așa? Ori greșesc cumva? Spune-mi! Spune-mi, nu te sfii de mine!

A izbucnit în râs, însă gluma lui m-a deranjat, mi s-a părut total deplasată.

— Chiar dacă te interesează vreuna, poți să-ți continui studiile, a insistat pe același ton vesel. De altfel, căsătoria timpurie te poate motiva să muncești și mai mult. Tot ce contează este să nu ai nici un fel de aspirații legate de artă. E singurul lucru de care mi-e teamă. Știi, Isam, când mi-am abandonat studiile, eu n-am chibzuit nici o clipă. Mi s-a părut că fac ceva foarte natural. Firește, nu-mi pare rău... N-am regretat niciodată în viață că m-am dedicat artei. Nu mi-am închipuit nici o clipă că aș fi putut face altceva. E adevărat că împrejurările mi-au fost potrivnice, dar am făcut tot ce a

depins de mine... Înainte de revoluție¹, lucram la trei ziare și lumea citea, înțelegea și făcea comparații... Se interesa de orice pictor nou și-i aprecia talentul... După naționalizare, lumea nu s-a mai gândit decât la câștigarea existenței – nici oamenii n-au mai avut chef să se amuze, nici pictorii n-au mai avut chef să deseneze... Totul s-a rezumat la îndeplinirea unei obligații... Tu faci o caricatură și textul care o însoțește, știind că n-au nici un haz, iar oamenii o privesc și citesc textul, știind că n-au nici un haz, dar prefăcându-se că se amuză.

M-am gândit să-i cer tatei să mă lase în pace, dar n-am avut curajul.

— Ai văzut caricatura desenată de Șakir în ziarul *Al-Ahram*² de astăzi?

— Nu.

— Trebuie s-o vezi! E foarte ciudată. Nu știu ce se întâmplă cu Șakir asta. S-a prostit sau ce-i cu el? Ia ghicește ce-a putut să deseneze astăzi! Un disc solar din care pornesc două linii ce se împletesc una cu cealaltă și dedesubt explicația: „Împletitură“. Vezi ce prostie? Ar fi trebuit să fie o caricatură care să-i amuze pe cititori. De ce să se amuze? De prostia desenatorului, firește! Dar domnul Șakir este un artist cunoscut de cititori... Și primește de la *Al-Ahram* opt sute de lire pe lună... Chiar dacă face niște măzgălituri, nimeni nu poate zice nimic. Absolut nimic! Șakir se crede un mare artist. Dacă te întâlnești cu el la Uniunea Artiștilor, se preface că nici nu te cunoaște sau că te-a recunoscut abia după câteva momente și atunci te salută: „Bună, Cutare! Scuză-mă, dar te-ai schimbat foarte mult și pe urmă știi cum stau cu memoria!“. Bineînțeles, cu mine nu îndrăznește să facă așa... Până la mine... Aici se schimbă treaba... Își aduce aminte de bunele maniere...

Simțeam că nu mai pot răbda și m-am ridicat în picioare. Am avut impresia că tata nu se aștepta la acest gest, așa că a tăcut o clipă. Apoi s-a sculat din fotoliu, pregătindu-se să

-
1. Revoluția din 23 iulie 1952, condusă de Gamal Abd el-Naser, soldată cu abolirea monarhiei și cu naționalizarea.
 2. Principalul cotidian egiptean, publicat din anul 1875 și până astăzi fără întrerupere, unul dintre cele mai de seamă ziare din toată lumea arabă.

iasă, ca și când ar fi încheiat o discuție obișnuită, dintr-o noapte oarecare.

— Bine... Te las să dormi... Noapte bună! a mai murmurat.

A făcut câțiva pași spre ușă, în vreme ce eu am plecat privirea, uitându-mă atent la culorile și desenele covorului. Pentru o clipă, am avut senzația neclară că tata n-a ieșit din cameră, ci s-a apropiat de mine. Când am ridicat ochii, m-am trezit cu el în picioare în fața mea. A întins mâna fără o vorbă, mi-a așezat-o pe umăr și s-a uitat lung în ochii mei.

— Îmi pare rău, Isam..., a mai mormăit.

*

Tatăl tău va fi atunci un bătrân bolnav și gârbovit. Veți merge alături pe stradă și se va agăța de brațul tău, se va sprijini de tine ca să nu cadă. Trecătorii se vor uita insistent la infirmitatea tatălui tău și apoi te vor cerceta pe tine. Privirile li se vor opri asupra chipului tău. Cum ai să te simți atunci? S-ar putea să te rușinezi de slăbiciunea tatălui tău ori să exagerezi cu duioșia pentru a dobândi aprecierea privitorilor. Sau s-ar putea să-l ocărăști și să fii crud cu el pentru că îl iubești, pentru că te întristează să-l vezi așa, pentru că ai dori să-și recapete forța de altădată.

Revista *Al-Hayat* apare miercuri. Am vrut să cumpăr una de la vânzătorul de ziare din fața universității, dar nici nu auzise de ea. M-am adresat unui alt vânzător, din Piața Giza¹, unui al treilea, unui al patrulea, dar nici unul nu știa că ar exista o revistă cu acest nume. M-am urcat într-un autobuz și m-am dus la un mare magazin de ziare din Piața Suleiman Pașa. Când s-a apropiat un vânzător de mine, l-am întrebat cu indiferență:

— Ați auzit de o revistă care se numește *Al-Hayat*?

Am formulat întrebarea astfel pentru că, de fiecare dată când vânzătorii negau existența revistei pentru care lucra tata, mă simțeam jenat și trist. Încredințat că nici acest

1. Cairo înglobează și orașul Al-Giza, situat pe malul stâng al Nilului, care este și capitala guvernoratului cu același nume.

vanzător nu știa nimic despre ea, am pus întrebarea cu indiferență, lucru care îmi atenua jena și mă plasa de aceeași parte a baricadei cu vânzătorul, lăsând impresia că, în ciuda întrebării, aș tăgădui și eu existența unei reviste cu acest nume, dar – spre surprinderea mea – acest vânzător o cunoștea și mi-a răspuns numaidecât:

— Cincisprezece piaștri¹...

Mi-am regăsit în sfârșit liniștea. Am plătit, am luat revista și m-am uitat repede pe ultima pagină, unde am găsit caricatura tatălui meu: un mic pătrat și sub el semnătura tatei, Abd al-Ati. Pe drum m-am uitat atent la ea. Când am ajuns acasă, era ora două după-amiaza și tata dormea încă. Am deschis ușa dormitorului său și m-am strecurat înăuntru pe tăcute. Am dat la o parte draperiile negre și grele și lumina a inundat camera. Tata a deschis ochii alene și m-a zărit lângă el.

— Bună ziua! l-am salutat surâzător.

— Bună, Isam! Cât e ceasul?

I-am spus, iar el a căscat, a întins mâna spre măsuță, a luat pachetul de țigări și și-a aprins una. A tras un fum și imediat l-a apucat un acces de tuse. Am apropiat un scaun de patul lui și m-am așezat cu revista în mână.

— Îți place, domnul meu? Caricatura pe care ai desenat-o astăzi era cât pe ce să mă ducă la secția de poliție, i-am zis râzând și bătând cu degetul în revistă.

Puțin deranjat, m-a întrebat ce vreau să spun.

— Păi, uite cum stau lucrurile, am început eu, îndreptând marginea covorului cu piciorul, ca și cum i-aș fi vorbit despre un lucru obișnuit, care se întâmpla tot timpul. Am avut o discuție mai aprinsă cu un prieten în legătură cu semnificația caricaturii tale.

— Doamne păzește! Te-ai certat? m-a întrebat mirat.

— Vreau să te întreb mai întâi: bărbatul care apare în caricatura de astăzi e cumva Anwar as-Sadat²?

— Întocmai! a răspuns tata scurt.

1. Subdiviziune – a suta parte dintr-o liră egipteană.

2. Președinte al Egiptului între anii 1970-1981, asasinat într-un atentat terorist.

— Carevasăzică, eu am avut dreptate, am spus oftând, ca și cum m-aș fi ușurat de o povară.

— Care-i problema? m-a întrebat tata cu vădit interes, ridicându-se și sprijinindu-se cu spatele de tabla patului.

— Nu-i nici o problemă! Am vrut doar să-ți spun că revista *Al-Hayat* este foarte citită la noi la universitate și că în fiecare miercuri am o discuție cu colegii. Toți se uită la caricatura făcută de tine și pe urmă se pornesc să mă bată la cap cu întrebările: „Tatăl tău a vrut să-l înfațișeze pe Cutare sau pe Cutare?”. Astăzi, mai ales, dacă n-ar fi fost vorba de Anwar as-Sadat, sensul ar fi fost cu totul altul.

— Trăsăturile lui nu sunt evidente? m-a întrebat tata, punându-și ochelarii pe nas și privind tulburat la ceea ce desenase.

— Dimpotrivă, sunt foarte evidente! l-am asigurat. Dar prietenul ăsta al meu e comunist și știi că ăștia sunt cam bătuti în cap. E convins că ești de dreapta și că n-ai putea să-l ataci pe As-Sadat în caricaturile tale.

Eu și tata ne angajăm în discuții lungi și întotdeauna avem păreri diferite. Se întâmplă să se enerveze și să mă atace, dar îmi dau seama foarte bine că, în pofida mâinii și enervării, e fericit. Seara, tata se plânge de mine prietenilor. Le povestește despre discuția noastră și pretinde că — la fel ca toți cei din generația mea — sunt încâpățânat și vanitos.

— Imaginați-vă! Isam mi-a spus că revista *Al-Hayat* este foarte citită de studenții de la universitate și că a avut o altercație cu colegii lui din pricina caricaturii mele de astăzi, m-am trezit că zice dintr-odată în mijlocul discuției lor.

Tata strecoară fraza asta și pe urmă continuă discuția, în vreme ce eu îi presimt parcă teama ca nu cumva vreunul dintre ei să-l contrazică sau să-l socotească mincinos.

*

Ramadanul¹ a căzut în anul acela în mijlocul verii, în timpul vacanței universitare. Nici eu, nici tata nu țineam post, însă din respect pentru sentimentele mamei, țineam

1. Luna a noua din calendarul musulman, în care postul ritual se încheie cu festivități religioase și populare ce durează trei zile.

rânduielele Ramadanului: masa principală – *iftar* – la asfințit și masa care precede ivirea zorilor – *suhur*. Mi-am petrecut noaptea împreună cu prietenii la cafeneaua Al-Fișawi. Era aglomerație și multă zarvă, așa că m-am întors acasă abia pe la ora trei. Tata și mama stăteau la masa de *suhur*: ea mânca ceva ușor, iar el înfuleca de zor din dulciurile așezate pe platou și sorbea în răstimpuri ceai dintr-o ceașcă. După buzele care-i atârnav, privirea pierdută și firimiturile de pe *ghilbab*, am crezut că era drogat. Am schimbat câteva vorbe cu el, după care m-am retras în dormitor, am răsfoit ziarele de dimineață, cumpărate din Piața Al-Husein, și m-am culcat.

M-am trezit dimineață, zgâlțâit cu putere de mama, am deschis ochii și am văzut-o lovindu-se cu palmele peste obraji în timp ce trăgea de mine să mă dau jos din pat. Am alergat în urma ei spre dormitorul tatei. Era gol și părea că doarme întins pe pat, dar din gură îi ieșea un horcăit și trupul mătăhălos îi tremura slab. După chip, puteai bănui că îl chinuia un coșmar și că încerca să se trezească pentru a scăpa de el, însă nu reușea.

— Uită-te la taică-tău, Isam! m-a îndemnat mama bocind.

Apoi s-a aplecat asupra lui, l-a cuprins în brațe, s-a apucat să-l strige, și-a îngropat fața la pieptul lui și a izbucnit în lacrimi.

Doctorul a sosit după vreun ceas și, după ce l-a consultat atent, m-a tras deoparte, spunându-mi în șoaptă că a avut un atac cerebral și recomandându-mi să-l transportăm îndată la spital. Apoi a cerut douăzeci de lire, pe care le-a vârat în buzunar mulțumindu-mi, și a plecat. Infermierii de pe ambulanța chemată numai decît s-au chinuit împreună cu mama să-l îmbrace într-un *ghilbab* alb, l-au așezat pe targă și au coborât scara, urmași de mama și de mine. Pe când ieșeau din bloc, s-a ivit pe neașteptate servitoarea noastră tânără și, cu trupul ei firav și șuvițele atârnavându-i pe obraji, s-a pornit să alerge bocind în urma tărgii, cu brațele întinse.

În lumina becului ce atârna deasupra patului de spital, am avut pentru prima oară impresia că chipul tatei se scindase în două părți: una cu ochiul bulbuc și injectat, cealaltă atârnavând fără pic de vlagă. Încerca să vorbească, dar nu scotea

decât un horcâit slab, nedeslușit. Mama s-a dus la administrația spitalului ca să ceară niște informații și m-a lăsat în salon lângă el. După-amiază au apărut prietenii, rudele, colegii de serviciu și alte câteva persoane pe care nu le cunoșteam. Au vorbit cu noi – cu mama și cu mine – despre îndurarea lui Allah, despre posibilitatea tratamentului în străinătate și despre prieteni de-ai lor apropiați care suferiseră un atac cerebral, la fel ca tata, și care își reveniseră cu ajutorul lui Dumnezeu, bucurându-se acum de sănătate și fericire. Vizitatorii s-au retras apoi unul după altul, lăsând pe noptiera tatei buchete de flori și cutii colorate cu bomboane de ciocolată, iar mama și cu mine am rămas de veghe lângă el. Când a închis ochiul bulbucât și-a început să respire regulat, ne-am dat seama că a adormit.

Era destul de târziu, probabil trecuse de miezul nopții, când cineva a ciocănit ușor în ușă, care s-a deschis puțin, lăsând să se ivească chipul lui Anwar. Era îmbrăcat în costumul de lucru: un smoching negru, cu guler lucios, de sub care ieșeau cămașa albă și papionul negru, atârănând puțin în jos. Unchiu' Anwar și-a plimbat privirile prin salon, apoi mi-a făcut semn cu mâna și am ieșit după el, urmat de mama. I-am povestit ce se întâmplase și ne-a întrebat cu de-amănuntul despre părerile și diagnosticele medicilor. Avea chipul întunecat și, după felul cum ne întrerupea când vorbeam, mi-am dat seama că era foarte tulburat. A stins țigara cu talpa pantofului și a întrebat-o pe mama dacă-l poate vedea. S-a apropiat de ușă, a deschis-o și a intrat în salon. Când a ajuns lângă pat, am avut impresia că un licăr de recunoaștere a străbătut fugar ochii tatei la vederea lui, însă a dispărut numaidecât și privirile i s-au stins din nou.

— Ce s-a întâmplat, dragul meu Abdo? l-a întrebat Unchiu' Anwar râzând tare. Ce faci aici? Încerci cu tot dinadinsul să ne provoci tulburare și neliniște? Uită-te la tine, ești ca un taur! Țștia au trimis pe cineva la mine la nuntă să-mi spună: „Vino îndată la Abdo!“. Mi-am zis că trebuie să se fi întâmplat ceva rău... Apoi a continuat, întorcându-se spre mama: Ce vorbe sunt astea, madam? Mă sperii de pomană?! Uită-te la Abdo! E puternic ca un cal...

Apoi s-a răsucit iar spre tata, părând că vrea să spună dintr-o suflare tot ceea ce avea de spus sau că e hotărât să nu tacă din gură nici o clipă:

— Gata, Abdo! Drept pedeapsă pentru spaima pe care mi-ai provocat-o, miercuri, când o să vin la petrecerea noastră obișnuită, o să aduc — în contul tău — o sticlă de Brandy 84 și un kil de chebap. Tu o să suporti cheltuiala! Uite, Isam și maică-sa îmi sunt martori.

Aproape pot să jur că fața tatei a tresărit, ca și cum ar fi vrut să zâmbească. Unchiu' Anwar a mai vorbit și a mai glumit o vreme, apoi și-a luat rămas-bun de la tata, ne-a salutat și ne ieșit. L-am urmat. Când a ajuns pe coridor, nu s-a mai uitat la mine, ci a luat-o în dreapta, spre lift. Dar apoi și-a încetinit brusc pașii, s-a oprit, s-a aplecat înainte, și-a prins capul în mâini și a izbucnit într-un plâns cu sughituri.

În dimineța următoare, s-a iscat o ceartă zgomotoasă între o asistentă și un om de serviciu pe care l-a acuzat în gura mare că fură din mâncarea bolnavilor. Acesta i-a răspuns cu un potop de înjurături și s-a repezit la ea, dând s-o lovească, însă colegii lui s-au grăbit să-l împiedice. În clipa când au reușit să-l așeze pe un scaun și se străduiau să-l liniștească, tata tocmai își dădea ultima suflare.

4

Mi-am luat licența în Științe și am fost numit cercetător la Institutul de Chimie. Această numire convenea de minune stării mele de spirit de-atunci, căci făceam tot ce-mi stătea în puteri pentru a mă izola de ceilalți. Cunoașterea unei singure persoane inteligente ar fi fost în stare să-mi zădărnicească strădania, căci atunci m-aș fi întrebat: „De ce mă îndârjesc atâtă să mă izolez de oameni, de vreme ce printre ei se află o persoană inteligentă capabilă să mă înțeleagă?”

Din această perspectivă, activitatea la Institutul de Chimie nu-a făcut decât să-mi accentueze izolarea.

Poți să folosești toaleta din locuința ta ani îndelungați, fără să-ți treacă prin minte că în sifonul ei ar putea trăi vreo

vietate, dar dacă o singură dată ai avea curiozitatea să ridici capacul sifonului, ți s-ar dezvălui o lume întreagă: zeci de soiuri de viermi și alte vietăți care se hrănesc, se înmulțesc, se luptă și se omoară între ele. O să fii surprins aflând că aceste creaturi trăiesc împreună cu tine de ani de zile, fără să știi. Aceasta era imaginea care mă însoțea în fiecare dimineată, când îmi făceam loc prin mulțimea de pe strada Ramses, plină de animație și vacarm, pentru ca la un moment dat s-o părăsesc și să cotesc singur spre stânga, ca să intru în clădirea Institutului de Chimie – un canal de scurgere în a cărui beznă jilavă trăiesc niste gândaci murdari. Dacă se întâmplă să calci vreunul cu talpa pantofului și să îl strivești, iese din el un lichid alb, lipicios.

„Gândaci” – acesta este termenul științific potrivit pentru colegii mei de serviciu. Dar pentru doctorul Sa'id, șeful meu, mi-e greu să găsesc un termen potrivit. De fapt, doctorul Sa'id nici nu avea titlul de doctor. Se prezentase de trei ori la rând la examenele pentru obținerea lui și de fiecare dată fusese respins, însă funcționarii de la Institutul de Chimie i se adresau – ca un compliment sau în bătaie de joc – cu titlul de doctor, iar el se agățase numaidecât de acest titlu și se făcea foc de supărare dacă cineva i se adresa fără să-l folosească. Omul ăsta ocupa postul de șef al Departamentului de cercetare – ce pompos sună! –, însă adevăratele lui preocupări erau mesele copioase. Pe la orele zece-unsprezece, doctorul Sa'id lua loc tacticos la birou și se pornea să devoreze un platou mare plin cu bob, *ta'amiya*¹ și omletă, la care se mai adăugau și câteva căpățâni de ceapă roșie dulce și câteva vinete murate. După ce golea platoul, trebuia neapărat să slăbească puțin cureaua de la pantaloni, care-i presa prea tare burta ce-i atârna, pe urmă dădea peste cap un pahar în care dizolva o tabletă efervescentă din import și trimitea să i se aducă ceaiul.

Prima impresie pe care ți-o lăsa înfățișarea lui era aceea a unui animal preistoric ciudat: era complet chel, fără nici un fir de păr pe cap – ceea ce-l făcea să pară bolnav sau deghizat –

1. Chiftele din legume tocate mărunț și prăjite în ulei; alături de bob (*ful*), este una dintre mâncărurile cele mai populare din Egipt.

și avea ochii bulbucați, sprâncenele rare, urechile clăpăuge și un glas vulgar. Câteodată, când îl priveam atent, îmi trecea prin minte un gând bizar: îl vedeam pe doctorul Sa'id întrerupându-și brusc vorba și arătându-ne adevărata lui natură, adică apucându-se să ragă, scoțându-și coada și așezând-o dinaintea lui pe birou. Îmi dădeam seama, firește, că nu e cu puțință așa ceva, dar dacă s-ar fi întâmplat aieva, n-aș fi fost cătuși de puțin surprins.

În pauza de ceai, toți funcționarii din departament se strâneau în biroul doctorului Sa'id, făceau cerc în jurul lui și-și petreceau timpul flecărind până la sfârșitul programului. Trei erau subiectele lui preferate: campionatul de fotbal, fiindcă era un suporter înfocat al Clubului Al Ahli¹, apoi piața automobilelor – întrucât era samsar de mașini și câștiga frumuseț din afacerea asta – și al treilea – cel mai important – sexul, cu toate tainele lui, căci era un împătimit nerușinat de femei. Unii puneau această patimă pe seama frigidității soției sale, de care nu putea divorța și pe care nici nu se simțea în stare s-o supere aducând o a doua soție în casă, întrucât ea era bogată și-l întreținea și pe el. De aceea, prefera să-și satisfacă poftele în afara casei, mai precis, în biroul său de la Institutul de Chimie. Da, da, chiar în biroul său! Doctorul Sa'id era pasionat mai ales de femeile de serviciu și de alte lucrătoare simple din departament – un gust datorat neîndoielnic experiențelor sale de început. Dacă se simțea atras de vreo femeie din această categorie, doctorul Sa'id o chema de mai multe ori la el în birou, discuta cu ea total degajat, îi făcea mici cadouri, până ajungea încet-încet să spună glume deocheate și să-i povestească istorioare fără perdea, râzând zgomotos, cu poftă.

În ziua hotărâtă de el, o chema pe femeie în birou, o ruga să închidă ușa – care avea o încuietorie specială, ce nu putea fi deschisă din afară – și, după ce ea închidea ușa, îi cerea să-i aducă ceva din dulap, apoi se ridica de la birou și-și lipea trupul mătăhălos de spatele ei, pe urmă o strânea în brațe și o poseda. Acesta era modul descoperit de el pentru a-și potoli poftele carnale chiar în biroul lui. Funcționarii din departament știau

1. Unul dintre cluburile fruntașe din campionatul național de fotbal, probabil cu cel mai mare număr de suporterți, din Egipt.

când se întâmpla așa ceva și se porneau să șusotească, ba chiar să rădă în gura mare, sau să-și exprime dezaprobarea, dar niciodată nu îndrăzneau să facă lucrul ăsta cu glas tare.

Doctorul Sa'id și-a continuat practicile în birou vreme de ani de zile. O singură dată s-a întâmplat să-i fie tulburată liniștea: când a apărut în departament Umm¹ Imad – o tânără frumoasă, cu ochii verzi, care a părăsit orașul Tanta² după ce i-a murit soțul și a fost angajată în departament cu contract temporar. Doctorului i-a căzut cu tronc de cum a văzut-o și i-a promis să facă tot ce-i stă în puteri pentru a o angaja. Avea tot timpul buzunarele pline cu diferite soiuri de gumă de mestecat și bomboane pe care i le oferea lui Umm Imad pentru copii.

Oare s-a grăbit doctorul Sa'id în stabilirea zilei hotărâtoare ori a apreciat greșit situația de la bun început? A invitat-o înăuntru și a rugat-o să închidă ușa, iar ea i-a dat ascultare. Apoi s-a ridicat – ca de obicei – pentru a se lipi de ea, dar a întâmpinat o împotrivire neașteptată. Nu i-a dat atenție, ci s-a lipit și mai tare, însă ea l-a avertizat la început aproape în șoaptă, fără să ridice glasul: „E o rușine să faci așa ceva“. Bunul-simț ar fi trebuit să-i dicteze să renunțe, dar a insistat, probabil sub impulsul excitației sau pentru că a socotit împotrivirea ei un soi mai ciudat de cochetărie. S-a aruncat asupra ei cu tot trupul și a cuprins-o în brațe, însă ea s-a pornit să tipe, până ce țipetele ei au răsunat în tot Departamentul de cercetare și funcționarii s-au adunat cât ai clipi din ochi în fața biroului. Cum țipetele nu conteneau, unul mai îndrăzneț și-a luat inima în dinți și a bătut în geamul ușii. Câteva clipe s-a lăsat tăcerea, apoi s-au auzit pașii grei ai doctorului. A deschis chiar el ușa și funcționarii au dat buzna înăuntru, împinși de dorința de-a vedea spectacolul vieții lor. Umm Imad stătea în picioare dinaintea dulapului, gâfâind, cu părul despletit, cu *ghilbabul* sifonat și rupt în mai multe locuri.

-
1. Mama lui Imad – în afară de numele personal, atât femeile, cât și bărbații au și o poreclă în mediile musulmane, obținută prin adăugarea substantivului comun *umm* („mamă“), respectiv *abu* („tată“), înaintea numelui primului născut, de obicei de sex masculin, din familie.
 2. Oraș important din zona centrală a Deltei Nilului.

Întreaga ei înfățișare dovedea că, în urmă cu numai câteva clipe, opusese o rezistență înverșunată.

— Rușine, omule! repeta ea pe un ton plângător, tânguindu-se, cu mâinile la tâmple. O să rămâi de pomină... Crezi că, dacă aș fi fost o femeie din astea, aș fi ajuns într-o asemenea situație? Numai Domnul știe toate necazurile mele! Muncesc ca să-mi întretin copiii... Rușine!

Pentru câteva clipe, Umm Imad a fost pe punctul de a-i convinge pe angajați, însă doctorul Sa'id și-a redobândit stăpânirea de sine, și-a aprins o țigară, s-a apropiat de Umm Imad și a prins-o cu putere de umăr.

— Ascultă, muiere neghioabă! a tunat glasul lui furios în vreme ce-și mișca degetul mijlociu într-un gest obscen. Ține flecurile astea pentru sărbătoarea și bălciul de *mawlid*¹! Ooh, Doamne! Eu nu sunt nici copil, nici tembel! Las-o baltă cu toate poveștile și aiurelile astea, nu țin la mine. Îți spun pentru ultima oară, în fața acestor oameni: sau pui la loc cele o sută de lire pe care mi le-ai furat din sertar sau jur că anunț poliția! Pricepi sau nu? Asta-i tot și cu asta am încheiat tot ce-aveam de spus!

Mirarea și șoaptele s-au răspândit cu viteza fulgerului. Funcționarii au ascultat varianta doctorului Sa'id, apoi pe cea a lui Umm Imad. Câțiva s-au grăbit să-i împace, însă doctorul Sa'id a respins categoric orice tentativă. A refuzat ideea din capul locului și s-a zborșit la funcționari:

— Ce s-a întâmplat cu voi, fraților? Ce, o sută de lire e de ici-de colo? Vă arde de glumă? Adică sporul meu la salariu se duce pe apa sămbetei?

A plesnit din palme și a bombănit, prefăcându-se furios foc:

— Știți că-mi place?! Nu vi se pare că-i prea de tot?

Umm Imad s-a jurat în cele mai cumplite feluri – să rămână orbă, iar fiul ei Imad să moară călcat de tramvai – că n-a văzut și n-a atins vreun ban. Dar a fost în zadar. Doctorul

1. Sărbătoare populară și religioasă organizată cu ocazia nașterii (*mawlid*) unui sfânt musulman, cum este cea de la Tanta, ținută cu ocazia nașterii misticului marocan, născut în Fes, As-Sayyid Al-Badawi (596-675), al cărui mormânt din Tanta a devenit loc de pelerinaj pentru musulmanii mistici de pretutindeni.

Sa'id a insistat, cerând sus și tare să-i înapoieze banii pe care-i primise exact cu o zi în urmă și pe care-i uitase în sertar, unde nu-i mai găsisse dimineată, după ce Umm Imad făcuse curățenie în biroul lui.

Toți funcționarii au priceput foarte bine cum stăteau lucrurile, dar au făcut o înțelegere tacită să respecte versiunea doctorului Sa'id și să ia atitudine împotriva bieteii femeii, având impresia că o victorie a lui Umm Imad asupra lui ar fi însemnat într-un sens și o înfrângere a lor. A doua zi au venit la ea în delegații succesive, înspăimântând-o, încercând s-o convingă să accepte împăcarea și să dea banii înapoi. Femeia părea că și-a pierdut mințile: urla ca nebună, se blestema în fel și chip și se jura pe *Coran*. Chestiunea a luat proporții, s-au ținut mai multe ședințe, funcționarii au rămas preocupați de ea o săptămână întreagă, până ce au reușit s-o împingă aproape cu forța pe Umm Imad în biroul doctorului Sa'id, pentru a-și cere iertare: s-a plecat până la pământ dinaintea lui și a dat să-i sărute mâna, însă el și-a retras-o, cerându-și iertare de la Allah și declarând de față cu cei prezenți – pe un ton din care se înțelegea exact contrarul – că Umm Imad nu a furat, că a găsit banii pe care îi uitase în buzunarul hainei și că este de fapt o femeie cinstită, pe care o iubește ca pe propria fiică.

Am fost de față la momentul împăcării, dar când Abd al-Alim, curierul departamentului, le-a propus celor prezenți să recite „Al-Fatiha”¹, pentru binecuvântarea împăcării, nu mi-a venit să cred că ceea ce se petrecea în fața ochilor mei este adevărat. Am avut impresia că toți cei prezenți sunt niște actori – începând cu doctorul și cu Umm Imad și până la ultimul funcționar – care interpretează excelent o scenă dintr-o dramă și că la sfârșit își vor scoate costumele de teatru și vor reveni la adevărata lor personalitate.

Sunt convins că mi-au citit pe chip acest gând ciudat, căci am observat că toți au evitat să privească spre mine în timp

1. „Al-Fatiha” („Deschizătoarea”) este numele primei sura din *Coran*, echivalând cu crezul creștinilor. Foarte scurtă (doar 7 versete), aceasta este cea mai cunoscută și cel mai des recitată de credincioșii musulmani în cele mai diverse circumstanțe.

ce vorbeau. N-aveam nici cea mai mică îndoială că toți colegii mă urau și așteptau cu nerăbdare un prilej de a-mi provoca vreun necaz.

Din prima zi când am venit în departament, i-am disprețuit și i-am tratat de sus. Fără să scot un cuvânt, am știut cum să-i fac să-și simtă inferioritatea. S-a nimerit că, tocmai în zilele acelea, a trebuit să-mi cumpăr ochelari de vedere și un ales dinadins o ramă rotundă, confecționată dintr-o sârmă subțire, întrucât aveam impresia că o astfel de ramă conferă fștei prestantă și, într-un fel, e ceva provocator pentru cei din jur. În fiecare dimineață, mă duceam la birou cu un teanc de ziare și cu o carte voluminoasă la subsuoară, de care eram convins că nimeni din departament nu auzise, *Cartea cântecelor* de Al-Isfahani¹ sau *Declinul și căderea Imperiului Roman* de Gibbon. După ce terminam cu ziarele, deschideam tomul gros și mă cufundam în lectură. Când încăperea se umplea de lume și vacarmul devenea de nesuportat, ridicam capul din carte și mă uitam insistent la cei prezenți, fără să scot o vorbă, iar zarva se potolea îndată sau ei se retrăgeau din birou.

Refuzam cu încăpățănare încercările lor insistente de-a se apropia de mine și de-a găsi chiar și un singur punct comun.

Câteodată, un funcționar se apropia zâmbind de mine și mă întreba cu glas șovăitor:

— Ce citești, domnule Isam?

— Ca să fiu sincer, cartea pe care o citesc este o lucrare de strictă specialitate și n-ai putea să pricepi nimic din ea, îi răspundeam serios, fără nici cea mai mică ezitare.

Apoi îmi reluam lectura, iar el se retrăgea puțin descumpanit. Cam la vreo lună după angajarea în departament, ura pe care o nutreau față de mine era deja vizibilă. Doctorul Sa'id se purta destul de prudent cu mine, dar îi vedeam limpede antipatia și frica din ochi. Eram pentru el ceva enigmatic, care-l depășea și de care se temea.

1. Abu al-Faraj al-Isfahani (897-967) — vestit filolog clasic arabo-persan, autor al faimoasei culegeri de cântece, însoțite de comentarii și note, *Kitab al-Aghani* (*Cartea cântecelor*), editată în perioada modernă în Egipt, în 21 de volume.

Intr-o dimineată, a venit să mă vadă și mi-a reproșat răsând că nu-l vizitez în biroul lui, așa cum obișnuiesc ceilalți colegi.

— Frate, vino și tu să bem ceaiul împreună! Suntem un grup foarte simpatic și ne amuzăm copios.

Am simțit o plăcere răutăcioasă, căci mi-a oferit un prilej minunat să-i dau o palmă. M-am uitat spre el serios, ca și cum n-aș fi înțeles ce vrea să zică.

— N-am timp să mă amuz..., i-am răspuns calm și mi-am continuat lectura.

Cu coada ochiului, l-am văzut cum se întunecă la față de mânie.

— Faci cum vrei... Nu veni! Eu n-am avut de lucru... Crezi că noi n-avem nimic mai bun de făcut... Adică noi nu avem treburi serioase, ca tine, a bombănit retrăgându-se din biroul meu.

Am presimțit chiar din clipa aceea că nu va lăsa umilirea nepedepsită și că o viitoare confruntare violentă va fi inevitabilă. Presimțirea mi s-a adevărit.

*

În luna Ramadan, doctorul Sa'îd se preschimba într-un credincios pios. Nu lăsa nici o clipă din mână șirul lung de mătânie, un fes alb tricotat îi acoperea tot timpul chelia, iar în picioare purta niște sandale care lăsau să i se vadă degetele groase, umflate, cu unghii netăiate. Își petrecea ziua între birou și baie, repetând abluțiunea rituală minoră ori de câte ori era nevoie, spunea tot timpul „Slavă lui Allah!“, conducea rugăciunile funcționarilor cu o punctualitate strictă, citea întruna dintr-un exemplar mare al *Coranului*, care stătea deschis dinaintea lui pe birou.

În prima zi din postul Ramadanului, m-am așezat la birou, am întins ziarele și am început să le citesc, rugându-l pe Abd al-Alim să-mi aducă o ceașcă de cafea, așa cum obișnuiam în fiecare dimineată. Am băgat de seamă că se cam codește și bombăne ceva nedeslușit, dar nu i-am dat nici o atenție și mi-am văzut mai departe de lectură. A trecut cam o jumătate

de oră și nu s-a ivit cu cafeaua. Când a intrat în birou cu o treabă, l-am întrebat ce-i cu cafeaua și mi-a răspuns insolent:

— Astăzi nu există cafea. La mulți ani! Ramadan fericit!¹ Apoi a continuat, fără să-mi lase timp să-i răspund la urări: Astea-s dispozițiile doctorului Sa'id... În luna Ramadan nu se beau nici cafea, nici ceai...

Abd al-Alim era un țaran bătrân din Al-Munufiyya², care-i spiona pe funcționari și îi dădea raportul doctorului Sa'id. Mă ura la fel ca toți ceilalți și dorința de răzbunare era vizibilă în tonul lui, fiindcă nu era decât un simplu servitor și servitorii simt o bucurie malițioasă, tiranică, atunci când își văd stăpânii la ananghie. M-am uitat la el fierbând de furie și mi-a trecut prin cap să-i trag o înjurătură și să-i ordon să-mi facă o cafea, orice s-ar întâmpla, dar m-am stăpânit și m-am mulțumit să-mi aprind o țigară și să-mi văd mai departe de ziarele mele. De furie, n-am închis ochii toată noaptea următoare, până când am auzit chemarea muezinului³ la rugăciune. Ideea că un dobitoc ca Sa'id îmi judecă purtările și hotărăște ce trebuie să fac și că niște ignoranți și servitori mă tratează fără cel mai mic respect nu mi-a dat pace o clipă și mi-a umplut sufletul de amărăciune și scârbă.

În dimineața următoare, am decis să ripostez și i-am cerut servitoarei mele, Hoda, să-mi pregătească un termos plin cu cafea. Am luat termosul la subsuoară și am intrat pe ușa Institutului de Chimie pus pe hartă, gata de luptă. Când am ajuns la ușa biroului meu, am văzut agățat de ea următorul anunț: „Domnii membri ai Departamentului de cercetare sunt rugați să se abțină de la consumarea de băuturi în luna sfântă a Ramadanului, din respect pentru cei care postesc“. Semnat: „Administrația“. Am recunoscut scrisul doctorului Sa'id, așa că am întins mâna, am smuls hârtia, am mototolit-o, am aruncat-o jos și m-am uitat în jur, căutând pe cineva cu care mă răfuiesc, dar pe coridor nu era nimeni. Am intrat în

1. Urările obișnuite din zilele lunii Ramadan.

2. Guvernorat din zona Deltei Nilului.

3. Funcționar religios însărcinat cu anunțarea timpului celor cinci rugăciuni și chemarea la ele, după un ritual bine stabilit: în zori, la amiază, după-amiază, la asfințit și seara.

birou, mi-am umplut un pahar cu cafea, mi-am aprins o țigară, însă eram atât de agitat, încât nu m-am putut concentra să citesc nici măcar titlurile ziarelor. Simțeam confruntarea ce plutea în aer și voiam cu tot dinadinsul s-o grăbesc. „O să-i dau catărului ăstuia o lecție pe care să n-o uite în vecii vecilor!“ mi-am zis și m-am văzut deja trântindu-l la pământ și izbindu-i cu picioarele capul chel până când o să țâșnească sângele din el, curgând șiroaie.

După vreo jumătate de ceas, am auzit zgomot de pași pe coridor și m-am trezit în ușa deschisă cu doctorul Sa'id, urmat de Abd al-Alim.

— Ce se petrece, Isam? Ce-i povestea asta? m-a întrebat Sa'id răstit, uitându-se țintă la țigara din mâna mea. E inacceptabil! Te întreci cu gluma...

— Ce e inacceptabil? l-am întrebat cu glasul tremurând de furie.

— Frate, știi ceva, „dacă sunteți bolnavi, atunci stați ascunși“¹! mi-a răspuns Sa'id și mai răstit. Ești musulman sau nu ești?

— Nu.

— Ceee? s-a mirat Sa'id.

— M-ai întrebat dacă sunt musulman și ți-am răspuns că nu. Nu sunt musulman! i-am repetat răspicat.

— Atunci ce ești?

— Ce te privește pe tine?

Câteva clipe s-a lăsat tăcerea, după care Sa'id a făcut câțiva pași spre mine și a urlat cuprins de o furie turbată:

— Nu se poate! Te întreci cu gluma... Ascultă, băiete, nu vreau să mă cert cu tine și să-ți spun vorbe urâte, din respect pentru luna asta sfântă, dar fii atent că stai de vorbă cu directorul departamentului. Pricepi au ba?

Simțeam că tremur de furie, însă n-am mai zis nimic. Am rămas tăcut, holbându-mă furios la chipul lui.

— Și-apoi, poți să-mi spui și mie din ce cauză un om în toată firea ca tine nu e în stare să postească?! m-a întrebat zâmbind ironic și arătând cu degetul către mine.

1. Referire la versetul coranic conform căruia persoanele aflate în călătorie sau bolnave sunt scutite de post.

— Cu siguranță are un motiv, doctore..., s-a amestecat în vorbă, pe un ton ironic, unul dintre funcționarii care se îngrămădiseră în spatele lui Sa'îd.

Cățiva au izbucnit în răs și mi-am pierdut cumpătul de furie. M-am trezit lovind cu mâna termosul, care a căzut pe podea cu un zgomot asurzitor. Capacul s-a deschis și cafeaua s-a prelins pe dușumea. Funcționarii s-au tras cățiva pași înapoi și au tresărit brusc când am urlat la ei, tulburat peste margini:

— Vă bateți joc de mine, imbecililor? Voi, care nu sunteți în stare să pricepeți nimic?

Au rămas descumpaniți o clipă, după care l-am auzit pe același funcționar, Ahmad al-Goda, răspunzând:

— Nuuu! Doar tu ești atotștiutor, geniule!

Cățiva dintre cei prezenți au izbucnit în răs, iar Al-Goda a bătut din palme și a continuat, lungind vocalele:

— A-tot-ști-u-to-ru-lee!

Au răs și mai tare, iar când m-am zborșit la ei, glasul mi s-a contopit cu larma lor:

— Dați-i înainte! Rădeți! Dar să știți că eu am citit despre Islam mai mult decât voi!

Nici vorbă să audă ce-am zis. Au continuat să rădă și am avut impresia că înfățișarea și tipetele mele i-au atâtat și mai tare.

— Idiților! Scursurilor! am urlat, pierzându-mi cumpătul cu desăvârșire.

Răsetele s-au întrerupt brusc și au schimbat câteva cuvinte în șoaptă. Apoi doctorul s-a apropiat și s-a răstit la mine:

— Ajunge! Ține-ți gura!

— Tu să-ți ții gura, animalule! Sunteți niște scursuri și nu pricepeți nimic!

Au rămas stupefiați și s-a făcut tăcere pentru câteva clipe. Apoi Abd al-Alim s-a repezit dintr-odată la mine cu pumnul ridicat, zbierând răgușit:

— Păgânule! Fiu de câine!

Nu-mi mai amintesc decât frânturi confuze din ceea ce-a urmat. M-am năpustit asupra lui Abd al-Alim și am vrut să-l pîlmuiesc, dar mâna mi-a alunecat în jos și i-a nimerit gâtul.

El m-a apucat de cămașă și-a început să mă înjure. Dar funcționarii ne-au despărțit și m-au scos cu forța din birou, în timp ce doctorul Sa'id striga cu glas răgușit:

— Asta-i comunist, fratilor! Comunist! Am simțit de la început... Parcă-mi spunea inima... Duceți-l imediat la Comisia de disciplină!

5

Picătura de apă ne pare pură și transparentă precum cristalul, dar când o mărești cu lupa, vezi în ea mii de impurități. Luna pare minunată și limpede de la depărtare, dar când te apropii de ea, seamănă cu o plajă murdară, părăsită. Chiar și chipul femeii pe care o iubești, cu pielea proaspătă și fermă, ce te-a vrăjit, ți se pare o țesătură urată și zbărcită când o vezi de-aproape te obișnuiești cu ea. Asta se verifică de fiecare dată. Admirația noastră pentru frumusețe nu este decât o amăgire a vederii și, cu cât vederea devine mai clară, cu atât devin mai vizibile zbărciturile.

6

Casa noastră este construită în stilul anilor '40: plafoane înalte, decorate; pardoseli cu pătrățele de mozaic ale căror culori au dispărut, șterse de pași; mobilă sobră de lemn, mirosind a vechi; huse de scaune și fete de masă decolorate și găurite în mai multe locuri din pricina vechimii. Casa noastră are camere spațioase, în care se aud ecourile vocilor, balcoane mari ce dau spre stradă și altele mai înguste pe laturi, o baie mare pentru domni și alta mai mică, retrasă, pentru servitori și urgențe, două intrări separate – una pentru familie și cealaltă dând direct în salon, pe care tata l-a folosit ca atelier. Fiecare colțon al casei noastre evocă o viață plină, bogată, care acum se apropie de sfârșit.

După moartea tatei, m-am mutat în atelierul lui, păstrând totul așa cum fusese: tablourile îngrămădite lângă perete, cutiile cu vopseluri, sevaletul, taburețul mic, pernuțele și

covoarele pe care stăteau prietenii, până și *goza*, mangalul și pungile cu cărbuni. Doar în colțul cel mai îndepărtat al camerei am aranjat un spațiu pentru mine, unde am instalat un pat pliant pe care să dorm. Și în fiecare seară, înainte de-a închide ochii, îmi petrec privirile peste atelier. Acesta a fost locul tatei și îi simt prezența confuz, dar neîndoios. Dorm lângă lucrurile lui pentru a le păzi. În ziua când se va întoarce, îmi voi găsi liniștea și voi reveni în fosta mea odaie. Într-o cameră a apartamentului doarme mama, care este bolnavă, iar în cealaltă, bunica, trecută de optzeci de ani. În holul dintre ele, își pregătește culcușul Hoda, servitoarea noastră, care doarme ținându-și fetița în brațe. S-a măritat cu un instalator, dar acesta n-a plecat să lucreze în Irak cu vreo doi ani în urmă și de-atunci n-a mai primit nici un fel de vesti de la el, așa că s-a întors ca servitoare în casa noastră. Și unchiul meu – singurul frate al mamei – a petrecut zece ani în Arabia Saudită și acum ne întreține pe toți: pe mine, pe mama, pe bunica și pe Hoda împreună cu fetița ei. Suntem o familie foarte unită, după tradiția de odinioară, însă eu m-am apropiat și am văzut.

7

Într-o zi, când m-am întors de la institut, am găsit-o pe mama abătută și tulburată. Am întrebat-o insistent ce i s-a întâmplat, însă ea a izbucnit în plâns și mi-a spus doar că se teme, fără să-mi dea alte lămuriri. A făcut semn spre Hoda, care stătea în spatele ei, și aceasta m-a luat deoparte în bucătărie și mi-a spus că mama se teme pentru că are o umflătură la un sân. Umflătura apăruse cu câteva luni în urmă, dar ea hotărâse să nu spună nimic nimănui și să încerce să se trateze singură. A încercat totul. Și-a masat sânul cu aluat, a pus pe el tampoane de tifon înmuiate în apă cu zahăr, a înghițit până și anticoncepționale, la sfatul unei vecine. În cele din urmă, când și-a dat seama că totul este inutil, mama n-a hotărât să ignore umflătura, să vorbească, să rădă, să se manie, pe scurt, să-și trăiască viața ca și când aceasta nici n-ar exista. O speranță slabă îi spunea că într-o dimineață o să se trezească și o să descopere că umflătura a dispărut

brusc, așa cum apăruse. Dar în zadar, căci umflătura a venit ca să rămână, să invadeze și să se întindă, iar într-o zi i-a ajuns la gât, care a început să se umfle și să se acopere de pete vinetii, așa că n-a mai fost cu puțință s-o ascundă și s-o ignore.

Dimineată, când am mers cu ea la doctor, cabinetul medical era ticsit de bolnavi și de însoțitorii lor. Îl deosebeam ușor pe bolnav de familia lui, de la prima privire, nu numai după paloarea și oboseala de pe chip, ci și după privirea absentă, acoperită parcă de un vâl. Când se uita la tine, părea să caute ceva în spatele tău, un lucru pe care tu nu-l vedeai, ceva nelămurit, care nu se arată vederii decât cu puțin timp înainte de moarte.

Doctorul era specialist în oncologie și în același timp general de brigadă în forțele armate. În plus, părea și un om foarte pios – în mijlocul frunții avea o pată întunecată, făcută de atingerea covorașului în timpul rugăciunilor, iar deasupra biroului său atârna pe perete Versetul Tronului¹, caligrafiat frumos, cu litere aurite. După ce-a consultat-o pe mama cu atenție, s-a întors la birou și a început discuția cu *basmala*². Apoi a plecat capul, pentru ca ochii lui să nu-i întâlnească pe-ai mamei, și i-a zis:

— Haggă³, dumneata crezi în Allah Preaînaltul, care a zis în Cartea Sa Sfântă: „Nu ne va lovi pe noi nimic în afară de ceea ce ne-a sortit Allah”⁴. Adevăr grăit-a Allah Preamăritul.

-
1. Verset coranic (sura „Al-Baqara”, 255) numit astfel după expresia „Tronul Lui se întinde peste ceruri și peste pământ”, care apare în el.
 2. Abrevierea formulei *B-ismi Allahi ar-Rahman-ar-Rahim* („În numele lui Allah cel Milostiv, Îndurător”), rostită în foarte multe împrejurări – cum ar fi începerea unei discuții, începerea unei activități, sacrificarea unui animal etc. De asemenea, ea precede cele 114 sure coranice și apare la începutul multor lucrări clasice, imediat după titlu.
 3. *Hagg*, fem. *Haggă* („pelerin, hagi”) – titlu dat persoanelor care au împlinit pelerinajul la locurile sfinte musulmane, dar și persoanelor mai în vârstă.
 4. *Coranul*, sura „At-Tawba” („Căința”), v. 51.

Îmi pare rău, dar trebuie să-ți spun că ai o tumoare malignă în metastază. E o tumoare de categoria a patra și din păcate nu poate fi operată. Dar ne punem mari speranțe în chimioterapie, iar nădejdea pe care ne-o punem în Allah Preaslăvitul este și mai mare.

În facultate, profesorii mei făceau experiențe pe soareci. Cel cărui îi venea rândul se zbătea din răsuputeri să scape de mâna uriașă a profesorului, ce îl urmărea prin cușcă. La urmă de tot, când mâna îl înhăța și-l trăgea afară, scotea un chițait întretăiat și-și deșerta intestinele.

Mama a izbucnit în lacrimi și a început să se lovească cu palmele peste obraji, după care s-a aruncat pe podea și cu greu am reușit doctorul și cu mine s-o liniștim. Acesta ne-a scris o listă cu analizele pe care trebuia să le facă și o rețetă. Am luat un taxi și ne-am îndreptat spre casă. Pe drum n-a scos o vorbă, a rămas tăcută, dar – din licărul pe care l-am zărit în întuneric pe obrazul ei și din suspinele cu sughițuri – mi-am dat seama că plânge. De îndată ce am ajuns acasă, mama i-a telefonat unchiului Abbas și în vreme ce-i povestea despre întâlnirea cu doctorul, chipul ei a căpătat o expresie de spaimă care n-a mai părăsit-o după aceea.

Au trecut deja câteva luni de tratament, în care trupul mamei s-a subțiat, sânii aproape că i-au dispărut, pielea a căpătat o culoare închisă și părul de pe cap i-a căzut, dar spaima n-a părăsit-o nici o clipă. Presimțirile rele nu i-au mai dat pace și a ajuns să fie stăpânită de un singur gând: să alunge moartea cu orice pret, să scape din strânsoarea ei amenințătoare și să trăiască. Am citit undeva că elefantii, când simt că li se apropie sfârșitul, se îndreaptă pe propriile picioare spre un loc pe care și l-au ales drept mormânt și rămân acolo, așteptându-și moartea. Ce gest nobil, să-ți păstrezi curajul și să nu cazi pradă spaimii! Sunt unicul fiu al mamei și știu că mă iubește, dar la fel de bine știu că, dacă ar trebui să aleagă între moartea mea și vindecarea ei completă, n-ar sta o clipă în cumpănă și ar prefera să mor. Moartea mea poate s-o întristeze oricât după aceea, numai să se salveze și să fie ea sănătoasă.

Spaima de moarte n-a mai lăsat loc pentru nimic altceva în sufletul mamei. Când ne vizitează unchiul Abbas, se preface

mai slabă și mai neputincioasă, îl măgulește și se roagă fierbinte, ca Allah să-i sporească averea și să-i apere copiii, îl mângâie pe piept cu amândouă mâinile, cu o falsă afecțiune, în vreme ce țipă furioasă la mine – căci ce mai contez eu în clipele acelea?! – că am lăsat geamul deschis și că unchiul ar putea răci. Când el se pregătește să plece, izbucnește în plâns și, printre sughițuri, îi spune că se teme că într-o zi s-ar putea ca inima lui să se împietrească din pricina neamurilor răutăcioase – făcând aluzie la soția lui. Atunci, unchiul zâmbește, se apleacă și o sărută pe frunte, scotând din buzunar plicul cu bani pe care-l pregătise și șoptindu-i neliniștit, în vreme ce vără plicul sub pernă:

— Pe Allah și pe viața ta! Orice s-ar întâmpla, te rog să nu-i spui nimic soției mele, Hikmet, despre vizitele aici, știi prea bine că, odată cu înaintarea în vârstă, devine din ce în ce mai bănuitoare și am destule probleme...

*

Mă culc cu slujnica Hoda. Dorința mă chinuie fără încetare, mă domină într-atât, încât nu-mi mai pasă de mirosul de sudoare al trupului ei, de mâinile aspre și butucănoase și de unghiile murdare de la picioarele ei crăpate. O chem și pricepe din tonul meu ce vreau de la ea. Intră în cameră, închide ușa și așteaptă în liniște, fără să se uite la mine. Mă reped asupra ei, o cuprind în brațe și totul se petrece rapid, fără nici un cuvânt. Vreau ca totul să se petrească repede și, după ce terminăm, ea se desprinde din brațele mele și-și îmbracă puținile haine, în vreme ce eu simt căscându-se în mine un gol și revăd în minte detaliile întâlnirii, fără nici o urmă de plăcere. Încercam același dezgust ca în timpul facultății, când atingeam cu mâna burta lipicioasă a unei broaște și mă străduiam să scap de toate astea făcând un duș fierbinte.

La începutul relației noastre, mă asiguram că mama dormea înainte de-a o chema pe Hoda în camera mea, dar cu trecerea timpului am ajuns să nu-mi mai pese de lucrul ăsta. Mama știa ce e între noi, însă nu-i păsa deloc de ce se întâmpla. Sau, cel puțin, nu îndrăznea să se opună, fiindcă avea nevoie

ca slujnica să fie în permanență lângă ea. Hoda era cea care-i dădea să mănânce, o spăla și o aranja, îi schimba hainele, o ducea la toaletă și știa pe de rost orele la care trebuiau luate toate medicamentele.

După o întâlnire cu Hoda, ieșeam din camera mea și o găseam pe mama stând în pat, numai ochi și urechi. Mă întâmpina întotdeauna cu vorbe sau întrebări care nu aveau nici o legătură cu ceea ce se întâmplase cu câteva clipe mai devreme în camera mea. Câteodată, mă plângeam mamei că Hoda mă neglija și-i dădeam de înțeles că mă gândeam să renunț la ea.

— Nu-ți face nici un fel de griji! încerca să mă liniștească, privindu-mă cu ochi îngroziți. O s-o trimit azi să facă curat și la tine în cameră...

Eram sigur că voia să-mi transmită că o va trimite să mă culc cu ea. Mama nu-și imagina viața fără Hoda și o înspăimânta gândul că cineva ar putea s-o supere și să o împingă n-o părăsească. Ar fi vrut ca slujnica să lase orice altceva și să mă stea zi și noapte lângă ea. Se speria și tremura la gândul că într-o zi s-ar putea să aibă nevoie de Hoda și să n-o mai găsească. Simțeam că se înfură grozav când slujnica era nevoită s-o părăsească, fie și câteva clipe, pentru a-și alăpta copilă, pe Kawthar, sau pentru a-și schimba hainele. Într-o zi, Kawthar s-a îmbolnăvit și a făcut febră, iar eu i-am dat zece lire Hodei să o ducă la doctor, însă mama s-a împotrivit, zicând că nu e nevoie, fiindcă toți copiii fac din când în când febră, care dispare de la sine, fără nici un fel de tratament și fără să le pricinuiască vreun rău. Hoda era cât pe-acți să se lase convinsă de inutilitatea vizitei la medic, dacă eu n-aș fi insistat. În cele din urmă, când slujnica a plecat împreună cu fiica ei și am rămas singur cu mama, aceasta m-a muștrat pentru că insistasem să mergă la doctor, dar eu i-am explicat că micuții au nevoie de o îngrijire deosebită și că febra poate fi simptomul unei boli grave. Mama a rămas încurcată câteva clipe, și-a vârât degetul în gură – un obicei dobândit de când n-a îmbolnăvit –, apoi s-a uitat la mine cu o expresie plină de răutate și spaimă.

— Ce bine ar fi, Isam, dacă Domnul ar scăpa-o pe servitoare de fetița asta a ei! am auzit-o spunând în șoaptă. Atunci s-ar putea ocupa numai și numai de mine.

Am bombănit dezaprobator, nevenindu-mi să-mi cred urechilor, însă mama și-a întors fața de la mine, privind parcă undeva departe, a fluturat din mână și a urmat cu aceeași indiferență:

— Si ce dacă s-ar întâmpla așa? Nu mor atâția copii? Ce mai contează unul în plus?

8

Hoda a fost abandonată curând după ce-a venit pe lume la poarta unui orfelinat. Când era doar o copilă, o doamnă din Alexandria a luat-o ca slujnică în casa ei, obișnuind ca, pentru cea mai mică greșeală sau neglijență, să o ardă cu o lingură fierbinte, aproape încinsă, pe brațe și pe piept. Deși urmele suferinței timpurii se vedeau clar pe chipul ei și o făceau să semene, chiar și în culmea plăcerii, cu un câine vagabond care înfulecă mâncarea primită pe neașteptate cu un amestec de lăcomie și neîncredere, Hoda a ajuns acum să ne domine pe toți din casă: și pe mine, și pe mama, și pe bunica. Parcă se agată cu ghearele de noi și nu mai vrea să ne dea drumul. Uneori mă înfurii pe ea – de obicei după întâlnire și potolirea poftelor trupesti – și o dojenesc, așa cum face orice stăpân cu o slujnică! Atunci îmi amuțeste furia cu o singură privire, iar eu mă străduiesc cu calm s-o ajut să înțeleagă unde a greșit. Ochii ei îmi răspund pe dată: „Te faci c-ai uitat?“. Uneori, se întâmplă să mă facă să regret vreme de o săptămână sau chiar două că m-am înfuriat. O chem în cameră, iar Hoda vine, încuie ușa și rămâne în picioare ca o stană de piatră. Mă apropii de ea, dar mă împinge și iese întocmai cum venise, cu pași târâgânați, ucigători. Îmi aprinde dorința și pe urmă pleacă. Odată, refuzul a durat mai bine de o lună și am ajuns să mă rog de ea, aproape s-o implor. S-a uitat lung în ochii mei, vrând parcă să-și marcheze pentru ultima oară victoria și abia după aceea mi-a îngăduit să mă culc cu ea.

Mama o strigă pe Hoda s-o însoțească la baie de două sau chiar de trei ori pe noapte. Uneori ea se preface că doarme și n-o aude. Mama continuă s-o strige, ținându-se cu greu. Când, în cele din urmă, mama o roagă plângând, Hoda catadicsește

nă se ridice alene din locul unde doarme și să se apropie tacticos – aproape ca o zeiță – de mama, ajutând-o să meargă la baie. Cu toate lacrimile, mama nu îndrăznește s-o mustre, dimpotrivă, o potopeste cu binecuvântări și rugă pentru sănătatea ei.

Hoda o dojeneste de față cu toată lumea pe bunica, trecută de mult de optzeci de ani, și de obicei mama îi ține isonul. Dacă treci de optzeci de ani, nu te mai iubește nimeni, fiindcă sentimentele bune au și ele o viață a lor, iar spre sfârșitul ei slăbesc și în cele din urmă se ofilesc, și fiindcă să trăiești mai mult decât așteptările celorlalți e un fel de sfidare. Fără îndoială că mama și unchiul Abbas o iubeau mult pe bunica în urmă cu douăzeci-treizeci de ani și se gândeau fără să vrea la ziua când va muri și la tristețea sinceră pe care o vor simți atunci, dar acum îi întristează faptul că acest moment întârzie și că au început să simtă cum li se apropie sfârșitul, în vreme ce bunica stă ghemuită în pat, fără să se gândească la moarte.

Reacția lor la această situație incomodă a fost ignorarea – o pedeapsă pe care i-au aplicat-o bătrânei pentru că a rămas în viață până acum. Unchiul Abbas stă ceasuri întregi de vorbă cu mama, râde și bea ceai, fără să-i arunce măcar o privire bunicii, care zace nemiscată în aceeași cameră. A uitat cu desăvârșire de existența ei și o lasă să stea întinsă pe pat, ascultând tăcută râsul și vorbăria lor. Privește în tavan, prin ochelarii rotunzi, cu ochii în care și-a găsit loc treptat semnul cel mai vizibil al bătrâneții – albeata opacă a cataractei. Uneori zace nemiscată ceasuri în șir, iar apoi se trezește deodată punându-le celor prezenți o întrebare ce îi dovedește lipsa de concentrare și zăpăceala pricinuită de scleroza avansată. Pe caniculă, ne trezim că-i cere mamei s-o acopere cu o pătură, fiindcă îi e frig. Uneori i se adresează unchiului Abbas ca și cum ar fi Hoda. Alteori ne uimește, încercând să se dea singură jos din pat și, când e gata să cadă pe podea, trebuie să sară cineva s-o ajute. Bunica vrea cu tot dinadinsul să provoace neliniște și să tulbure atmosfera din care este exclusă, să le aducă aminte celor prezenți că e o bătrână slabă și neputincioasă, care are nevoie de grija lor.

De câteva luni, bunica nu-și mai poate reține urina și unchiul a adus un doctor pentru a rezolva această nouă problemă. Doctorul a examinat-o și a ieșit fără să pună vreun

diagnostic, după cum am văzut pe chipul lui. A oftat și i-a zis unchiului meu:

— Ce să-i faci? Semnele bătrâneții... Nu prea mai există leac pentru ele...

Apoi i-a prescris un medicament din care să i se dea în fiecare seară câte șapte picături cu pipeta.

Când Hoda se pregătea să-i dea medicamentul bunicii, mama i-a strigat:

— Nu-i da numai șapte picături! Dă-i zece sau chiar douăsprezece! Ca să termine odată cu toată mizeria asta!

Momentele când bunica făcea pe ea erau alese cu grijă: se întâmpla mai ales când aveam musafiri – fie rude, fie străini. Când cei prezenți purtau o conversație veselă sau stăteau destinși în fotolii, bunica se apuca brusc să urineze, stărnind jenă și deprimare. Odată, când se afla în vizită la noi Nadia, o tânără rudă de-a noastră, bunica ne-a surprins dându-se jos din pat și îndreptându-se cu pași înceti spre mijlocul camerei, cu o expresie de liniște desăvârșită pe chipul bătrân, apoi a plecat capul, asemenea unui copil care se știe vinovat de ceva, în timp ce urina se prelinge, udându-i hainele și întinzându-se pe podea.

Nadia a privit stupefiată scena, de parcă n-ar fi înțeles exact ce se întâmplă, apoi a început să plângă cu lacrimi fierbinți. Mama și Hoda s-au făcut foc pe bunica și s-au pornit amândouă să țipe la ea, dar glasul mamei îl acoperea pe cel al slujnicei când o mustra pe bătrână:

— Să-ți fie rușine, babo! Nu ne rugăm de tine de azi-dimineață să te duci la blestemata aia de toaletă?

Între mama mea bolnavă de cancer, palidă și înspăimântată de moarte, și bunica mea doborâtă de bătrânețe, era o dușmănie amarnică, ce poate fi în realitate dovada unei iubiri puternice și a unei deznădejdi adânci – o luptă cumplită, inversunată, cu ghearele și cu dinții, între două detinute închise vreme îndelungată într-o celulă strâmtă, care și-au pierdut orice speranță de-a mai vedea lumina zilei. Când potopul de injurii și blesteme al mamei se revarsă asupra bunicii, am impresia că chipul liniștit al bătrânei e cuprins de un tremur ușor. Bunica se face, la rândul ei, foc și pară când este umilită și se pricepe de minune să-i răspundă cu

uceași cruzime. Odată s-a întâmplat să rămână singure în casă și bunica s-a decis să profite de ocazie. Din pricina chimioterapiei, mamei îi căzuse tot părul și-și acoperea capul chel cu o basma care-i cam aluneca, lăsând să i se vadă pielea închisă la culoare și cojită. Bunica s-a ridicat din pat fără nici un ajutor și a străbătut coridorul, îndreptându-se cu pași grei și târsăiți, care se auzeau clar, spre camera mamei.

— Ce poftești? s-a zborșit mama la ea când a văzut-o în ușă.

Dar bunica nu i-a răspuns, ci s-a apropiat de ea surzătoare, cu bucuria și pasiunea unui copil care se apropie de o jucărie interesantă, ce-i stârnește în același timp și teamă și plăcere. A înaintat până a ajuns în dreptul mamei, care stătea întinsă în pat, și — fără să ia în seamă strigătele ei — s-a aplecat, a întins mâna și i-a tras basmaua de pe cap, lăsându-l complet gol.

— Vai de mine! Unde ți s-a dus tot părul?! a întrebat-o bătrâna cu luciditate, holbându-se la chipul ei.

Când am intrat la ele, după câteva minute, am găsit-o pe mama urlând printre sughituri:

— De ce-oi mai fi trăind atâtea zile? Du-te odată! Du-te de pe lumea asta și lasă-ne să trăim și noi în pace!

Am văzut-o pe bunica ieșind din cameră cu pași la fel de grei, după ce semănase furtuna în urmă, și în clipa aceea am zărit pe chipul ei obosit de ani o mare mulțumire.

9

M-am apropiat, am văzut și nici nu regret, nici nu mă bucur. Ce simți când îți cercetezi atent trăsăturile într-o oglindă? Ești puțin uimit să le vezi detaliile de aproape pentru prima oară. Dar privindu-ți nasul, ochii, sprâncenele, gura, îți dai seama că sunt diferite de ale celorlalți.

Așa mă simt eu acum. Am prins adevărul. L-am înhățat cu mâna mea și am fost condamnat la singurătate. Pentru că am înțeles, izolarea a devenit soarta mea. Să mă izolez nu a fost un lucru ușor și nu s-a petrecut rapid. M-am străduit mult. Am încercat și am esuat în repetate rânduri. De-abia în ultima tentativă am izbândit — m-am izolat de ceilalți. Un

zid solid, transparent, prin care poți doar să vezi, s-a înălțat în jurul meu și m-am retras între granițele mele, stăpânit de liniștea cercetătorului care amestecă substanțele în eprubete și așteaptă rezultatele reacției, înregistrându-le cu meticulozitate și obiectivitate în micul său caiet.

Acum nici nu mai susțin, nici nu mă mai împotrivesc vreunui lucru. Acum sunt absolut singur și singurătatea îmi oferă satisfacție și confort. Nu mă mai interesează nici să-mi demonstrez superioritatea, nici să-i fac pe ceilalți să-și simtă inferioritatea. S-au dus zilele certurilor și problemelor. În fiecare dimineață mă trezesc, îmi iau câteva cărți și mă duc la institut, unde îmi petrec ziua ca și cum aș avea cabinetul meu personal. Îmi stabilesc un program de lecturi pentru fiecare zi și mă străduiesc să mă țin de el: încep cu ziarele, continui cu o revistă, apoi cu un capitol din Nietzsche sau Spengler și-mi închei ziua cu Shakespeare sau cu un roman arab. Rareori se întâmplă să încerce vreun funcționar să stea de vorbă cu mine. După scandalul cu doctorul Sa'id, au priceput că sunt o ființă aparte și că să discute cu mine e prea obositor pentru ei, fiindcă asta îi constrânge la modele de gândire neobișnuite și chiar dureroase. Asadar, au luat o decizie colectivă tacită: să-și reia stilul de viață familiar și să mă lase în pace, singur în colțul meu întunecos și ascuns.

Își aduc aminte de mine doar întâmplător – când naște vreo colegă sau când se căsătorește vreun coleg și se adună bani de la toată lumea pentru cadou. Atunci, îl trimit la mine pe curierul Abd al-Alim, care mi se adresează acum foarte politicos. Când mă uit câteodată țintă la el, am impresia că un fior ușor îi trece peste față și că se așteaptă în orice clipă să mă înfurii și să-i arunc cu ceva în cap. Îmi înăbuș zâmbetul stârnit de acest gând, îi dau suma cerută fără să scot o vorbă și-mi reiau lectura.

Izolarea este pentru mine o binecuvântare și țin la ea cu orice preț. Când se lasă noaptea, mă retrag în atelierul tatei și mă închid în mine. Uneori trec zile în șir fără s-o văd pe mama și fără să-mi pese ce se întâmplă în casă. Nu mai simt dorința de-a mă întâlni cu Hoda decât rareori, pasiunea fiind o parte a vieții din care m-am retras. În atelierul tatei, mi-am creat o lume a mea – frumoasă și dreaptă –, unde alerg în

fiecare noapte, asemenea unui copil speriat care caută adăpost la pieptul mamei, inspirând cu lăcomie parfumul ei plăcut, plângând până ce-și găsește liniștea și adoarme. Lumea mea frumoasă este învăluită într-un nor de hașis, întocmai ca un trandafir de caliciul lui.

Hașisul e un cârmuitor drept – îți dă ce ți se cuvine, fiecărui îi face parte după merit. Pe oamenii simpli, obișnuiți, îi copleșește cu veselie și bucurie, pe când pe cei care gândesc, cei a căror pasiune pentru adevăr o cunoaște, îi ia de mână, și-i apropie și le dezvăluie secretele. Când gustul hașisului îmi arde gâttele și începe să-și facă efectul, rătăcesc prin noi orizonturi și învăț. Adevărul este unic și etern și din el se nasc feluritele forme risipite, legate prin fire fragile ce nu pot fi văzute de la distanță.

Citește despre Hamlet, citește despre Ali ben abi Talib¹, citește despre Socrate, despre Eva Perón, despre Jihan Sadat², despre Așa bint abi Bakr³, despre Roma antică, despre Bagdad și New York! Citește orice dorești, apoi apropie-te și privește atent: firele ce leagă lucrurile între ele vor ieși la iveală și adevărul ți se va revela în unitatea lui desăvârșită.

Din când în când luam micul dejun împreună cu mama. Mă uitam la ea cum înghițea cu lăcomie patru lingurițe de miere una după alta, după care bea un pahar cu lapte și mânca o farfurie cu omletă. Îmi vorbea despre greselile de diagnostic ale doctorilor și susținea că strămoșii noștri nu știau ce sunt bolile pentru că mâncau bine.

— Știi ce, Isam? Nu cred o iotă din ce spune doctorul ăsta! continua apoi zâmbind implorator. Nu am cancer și-o să trăiesc până o să-l văd pe el în groapă, fiul de câine...

Pe urmă râdea cu poftă și se uita chiorăș la mine. Atunci îmi dădeam seama că, dacă nu aș fi fost de acord cu ea sau

-
1. Vărul, ginerele și unul dintre tovarășii cei mai apropiați ai Profetului Muhammad.
 2. Soția președintelui egiptean Anwar as-Sadat.
 3. Așa, fiica primului calif care i-a urmat Profetului Muhammad, după moartea sa – în anul 632 – a fost cea de-a treia și cea mai îndrăgită dintre toate soțiile Profetului.

mi-aș fi luat un aer trist sau i-aș fi zămbit compatimitor, aș fi retezat firul subțire care o mai ținea legată de o speranță vagă. O priveam în tăcere cum râde, în timp ce în minte mi se gravau cu litere mari următoarele cuvinte: „Dorința noastră abjectă de-a trăi este într-adevăr un lucru demn de dispreț“. Imaginați-vă un funcționar energic și eficient, care-și îndeplinește îndatoririle cu pasiune, ia un salariu de o sută de lire, nu și-a neglijat niciodată munca și n-a dat nici cel mai mic semn de delăsare și care se trezește într-o dimineată că șeful lui i-a redus salariul la doar zece lire, fără nici un motiv, doar pentru că așa a avut chef. Cum l-ați socoti pe funcționarul acesta, dacă n-ar renunța imediat la slujbă? Nu ar fi vrednic de dispreț, dacă ar accepta să lucreze în continuare pentru numai zece lire și s-ar preface mulțumit și fericit față de șeful său?

Dacă mama și-ar scoate basmaua în fața unei oglinzi și s-ar uita atentă la chipul ei palid și epuizat, apoi ar așeza alături o fotografie din vremea când avea părul frumos pieptănat și zămbetul luminos – din zilele de fericire –, dacă ar face măcar o singură dată comparație între cele două imagini și s-ar întreba „De ce?“, ar trebui să refuze, să protesteze. Slăbiciunea nu poate fi o scuză de vreme ce, în pofida slăbiciunii, este încă în stare să pună capăt unei nedreptăți opresive și crude. O singură izbucnire de curaj! O singură izbucnire și funcționarul ar refuza să lucreze pentru un salariu redus, elefanții s-ar retrage să-și aștepte sfârșitul, Muhammad Kuraym nu și-ar răscumpăra viața de la inamicii săi francezi¹ și ar merge la moarte calm, nobil, triumfător, atenienii ignoranți l-ar condamna la moarte pe Socrate, iar în noaptea execuției, când Platon s-ar strecura până la el propunându-i un plan de evadare, maestrul și-ar asculta elevul până la capăt și i-ar spune că refuză să fugă, iar când Platon l-ar întreba uimit de ce, Socrate i-ar răspunde zămbind trist:

— Din cauză că eu am întors spatele acestei lumi demne de dispreț.

1. Guvernatorul orașului Alexandria în vremea campaniei napoleoniene de ocupare a Egiptului din anul 1798, condamnat la moarte din cauză că le-a opus rezistență francezilor.

10

Sfârșitul. Stăteam pe scaunul frizerului, care era așa cum sunt frizerii de obicei: servil, curios și vorbăreț. Simțeam cât de tare mă urăște din pricină că de doi ani de zile, de când am pus piciorul în frizeria lui, n-a putut să afle mai nimic despre mine. Doar primul meu nume. A încercat de nenumărate ori să lege o conversație cu mine, dar i-am rezistat până l-am adus la disperare – a ajuns să mă tundă fără să scoată un cuvânt. Uneori, tăcerea mea îl scotea din sărite și se adresa celorlalți clienți, în vreme ce eu citeam cu capul plecat.

În ziua aceea, am uitat să iau o carte cu mine. Trebuia să citesc ceva și mi-a atras atenția teancul de reviste îngrămădite pe polița oglinzii din fața mea. Mai multe numere dintr-o revistă franceză numită *L'Art du Décor*. Nu mă interesează arta decorului, dar am tras un număr din teanc și m-am apucat să-l răsfoiesc. Numeroase fotografii de piese de mobilier în diverse stiluri. Am întors în grabă paginile și am luat altă revistă. Pe coperta celei de-a doua, mi-a atras atenția o fotografie asupra căreia m-am oprit îndelung. Mi-o amintesc și acum în detaliu. Era fotografia unui dormitor modern – un pat larg și jos, aproape de podea, acoperit cu o cuvertură neagră de mătase. Pe perete atârna un tablou mare, ce reprezenta un nas mare, înconjurat de numeroase umbre pictate în nuanțe de alb și negru. Pardoseala camerei era acoperită în întregime cu blană albă și imbinarea albului cu negrul producea un efect minunat. Am privit atent fotografia și am simțit că mă cuprinde o senzație plăcută, care n-a întârziat să se transforme într-o pasiune coplesitoare. Vreme de câteva minute m-am delectat cu frumusețea ei. Am încercat să întorc pagina și să privesc la altă fotografie, dar nu m-am simțit în stare și m-am întors la prima, iar după ce-am terminat cu tunsul, l-am întrebat pe frizer, în timp ce-i plăteam:

— Aș putea să păstrez revista asta?

A încuviințat numaidecât, încântat că i s-a oferit ocazia să se amestece în treburile mele, și s-a pornit să-mi îndruge verzi și uscate despre arta decorativă franceză și eleganța ei.

— Ai nevoie de revista asta pentru noua dumitale casă, nu-i așa? a intrat în cele din urmă în subiectul care-l interesa cel mai tare. De o mie de ori feliicitări, domnule Isam!

Am scăpat de frizer, am îndesat revista la subsuoară și am luat un taxi până acasă. Stăteam cu sufletul la gură, ca un adolescent care ține în buzunar fotografia unei femei goale și care se repede în camera lui, încuind ușa și gâfâind de nerăbdare să scoată poza, ca să piardă câteva ceasuri cu ea într-o plăcere coplesitoare, ca și cum femeia ar fi fost adevărată. Mi-am petrecut noaptea fumând hașiș și delectându-mă cu fotografia. Fiecare pârțică din ea naștea în mintea mea o formă diferită de frumusețe: nasul din mijlocul tabloului, cuvertura puțin încrețită de pe pat, pardoseala albă... Am sorbit din frumusețe până m-am săturat. Când m-am întins în pat ca să dorm, lumina zorilor pătrundea printre jaluzele și eram convins că m-am lansat într-o experiență ciudată.

În ziua următoare, când am ieșit de la institut, nu m-am întors direct acasă, ci m-am îndreptat spre Piața Suleiman Pașa, unde se afla marele magazin de reviste și ziare. Vânzătorul a zâmbit, arătându-și dinții de aur, și a făcut semn spre un colț al magazinului, spunându-mi:

— În dreapta sunt revistele străine noi, iar în stânga cele vechi, cam la un sfert de preț.

Nici nu m-am uitat la revistele vechi. Numai gândul la o revistă străină prăfuită și cu colțurile îndoite mă deranja. Am rămas mult timp acolo, răsfoind îndelung, privind atent și comparând două reviste: una franțuzească (deși nu cunoșteam limba franceză) și cealaltă americană.

11

Mi-am petrecut noaptea întocmai ca pe cea de dinainte. Liniște, hașiș, fotografii și vise. Am încercat să citesc un articol politic din revista americană, dar m-am plictisit foarte curând și am renunțat. Nu mă atrăgeau decât fotografiile. În fotografii totul mi se părea minunat, până și cele mai mici detalii aveau un farmec discret. O viață plină de exuberanță, varietate și strălucire. Străzile, clădirile, oamenii, chiar și ploaia, zăpada și plajele. Artistii bărboși stând în picioare în fața tablourilor,

muzicanții îmbrăcați de sus și până jos în negru, șezând pe scaune, cu instrumentele și partiturile dinainte. Până și demonstrațiile erau minunate: sute de oameni cu fețe albe și păr blond defilează tăcuți printr-o piață largă, purtând pancarte cu sloganuri de protest; polițiști cu trupuri puternice, uniforme elegante și insigne strălucitoare înconjurându-i pe demonstranți pentru a-i proteja; câteodată, un politician cu înfățișare venerabilă, purtând de obicei ochelari cu ramă elegantă de aur sau de argint, se adresa mulțimii, rostind un mic discurs.

Am terminat cele două reviste și în ziua următoare am cumpărat altele, apoi altele și tot așa. Cu timpul, am devenit cu totul și cu totul captivat de lumea revistelor. Dar în pofida preocupării și fericirii pe care mi le ofereau achizițiile zilnice, l-am surprins de mai multe ori pe vânzătorul de ziare urmărindu-mă cu privirea, circumspect și neliniștit, în vreme ce răsfoiam revistele. Cred că și-a dat seama de interesul meu neobișnuit pentru fotografii, fiindcă într-o zi s-a apropiat de mine și mi-a șoptit:

— Înăuntru avem și un poster care sunt sigur că o să-ți placă. Vrei să-l vezi?

Nu știam ce e un poster, dar când l-am urmat înăuntru, mi-am dat seama că este o fotografie mare, în culori, care acoperă un perete. Am numărat banii pe care-i aveam la mine și mi-am dat seama că nu-mi ajung, așa că m-am repezit până acasă, am împrumutat niște bani de la mama și m-am întors de data asta acasă cu patru postere mari. Hoda m-a ajutat să acopăr cu ele cei patru pereți ai camerei mele. Pentru a face loc posterelor, a trebuit să îngrămădesc toate tablourile tatei într-un colț. N-am avut nici regrete, nici păreri de rău, deoarece camera mea tristă strălucea acum de bucurie. Stând în pat, vedeam pe perete o casă de țară, cu acoperișul în pantă, înconjurată de o grădină mică, împrejmuită cu un garduț de scânduri albe, iar în fundal, o pădure deasă de conifere. E iarnă, pământul abia se ghicește sub zăpadă, iar pe pomi și pe acoperișul casei se aștern fulgi mici de nea.

Ce se întâmplă cu mine? Nu mai sunt de multă vreme adolescent. Am treizeci și cinci de ani. S-au dus zilele entuziasmului și sentimentelor febrile. Pasiunea pentru fotografiile străine are o cauză pe care trebuie s-o analizez și s-o înțeleg. De ce imaginea unui fotoliu sau a unui pat îmi stărneste în

suflet atâta bucurie? Să fie vorba de nebunie? Nebunii au cu siguranță logica lor proprie, pe care noi n-o înțelegem, deoarece comunicarea noastră cu ei se întrerupe atunci când se comportă altfel decât noi. Să fie oare nebunia o pasiune nestăvilită, ca aceea care a pus stăpânire pe mine? Mi-am muncit mintea nopți în șir, până ce – pe neașteptate – am ajuns la o concluzie limpede: nu fotografiile mă pasionau, ci efectele lor asupra sufletului meu.

La nunți și de sărbători, țărăncile egiptene se îmbracă în straie țipătoare, nepotrivite, își vopsesc mâinile și picioarele cu henna, apoi închiriază o brișcă trasă de un măgar legat la ochi și-și petrec ziua la înălțime, plimbându-se în sus și în jos, bătând din palme, chiuind și cântând. Tabloul țărăncilor din brișcă stârnește în sufletul meu un sentiment foarte precis – un sentiment „egiptean” distinct. În schimb, imaginea pădurii dese acoperite de zăpadă sau a artistului bărbos cu pipa în gură trezesc în sufletul meu un sentiment „occidental”. Spiritul Occidentului din aceste fotografii este cel care mă fascinează. Întocmai! Spiritul occidental ne împresoară, îl observăm pretutindeni, dar numai rareori izbutim să-l dezbrăcăm de învelișul său aparent. Tot ceea ce este elegant în viața noastră este în mod obligatoriu occidental. Exemple? Halatul alb al doctorului, aparatele științifice și chiar cele casnice, cravata unui star de cinema, o mașină luxoasă. Totul! Tot ceea ce ne place provine din Occident! Când mintea mea agitată a ajuns la acest grad de claritate, mi-a fost teamă să nu uit ceea ce am înțeles în sfârșit sau să nu se suprapună peste ideea asta unele mai puțin importante, așa că am scos un caiet din sertarul biroului și am scris pe prima pagină: „Am înțeles în sfârșit că am ajuns prizonierul spiritului occidental. Pe măsură ce îmi este tot mai limpede cât de inutili suntem, spiritul occidentalilor îmi apare tot mai plin de posibilități minunate”.

12

Misterul pasiunii mele a fost dezlegat. Fascinația mea pentru fotografii va scădea de-acum. Fotografiile au fost singura cale către ceea ce îndrăgesc și nădăjduiesc să descopăr multe alte căi care să mă conducă și mai aproape. De ce să

nu trăiesc în spiritul occidentalilor în loc să-l caut în fotografii? De ce să nu-l trăiesc, să nu-l respir și să nu-l ating? Voi pleca la ei, la soarele lor, la zăpada, clădirile și chipurile lor. Iar dacă nu voi putea să plec, le voi căuta aici, în Egipt. Ei vin aici. Colindă pe străzi. Până acum am văzut o mulțime de occidentali, dar nu m-am oprit să stau de vorbă cu ei. De bună seamă, e ciudat să vezi frumusețea de zeci de ori, să treci pe lângă ea fără să-i dai nici o atenție și apoi, într-un moment de inspirație divină, să o descoperi și să începi să tremuri din tot trupul de extaz.

Îmi petrec zilele la institut, cu mintea rătăcind aiurea, cuprins de tulburare și neliniște. Nu mai citesc și nu mă mai uit la nimeni. Îi văd pe îndrăgiiții mei occidentali cu ochii închipuirii și ard de nerăbdare să-i întâlnesc. De îndată ce se termină programul, mă grăbesc către ei. Mă îndrept spre locurile prin care știu că se plimbă: piramidele, Muzeul Egiptean de Antichități, Citadela lui Saladin.

În fiecare zi dau peste ei în alt loc. Mă prefac că admir privelește, ca și ei, urmărindu-i din priviri. Îi mănânc din ochi și memorez toate detaliile: chipurile, trupurile, răsul și glasurile lor. Apoi cuget la ele cu plăcere în fiecare noapte, fumând hașiș. Uneori mă trezesc întrebându-mă: „Oare Dumnezeu nu știe că sunt cele mai alese fături ale sale? Oare ar putea să-i chinuie și pe ei așa cum ne chinuie pe noi? Oare ar putea să pedepsească, arzându-le minunata piele albă, pe femeile adultere, pe hoți și pe ucigași? Imposibil! Dumnezeu nu a creat aceste minuni pentru ca apoi să le dea foc!“.

Într-o noapte, m-am oprit în fața oglinzii și m-am uitat atent la părul meu aspru, la chipul meu tuciuriu și hidos, apoi mi-am adus aminte chipurile mamei, tatei și ale tuturor cunoscuților și am simțit un dezgust clar, așa că m-am grăbit să notez în caietul meu: „Noi merităm să fim chinuiți, pentru urățenia chipurilor noastre“.

Uneori împrumut bani de la mama, alteori fur pur și simplu din punga ei. Îmi cumpăr haine noi, elegante, pe care le îmbrac în fiecare zi, un pachet de țigări străine și mă duc să-i întâlnesc la expozițiile culinare, centrele culturale, concertele lor de muzică clasică. Mă duc în orice loc unde știu că o să dau de ei și, cu timpul, am dobândit experiența îndrăgostiților.

Am ajuns să știu că pizza italiană este ușoară și subțire, în vreme ce pizza americană este groasă și grea. Disting, dintr-o singură privire, rigoarea germanilor de delicatetea francezilor, de vivacitatea italienilor și de firea simplă și deschisă a americanilor. Toate aceste variații sunt minunate, ca niște culori vii ce par deosebite, dar se îmbină în final pentru a produce lumina. Polii iubirii și cunoașterii s-au întâlnit, cercul s-a întregit și astfel am devenit demn să fac un nou pas care să mă apropie de extaz.

13

Centrul Cultural German își are sediul într-o clădire mică și elegantă, pe o stradă zgometoasă. Era o expoziție de fotografii. Artistul îi întâmpina pe vizitatori stând în picioare. Un tânăr german, abia trecut de douăzeci de ani, cu barbison, ochi albaștri și păr lung, ca de fată, prins într-o coadă ce-i atârna pe spate. M-a salutat, mi-a strâns mâna zâmbind, iar eu am mormăit câteva cuvinte englezești și am intrat. Vizitatorii erau atât germani, cât și egipteni – germanii îmbrăcați cu blugi uzati și tricouri sport, egiptenii la patru ace. Parfumurile scumpe se amestecau și hainele noi, luxoase îți luau vederea.

M-am îndepărtat de restul vizitatorilor și am început cu sfârșitul expoziției, privind fotografiile pe îndelete, de unul singur. Unele înfățișau imagini din München, orașul natal al fotografului, însă cele mai multe erau imagini din Egipt, admirate de turiști: un cărucior încărcat cu lămâi, un vânzător de băuturi răcoritoare jucându-se cu chimvalele, un bărbat cu turban cumpărând o lubenită pe încercate... M-am oprit în fața unei fotografii înfățișând un grup de băieți în Piața Al-Husayn, desculți, îmbrăcați în *galabii* rupte sau peticite, cu trupuri slabe și chipuri palide din pricina bolilor și malnutriției. Rădeau în fața aparatului de fotografiat, unul dintre ei ridicându-și poalele *galabiei* mult deasupra genunchilor și împingându-și bazinul înainte într-un gest obscen.

— Fotografia asta este insultătoare pentru Egipt, nu-i așa? am auzit o voce spunând în spatele meu, într-o engleză clară, pe un ton prietenos.

M-am întors și am văzut-o.

Mergi pe stradă într-o zi obișnuită, pentru o treabă oarecare, și te trezești brusc cu obiectivele aparatelor de fotografiat ațintite asupra ta și cu mulțimea de trecători grăbindu-se să-ți strângă mâna și să te felicite pentru o mare sumă de bani pe care ai câștigat-o doar pentru simplul motiv că ai trecut primul pe stradă în dimineata aceea. Atât de uimit am fost când am văzut-o! Doi ochi albaștri și adânci peste care, dacă i-ai fi văzut, n-ai fi putut trece așa cum treci peste zeci de alte chipuri. Am fost fascinat de ei și restul chipului parcă s-a estompat. Doi ochi de care nu mai poți scăpa. M-am uitat la ei și în primul moment n-am știut ce să răspund.

— De ce? am întrebat, îngroșându-mi glasul pentru a-mi ascunde tulburarea. Nu văd nimic insultător în fotografia asta.

S-a apropiat și zâmbetul i-a devenit mai larg. Frumusețea ei era orbitoare.

— Știu în Egipt multe lucruri frumoase care merită să fie fotografiate mai degrabă decât niște copii desculți, mi-a răspuns ea.

Acum puteam să deslășesc un nas mic, două buze trandafirii și pline, un păr blond, mătășos și lung, pe care-l lăsase să se reverse pe umeri. Trupul îi era voluptuos și părguit. M-am stăpânit să privesc la sanii ei plini și senzuali.

— Dacă nu fotografiezi copiii desculți și săraci și mormanele de gunoi, atunci ce să fotografiezi? Piramidele și Sfînxul? am replicat un pe ton ironic și amar.

— Ești egiptean? m-a întrebat surprinsă.

— Da, din păcate!

A fost și mai surprinsă și nu mi-a răspuns. M-am uitat din nou la fotografie, apoi am trecut la următoarea și am privit-o îndelung, cu inima bătând puternic. M-am cutremurat când i-am simțit pașii în spatele meu, am zărit-o lângă mine și i-am auzit din nou glasul:

— Mi se pare ciudat să regreti că ești egiptean. În copilărie, mi-am dorit nespus de mult să fiu egipteană.

Fața i s-a îmbujorat puțin, în timp ce privea visătoare în gol.

— Din ce țară ești? am întrebat-o răsând.

— Sunt din Germania, dar iubesc Egiptul... Sunt îndrăgostită de Egipt...

— Ți place Egiptul așa cum ți place un spectacol de circ sau un animal rar de la grădina zoologică. Dar, crede-mă, dacă te-ai fi născut egipteană, ar fi fost o tragedie.

Conversația a continuat. S-a arătat surprinsă de părerea mea și mi-a spus că a petrecut doi ani în Egipt, timp în care a cunoscut zeci de egipteni, însă până în momentul acela nu mai auzise pe nimeni afirmând așa ceva. Mi-am luat avânt, susținându-mi părerea cu îndârjire, în timp ce ea mă asculta nevenindu-i să creadă și pe chip i se citea uimirea. Asta m-a făcut să devin și mai îndârjit. I-am spus că Egiptul este o țară moartă, că civilizațiile trec – asemenea oricăror ființe vii – prin etapele copilăriei, adolescenței și tinereții, după care îmbătrânesc și mor, că civilizația noastră a murit de sute de ani și că nu mai există nici o speranță să renască. I-am explicat că egiptenii au o mentalitate de slugi și sclavi și nu pricep decât limbajul bătei, apoi i-am spus povestea lui Al-Mutanabbi¹, când a venit în Egipt, și i-am tradus celebrul vers:

„Să nu cumperi sclavul decât împreună cu băta lui,
Căci sclavii sunt ticăloși, nenorocoși.“

Discuția ne-a captivat atât de tare, încât am uitat de fotografii și nu ne-am mai dat seama cum trece timpul. În cele din urmă, ne-am trezit îndreptându-ne spre ieșire, sporovăind încă. Lângă ușă m-am oprit și s-a oprit și ea, aruncându-mi o privire stăruitoare, prietenoasă, care mi-a sfredelit inima.

— Ți mulțumesc sincer pentru această conversație plăcută, mi-a zis zâmbind. Sunt încântată că am auzit părerea unui intelectual egiptean despre țara lui. E adevărat că n-o împărtășesc, dar o respect pentru că este autentică.

1. Abu at-Tayyib Ahmad ibn Husein al-Mutanabbi (915-965) a fost unul dintre cei mai mari poeți arabi din perioada clasică. Versul menționat aici face parte dintr-un amplu poem satiric îndreptat împotriva guvernatorului egiptean Kafur, contemporan cu el.

După aceste cuvinte, a răs și a continuat:

— Dar imaginează-ți că nu-ți cunosc încă numele.

I-am spus cum mă cheamă și apoi m-am amuzat copios în timp ce ei i se împleticea limba în gură străduindu-se să-mi pronunțe numele.

Am întrebat-o, la rândul meu, cum o cheamă și mi-a răspuns:

— Mă numesc Jutta.

Rostindu-și numele, și-a rotunjit buzele senzuale, apoi a ridicat din umeri și a adăugat:

— E un nume german simplu. Ți place?

Am încuviințat din cap, iar ea mi-a întins mâna pentru a-și lua rămas-bun:

— Isam, mi-a făcut plăcere să te cunosc și sper să mai avem ocazia să ne întâlnim și să continuăm conversația. S-a întors să plece, dar am întrebat-o pe neașteptate:

— Unde te duci acum?

— Acum?

Mi s-a părut că se gândește la ceea ce se afla în spatele întrebării mele și mi-a răspuns fără să se grăbească:

— Nu am ceva anume de făcut...

— Atunci, ne-am putea continua discuția în alt loc? Ești invitata mea, dacă n-ai nimic împotriva.

S-a uitat serioasă la mine un moment, apoi a încuviințat din cap. După câteva minute ne-am suit într-un taxi și i-am zis șoferului, după o ușoară ezitare:

— Hotelul Semiramis!

14

Nu sunt nici îndrăzneț, nici expert în privința femeilor. Când îmi aduc aminte cum am procedat cu Jutta, sunt pur și simplu uluit de curajul meu. Mi se pare că altcineva a făcut asta – un bărbat hotărât și descurcăreț, care s-a strecurat înlăuntrul meu, luptându-se cu mine până mi-a învins slăbiciunea și mi-a împrumutat forța lui. Când izbucnește un incendiu, când cineva este gata să se înecă sau când se întâmplă ceva incredibil, chiar și omul cel mai neînsemnat în viața obișnuită poate să devină într-o clipită o ființă

extraordinară, gata să facă fapte pe care nimeni – nici el însuși – nu și-ar fi imaginat că e în stare să le facă vreodată, dar care existau înlăuntrul lui în stare latentă, de posibilitate.

Eu am invitat-o pe Jutta să meargă cu mine?! Eu, care sunt pus în încurcătură de vorbele unui portar și care nu am curajul să înfrunt privirea, nici măcar cea mai banală privire, a unei femei frumoase!

M-am așezat alături de ea în taxi și m-am apucat s-o cercetez insistent. Cu brațele încrucișate și capul întors spre geamul mașinii, privea atent strada. Era îmbrăcată într-o jachetă albastră de blugi, cu un tricou negru pe dedesubt, lăsând să i se vadă gâtul alb, și niște pantaloni ușori, albi și largi, iar în picioarele mici purta niște pantofi negri obișnuiți. Părul îi era proaspăt spălat, dar nu și-l pieptănase, ci îl lăsase să se reverse pe umeri în șuvițe dese. În oglinda retrovizoare, l-am văzut pe șofer uitându-se la noi și zâmbind cu subînțeleș. În mintea lui, singura explicație a relației mele cu Jutta era o simplă aventură de ocazie. La atât și nimic mai mult îl putea duce capul pe un servitor de teapa lui. Am simțit că mă cuprinde o furie neașteptată împotriva șoferului, însă mi-am înăbușit-o și am întrebat-o pe Jutta:

— Și ce faci în Egipt?

— Aaa! a exclamat ea răsând. E o poveste lungă... Am venit în Egipt cu un grup de turiști și m-am îndrăgostit de el atât de tare, încât nimic altceva n-a mai contat în viața mea. Când m-am întors în Germania, totul mi se părea plictisitor de moarte și m-am decis să mă stabilesc în Egipt.

— Așa a fost să fie...

— Asta a fost.

— Și lucrezi?

— Bineînțeleș! Un prieten egiptean m-a ajutat să găsesc un post de secretară la o companie de import-export. Am un salariu destul de bun, dar la fiecare șase luni trebuie să plătesc o sumă uriașă pentru reînnoirea permisului de rezidență.

Probabil că tăcerea mea a surprins-o, fiindcă a izbucnit dintr-odată în râs și m-a întrebat:

— Ți se pare ciudată povestea mea?

— Da, oarecum..., i-am răspuns după o ușoară ezitare.

Hotelul părea ticsit – tavane înalte, candelabre mari, luxoase și complicate, atârând foarte jos, coridoare luminate, servitori în costume negre. Când am intrat, Jutta m-a întrebat dacă cunosc hotelul și i-am spus că nu. A dat din cap și a urcat înaintea mea pe treptele de marmură până la bar. Am avut impresia că știa bine locul. Ne-a întâmpinat un ospătar elegant, care ne-a condus la o masă de pe terasa ce dădea spre Nil.

— Te-ar deranja dacă aș comanda o băutură alcoolică? m-a întrebat Jutta veselă.

— Probabil că m-ar deranja dacă ai comanda altceva, i-am răspuns fără să stau pe gânduri.

Când râdea, buzele lăsau să i se vadă dinții mici și regulați, de un alb strălucitor.

Ospătarul ne-a adus comanda: o sticlă de bere pentru mine și un pahar cu gin pentru Jutta. M-a cuprins neliniștea când mi-am adus aminte că nu am la mine decât treizeci de lire, dar m-am liniștit întru câtva gândindu-mă că îmi ajung pentru o sticlă de bere și un pahar de gin pentru ea.

În depărtare, pe celălalt mal al Nilului, luminile străluceau, iar vântul răcoros al serii sufla peste oglinda apei, spărgând-o în valuri mici, ce scoteau un clipocit ușor. Jutta a sorbit din paharul ei, privind fascinată Nilul.

— Cum poate cineva să urască o țară atât de minunată? m-a întrebat pe un ton ce oscila între reproș și glumă.

— Crede-mă că peisajele din Germania nu sunt mai puțin frumoase, dar ele îți sunt familiare și tot ceea ce devine obișnuit își pierde farmecul.

— Nu-i adevărat! După doi ani de zile, priveliștea Nilului continuă să mă fascineze, poate chiar mai mult decât la început. Și-apoi, nu uita că nu doar peisajele îmi plac în Egipt.

— Ce-ți mai place? am întrebat-o ironic, fiindcă mă amețisem puțin.

— Îmi plac și oamenii, care sunt extrem de buni și de calzi...

Nu m-am putut stăpâni și am izbucnit în râs. Am râs așa de tare, încât o doamnă de la masa vecină s-a întors și s-a uitat la mine.

— Ce te amuză atât de mult? m-a întrebat Jutta.

— Părerea ta despre egipteni. De ce bunătate vorbești?! Egiptenii sunt niște insecte otrăvitoare. Nimic mai mult! Asta este definiția lor științifică...

— Eu n-am observat cătuși de puțin așa ceva...

— Firește, tu nu poți să observi lucrul ăsta, fiindcă ești străină, ești femeie și pe deasupra mai ești și frumoasă. Ascultă! Crezi că trebuie să-l socotim pe ospătar un om bun pentru simplul fapt că se poartă politicos cu noi? Atitudinea curtenitoare pe care o afișează față de clienți îi este impusă de condiții mult mai puternice decât el. Dacă vrei să-l cunoști cu adevărat, întreabă de el pe unul dintre vecinii săi ori pe cineva din familia lui.

Și-a sprijinit bărbia în palme și s-a uitat câteva clipe în ochii mei.

— Ești foarte aspru și părerea ta mi se pare nedreaptă, dar într-un fel îmi și place.

Am mai cerut un pahar cu gin și o sticlă de bere. Simțeam o dorință nestăpănită de-a vorbi, de-a povesti. Mă temeam să n-o plictisesc pe Jutta și totodată eram puțin stânjenit la gândul că mă dau de gol în fața ei, dar după ce băutura a început să-și facă efectul, m-am simțit împins să vorbesc cu un entuziasm nestăvilit. I-am spus totul despre mine. I-am povestit despre tata, despre mama, despre Institutul de Chimie. I-am vorbit chiar și despre slujnica Hoda. Jutta mă urmărea cu interes. Din când în când, mă întrerupea, interesându-se de vreun amănunt, iar uneori izbucneam în răs cu amărăciune. Ea nu râdea împreună cu mine, mulțumindu-se să-și atîntească ochii adânci într-ai mei — semn că mă înțelegea. Când am terminat de vorbit, barul era aproape gol. Am auzit-o pe Jutta spunându-mi încet, cu ochii la paharul pe care-l răsucea în mâini:

— Isam, nu vreau să comentez vorbele tale în nici un fel. Mă tem că ce aș spune o să ți se pară ridicol sau copilăresc. Dar îmi aduc aminte acum de Frederick, un prieten german, care mi-a vorbit primul despre Egipt. E inginer și a petrecut zece ani aici. Știi ce mi-a spus odată? Mi-a spus că a vizitat majoritatea statelor lumii și că nicăieri nu a găsit o țară atât de plină de oameni talentați precum Egiptul, apoi și-a exprimat

părerea de rău pentru marile dificultăți pe care le întâmpină acesătia.

A rostit vorbele astea privind-mă țintă și clătinând încet din cap, ca și cum ar fi vrut să sublinieze sensul lor. În momentul acela, mi-am dat seama că chipul ei avea de fapt două înfățișări diferite: uneori era delicat și visător – și atunci semăna cu o fetiță jucăușă, minunată –, alteori trăsăturile i se schimbau – și atunci devenea aspru, sever.

— Mai bem un pahar? am întrebat eu.

— Iartă-mă, dar s-a făcut târziu și trebuie să plec, mi-a răspuns cu delicatete.

Când am citit nota de plată, probabil că păream cumva tulburat, căci a plecat capul spre mine și m-a întrebat în șoaptă:

— Pot să-ți fiu de folos cu ceva?

Am clătinat din cap, i-am mulțumit și am achitat nota, lăsându-i ospătarului două lire bacșiș. Apoi ne-am ridicat de la masă și am coborât scara tăcuți. În aer plutea o întrebare insistentă și cred că ea pricepea ce-mi trecea prin cap, fiindcă nici n-am ajuns bine în stradă și s-a grăbit să-mi întindă mâna pentru a-și lua rămas-bun.

— Ți mulțumesc mult, a murmurat. A fost o seară cu adevărat plăcută. Sper să ne întâlnim des de-acum încolo. Ai telefon acasă?

M-am uitat la ea o clipă, oarecum încurcat, apoi i-am zis pe un ton categoric:

— Nu te voi lăsa în nici un caz să pleci singură.

— Ce vrei să spui? m-a întrebat răsând.

— Înțelegi foarte bine ce vreau să spun. Nu pot să te las să pleci. Vreau să rămân cu tine.

Din nou am fost uimit de îndrăzneala mea. Jutta s-a uitat la mine, ca și cum ar fi vrut să mă pună la încercare, și chipul i-a revenit la înfățișarea lui serioasă.

— Ascultă, Isam! a început ea, cântărindu-și parcă vorbele. Ca să fiu sinceră, îmi place de tine și-mi pari destul de interesant. N-aș avea nimic împotriva să te invit la mine acasă, dar lucrul ăsta mi-ar pricinui probleme de care nu am cătuși de puțin nevoie.

— Ce fel de probleme? m-am grăbit s-o întreb.

— Înainte să vin în Egipt, Frederick m-a prevenit că egiptenii au tradițiile lor, diferite de ale noastre, s-a apucat să-mi explice oftând. Fără îndoială, înțelegi ce vreau să zic... Dar eu n-am ținut seama de avertismentul lui și nu l-am luat în serios. Într-o noapte am vrut să invit un prieten la mine în apartament, iar lucrul ăsta a stârnit mânia domnului Saaban și a fost cât pe ce să provoc un scandal.

— Cine-i Saaban ăsta?

— Băcanul de la parter. Prăvălia lui se află chiar sub apartamentul meu și e deschisă până după miezul nopții. Nu vreau să mai am discuții cu el. E un om exagerat de religios și nu poate accepta ca eu să urc cu un bărbat în apartamentul meu. Mi-a spus lucrul ăsta deschis, din capul locului.

— Îl lași pe băcan să se amestece în viața ta privată? m-am pomenit tipând furios.

— Te rog să mă înțelegi. Nu vreau să-i rănesc sentimentele, mai ales când știu foarte bine că sfidarea tradițiilor în Egipt poate avea rezultate catastrofale. Frederick mi-a explicat clar lucrul ăsta.

Furia mea a ajuns la culme. O clipă am rămas tăcut, apoi am prins-o brusc de mână și am tras-o spre mine.

— Isam, ai răbdare, te rog, a țipat ea. Vorbesc foarte serios.

N-am ținut seama de țipetele ei și am tras-o după mine într-un taxi parcat în fața hotelului. M-am așezat alături de ea și i-am șoptit la ureche, pe un ton poruncitor:

— Spune-i șoferului adresa, te rog...

S-a uitat la mine șovăitor, apoi i-a spus șoferului într-o arabă chinuită:

— Madinet Nasr, strada Abbas al-Aqqad...

În drum spre locuința ei, am stat de vorbă, dar o neliniște ascunsă a tensionat puțin conversația, care în cele din urmă s-a întrerupt. Nu mi-era teamă. Simțeam o forță dătătoare de elan alergându-mi prin vene. Fără îndoială că alcoolul era motivul stării mele, însă îmi dădeam seama că trec prin cele mai importante momente din viața mea și că trebuie să fiu stăpân pe situație, fiindcă altfel aș fi pierdut pentru totdeauna șansa ce se ivise. Eram pregătit pentru întâlnirea cu Saaban. Dacă ar fi încercat să mă împiedice să urc cu Jutta, eram hotărât să-l altoiesc, să pun mâna pe orice obiect greu din

prăvălia lui și să-l lovesc cu el în cap. Nu-mi păsa nici dacă l-aș fi ucis. Nu voiam cu nici un chip s-o las pe Jutta să-mi scape sau să îngădui cuiva să mă împiedice să urc împreună cu ea. De fapt, cine e Șaaban ăsta? Un băcan evlavios care-i înșală pe clienți și-i păcălește, dar care împlinește fiecare rugăciune la vremea ei, josnic, prost, băgăret și pizmaș, ca orice egiptean. Îi voi vorbi în limba pe care o înțelege. „Să nu cumperi sclavul decât împreună cu băta lui.“

Jutta a vrut să oprim taxiul la o oarecare distanță de casă și, după ce am coborât, mașina a plecat.

— Prăvălia lui Șaaban e deschisă. O să avem probleme..., n șoptit Jutta tulburată.

Am luat-o de mână și ne-am îndreptat spre locuința ei.

— Când ajungem la intrare, tu o iei înainte și mă lași pe mine cu el, i-am zis hotărât.

Deasupra vitrinei, pe o plăcută de reclamă, scria: „Băcânia credinței“. Un bărbat destul de vânjos, cu barbă, îmbrăcat într-un *ghilbab* alb strângea diverse lucruri și trăgea înăuntru niște bidoane și butoiașe. Șaaban se pregătea să închidă când mă apropiam cu Jutta. După înfațișare părea a fi un om violent și mi-am dat seama că lupta cu el nu va fi ușoară. Când am ajuns la ușă, Jutta a intrat repede în casă, iar eu am rărit pașii și m-am oprit în fața dughenei. M-am întors spre Șaaban, care a lăsat bidoanele și s-a apropiat, uitându-se la mine provocator. L-am privit în ochi furios și l-am salutat cu glas tare:

— *As-Salamu alaykum!*¹

Nu mi-a răspuns la salut, ci s-a uitat la mine tăcut, mângându-și barba cu degetele. Cântărea situația înainte de-a deschide gura. Ochii înguști îi trădau răutatea, iar fruntea largă avea în mijloc o pată rotundă întunecată – semnul atingerii pământului în timpul rugăciunii. ăsta era chipul unui credincios? Cât de mulțumit de sine părea! Era convins, fără

1. *As-Salamu alaykum!* („Pacea asupra voastră!“) este formula de salut folosită în majoritatea țărilor musulmane. Răspunsul la ea este *Wa-alaykum as-salam! Wa-rahmat Allah wa barakatuhu* („Și asupra voastră să fie pacea! Și îndurarea lui Allah și binecuvântarea Lui“).

îndoială, că Domnul lui nu putea să fie decât foarte mulțumit de el! Urâsc aceste animale. Ignoranță, josnicie și aroganță... M-am apropiat și mai mult și m-am oprit chiar dinaintea lui. Ne despărțea o distanță foarte mică – atât cât să-l pot pălmuși, dacă era nevoie. L-am țintuit cu privirea și i-am strigat sfidător, gata să sar la hartă:

— Am zis *As-Salamu alaykum*...

În primul moment a părut uimit, ca și cum n-ar fi înțeles vorbele mele. Probabil că a fost luat prin surprindere de apropierea mea sau a simțit mirosul de alcool din respirația mea, căci a lăsat brusc ochii în pământ și a bombănit ceva, după care s-a răsucit pe călcăie și s-a îndepărtat, întorcându-se la locul lui de dinainte.

— *Wa-alaykum as-salam wa-rahmat Allah!* Bine-ai venit!

Șaaban s-a dat bătut din capul locului și s-a întors la bidoanele lui. M-am uitat la el câteva clipe, până m-am convins că și-a reluat treburile ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Apoi m-am îndepărtat încet, astfel încât să nu-și închipuie că aș fi slab și să se întoarcă la mine. Cu fiecare pas cu care mă apropiam de intrare, simțeam că-i strivesc capul mare și prost. Jutta mă aștepta la ușă. Părea încântată.

— Ce i-ai făcut? Nu s-a împotrivit? m-a întrebat cu însufletire, în vreme ce urcam scara spre apartamentul ei.

— L-am tratat așa cum trebuie tratat un egiptean! i-am răspuns mândru, ca și când ceea ce se întâmplase ar fi fost o chestiune cu totul neînsemnată.

Ușa s-a deschis și din apartament ne-a întâmpinat un miros de umezeală. Jutta a întins mâna și a apăsat pe întrepunător. Un salon mare, o bucătărie, o baie și un dormitor despărțit de salon printr-un coridor lung. Mobila – ca de obicei în apartamentele de închiriat – părea a fi veche, folosită și recondiționată, ca un decor mediocru dintr-o piesă de teatru. M-am așezat pe o canapea roșie, în fața unei mese pe care am zărit niște hârtii rupte și împrăștiate, câteva bancnote și monede și o revistă germană deschisă.

— N-am de băut decât două sticle de vin roșu, a zis Jutta zâmbind și în glasul ei se simțea că își intrase în rolul de gazdă. Cum ți se pare?

— Perfect!

A intrat în bucătărie și s-a întors după câteva minute cu o tavă pe care se aflau o sticlă de vin și două pahare.

— Vinul roșu se bea cald, însă eu îl prefer rece, a zis turnând în pahare. Te deranjează?

— Cătuși de puțin! i-am răspuns, sorbind din pahar și privind-o.

În timp ce turna vinul, părul blond îi cădea peste ochi și îl ridica din când în când cu dosul mâinii delicate, părând coborâtă dintr-un vis.

Vinul era puțin acidulat și delicios.

— Crezi că Șaaban o să cheme poliția? m-a întrebat și fața i-a redevenit serioasă.

— Ce? am zis, ca și când n-aș fi priceput despre ce vorbește, și am izbucnit în râs.

— Să nu-ți închipui că sunt slabă! a spus ea alintându-se și zâmbind de parcă ar fi vrut să se scuze. Nu sunt lașă, dar nu-mi plac problemele. Și îi cunosc pe fanatici. Sunt peste tot la fel. Avem și noi în Germania fanatici ca Șaaban.

— N-am putea să uităm complet de subiectul Șaaban? am întrebat-o zâmbind și ea a încuviințat din cap.

— Știi ce, Isam?! a început cu o mină veselă. Întâlnirea noastră din noaptea asta este unul dintre cele mai ciudate lucruri care mi s-au întâmplat în viața mea.

Am râs, fără să-i răspund, și ea a continuat, lăsându-se pe spătarul fotoliului.

— Nu sunt o fată virtuoasă în adevăratul înțeles al cuvântului. Deseori mi se întâmplă să mă implic în relații cu bărbați pentru simplul motiv că vreau să scap de plictiseală sau pentru că vreun bărbat m-a atras în anumite împrejurări. Noi le zicem relațiilor de acest fel „aventuri de-o noapte”. Însă acum este prima oară când ajung atât de repede în pat cu un bărbat. Gândește-te că, în urmă cu numai câteva ceasuri, nici nu ne cunoșteam și, dacă ne-am fi întâlnit pe stradă, nici n-am fi întors capul unul spre celălalt. Iar acum îți petreci noaptea în apartamentul meu, de parcă ne-am cunoaște de când lumea.

Vinul mi-a risipit orice urmă de teamă și m-am pomenit ridicându-mă și apropiindu-mă de ea. I-am luat mâna și i-am

sărutat-o, apoi mi-am lipit obrazul de al ei, dar ea s-a îndepărtat răsând.

— Nu, nu atât de repede! Ar fi ridicol să intrăm pe ușa apartamentului și să mergem direct în dormitor.

M-am așezat din nou pe canapea și mi-am mai turnat un pahar, gândindu-mă că ceea ce se întâmpla era atât de minunat, încât merita să las lucrurile să se desfășoare oricât de încet, pentru a savura fiecare detaliu. Întotdeauna mă avânt grabit către paroxism și, după ce l-am atins, totul se aprinde și arde cu flacăra, iar apoi se stinge și nu mai rămâne în urmă decât o amintire caldă, dar îndepărtată. Atunci mă cuprinde tristețea și-mi reproșez că m-am grabit să consum plăcerea când puteam s-o păstrez multă vreme.

— Știi că înfățișarea ta este înșelătoare? a zis pe neașteptate.

— Cum?!

— La început te-am socotit timid, lipsit de îndrăzneală și apoi mi-am dat seama că lucrurile stau exact invers.

— Prima impresie este cea corectă. Purtarea mea din noaptea asta mă uimește și pe mine, îți spun sincer. În realitate, sunt un om slab și de cele mai multe ori nu sunt în stare să înfrunt pe cineva.

— Nu pot să cred așa ceva.

— Cel puțin așa eram până acum câteva ceasuri...

— Ce vrei să spui? m-a întrebat, apropiindu-se de mine cu fața îmbujorată.

— Vreau să spun că în noaptea asta am fost curajos, de vreme ce sunt cu tine.

— Îmi place ce-mi spui, a murmurat, apropiindu-se și mai tare.

Am sărutat-o, dar ea și-a tras capul înapoi, șoptind:

— Mi-e lene... Nu te ridici tu să aduci cea de-a doua sticlă din bucătărie?

Ridicându-mă, am sărutat-o din nou. Am simțit că obrazul i se înfiora la atingerea buzelor mele și am copleșit-o cu sărutări, în timp ce trupul ei se lăsa în voia mea.

— Vezi ce-ai făcut din mine? a spus zâmbind și întinzând brațele.

Pielea de pe ele fi tremura ușor, înfiorată.

— Ce înseamnă asta? am întrebat eu.

— Înseamnă ceva foarte important, mi-a răspuns răsând.

Am continuat s-o sărut, fără să mai disting nimic înaintea ochilor. Mi-am îngropat fața în părul ei și totul s-a topit într-o splendoare magică.

— Ce zici de-o înțelegere? a șoptit printre hohote de răs. Tu aduci sticla din bucătărie și eu mă duc în dormitor înaintea ta.

*

În întunericul camerei dansau flăcările a trei lumânări. Întunericul și lumina se amestecau, iar trupul ei emana aromă de vin, căldură și parfum plăcut. Am strâns-o în brațe și emoțiile m-au copleșit, rădăcinile lor prinzându-se adânc. Am regăsit clipa esențială pe care am cunoscut-o o singură dată în viață, cu multă vreme în urmă, și apoi am pierdut-o. Aș vrea să-i spun în șoaptă ce simt. Aș vrea să o pot cuprinde cu simțurile mele, așa cum o învălui cu trupul meu. Era un vis magic ce mă smulgea din realitatea urâtă și dusmănoasă care mă strivea neîncetat cu pumnul său neîndurător.

— Mi-e somn..., a șoptit ea. Aș vrea să mă ții în brațe până se ivesc zorii..., a adăugat, strângându-se și mai mult lângă mine.

I-am privit chipul liniștit, peste care se așternea încet-încet tihna somnului.

*

Am fost sigur că vei răsări asemenea soarelui... Te-am așteptat... Le-am povestit despre tine și nu m-a crezut nimeni. Dar am suportat durerea și nu mi-am pierdut nici o clipă speranța. Am crezut în tine... Am fost sigur că într-o bună zi te vei ivi pe neașteptate și vei tămădui rănile cruzimii cu mâinile tale... vei risipi întunericul cu surâsul tău... Atunci nu vor mai rămâne din singurătate, neputință și durere decât niște amintiri spinoase înăbușite. Te voi strânge în brațe și

le voi deșerta la pieptul tău până îmi voi găsi liniștea și voi adormi.

În întuneric, chipul mi s-a crispat, m-a străbătut un fior și m-au podidit lacrimile, care au alunecat peste chipul ei. S-a trezit din somn, a întins mâna și a aprins veioza de deasupra patului, privindu-mi chipul fără a-i veni să creadă.

— Plângi? m-a întrebat speriată.

Nu i-am răspuns. A tăcut o clipă, ca și cum ar fi înțeles, apoi s-a uitat la ceas.

— E șase! a zis puțin neliniștită. Trebuie să mă scol! Peste o oră trebuie să fiu la birou.

S-a îndreptat goală spre fereastră, a deschis-o și lumina diminetii, învaluită de o adiere răcoroasă, a invadat dormitorul. A aruncat în grabă o privire la chipul ei în oglindă și m-a întrebat din ușă:

— Cafea sau ceai la micul dejun?

Sorbind din ceașca de cafea, am întrebat-o:

— Te văd diseară?

— Dacă îți dorești cu adevărat lucrul ăsta...

Am zâmbit, fără să fac vreun comentariu.

— Poți să mă iei de la birou, după încheierea programului, la ora trei...

Când am ieșit din casă, dugheana lui Saaban era închisă și pe stradă nu se zărea nici un om.

— Nu vrei să mergi cu mine ca să vezi unde lucrez? m-a întrebat ea. E foarte aproape. La capătul străzii.

Am mers alături de ea câteva minute și ne-am oprit în fața unui mic imobil cu două etaje. Pe balconul de la primul etaj am zărit numele firmei scris cu litere mari: „Mustafa Yusri. Import-Export“.

— Aici lucrez. Etajul I, apartamentul 3, mi-a zis Jutta arătând spre firmă.

S-a uitat în jur, s-a apropiat pe neașteptate și m-a sărutat în fugă pe obraz, șoptind:

— Ne vedem la ora trei...

Pe urmă a intrat în clădire. Am luat-o singur pe jos până am ajuns în strada principală. Am oprit un taxi. Pe chipul șoferului se vedeau încă urmele somnului. Am privit pe geamul mașinii. Pe străzi începea forfota zilnică. Oamenii se adunau

grămadă, ca în fiecare dimineată, în stația de autobuz. Începeau o zi nouă, cu chipurile încă obosite după ziua din ajun. Mi s-a părut ciudat că nu era nimic schimbat în dimineata aceea. M-aș fi așteptat ca totul să-mi pară nou, minunat, dar toate rămăneau la fel, ca și cum n-aș fi întâlnit-o pe Jutta și n-aș fi petrecut împreună cu ea cele mai frumoase clipe din viața mea, ca și cum nu s-ar fi născut în mine un bărbat nou și puternic.

De îndată ce am trecut pragul casei, mama m-a întâmpinat tipând cu glas plângăcios:

— Mânia mea și a Domnului te vor urmări până în Ziua de Apoi!

M-am îndreptat tăcut spre dormitorul meu, fără să-i dau atenție, însă s-a ținut după mine pe culoar și m-a prins de braț, continuând să se lamenteze:

— Așa te porți tu cu mine, Isam? Nu ți-e rușine să mă lași o noapte întreagă să-mi fac griji din pricina ta? Nu știi că sunt bolnavă și că starea mea nu-mi îngăduie să-mi mai fac și griji?

Tot ce-o interesa era efectul pe care neliniștea îl avea asupra sănătății ei. M-am uitat țintă la ea până când detaliile s-au estompat treptat și vederea mi s-a încetșat. A durat câteva clipe. Când mi-am revenit și m-am îndreptat cu pași oboșiți spre dormitor, mama continua să se tânguiască.

Știam că nu voi reuși să dorm și nici nu m-am străduit prea mult. Am deschis fereastra și razele soarelui au invadat încăperea. Hoda mi-a adus ziarele și cafeaua. Am trecut cu privirea peste titluri și le-am lăsat deoparte. Nu eram în stare să mă concentrez. Așteptam ora trei și nu mă puteam gândi la nimic altceva. La ora trei o s-o întâlnesc, o s-o sărut și o s-o strâng la piept. O să doarmă în brațele mele, întocmai ca ieri. Timpul se scurgea chinuitor de încet. Puțin înainte de ora două, m-am ridicat, m-am spălat și m-am îmbrăcat. Când m-a văzut, mama a alergat în urma mea, tipând înspăimântată:

— Pleci din nou?

— Da, am mormăit fără să mă întorc spre ea.

M-a apucat de mână și m-a implorat.

— Nu se poate, Isam... Te rog... N-ai dormit deloc și ești obosit, nervos...

Mi-am smucit brațul și am ieșit, trântind ușa cu putere în urma mea.

Era cald și simțeam broboanele de sudoare prelingându-mi-se pe frunte în timp ce așteptam în mulțimea din stația de metrou. Mi-am zis că e mai bine să economisesc banii de taxi, de vreme ce mai am încă un ceas înaintea mea și o să am nevoie de ei la noapte. După vreo jumătate de oră, a sosit metroul și m-am înghesuit printre ceilalți călători, însă trupurile lor mi-au astupat lumina și în jurul meu s-a făcut întuneric. Am ajuns în Madinet Nasr și am scos din buzunar bucățica de hârtie pe care scrisesem adresa Juttei, ca să n-o uit. Am mers vreo zece minute pe jos până am ajuns la biroul ei.

Se făcuse atât de cald, încât am simțit nevoia să-mi scot haina și să-mi deschii nasturii cămășii. Casa avea aceeași înfățișare ca dimineață și aceeași firmă: „Mustafa Yusri. Import-Export“. Am intrat și, de data asta, aș fi vrut să mă oprească portarul. Începând de ieri devenisem un domn puternic. O să-l dau la o parte din cale cu încredere și hotărâre. Dar nu m-a oprit nimeni. În clipa când am intrat în birou, am simțit că inima îmi bate cu putere. Acum o s-o văd pe Jutta. Oare o să mă reped s-o strâng în brațe, copleșind-o cu sărutări în fața colegilor? Am refuzat să mă gândesc la asta. La biroul din fața ușii nu stătea nimeni, însă – după pachetul de țigări și ziarul deschis – mi-am dat seama că funcționarul care-l ocupa ieșise cu vreo treabă și trebuia să se întoarcă dintr-o clipă în alta. În colțul camerei, o fată purtând val bătea la mașina de scris. Am stat cam un minut dinaintea biroului din fața ușii, după care m-am îndreptat spre locul unde lucra fata. S-a oprit din scris și a ridicat privirea spre mine. Era frumoasă, dar privirea ei mi s-a părut total inexpressivă, ca și cum nu m-ar fi văzut și n-ar fi vrut să-mi răspundă la salut, totuși prezența mea nici nu o surprindea, nici nu o deranja. Dacă nu mi-ar fi răspuns la salut înclinând ușor capul, aș fi crezut că nici nu mă observase.

— Aș putea s-o văd pe domnișoara Jutta, te rog?

— Cinee?

— Domnișoara Jutta... nemțoaica...

Fata a zâmbit. Abia mai târziu, când mi-am adus aminte de zâmbetul ei, am înțeles tot ce se întâmplase.

— Nu lucrează nimeni cu numele ăsta la noi, mi-a răspuns, reluându-și lucrul.

— Ba da! Sunt sigur. Am o întâlnire cu ea. Te rog, spune-i că Isam o așteaptă.

De data asta nu s-a mai uitat la mine, ci a continuat să bată la mașină cu ambele mâini. Indiferența ei m-a enervat, așa că m-am apropiat de ea și am ridicat glasul:

— Ei, domnișoară, nu mă auzi? Ți-am zis s-o anunți pe Jutta că sunt aici...

A ridicat capul și m-a privit fără să spună nimic, apoi și-a reluat lucrul. Atunci am simțit că-mi pierd cumpătul. Am început să țip, ba cred că i-am tras și o înjurătură, după care am prins-o de umăr și am zgâlțâit-o cu putere, simțindu-i în palmă oasele tari. La auzul vacarmului, au venit câțiva funcționari și un bărbat slab și chel, de vreo patruzeci de ani, cu ochi mari și pătrunzători, îmbrăcat într-un costum gri elegant s-a apropiat de mine. M-a apucat de braț și m-a întrebat pe un ton dur ce doresc. I-am spus că vreau s-o văd pe Jutta și, când mi-a răspuns ca și fata care purta vâl, l-am înfruntat plin de furie, dar el m-a strâns cu putere de încheietura mâinii până când durerea mi-a paralizat orice mișcare. Atunci am început să strig și să-i înjur pe toți, în vreme ce în urechi mi se amestecau țipetele și cuvintele „nebun“ și „poliție“. Bărbatul în costum gri m-a tras de încheietură către ușă. Apoi m-a împins cu putere, cu amândouă mâinile, afară din apartament.

M-am clătinat, fiind cât pe ce să mă prăbusesc pe scară, iar el a trântit ușa biroului în urma mea.

Am coborât scara în cea mai mare viteză și am ieșit în stradă. Nu mai simțeam nici mânie, nici surprindere. Eram în starea unui om care în ultima clipă vrea să împiedice o catastrofă sigură. Am alergat pe stradă, zărindu-i cu coada ochiului pe trecători cum se opreau și se uitau mirați după mine. În câteva minute eram în fața casei în care locuia Jutta. M-am oprit câteva clipe să-mi trag sufletul. Găfăiam și sudoarea imi curgea șiroaie pe față și pe gât. Când am intrat pe ușa blocului, m-am pomenit că un glas răgușit mă întreabă:

— Unde te duci, frate?

Tonul mi s-a părut impertinent și am avut impresia, când m-am întors spre cel care vorbise, că e Șaaban, cu barba lui, semnul întunecat de pe frunte și ticăloșia lui. Șaaban, a cărui piele groasă mustea de grăsime și răutate. M-am repezit la el și l-am nimerit cu pumnul drept în față. Trupul lui mătăhălos s-a clătinat și, înainte să-și revină, i-am mai tras o lovitură în plin și un picior în burtă. Pe urmă, l-am doborât la pământ și m-am năpustit asupra lui, lovindu-l în cap până ce am simțit sângele vâcos pe degete.

*

A fost un complot foarte bine ticluit și dus la îndeplinire. Acum, când rememorez în liniște întâmplările, mă cuprinde admirația pentru abilitatea cu care au pus la punct toate amănunțele.

Efectiv, au pus la cale și au dus la îndeplinire perfect complotul. În timpul anchetei, Șaaban a declarat că nu mă cunoaște și că n-a existat între noi nici o altercație sau dușmănie. A spus că m-a văzut intrând în bloc noaptea trecută și că i-a fost frică să mă întrebe ce-i cu mine, dându-și seama că sunt beat și temându-se că l-aș putea ataca. A negat cu tărie – ca și ceilalți locatari, proprietarul și portarul blocului – că o fată de origine germană ar fi locuit acolo. La rândul lui, Mustafa Yusri – proprietarul biroului, bărbatul chel îmbrăcat în costum gri – m-a acuzat în timpul anchetei că aș fi nebun și a negat că vreo fată de origine germană ar fi lucrat vreodată la firma lui. Până și ospătarul de la hotelul Semiramis a declarat, când a fost chemat la poliție, că noaptea trecută fusesem la bar și băusem peste măsură, dar și el a negat că ar fi văzut vreo străină în compania mea. A susținut că eram singur și am plecat tot singur, pe la ora unu și jumătate după miezul nopții. Când anchetatorul l-a întrebat dacă a observat ceva nefiresc la mine, a răspuns că a băgat de seamă cum vorbeam singur englezește cu glas tare și râdeam, dar că atunci i s-a părut un lucru obișnuit, pe care l-a pus pe seama stării avansate de ebrietate.

15

Cercul s-a închis perfect în jurul meu, nelăsându-mi nici o breșă prin care să scap. Au participat la conspirația împotriva mea cu toții – toți aceia care îmi cunoșteau posibilitățile și erau furioși pe superioritatea mea, toți aceia pe care i-am urât și i-am disprețuit: doctorul Sa'id, Saaban și ospătarul, până și mama, Hoda și bătrâna mea bunică, cu toții s-au coalizat ca să împiedice o primejdie sigură, care i-ar fi putut strivi, dacă eu – care m-am apropiat și am văzut – m-aș fi întâlnit cu Jutta. Au conspirat și au reușit să mă izoleze într-un loc special și să mă îmbrace în niște straie speciale. M-au apucat bine, cu brațele încordate, așa că am fost nevoit să capitulez. Atunci s-au prefăcut că le-ar părea rău pentru soarta mea și vin în vizită cu buchete de flori și cutii cu bomboane de ciocolată, vorbesc cu medicul care se ocupă de mine, luându-și un aer plin de neliniște și speranță. Pe urmă, își iau rămas-bun de la mine, aruncându-mi o ultimă privire ca să se asigure că nu voi mai putea scăpa din mâinile lor niciodată și pleacă.

Hărțile sunt conforme cu originalul.

Ajutor de bucătar

Nu se știe din ce motiv, gradul de inteligență a fost asociat cu strălucirea ochilor. De aceea, oricine vrea să-și dovedească inteligența privește chipurile oamenilor și își pironeste ochii într-ai lor, pentru ca ei să observe cum scânteiază și strălucesc de atâta inteligență.

Ochii lui Hişam n-au strălucit niciodată și pe deasupra mai erau și foarte înguști, iar pielea tuciuire, trăsăturile comune, trupul firav și înclinarea naturală către sfială și retenere îl făceau să pară aidoma miilor de oameni obișnuți de care sunt pline străzile și mijloacele de transport. Cu toate astea, de cum începi să discuți cu Hişam, rămâi uimit, fiindcă pricepe îndată ce vrei să spui și răspunde înainte să-ți termini vorba, apoi tace și zâmbește calm, ca pentru a-și cere scuze că ți-a luat-o înainte. Se spune – dar numai Allah știe cât adevăr este în aceste vorbe – că Hişam a început să vorbească foarte curând după naștere, că înainte de-a împlini trei ani știa să deruleze banda casetofonului mare, marca Grundig, să fixeze caseta în aparat și pe urmă să apese cu degetul pe butonul care trebuia ca să pornească muzica.

Fiind coleg de liceu cu Hişam, am constatat eu însumi superioritatea lui zdrobitoare. Cu adevărat uimitoare nu era însă superioritatea lui, cât mai degrabă efortul minim de care avea nevoie pentru a învăța. Nu era dintre aceia care trudeau zeci de ore pentru a memora ceva, înțelegea lecția în clasă și o reținea de la prima lectură, apoi era de-ajuns să rezolve câteva exerciții ca să obțină nota maximă fără eforturi mari. La orele de matematică, de multe ori se ridica și explica foarte calm cum a reușit să rezolve o problemă care ne pusese pe toți în încurcătură, iar când termina cu explicațiile, profesorul îi

mulțumea, în vreme ce noi îl priveam, unii cu admirație, alții cu invidie. Nu-i plăcea să fie ținta privirilor noastre, așa că își făcea de lucru căutându-și stiloul sau întorcea capul și intra în vorbă cu elevul din spatele lui. La examenul de bacalaureat, Hişam a ieșit primul pe școală. A vrut să se înscrie la Politehnică, dar mama lui l-a implorat plângând, invocând sufletul tatălui său și reamintindu-i că este singurul ei copil, de care și-a legat toate speranțele, să devină medic. Hişam i-a dat ascultare și a studiat medicina vreme de cinci ani, terminând-o cu calificativul „excepțional”. Se spune că și cei mai exigenți și mai neîndurători profesori își exprimau admirația pentru cunoștințele lui la examenele orale. Ba se spune chiar că faimosul profesor de anatomie, doctorul Mandur, după ce l-a examinat, s-a apropiat de el, i-a strâns mâna și l-a invitat să servească o băutură răcoritoare – un gest de apreciere pe care marele profesor îl făcea rareori. Cu toate că Hişam se dovedise a fi excepțional, întrucât nu era odrasla vreunui profesor universitar și nici rudă cu vreun ministru, la examenul de licență a fost clasat al douăzecilea din seria sa. A fost repartizat imediat rezident la Secția de chirurgie generală, lucru care l-a umplut de o sinceră mulțumire. Când a aflat vestea, mama lui stătea în fața televizorului și curăța niște cartofi, dar și-a lăsat numaidecât treaba și s-a pornit să chiuie, cu ochii plini de lacrimi de fericire, apoi a implorat binecuvântarea lui Allah și s-a prosternat de două ori în semn de recunoștință. Rudele și prietenii au aflat imediat vestea de la televizor, așa că ea s-a îmbrăcat degrabă și a ieșit să cumpere șerbet și dulciuri. Când au sosit primii vizitatori – niște vecini – ca s-o felicite, mama le-a povestit (părând de data asta mai solemnă și mai demnă, așa cum se cuvenea să fie mama unui medic chirurg) că Hişam nu a făcut nici un efort ca să dobândească această funcție și că ei au insistat s-o accepte, pentru că se dovedise eminent. A doua zi, când au venit alți oameni s-o felicite, mama le-a reproduș un întreg dialog care ar fi avut loc între șeful secției și fiul ei, în care primul a insistat ca Hişam să accepte să lucreze împreună cu el, întrucât băiatul ei ar fi ezitat și i-ar fi cerut timp de gândire.

*

Hişam ciocăni în ușa și o deschise puțin, cu sfială, apoi se strecură pe nesimțite înăuntru. Doctorul Basiyuni, șeful secției, stătea de vorbă cu alți trei colegi, dar când se ivi Hişam, se opriră din conversație și se uitară curioși la el. Hişam își simți inima bătând cu putere, își recăpătă suflul și salută zâmbind prietenos și politicos:

— Bună dimineata!

Nu-i răspunse nimeni la salut, toți așteptând mai departe cu o curiozitate sporită. Simți nevoia să se prezinte și îngăimă cu sufletul la gură:

— Sunt Hişam Fakhri, noul rezident, domnule...

— Așteaptă afară! îl întrerupse șeful secției, fără să-i dea nici o atenție, și-și continuă conversația cu ceilalți colegi.

Hişam ieși și începu să se plimbe încolo și-ncoace pe culoar, fumând între timp trei țigări una după alta. Când profesorii părăsiră cabinetul șefului secției, Hişam procedă așa cum făcuse prima oară, începând cu ciocănitul în ușa și încheind cu prezentarea, pentru că doctorul Basiyuni uitase cu totul de el în puținele minute care trecuseră.

— Ascultă, băiete, știi care este treaba ta în această secție? îl întrebă profesorul.

Hişam rămase încurcat, neștiind ce să-i răspundă.

— Treaba ta aici este aceea a unui *marmiton*¹, îi explică profesorul și izbucni în hohote de răs, trecându-și degetele peste perciunii lungi.

Hişam era cât pe ce să izbucnească și el în răs, din politețe, ca să-i facă pe plac, dar – din fericire – îl opri țărăitul unui telefon.

— Știi ce-i acela un *marmiton*? Băiatul de la bucătărie, ajutorul de bucătar care adună cojile și spală gresia... pe care bucătarul îl bat în glumă peste ceafă... Rezidentul de la Secția de chirurgie generală este exact ca *marmitonul*... băiatul de la bucătărie...

1. Cuvântul francez *marmiton* („ajutor de bucătar“) a intrat în limbajul familiar egiptean.

Hişam clătină din cap.

— Vei face tot ce-ți cerem noi, continuă șeful secției. Să nu cumva să te împotrivești sau să te plângi, căci totul se plătește. Vrei să devii chirurg? Trebuie să plătești prețul pe care l-a plătit fiecare dintre noi: trudă, sudoare, nedreptăți, umilințe... Toți am avut parte de ele. Și de-acum în trei ani, dacă o să-mi placă de tine, îți voi semna cu mâna mea hotărârea de numire ca asistent universitar, iar dacă n-o să-mi placă, voi renunța la tine și va trebui să te întorci la Ministerul Sănătății – un măgar printre toți măgarii de-acolo.

Apoi, dându-și seama că Hişam îi răpise mai mult timp decât s-ar fi cuvenit, șeful secției se încruntă brusc și se răsti la el:

— Hai! De-ajuns! Acum du-te și completează hârtiile la Serviciul de personal.

*

Doctorul Basiyuni nu mai are nevoie de nici o prezentare. Este șeful Secției de chirurgie generală, președintele Asociației chirurgilor arabi și membru a zeci de asociații medicale internaționale. În plus, este și o personalitate publică importantă: ziarele se întrec să-i publice opiniile în legătură cu chestiunile economice, posturile de televiziune îl invită în luna Ramadan să vorbească despre mâncărurile sale preferate. Dar înainte de orice, nu trebuie să uităm, doctorul Basiyuni este un excelent chirurg – a intrat pe poarta mare în istoria chirurgiei. Firește, doctorul Basiyuni este diferit de noi, oamenii obișnuiți, șterși, lipsiți de orice valoare sau talent. De fapt, doctorul Basiyuni este la fel de ciudat pe cât e de eminent, iar ciudățeniile lui stârnesc curiozitate și comentarii, dar și teamă și admirație. De pildă, pe canicula din luna august, doctorul Basiyuni poartă o cămașă cu mâneci scurte, ca toată lumea, dar întotdeauna păstrează la gât o cravată foarte lungă, care-i ajunge până sub curea. Nimeni nu înțelege de ce insistă să poarte cravată când nu are haină, așa cum nimeni nu știe la ce-i folosește o cravată atât de lungă. În plus, își alege haine în culori tipătoare și parcă dinadins prost asortate (unii spun

că a dobândit acest gust în timpul sederii în America). Și dacă nu surprinde pe nimeni că cineva poartă perciuni mai lungi, ai lui sunt exagerat de lungi – perciunii încărunțiți îi acoperă întreaga față și coboară până sub urechi, făcându-l să semene cu un lord englez din secolul XIX sau cu un băcan grec din Alexandria. Cu toate acestea – perciunii lungi, culorile țipătoare, începutul de chelie, trupul scund și plin, mișcările rapide și nervoase – înfățișarea lui nu este lipsită de eleganță și nu trădează în nici un caz cei șaiszeci de ani pe care i-a împlinit.

Doctorul Basiyuni este necăsătorit, fiind burlac convins, iar asta s-ar datora – în opinia unora – fidelității față de o veche iubire care a avut un sfârșit dureros. Cât despre partea administrativă, toată lumea știe că secția condusă de el este una dintre cele mai bine organizate din Spitalul Qasr al-Ayni. Asta nu se poate nega, cu toate că doctorul – cu excepția zilelor în care are operații – nu-și petrece la Secția de chirurgie generală mai mult de o oră pe zi, după care se grăbește spre clinica sa din centrul orașului. Dar faptul că lipsește nu înseamnă căuși de puțin că n-ar fi la curent cu ceea ce se întâmplă în secție. Invită adesea în cabinetul său pe câte cineva (de la cel dintâi profesor la cel din urmă rezident), ca să-l mustre sau să-l felicite pentru ceva întâmplat în lipsa lui. Nimeni n-a aflat până în momentul de față cum de știe doctorul ce s-a întâmplat în lipsa lui. Bineînțeles, se fac multe speculații, dar e greu să afirmi cu certitudine că l-ar informa o anumită persoană. Însă rezultatele sunt uimitoare: medicii din secție lucrează, vorbesc și rād, ca și cum doctorul s-ar afla în mijlocul lor. Se poate întâmpla ca doi dintre ei să aibă opinii diferite, să se supere sau chiar să se certe în legătură, de pildă, cu anul în care profesorul Basiyuni a obținut titlul de doctor în științe medicale sau cu universitatea americană care i l-a acordat (cu toate că această chestiune nu-i privește căuși de puțin), dar amândoi sunt convinși că vorbele lor – la fel ca toate lucrurile care se petrec în secție – vor ajunge la urechile lui cu lux de amănunte.

Dacă așa stau lucrurile în lipsa doctorului, atunci cum stau ele în prezența lui?

Ei bine, dacă doctorul este acolo, totul merge ca pe roate – fiecare se străduiește să-și îndeplinească perfect îndatoririle, de parcă ar fi o chestiune de viață și de moarte, fiindcă doctorului nu-i plac vorbele goale, ci îl sancționează pe loc pe cel care greșește – oricine ar fi acesta – și sancțiunile pe care le aplică sunt – ca tot ce face profesorul – extrem de ciudate. De pildă, dacă găsește o mașină parcată pe locul rezervat lui, dă imediat ordin să i se dezumfle cele patru cauciucuri și pleacă numai după executarea lui (ne putem imagina cât trebuie să se chinuie stăpânul mașinii cu patru pneuri dezumflați); dacă surprinde un infirmier făcând ceai lângă paturile bolnavilor, se repede de îndată la ceainicul încins și-l aruncă pe fereastră, fără să-i pese în capul cui ar putea cădea, acesta fiind riscul trecătorilor de pe stradă; dacă intră în sala de sterilizare și constată că periuța cu care obișnuiește să-și frece mâinile nu este curată, i-o aruncă pe loc în față asistentei – o aruncă efectiv, cu riscul de-a o nimeri și de a-i sparge capul (asta s-a întâmplat o singură dată, cu o asistentă nouă, întrucât celelalte știau din experiență cum să se ferească).

În sala de operații, în minutele acelea de maximă încordare când se hotărăște soarta unui pacient sub anestezie, cu pânțele deschise, asistenții doctorului vorbesc cu teamă, în șoaptă, broboanele de sudoare prelingându-li-se pe frunte, în pofida aerului condiționat, în vreme ce profesorul – numai el – rămâne calm, netulburat, blestemând cu glas ridicat familiile celor care lucrează cu el sau potopindu-i cu diverse înjurături, toate după același tipic, cum ar fi „Drenează sângele, animalule!” sau „Asta-i cusătură, măgarule?!”. Surprinzător este că cel înjurat – fie că e vorba de un chirurg sau de o asistentă – nu dă atenție insultei, ci se concentrează să repare greșeala. Adevărul e că doctorul nu-i înjură pe asistenții săi doar când se enfurie, ci și atunci când este mulțumit de ei și vrea să-i laude. Astfel, după vreo operație, îl auzi zicându-i unuia dintre ei: „E-adevărat că ești un măgar de chirurg, dar în noaptea asta ai făcut treabă bună”. Așadar, insultele și-au schimbat sensul în limbajul doctorului, care a ajuns să folosească numele de animale așa cum folosim noi, oamenii de rând „tu”, „voi” și alte pronume personale.

*

De când lucrează la Secția de chirurgie generală, Hişam a ajuns să fie mai obosit ca niciodată. În fiecare zi lucra de la șapte dimineața până la miezul nopții, iar în zilele de operații (duminica și miercurea) își petrecea noaptea la secție. Pe lângă toate astea, trebuia să găsească în fiecare zi, când se întorcea acasă extenuat, un ceas sau două ca să repete cursurile pentru masterat. Prin urmare, nu putea dormi mai mult de patru ore pe noapte. Începuse să slăbească, să se tragă la față și să aibă mereu cearcâne vinetii în jurul ochilor. Mamă-sa băgase de seamă că devenise din ce în ce mai nervos și îi reproșase de multe ori că fumează prea mult, dar – la insistențele lui – consimțise să-l trezească în fiecare zi în zori, aproape plângându-i de milă când îl vedea cum slăbește din pricina oboselei.

Dar pe Hişam nu-l supăra atât oboseala, cât faptul că truda îi era în zadar. Telul lui era foarte clar și precis: să devină un mare chirurg. Cum își dădea prea bine seama că viitorul lui se hotăra în acele zile, ar fi fost dispus să-și dubleze eforturile – dacă timpul i-ar fi permis. Mă credeți sau nu, Hişam a lucrat un an întreg cu doctorul Basiyuni, fără nici un fel de incidente. Intra la el de două ori pe săptămână, pentru a-i prezenta lista operațiilor. De fiecare dată se apropia de el așa cum te apropii de un cablu electric sau de un întrerupător de gaz, adică îi întindea hârtiile și se trăgea înapoi, temându-se de o izbucnire iminentă, dar – spre surprinderea lui Hişam – doctorul Basiyuni n-a izbucnit niciodată când s-a aflat la el în cabinet. Firește, nu lipseau niciodată din discuție unele apelative injurioase (doctorul obișnuia să i se adreseze cu „purcelușule“), dar acesta i s-a părut un lucru neînsemnat, un fleac.

Totuși, dacă doctorul Basiyuni nu i-a pricinuit lui Hişam nici un necaz, ceilalți i-au pricinuit fel de fel de neplăceri. În secție mai lucrau alți patru profesori, chiar dacă nici unul dintre ei nu se bucura de faima și autoritatea lui Basiyuni. Doctorul Mansur, de pildă, și-a terminat studiile universitare la un an după Basiyuni, a obținut și el titlul de doctor în

America, este și el un chirurg priceput, dar dintr-un motiv necunoscut – așa cum se întâmplă de multe ori în viață – nu are charisma lui. Pe când doctorul Basiyuni, cu înfățișarea lui ciudată, le face o impresie bună oamenilor cu care vine în contact, doctorul Mansur – în pofida costumelor pe care le poartă atât iarna, cât și vara – aduce, în cel mai fericit caz, cu un director dintr-un minister oarecare. Cu părul alb, ochelarii, bunele maniere și vocea lui joasă, era cu siguranță un om respectabil, dar nimic mai mult. Clinica lui Mansur nu aducea cine ce știe ce venituri, fiindcă bolnavii preferă de obicei să aibă de-a face cu un chirurg faimos, care este – firește – mai priceput, fiindcă altfel cum ar fi putut deveni faimos?

Cum avea destul timp, doctorul Mansur obișnuia să-și petreacă cea mai mare parte din zi în secție, plimbându-se prin saloane, observând de la distanță ce se întâmplă și intervenind întotdeauna la momentul oportun. De pildă, aștepta ca un medic să-i elibereze o rețetă unui pacient și, de îndată ce citea pe chipul acestuia recunoștința sau îi auzea pe cei din familia lui mulțumindu-i, se apropia grăbit, întrebându-l pe medic ce medicament i-a prescris. Apoi doctorul Mansur zâmbea cu o ușoară ironie (care nu-l părăsește niciodată) și-i spunea că rețeta lui era în întregime greșită. Nu s-a întâmplat niciodată ca doctorul Mansur să constate că vreun medic a dat un diagnostic corect și a prescris un medicament potrivit. Doctorul Mansur nu pierdea niciodată prilejul să menționeze cu glas tare complicațiile la care s-ar fi expus pacientul dacă ar fi luat medicamentul cu pricina, ce i-ar fi distrus cu totul ficatul. Când observa cu coada ochiului neliniștea și spaima de pe chipul pacientului, doctorul Mansur încerca, chipurile, să glumească, zicându-i: „Poți să-i mulțumești lui Allah! N-a lipsit mult ca medicul acesta să te omoare“. În momentul acela, pacientul și familia lui îl implorau inevitabil pe doctorul Mansur să-i prescrie un alt medicament. El lua rețeta, tăia primul medicament fără cea mai mică ezitare și prescria un altul (care nu se deosebea de obicei prin nimic de cel dintâi). Apoi ofta și clătina din cap, de parcă ar fi vrut să zică: „Doamne, ce să mă fac cu medicii ăștia ignoranți?“. După aceea, se îndepărta la fel cum venise – calm și politicos.

Doctorul Mansur comenta faptele sale astfel: „Tot timpul le transmit cunoștințele mele copiilor mei“. Cu același spirit patern obișnuia doctorul Mansur să distrugă și speranțele studenților cărora le îndruma tezele. După ce studentul trudea vreme de doi ani la lucrare, când era aproape de sfârșit și se legăna cu speranța obținerii unei diplome de masterat sau doctorat, doctorul Mansur descoperea întotdeauna în ea o greșeală esențială, despre care îl informa liniștit și tacticos, așa cum ai bea un ceai de mentă. După aceea, urmărea calm chipul studentului disperat și frustrat și îi respingea politicoasă, dar hotărât, încercările insistente de a-și apăra studiul. Când, în cele din urmă, disperarea pune stăpânire pe el și se refugia în tăcere, doctorul Mansur ofta și-i zicea sincer satisfăcut:

— Nu te împotrivi, fiule, mai avem în față cel puțin un an de muncă.

Anul acesta se repeta o dată sau chiar de două ori, după care doctorul Mansur îi recomanda studentului s-o ia de la capăt cu un alt îndrumător, întrucât el pur și simplu nu este mulțumit de teză și nu acceptă să-i fie menționat numele pe coperta ei. Rezultatul a fost că, în douăzeci de ani, doar patru studenți au reușit să ducă treaba până la capăt, înarmându-se cu multă răbdare, și să obțină diploma de masterat sub îndrumarea lui. Tânărul medic care avea ghinionul să-i fie repartizat drept îndrumător doctorul Mansur primea condoleanțe sincere de la colegii săi, ca și cum ar fi pierdut pe cineva foarte drag.

La câteva zile după numirea sa, doctorul Mansur l-a invitat pe Hișam să-l asiste la o operație chirurgicală. Încântat de atenția pe care i-o arăta, Hișam și-a sterilizat mâinile și a intrat împreună cu doctorul în sală. Operația consta în extirparea vezicii biliare a unui biet țaran din Al-Munufiya. După ablație, doctorul Mansur i-a cerut lui Hișam să coasă incizia. S-a concentrat cât a putut, și-a controlat mâinile să nu-i tremure și a cusut cât a putut mai bine. E adevărat că s-a mișcat cam încet, dar n-a făcut nici o greșeală, era convins de asta.

După operație, doctorul Mansur l-a chemat pe Hișam în cabinetul său, l-a invitat să ia loc, și-a aprins o țigară și i-a zis, privindu-l cu calmul unui vânător încercat:

— Ascultă, Hișam, te superi dacă-ți spun că n-o să fi niciodată un bun chirurg?

Luat prin surprindere, Hișam l-a întrebat ce vrea să zică, iar profesorul i-a spus că chirurgia este o chestiune ce ține de simțire, înainte de-a fi un studiu, și că, datorită experienței sale îndelungate, poate să judece dacă cineva are sau nu acest simț special. După ce l-a urmărit în timpul operației, poate afirma că, din păcate, nu va ajunge niciodată un bun chirurg și de aceea îi recomandă să se transfere la o altă secție – de pildă, medicină internă sau dermatologie –, unde totul se bazează pe studiu. Hișam a încercat mai întâi cu vehemență, apoi cu disperare, să-l convingă pe doctorul Mansur că se află abia la începutul drumului, că va învăța și se va perfecționa. Doctorul a ascultat pledoaria lui Hișam până la sfârșit, fără să ridice nici o clipă capul, apoi i-a respins argumentele cu o singură frază scurtă, împingându-l să se străduiască și mai tare. În cele din urmă, doctorul s-a săturat de disperarea lui Hișam și a pus capăt întâlnirii cu un ton politicos, manierat, liniștit:

— Vreau să aud cât mai curând că ți-ai dat demisia. Îmi pare rău, dar fac lucrul ăsta în interesul tău.

*

„Câteva minute nu sunt de-ajuns ca să mă judece și nimeni n-are dreptul să mă constrângă să-mi dau demisia“, și-a zis Hișam liniștit și a hotărât să-și alunge vorbele doctorului Mansur din minte, ca și când nu le-ar fi auzit. Cu toate astea, săptămâni în șir a continuat să se simtă tulburat ori de câte ori i se încredința ceva de făcut în timpul operațiilor. Vorbele doctorului Mansur îi reveneau insistent în minte, mâinile nu-l mai ascultau și depunea eforturi extraordinare ca să nu tremure. În orice caz, din momentul incidentului, Hișam a renunțat să-l mai asiste pe doctorul Mansur în timpul operațiilor, ba evita chiar să-l întâlnească. Dacă-l zărea pe coridor, intra într-un salon alăturat, prefăcându-se că e ocupat cu ceva, până când era sigur că a trecut. Odată i s-a părut că doctorul Mansur l-a văzut și i-a zămbit. Hișam îi asista numai pe ceilalți doctori, dar a constatat cu uimire că toți – fiecare în

felul lui – se purtau urât cu el. La început a crezut că îl urăsc dintr-un motiv anume, însă foarte curând a observat că nu doar el este tratat așa și că relațiile dintre ei erau la fel de proaste: asistenta-șefă le dojenea întruna pe celelalte asistente, profesorii îi acuzau pe toți – medici și asistente – de ignorantă și neglijență. Într-un cuvânt, fiecare se străduia și socotea de cuviință să dea în vileag ignoranța celor mai mici în rang decât el. Certurile aveau loc după o ierarhie neschimbată: dimineată, un profesor îi vorbea aspru unui lector și-l muștra de față cu toată lumea, pentru ca, după un ceas, acel lector să descopere o greșeală fatală comisă de un asistent, care la rândul său nu întârzia să-și verse năduful pe un rezident sau pe o asistentă. Cum Hişam era cel mai neînsemnat din Secția de chirurgie generală, potopul de umilințe se spargea întotdeauna în capul lui, dar – de teamă să nu se bage în vreun scandal care putea să ajungă la urechile profesorului Basiyuni – accepta umilințele în tăcere, iar dacă cineva întrecea măsura, îi arunca o privire tristă, plină de reproș, și zâmbea. Se gândea că i-ar putea descuraja astfel pe cei care ar îndrăzni să se poarte urât cu el, dar rezultatul a fost exact invers: umilințele au sporit și a devenit calul de bătaie al secției – toți țipau la el, muștrându-l pentru cel mai neînsemnat motiv, până și asistentele care îi erau subordonate ierarhic și pe care le-a surprins de mai multe ori dându-și coate și amuzându-se pe seama lui.

Lucrul acesta îl supăra atât de tare, încât a ajuns ca în fiecare seară, când se culca, să-și pună perna pe cap și să treacă în revistă cu amarăciune întâmplările din timpul zilei, îndemnându-se singur să aibă răbdare. „Toate astea se vor schimba... O să mă descurc mai bine, o să fiu primul la masterat și atunci toți o să se gândească de două ori înainte să se poarte urât cu mine. Ba mai mult, n-o să mai îndrăznească nimeni să mi se adreseze fără să-mi pună titlul în fața numelui...”

Dar, una peste alta, această atmosferă otrăvită, încărcată de ură nu-l împiedica pe Hişam să studieze. Citea mult despre fiecare caz, iar în timpul operațiilor se concentra și privea cu atenție ce se întâmpla sub ochii lui, ca să-și întipărească totul în minte. Trebuia să se perfecționeze. Încet-încet erorile

de diagnostic s-au împuținat și s-a convins că – dacă va fi lăsat – va putea efectua numeroase operații cu succes.

Când s-a apropiat examenul de masterat, Hișam și-a dat seama foarte bine că aceasta este șansa lui, așa că s-a aplecat asupra cărților cu și mai mult sârg, citind, străduindu-se să înțeleagă și memorând. De multe ori îl prindea dimineța studiind, așa că se mulțumea să facă un duș rece pentru a se înviora și se ducea la spital fără să fi pus geană pe geană. A trecut examenul scris aproape fără nici o greșeală, a reușit perfect la cel practic, iar la proba orală – ca de obicei – a câștigat admirația examinatorilor. Când s-a încheiat examenul, nu avea nici cea mai mică îndoială în privința rezultatului.

Din greșeală, sau cel puțin așa a crezut Hișam, numele său nu a fost trecut în lista celor admiși. Nu și-a făcut griji prea mari și s-a dus la Biroul pentru problemele studenților, explicându-i situația directorului. Omul s-a purtat extrem de politicoș cu el și i-a comunicat personal notele pe care le obținuse la examen. Hișam n-a mai comentat în nici un fel chestiunea, ci s-a îndreptat imediat spre cabinetul doctorului Basiyuni. A ciocănit în ușă repede și puternic, a deschis-o și a intrat. Doctorul Basiyuni citea. A intrat direct în subiect și l-a anunțat cu glas răgușit, aproape gâfâind, încât s-a mirat și el când l-a auzit:

— Am picat la examen...

— Felicitări! i-a răspuns doctorul fără să ridice ochii din carte.

— Vreau să știu de ce am picat! a insistat Hișam.

— Ai picat pentru că nu meritai să treci, i-a răspuns profesorul pe un ton ce prevestea o izbucnire iminentă, mângâindu-și perciunii cu degetele.

— N-am greșit nici la proba scrisă, nici la cea practică, iar la oral...

— Ascultă, purcelușule, l-a întrerupt doctorul Basiyuni, crezi că n-am altceva de făcut decât să-ți repet în fiecare zi același lucru? Ți-am spus de o mie de ori că e o mare deosebire între examenul de chirurgie și certificatul de școală primară. Nu îngăduim oricui i se năzare să ajungă chirurg, oricât de multe cunoștințe ar avea. Ne interesează în primul rând caracterul și morala. Ți-am spus din capul locului că nu vei

reuși să intri în breasla noastră decât dacă o să-mi plăci. Pricepi?

Hişam n-a mai scos un cuvânt.

— Acum du-te și vezi-ți de treaba ta, purcelușule!

Hişam a ieșit fără să mai stea pe gânduri și și-a reluat lucrul ca de obicei, dar în noaptea care a urmat, rămânând singur, l-a cuprins nu numai tristețea, ci și un sentiment de panică. Da, panică, acesta era cuvântul cel mai potrivit. A simțit pentru prima oară că inteligența lui – acel fundament temeinic pe care se bizuise întotdeauna cu încredere – nu-i mai putea fi de folos. Declarația deschisă a doctorului că „nu-i place de el“ (n-a spus așa?) îi sporea tulburarea și nu-și dădea seama ce putea face pentru ca profesorul Basiyuni să-l placă.

Au trecut zile, săptămâni și luni în care Hişam a continuat să lucreze în secție cu aceeași perseverență, dar numai cu jumătate din mintea sa, fiindcă cealaltă jumătate era preocupată numai de găsirea răspunsului la întrebarea obsedantă, capitală, care nu-i dădea pace: ce-ar trebui să facă pentru ca doctorul Basiyuni să-l placă? Nefiind în stare să găsească singur răspunsul, s-a hotărât să-i întrebe pe cunoscuți. A început cu mamă-sa. I-a povestit ce se întâmplase și a întrebat-o cum să procedeze, dar ea a pus totul – spre surprinderea lui – pe seama colegilor care-l invidiau din pricina superiorității lui și a insistat să treacă în fiecare noapte de șapte ori peste o cătuie aprinsă, pentru care aducea tămâie de la mormântul Doamnei Sukra (o sfântă bine-cunoscută, al cărei mormânt se află pe strada Al-Azhar¹). Toate astea îl săcăiau grozav pe Hişam, dar – pentru a o mulțumi pe mamă-sa și a scăpa de gura ei – se supunea și trecea de șapte ori pe deasupra fumului.

Timpul trecea și nu mai rămăseseră decât vreo câteva luni până la cel de-al doilea examen de masterat (ultima lui șansă), așa că Hişam a făcut eforturi disperate să afle cum ar putea intra în grațiile doctorului Basiyuni. A căutat să se apropie de fiecare profesor din secție, încercând să-l prindă în cea mai bună dispoziție, să rămână numai cu el și să-l descoasă pe

1. Numele moscheii și celei mai mari și mai vechi universități religioase din Egipt și din lumea musulmană în general, întemeiată în anul 972.

un ton prietenos și implorator: „Aș vrea să învăț din experiența dumneavoastră, domnule doctor. Ce-aș putea să fac pentru a intra în grațiile doctorului Basiyuni?“. Toți zâmbeau și-i dădeau același răspuns: „Profesorul nostru, doctorul Basiyuni, îi iubeste pe toți aceia care se dăruiesc sincer activității lor“. Hișam își dădea seama că îl mint și a trecut mai departe să-i descoasă pe colegii din alte secții. S-a dus pe la Secția de radiologie și pe la Secția de patologie, în căutarea unor vechi colegi de școală și de facultate, cărora le-a adresat aceeași întrebare. Încet-încet, a ajuns să-și expună problema și în fața unor medici pe care nici nu-i cunoștea. S-a apropiat de ei zâmbind, s-a prezentat, li s-a plâns de situația lui și le-a adresat și lor întrebarea: „Ce să fac pentru a-i fi pe plac doctorului Basiyuni?“.

Nimeni nu știe exact cum a găsit Hișam răspunsul, pentru că s-a petrecut pe neașteptate. Într-o zi, Hișam a intrat ca de obicei să-i prezinte doctorului Basiyuni lista operațiilor. În mod normal, această întâlnire dura câteva minute, însă de data aceasta Hișam nu s-a grăbit să plece. Dimpotrivă, a rămas în cabinet vreme de vreun ceas, așa încât medicii din secție, curioși și nerăbdători, au început să-și facă semne, să șuşotească și să se mire. Când a ieșit în sfârșit, chipul lui Hișam avea o expresie ciudată – un amestec de durere, epuizare și ușurare. Nimeni n-a știut exact ce s-a întâmplat între Hișam și doctor în ziua aceea, dar nu este mai puțin adevărat că nimeni n-a uitat întâlnirea aceea, care a reprezentat începutul schimbării. După aceea, Hișam a ajuns să intre în fiecare zi în cabinetul doctorului și să petreacă împreună cu el vreme îndelungată. Când Hișam nu venea, doctorul trimitea pe cineva să-l caute. După câteva săptămâni, s-a zvonit că doctorul l-a luat pe Hișam să-l ajute la clinica sa privată, ceea ce nu mai făcuse cu un rezident de ani de zile.

De atunci, Hișam a devenit singura persoană care cunoștea toate întâlnirile și programul doctorului Basiyuni. Dacă voiai să știi în ce spital operează doctorul în ziua următoare sau dacă se află într-o dispoziție potrivită ca să-i adresezi vreo cerere, trebuia să-l întrebi pe Hișam și numai pe el. Iar Hișam nu mai era nevoit să suporte umilințele nimănui, pentru simplul motiv că nimeni nu mai îndrăznea să-l umilească.

Ba chiar cu toții – mari și mici – au început să se poarte prietenos cu el, încercând să-i intre în grații. Până și doctorul Mansur a ajuns să-l caute în fiecare dimineată pentru a-l saluta. Mai mult decât atât, i-a propus de mai multe ori să-l asiste la operații, dar Hişam găsea de fiecare dată câte o scuză, pretextând că era tot timpul ocupat cu Pașa¹ (adică cu Basiyuni). Când îi auzea răspunsul neschimbat, doctorul ciătina din cap, de parcă ar fi înțeles cât de ocupat era. Hişam dobândi curând faima unui rezident foarte sever, care nu acceptă nici o neglijență în privința obligațiilor de serviciu. După ce le muștrulua bine pentru greșelile săvârșite, le reținea asistentelor – oricine ar fi fost ele – salariul pe câteva zile. Când se întâmpla să greșească un medic important din secție, Hişam se uita la el zâmbind (cu politețe și superioritate) și-l întreba numai: „Credeți că Pașa ar fi multumit de ce ați făcut?”. Întrebarea asta îi tulbura până și pe cei mai calmi și mai severi dintre ei.

Când s-a prezentat a doua oară la examenul de masterat, Hişam n-a mai rămas închis în casă cu cărțile, așa cum făcuse prima oară, și totuși a reușit și s-a găsit trecut în fruntea listei. Chiar înainte de afișarea rezultatului, doctorul Basiyuni l-a felicitat, zicându-i: „Bravo, purcelușule! Ești primul!”. Hişam a zâmbit și s-a înclinat, gesturile și zâmbetul său fiind de cu totul altă natură. „Vă sunt dator pentru toate, Pașa“, a răspuns.

Colegii și profesorii s-au întrecut să-l felicite pe Hişam, însă când a sosit momentul să fie numit pe post, administrația universității l-a anunțat că nu există nici un post liber, ceea ce i-ar fi putut distruge viitorul. De îndată ce a aflat lucrul acesta, dimineată la prima oră, a și pus mâna pe telefon, căutându-l pe doctorul Basiyuni acasă (lucru pe care nu mai îndrăznise să-l facă nimeni până atunci). Doctorul Basiyuni a înțeles cum stăteau treburile și a luat imediat legătura cu cei de care depindea rezolvarea chestiunii, așa că în aceeași zi, înainte de amiază, Hişam a primit știrea numirii sale ca lector la Secția de chirurgie generală.

1. Cuvânt de origine turcească, intrat în limba arabă cu semnificația sa istorică, dar mai ales în dialectul egiptean, unde a căpătat conotații specifice. Aici este folosit cu sensul de „șef”.

Lucrul ăsta s-a întâmplat acum vreo doi ani sau poate chiar mai mult. Acum medicul Hișam lucrează la teza de doctorat sub îndrumarea doctorului Basiyuni. Noi, colegii lui de demult, suntem mândri de succesele lui și deseori îl vizităm la Secția de chirurgie generală, unde petrecem împreună clipe plăcute și depănăm amintiri. Totuși, în ciuda fericirii pe care o afișează în timpul întâlnirilor noastre, în ciuda afecțiunii pe care i-o purtăm și a mândriei pe care o simțim datorită prieteniei cu el, uneori avem impresia că s-a schimbat ceva la vechiul nostru coleg, dar alungăm numaidecât gândul ăsta din minte.

„Noi le-am acoperit lor ochii“¹

Cine nu-l cunoaște pe domnul Gooda? Fără îndoială că cei mai mulți dintre noi îl cunosc. Cine n-a fost coleg de școală sau de serviciu cu domnul Gooda l-a întâlnit fără doar și poate în aglomerația din autobuz sau l-a văzut cu siguranță ținând o pungă mare, de plastic la subsuoară și aplanând vreo ceartă izbucnită la coadă la magazinul cooperatist sau poate a ascultat conferința despre meciurile de fotbal pe care o ține la cafenea vineri seara, în fiecare săptămână.

Cel puțin unul dintre noi l-a văzut pe domnul Gooda în timpul plimbării sale de dimineață, însoțit de cei trei copii ai săi, ducându-i pe fiecare la școala lui și grăbindu-se apoi să ajungă la slujba lui de funcționar la Departamentul de monitorizare din Ministerul Planificării.

În orice caz, eu scriu doar pentru cei care îl cunosc pe domnul Gooda, fiindcă cei care nu l-au cunoscut nu pot să înțeleagă sensul vorbelor mele.

*

Nu i-a fost niciodată rușine de pantofii lui. Erau din pânză, dar el pretindea întotdeauna că acest gen de pantofi ar fi cel mai confortabil pentru picioarele lui. Ba, uneori, domnul Gooda se mira de față cu alții cum de suportă ceilalți oameni pantofii din piele pe o caniculă ca asta.

1. Expresie din *Coran*, sura „Ya-Sin“, v. 9: „Și Noi am ridicat în fața lor o stavilă și în spatele lor o stavilă și Noi le-am acoperit lor ochii astfel încât să nu vadă“.

Datorită strădaniei soției sale, Buseyna, pantofii erau întotdeauna aproape eleganți.

Adevărata lui problemă erau cămășile, căci avea doar trei, pe care trebuia să le tot schimbe în cursul săptămânii, iar singura lui cămașă albă era destul de ponosită. Dacă ar fi fost ruptă, domnul Gooda ar fi renunțat la ea, dar era numai ponosită, așa cum arată o pânză uzată din care încep să se ștească și să atârne fire mici. În unele zile plumburii, întunecoase, domnul Gooda era totuși nevoit să îmbrace această cămașă albă, așa cum s-a întâmplat și joia trecută.

În dimineața acelei zile, purtarea domnului Gooda era complet schimbată.

S-ar putea să pară exagerat, dar aceluia care nu cunosc efectul unei cămăși ponosite asupra comportamentului uman le pot spune că domnul Gooda i-a salutat pe colegii săi aproape în șoaptă în dimineața aceea, iar când a comandat cafeaua, a zis cu jumătate de glas: „Dacă ești drăguț, o cafea potrivită, Barei!“, în loc să strige cu voce tare, ca în restul zilelor: „Barei, una potrivită!“.

Trebuie să mai spun că domnul Gooda și-a petrecut cea mai mare parte din zi la biroul său, prefăcându-se a fi foarte ocupat cu studierea unor dosare lipsite de orice importanță. Apoi a răspuns aproape monosilabic la întrebările și flecărelile colegilor, înclinând să fie mai tot timpul de acord cu părerile lor. Nici chiar meciurile de fotbal – subiectul său preferat – nu i-au mai stârnit interesul în dimineața aceea. Domnul Gooda se simțea neînsemnat și, din pricina stânjenelii exagerate, nu știa ce să facă cu mâinile: uneori le pune pe birou, alteori le arunca în lături, iar în cele din urmă le-a dus la piept, rămânând așa până la sfârșitul zilei. Nimeni nu știa de ce se lasă domnul Gooda dominat de o dorință irezistibilă de-a cerceta atent îmbrăcămintea colegilor săi, iar când a observat înfățișarea ponosită a unuia dintre ei, a simțit o ușurare ascunsă, vinovată.

A fost o zi cu adevărat grea și s-ar fi putut – subliniez, s-ar fi putut – scurge fără să-i sporească îngrijorarea și suferința, dar se pare că această lume este guvernată de legi strâmbe, căci pe la unu a intrat în Departamentul de monitorizare un tânăr elegant și suplu, care nu părea să fi trecut

de treizeci de ani, și s-a îndreptat spre biroul domnului Gooda. Căra un teanc de hârtii pe care voia să le ștampileze – iar ștampilarea hârtiilor era treaba aproape de căpătâi a domnului Gooda. Așa cum proceda de obicei, a scos tacticos ștampila din sertarul biroului, pregătindu-se să o aplice pe hârtii. Apoi domnul Gooda a reflectat îndelung la tot ce făcuse tânărul și a ajuns la concluzia că acesta aparținea acelei categorii de bărbați care au în înfățișarea lor ceva vag feminin, ceva lipicios pe care nu-l observăm la prima vedere, dar care nu întârzie să iasă la iveală când unul dintre ei întreabă de prețul stofei sau face caz de priceperea lui la gătit sau la cumpărat fructe sau pierde mai mult timp decât ar fi necesar cu lustruirea ochelarilor. Ca să nu mai lungim vorba, domnul Gooda a terminat rapid de ștampilat hârtiile, iar tânărul s-a dovedit a fi simpatic și prietenos – așa cum sunt în mod obișnuit bărbații din această categorie – și între cei doi s-a înfiripat o conversație plăcută, ce a durat preț de câteva minute, după care tânărul a dat să plece, dar domnul Gooda a insistat să-l mai rețină. Tânărul s-a așezat din nou pe scaun, chipul său luând o expresie de căldură și prietenie, apoi i-a oferit domnului Gooda o țigară străină, pe care el a acceptat-o recunoscător, fumatul adăugând o plăcere în plus atmosferei agreabile. O senzație de căldură s-a strecurat în inima domnului Gooda, care a uitat de cămașă și și-a luat mâinile de la piept, găsim și pentru ele un loc pe scaun. Apoi, dornic să pară cât mai prietenos, domnul Gooda s-a prefăcut a-l căuta pe bufetier pentru a comanda ceva pentru bei¹. Dar brusc, tânărul a fost cuprins de una din manifestările sale feminine și s-a trezit strigând:

— O clipă, Gooda bei!

S-a ridicat de pe scaun, s-a apropiat de domnul Gooda și a privit insistent într-un anumit punct de pe cămașa acestuia. Apoi, fără să scoată o vorbă, a întins degetele subțiri și delicate, a rupt un fir din cămașa albă, s-a uitat la domnul Gooda și a zâmbit inocent.

1. Cuvânt de origine turcească, intrat în limbajul colocvial egiptean cu sensul de „domn”, dar situat mult sub demnitatea pe care o presupune cuvântul „pașă”.

Tânărul nu intenționase nimic prin acest gest. Așa era el obișnuit – să întindă mâna spre veșmintele celorlalți oameni pentru a încheia un nasture rămas deschis sau pentru a culege o scamă sau a rupe un firicel din țesătură. Pur și simplu îi plăcea ca toate lucrurile să arate așa cum se cuvine. Nu putea suporta cu nici un chip să vadă un guler îndoit sau o cravată legată strâmb. Ba uneori, când observa o frunzulică agățată în părul interlocutorului său – oricine ar fi fost acesta – întindea brațul, apropia capul bărbatului și insista să caute până ce găsea frunza vinovată și o arunca deoparte. Abia atunci ofta ușurat și-l întreba pe interlocutor cu un ton extrem de politicos: — Ce spuneți?

Așa era tânărul acesta. Nu se aștepta ca un firicel neînsemnat să provoace tristetea cuiva. De fapt, domnul Gooda nu s-a arătat deloc afectat de față cu tânărul. Numai după aceea – când a așteptat îndelung autobuzul în stație, ridicând ziarul ca să-și apere capul chel de dogoarea soarelui și când a izbutit, grație experienței sale, să sară în autobuz și să facă loc pentru trupul său mătăhălos – a simțit o senzație apă-sătoare, care i se furișa încet-încet în piept, făcând grijile să se prelingă, să se reverse și apoi să-l copleșească. Ajunsese la patruzeci de ani, era funcționar în Departamentul de monitorizare din Ministerul Planificării, sarcina lui principală fiind aceea de a ștampila hârtiile, și trecerea anilor îl învățase că multe dintre ele sunt total inutile și lipsite de cea mai mică importanță.

Se întâmpla deseori ca domnul Gooda să-și zărească colegii de școală în mașini luxoase sau să citească despre ei în ziare și, când se întâlnea cu cei care avuseseră parte de un succes strălucit, întotdeauna își dorea ca unul dintre ei să-l trateze cu aroganță și insolentă, ca unul dintre ei să-l ia peste picior sau să-l ironizeze pentru sărăcia și eșecul lui, oferindu-i un motiv rezonabil ca să-și verse invidia pe care o strânsese în piept. Dar așa ceva nu s-a întâmplat niciodată. Aceștia îl tratau cu toată bunăvoința și simpatia, se întindeau la vorbă cu el, se amuzau de glumele lui, îl ascultau cu interes... întocmai ca în poveștile despre sultanul cel bun la suflet care-și oprește alaiul în drum și aleargă să consoleze un copil

înlăcrimat sau o văduvă sărmană. Astfel, domnul Gooda s-a lăsat copleșit cu desăvârșire de grijile lui.

Trebuie să recunosc că povestea cu chioșcul de țigări era una foarte simpatică și că domnul Gooda obișnuia s-o spună la cafelea pentru a stărni răsul prietenilor, că tuturor le plăcea această poveste și că deseori îl provocau s-o repete pentru a se amuza. Atunci se simțea căzând în extaz: trăgea un fum zdravăn de țigară și se pornea să le-o depene iar și iar, dar de-acum învățase să se concentreze ca un maestru asupra celor mai hazlii momente ale ei, pentru ca prietenii să se bucure, să râdă zgomotos și să se amuze copios. Domnul Gooda râdea și el laolaltă cu ei.

De data asta, domnul Gooda și-a amintit povestea cu chioșcul, dar n-a mai găsit nimic amuzant în ea. Dimpotrivă, l-a cuprins un sentiment de jenă și durere amintindu-și de ziua când soția lui s-a străduit să-l convingă că cei mai mulți milionari au început ca vânzători de țigări sau dulciuri. Și-a adus aminte că, după multe eforturi și insistențe, reușise să obțină un chioșc de țigări într-o periferie a orașului Cairo și că ieșea cu teancurile de cartușe de țigări și cutii cu biscuiți de jur împrejur, pentru a scăpa de chioșcul din metal care se încingea până lua foc în văpaia soarelui, în timp ce el stătea înăuntru, așteptând clienții și bogăția.

La sfârșit, și-a mai adus aminte cum – după trei luni în cap – a descoperit că fusese păcălit și că în zonă nu existau nici un fel de clienți. Și când amintirile l-au purtat până în ziua cu pricina, domnul Gooda a constatat că ajunsese acasă.

Nimic nu lăsa să se vadă pe chipul lui că ar fi fost deprimat. De cum a intrat în casă, s-a dezbrăcat și a început să se joace ca de obicei cu copiii. Cum îl iubea cu osebire pe Șerif – cel mai mic dintre ei –, domnul Gooda l-a apucat de piciorușe, ridicându-l de câteva ori până ce-a atins tavanul cu mânuțele și a izbucnit în hohote de răs. Apoi s-a dus la bucătărie, interesându-se de mâncare, și a glumit cu soția, piscând-o de mai multe ori. Era o stare cu totul obișnuită.

Un singur lucru pe care l-a făcut domnul Gooda a părut ciudat. S-a întâmplat după dejun, când s-a retras împreună cu Busayna în dormitor să se culce puțin. Aerul era încins, sufocant. Sudoarea curgea de pe amândoi, dar – în pofida căldurii

și a faptului că nu obișnuia să se culce cu ea după-amiza, în ziua aceea s-a simțit tentat și a invitat-o, lipindu-se de ea. Cum era firesc, ea a încercat să refuze: „Sunt obosită, Gooda, și e' atât de cald...” Dar Gooda a insistat până ce a acceptat și n-a aruncat peste ea, așternându-se pe treabă – într-o întâlnire fierbinte și violentă – până ce s-a pierdut și s-a scufundat, finalizând totul cu o performanță strașnică și copioasă. Busayna îl cunoștea foarte bine – știa că nu se purta așa decât dacă era foarte fericit sau trist.

Când a terminat, domnul Gooda s-a ghemuit obosit pe-o parte, acoperindu-și capul cu perna, dar n-a reușit să adoarmă. Câteva minute s-au scurs în tăcere, după care s-a foit, schimbându-și poziția în pat, însă tot n-a fost chip să adoarmă. Oftând adânc, Busayna s-a hotărât să-l tragă de limbă:

— Ce-i cu tine, Gooda?

Ar fi vrut să-i vorbească despre multe lucruri, dar a preferat să tacă.

— De ce nu răspunzi? l-a întrebat ea. N-ar fi normal ca eu să dorm și să te las pradă tulburării...

— E felul cum arăt, Busayna... Nu arăt deloc așa cum s-ar cuveni...

La început n-a auzit ce-a spus, dar după ce Gooda a repetat, a înțeles.

— Ca să fiu sinceră, nu pricep despre ce-i vorba..., a murmurat ea.

— E vorba de îmbrăcămintea mea, care este veche peste măsură... și mizerabilă... Mai ales cămășile... Cea cu care am fost îmbrăcat astăzi e o rușine...

Se așteptase să-i răspundă orice, dar în nici un caz ca ea să râdă. Busayna a izbucnit într-un râs ce se revărsa în hohote care nu s-au mai oprit până când patul de sub ei a pornit să se zgâlțâie. Uimirea domnului Gooda s-a preschimbat brusc într-o supărare fără margini.

— Ce te-a apucat să râzi așa? a țipat. Eu îți spun că nu mai am ce să pun pe mine și tu râzi?

— Râd ca să te ajut să-ți dai seama ce comoară e nevasta ta...

Domnul Gooda tot n-a priceput mare lucru, dar ea a continuat pe un cu totul alt ton:

— Înseamnă că Domnul te iubește, de vreme ce ai avut parte de mine...

— Ce vrei să zici?

— Dragul meu domn Gooda, și eu știu de multă vreme că n-ai cămăși. Tocmai de aceea, m-am înscris într-o asociație de ajutor reciproc. Joia viitoare, cu voia lui Allah, mergem împreună la Port Said¹ ca să-ți cumperi lucrurile de care ai nevoie. Acum ai priceput?

Din joia aceea și până în cea următoare zilele s-au scurs încărcate de emoție. Dar domnul Gooda era un om înțelegător. E adevărat că visa la ziua aceea de joi. Fără voia lui, i se ivea pe buze un zâmbet când tandru, când nefericit. Se vedea plimbându-se pe culoarele departamentului îmbrăcat în cămașa nouă și elegantă, dar în același timp își dădea foarte bine seama că va trebui să plătească un an întreg – un an întreg în care i se vor reține ratele din salariu – pentru acea zi. Tocmai de aceea, domnul Gooda s-a gândit la toate, nelăsând nimic la voia întâmplării. Ce-o să cumpere din Port Said, unde anume o să se ducă și cum o să trateze cu vameșii? Ba se întrebase și în ce buzunar să pună banii când aveau să plece. Domnul Gooda s-a gândit la zeci de amănunte și le-a întors pe toate fețele până și-a rânduit totul în cap, așteptând doar ceasul punerii lor în aplicare.

Miercuri, i-a anunțat pe colegii din Departamentul de monitorizare că în ziua de joi nu va veni la serviciu. Când l-au întrebat care-i motivul, s-a apucat să răsfoiască dosarul din fața lui. În cele din urmă a catadicsit să le răspundă din vârful buzelor, ca și când chestiunea nu l-ar fi privit:

— Ei, nimic deosebit... Știți, mă bate gândul să mă reped mâine până la Port Said...

În mai puțin de jumătate de oră, vestea plecării domnului Gooda la Port Said s-a răspândit în întregul departament și funcționarii l-au asaltat cu fel de fel de cereri: care cămăși, care ciorapi, care cosmetice. Domnul Gooda știa foarte bine că nu le va cumpăra aceste lucruri, cu toate astea n-a refuzat

1. Oraș-port egiptean, situat în partea de nord a Canalului Suez, care a fost multă vreme o zonă liberă de taxe.

pe nimeni. Îi asculta și le răspundea cu acel aer de importanță de care fusese privat vreme îndelungată:

— Cu voia lui Allah... Domnul să mă ajute să-mi aduc aminte...

S-a simțit nespus de fericit când a intrat în biroul domnului Aluba, directorul departamentului, și l-a întrebat dacă dorește ceva din Port Said.

Domnul Gooda nu și-a putut stăpâni bucuria când șeful lui i-a spus pe un ton plăcut și gentil:

— Înainte de toate, îți urez să te întorci sănătos, Gooda. Știi, există un fel deosebit de ciocolată care-i place foarte mult soției mele. Știi cum sunt doamnele, Gooda...

Apoi Aluba a răs ușor și a tușit tare pentru a-și recăpăta sobrietatea.

În miercuria de dinaintea plecării, domnul Gooda era încă un personaj important, dar noaptea, când s-a strecurat în pat, l-a cuprins un sentiment ciudat, lipsit de orice logică, ba chiar prostesc, care-i spunea că nu va mai pleca la Port Said. Totul fusese pregătit: avea banii necesari, ba studiasese chiar și prețurile. Așa că a doua zi o să se ducă! Ce l-ar mai fi putut împiedica? Dar gândul acela negru îi stăruia în minte și numai cu foarte mare greutate a reușit să scape de el și să adoarmă. Dimineată, când s-a trezit, a simțit din nou o teamă confuză când a numărat pentru ultima oară banii. În cele din urmă, a îndoit teancul de bancnote și l-a vârat în buzunarul pantalonilor, asigurându-se că banii au ajuns până în fund. Când și-au ocupat locurile în autobuzul care trebuia să-i ducă la Port Said, Busayna a început să murmure „Al Fatiha“ – prima sura din *Coran*.

De îndată ce au ajuns la Port Said, domnul Gooda s-a apucat să ducă la îndeplinire planul stabilit. Își notase lucrurile pe care voia să le cumpere pe un petic de hârtie, iar pe un altul scrisese numele magazinelor, așa încât n-a fost nevoit să colinde prea mult împreună cu soția și pe la amiază terminaseră deja de făcut cumpărăturile: câteva obiecte casnice pentru Busayna, iar pentru el cămăși noi – una dintre ele cu dungii verticale albe și roșii, deosebit de elegantă.

Aproape de intrarea unui bloc modern, soții au găsit un loc mai ferit, unde domnul Gooda s-a dezbrăcat pentru ultima

oară de cămașa albă ponosită, punându-și în loc una nouă, iar Busayna a reușit să ascundă în faldurile veșmintelor alte două cămași. Astfel, le mai rămăsese doar o singură cămașă, pe care domnul Gooda o ținea în mână, pregătindu-se să intre în vamă. Dar mai întâi trebuiau să aștepte la o coadă lungă să le vină rândul la control.

Când au ajuns lângă vameș și s-au aflat la câțiva pași de control, Busayna s-a apropiat de soțul ei, șoptindu-i ceva la ureche, și imediat domnul Gooda a rostit *basmala* cu glasul puțin tulburat, după care s-a pornit să repete cu o evlavie sinceră, ținând în mână cămașa cea nouă: „Și Noi am ridicat în fața lor o stavilă și în spatele lor o stavilă și Noi le-am acoperit lor ochii astfel încât să nu vadă“. Și Noi le-am acoperit lor ochii... astfel încât să nu vadă...

Domnului responsabil cu aerul condiționat în sală

Domnule responsabil cu aerul condiționat în sală, fii atent că încep povestea:

Povestea mea, domnule responsabil cu aerul condiționat în sală, este o poveste arăbească fără perdea, care nu ține seama de normele buneicuviințe. Toți domnii și toate doamnele din sală se vor înfuria când o să vorbesc, inimile lor vor arde de mânie. De aceea te rog, domnule responsabil cu aerul condiționat în sală, să apeși din când în când butonul comenzii de răcire.

Iar dumneata, domnule inginer de sunet, când o să încep să vorbesc, încearcă să distragi atenția ascultătorilor de la mine, dă-le o muzică zgomotoasă, cât mai tare!

Dumneata, dragul meu clown, va trebui să-i faci să rădă pe cei care se înfurie. Trânteste-te și rostogolește-te pe podea sau mergi în mâini! Iar dacă va fi nevoie, clownule, scoate un răget de măgar! Esențial este să domnească buna dispoziție și să se risipească mânia.

Doamnelor și domnilor,

Povestea mea se referă la neșansă, la ghinionul blestemat ce aduce pe lume un copil nevinovat cu trupul strâmb sau cu chipul desfigurat, la soarta nedreaptă ce stârnește disperarea în inima bună a tatălui care și-a pierdut fiul în floarea tinereții, ce sădește cancerul în trupul bărbatului care izbândeste în viață.

Un astfel de destin negru a vrut ca Jenin să fie un oraș arab. Dacă un oraș cum este Jenin s-ar fi aflat în Elveția, dacă grădinile lui de portocali ar fi fost acoperite de fulgii

albi de nea din Europa, dacă numeroasele sale moschei ar fi fost biserici catolice, dacă locuitorii săi ar fi aparținut unei rase albe superioare, dacă – Allah Preamăritul să mă ierte! – Jenin n-ar fi cunoscut psalmodierea *Coranului* și împlinirea celor cinci rugăciuni zilnice, nu i s-ar fi întâmplat ceea ce i s-a întâmplat. Dar soarta oarbă a vrut ca Jenin să fie un oraș arab și nu s-a mulțumit doar cu această umilință, ci l-a mai făcut pe desupra și oraș palestinian. Apoi – colac peste pupăză – aceeași soartă i-a stabilit locul pe Malul de Vest, exact pe linia de graniță cu onoratul stat evreiesc. Allah Preainaltul și Preaputernicul mărturisește – așa cum pot mărturisi și rapoartele serviciilor de informații – că nici unul din locuitorii orașului Jenin nu a săvârșit acte de violență. Jenin este un oraș mic, o casă mare cu locuitori pașnici.

Tărani buni, pricepuți la cultivarea portocalilor, căci nici nu știu să facă altceva, care țin la rugăciunea din ziua de vineri și cărora le place *araqul*¹, adică răchia...

Nu s-a întâmplat niciodată să se audă vreo vorbă răstită sau urâtă ieșind din gura vreunui locuitor al orașului Jenin. Chiar și în zilele nebuniei – când gândurile negre despre Israel alergau ca niște otrăvuri prin venele lumii arabe și arabii se îmbătau cu povești despre eliberarea Palestinei, socialism și naționalism sau alte ineptii de genul ăsta –, Jenin a rămas la fel, iar locuitorii orașului și-au văzut, ca întotdeauna, de cultivarea portocalilor, căci numai asta știu să facă – să-i planteze și să le culeagă fructele.

Adevărul este că această purtare frumoasă i-a impresionat atât de mult pe conducătorii evrei, încât s-au gândit de multe ori să le ofere vecinilor pașnici o mare recompensă și lucrul acesta era cât pe ce să se întâmple, dacă nu ar fi survenit evenimentele regretabile, extrem de regretabile, pe care le-a cunoscut orașul Jenin în primăvara anului 1967.

1. Băutură alcoolică obținută prin distilarea, în principal, a curmalelor sau strugurilor. Cuvântul a ajuns și în limba română, în varianta *rachiu* / *răchie*, prin intermediul limbii turce.

*

Domnule responsabil cu aerul condiționat în sală, mai rece cu un grad, te rog...

Am să vă povestesc ceea ce s-a întâmplat pe neașteptate. În luna mai 1967, orașul Jenin a decis să intre în război. Vă rog să vi-i imaginați, domnilor, pe cultivatorii de portocali luând armele la spinare pentru a porni la război. Împotriva cui? A statului Israel! Fără îndoială că soarta ironică îl împinge pe om să se ducă de bunăvoie la pieire...

Tăvălește-te pe jos, clovnule!

Primele zile din luna iunie 1967. Criza se acutizează și se generalizează. Războiul este pe buzele tuturor. Și, într-o zi teribilă ca soarele și semeață ca munții înalți, armata iordaniană răsufală adânc, apoi ridică armele puternice și intră în orașul Jenin¹. Așa era planul – întrucât Jenin se afla pe linia frontului, armata iordaniană trebuia dislocată în oraș pentru a-l apăra. Jenin nu va uita niciodată ziua aceea. „Bine ați venit, eroi ai Iordaniei!“ Pancartele mari atârnavu mândre, în așteptarea armatei. Oamenii se adunaseră buluc pe ulițele înguste – unii stăteau jos, alții nu-și găseau locul din pricina agitației și urcau gâfâind până pe coama dealului înalt, de unde se întorceau cu vești tulburătoare: „Eroii vor fi aici într-o jumătate de oră...“, „Probabil că acum sunt la marginea orașului...“

Femeile, la rândul lor, au fost mai ocupate ca niciodată în ziua aceea. Și cum să nu fie, când eroii sosesc după un drum greu și trebuie să găsească ceva de-ale gurii – atât mâncare, cât și băutură. Așa că au pregătit peste noapte nenumărate sandviciuri, felurite plăcinte, caserole cu fel de fel de mâncăruri, alături de șiruri de sticle cu *araq* învelite în frunze de palmier.

Până și copiii din Jenin așteptau cu mare nerăbdare și interes sosirea armatei iordaniene. Aveau motivele lor să

1. Din 1948 până în 1967, teritoriile palestiniene de la est de linia stabilită prin armistițiul cu Israelul și Malul de Vest al Iordanului s-au aflat sub administrația iordaniană.

fie atât de nerăbdători, pentru că era prima oară în viață când aveau ocazia să vadă o armată adevărată, în carne și oase, precum și puștile – o armată față de care oștile de la Metro-Goldwyn-Mayer sunt niște grămezi de jucării vechi și uzate.

Ce minunat e dansul acesta, domnule inginer!

Armata iordaniană a sosit la ora unu, imediat după prânz. De cum s-a ivit primul soldat la intrarea în Jenin, de cum s-au zărit uniforma verde și insigna lui strălucitoare de aramă, s-a dat semnalul – un semnal magic, care a făcut să răbufnească sentimentele ce așteptaseră de dimineață și în același moment să izbucnească, într-o singură explozie, chiotele femeilor, aplauzele, cântecele patriotice și larma generală. O ploaie de flori adevărate s-a revărsat peste capete în semn de salut. Sosiseră eroii să apere Jenin și întregul oraș îi îmbrățișa. Toți cântau și făceau semne, nimeni nu se sfia să-și exprime sentimentele, căci era un moment cu adevărat unic, ce nu lăsa loc pentru nici o reținere. Ovaționau până și bătrânii și oamenii de vază ai orașului. Fiecare locuitor ținea ca salutul său să ajungă la soldați, ca și cum ar fi fost singurul. Ca să spunem întregul adevăr, armata iordaniană merita o astfel de primire caldă. Formații care inspirau respect și teamă, arme negre lucind în soare, gata de atac, și-apoi bărbații – adevărați bărbați: trupuri puternice și musculoase, mustați arăbești, pe care șoimul poate poposi fără nici o teamă. Ce mai încoace și încolo – întregul tablou exprima forța. Când s-a ivit primul tanc, nimeni nu și-a mai putut stăpâni sentimentele și lumea a dat năvală, cățărându-se care cum putea pe zidurile de oțel. Capacul tancului s-a ridicat și dinăuntru s-au ivit luptătorii răsând, primind îmbrățișări și sărutări.

În câteva minute, întregul convoi militar s-a destrămat, iar soldații s-au lăsat prinși, alături de locuitorii orașului, într-o manifestație furtunoasă, de nestăvilit. Toți bărbații în putere s-au întrecut să-i poarte pe umeri pe eroii Iordaniei, mulțimile s-au revărsat pe străzile orașului și în cele din urmă au ajuns la Geamia cea Mare (cea mai impozantă dintre moscheile orașului Jenin). Predicatorul nu putea rămâne mai puțin entuziast, văzând aici o ocazie unică de a-și exprima

zelul, așa că le-a cerut celor prezenți să se așeze în rânduri pentru a împlini o rugăciune, fără ca nimeni să-și pună întrebări legate de semnificația ei religioasă, apoi a rostit o predică aprinsă în fața mulțimii, fiecare dintre cei prezenți reținând pasaje întregi din ea pentru a le repeta copiilor săi în anii care vor urma. A vorbit mai întâi despre *Muhajirin*¹ și despre *Anser*², a trecut apoi la semnificația *Jihadului*³ în Islam, iar când a ajuns la versetul care spune „Dacă îl veți ajuta pe Allah, și El vă va ajuta pe voi”⁴, situația a scăpat de sub control și mulțimea participanților la rugăciune s-a transformat într-un adevărat vulcan, răsunând ovații și strigătul „*Allahu Akbar!*”⁵.

Ce mai, a fost o zi mare în viața orașului Jenin! Entuziasmul nu s-a stins până seara, doar s-a mai potolit puțin. Comandanțul iordanian, pe care-l numeau Ofițerul Comandant (căci acesta era gradul lui), s-a întâlnit cu bătrânii și cu oamenii cei mai de vază din Jenin ca să stabilească măsurile ce se impuneau pentru apărarea orașului. Au vorbit despre cele câteva tunuri vechi, ruginite, instalate pe coama dealului și întâlnirea s-a sfârșit destul de repede, bătrânii au plecat radioși, exprimându-și încrederea și prevestind victoria iminentă.

Așa a trăit, domnii mei, orașul Jenin ziua de 4 iunie 1967, iar în noaptea de 4 spre 5 iunie, locuitorii orașului s-au bucurat – doar trebuiau să se bucure, nu-i așa? – de un somn liniștit, fără nici un fel de griji. Dimineață, când s-a anunțat izbucnirea războiului, oamenii au primit veștile despre lupte cu moralul ridicat și cu un optimism de neclintit. Cum s-ar fi putut teme cineva? Cum s-ar fi putut gândi cineva – chiar și pentru o singură clipă – la o victorie parțială sau la o batere

-
1. Însotitorii Profetului Muhammad, care l-au urmat în migrarea sa de la Mekka la Medina (622).
 2. Sprijinatorii inițiali din Medina ai Profetului Muhammad.
 3. Lupta sfântă – concept susceptibil de interpretări diferite, de la participarea la lupta armată până la strădania și efortul de autoperfecționare, stăpânire de sine etc.
 4. *Coranul*, sura „Aal Imran” („Neamul lui Imran”), v. 160.
 5. „Allah este (cel mai) Mare” – expresie rostită de musulmanii de pretutindeni când pornesc la îndeplinirea unei acțiuni, îndeosebi militare.

în retragere? Când aceea trebuia să fie ziua victoriei? Ziua victoriei – în care mâna lui Allah trebuia să ne călăuzească, astfel încât să-i strivim. În această zi va fi nimicît statul evreilor și ei se vor risipi în toate colțurile pământului. Lucrul acesta se va întâmpla fără doar și poate. Altfel ce-ar însemna Ab-del-Naser¹? Ce-ar însemna eroii Iordaniei gata să-i sfășie pe evrei? Cum am putea interpreta comunicatele de la Cairo despre avioanele israeliene care se prăbuseau precum muștele? Toate astea pot însemna altceva decât un singur lucru? În dimineața zilei de 5 iunie, a fost un ceas întreg, de la nouă până la zece, un ceas roz dăruit de îndurarea lui Allah, în care toate inimile au obținut victoria împotriva Israelului. Și ce mai victorie! O victorie finală, absolută! O victorie străveche, dragă inimilor, în care parfumul de la Hattin² și al sabiei lui Khalid³ s-a amestecat cu strigătele de *Allahu Akbar* ale luptătorilor în primele campanii de cuceriri.

Dar clipele de fericire s-au scurs rapid, asemenea unor vise, și la Jenin ceasul a bătut ora zece, vestind momentul groazei.

Apasă pe butonul de răcire până la capăt, domnule meu, căci sudoarea începe să curgă șiroaie!

La început au fost niște șoapte prostești, un zvon pe care nimeni n-a reușit să-l repete fără să atragă ironii, dar – vai! – zvonul s-a răspândit, s-a întins și a devenit atât de insistent, încât șoaptele s-au preschimbat – pe ulitele orașului Jenin – în glasuri clare, exprimându-și regretul: „Iordanienii se retrag...“ Unii au crezut, alții n-au crezut, iar alții au avut îndoieli până în ultima clipă, când a apărut Ofițerul Comandant și, adunând câțiva bătrâni pe care i-a găsit mai ușor, le-a adus la cunoștință noile ordine: „Armata iordaniană se retrage din Jenin“. Când oamenii au insistat să afle din ce motiv, le-a răspuns scurt: „S-a schimbat planul de apărare“.

-
1. Președintele Egiptului și al Republicii Arabe Unite în anul 1967 și în perioada 1958-1970.
 2. Locul în care Saladin i-a învins pe cruciați în anul 1187, restabilind autoritatea musulmanilor asupra Ierusalimului.
 3. Khalid ibn al-Walid (592-642), supranumit „Sabia lui Allah“, a fost un comandant de seamă al forțelor musulmane în timpul primelor campanii de cuceriri, neînving în peste o sută de bătălii.

— Și cine o să apere orașul Jenin, domnule? s-a încapățânat cineva să afle.

— Vă asigur că nu suntem proști, i-a răspuns comandantul, simțind că-și pierde răbdarea. Noi ne retragem și în locul nostru va veni o întreagă brigadă irakiană pentru a apăra orașul.

Pentru a doua și ultima oară, iordanienii s-au aliniat disciplinați, și-au luat la spinare armele mânioase și au început retragerea.

Noi spunem totul așa cum s-a întâmplat, fără nici o teamă sau reținere. Grație măiestriei Ofițerului Comandant și experienței sale îndelungate, retragerea din Jenin a avut loc cu o vizibilă rapiditate, în vreme ce locuitorii priveau cu gura căscată, cu toții pradă unei tăceri adânci, odihnitoare și elocvente în același timp. Șenilele tancurilor scormoneau pământul scoțând un horcăit trist, iar din când în când o adiere ușoară sufla peste militarii în retragere, fluturându-le pe deasupra capetelor o pancartă mare, pe care scria: „Bun venit eroilor Iordaniei!“.

Doamnelor și domnilor,

Mă simt obligat să reafirm că povestea mea nu are nimic de-a face cu intențiile rele, nici cu bârfele sau clevetirile. E normal ca locuitorii orașului Jenin să nu fi înțeleș, până în acest moment, de ce armata iordaniană i-a părăsit și s-a retras în dimineața zilei de 5 iunie, pentru că militarii au propriile reguli și regulamente, care nu trebuie să fie cunoscute de niște naivi cultivatori de portocali. Orice s-a întâmplat sau se va întâmpla, ferească Allah ca Ofițerul Comandant să fi mințit sau să fi greșit, la fel cum Allah ne e martor că tot ce a prezis el s-a întâmplat întocmai cum a anunțat. N-a trecut nici un ceas de la retragerea iordanienilor și tancurile irakiene s-au și ivit pentru a apăra orașul Jenin, conform planului, dar – din câte se pare – s-a produs o eroare, căci de cum s-au apropiat, au început să-și trimită obuzele asupra lui.

O mică eroare se poate comite întotdeauna în timpul războiului. Tancurile irakiene au bombardat orașul Jenin până l-au făcut una cu pământul. Apoi eroarea neînsemnată a devenit totală și fatală când din tancurile așa-zis irakiene au coborât soldați evrei, care au intrat în orașul Jenin și nu l-au mai părăsit nici astăzi.

În seara zilei de 6 iunie, când maiorul Levy a fost numit guvernator militar al oraşului Jenin, unul dintre şeihii din partea locului a vrut să facă o glumă și i-a relatat povestea despre tancurile irakiene. Când a aflat că n-a lipsit mult ca locuitorii oraşului Jenin să întâmpine tancurile sale cu flori, și-a scos pipa din gură, s-a lăsat pe spate și a izbucnit în hohote de răs. S-a amuzat atât de tare, încât a sfârșit într-un acces de tuse, cu ochii plini de lacrimi.

Domnule responsabil cu aerul condiționat în sală,

Domnule inginer de sunet,

Dragul meu clown,

Vă adresez tuturor cele mai sincere mulțumiri.

Iată că povestea mea arăbească fără perdea s-a încheiat, iar domnii și doamnele continuă să stea în sală, bucurându-se de aerul condiționat.

O dispoziție administrativă

Numele lui întreg este „Unchiu' Ibrahim“ și, în pofida sărăciei și a chipului palid, de sub paltonul ponosit îi atârnă – în mod surprinzător – o burtă mare. În vreme ce în mediile înalte burta este socotită o boală ce trebuie tratată prin regim și sport, negustorii văd în ea o dovadă palpabilă a bunăstării pe care și-o doresc a fi permanentă, iar pentru săraci ea este o simplă umflătură pe care trebuie s-o care cu ei fără nici un motiv clar.

Unchiului Ibrahim, nerușinata burtă i-a stricat întregul costum pe care l-a primit anul trecut de la medicii spitalului.

În registre, angajatul Muhammad Ibrahim este încadrat pe postul de „om de serviciu“, cu un salariu lunar de douăzeci de lire și trei piaștri. Dar pentru că Unchiu' Ibrahim este un om simpatic, tot timpul cu zâmbetul pe buze, și curat – iar curățenia este lucrul cel mai important –, medicii l-au ales să pregătească ceaiul și cafeaua în locul Unchiului Salih, care a ieșit la pensie.

Viața devine câteodată suportabilă. De când se ocupă exclusiv de noua sa meserie – pregătirea ceaiului și a cafelei –, Unchiu' Ibrahim câștigă un salariu dublu, își permite să fumeze țigările pe care și le dorește, să le cumpere copiilor – cel mai mare dintre ei având zece ani – *galabii* și pantofi, să facă rost și pentru el de o bucățică de hașis, așa încât să poată prelungi actul sexual cu soția lui. De vreo două ori și-a permis chiar să vină cu taxiul, ca să nu întârzie la serviciu.

Unchiu' Ibrahim poate să numere pe degetele lui butucănoase „cinci ani de viață decentă“, iar viața decentă presupune ca omul să nu fie constrâns să cerșească – „o binecuvântare pentru care îl preamărim pe Allah“. Orice ar fi făcut în noaptea

de joi, când petrecea cu soția lui, Unchiu' Ibrahim ținea din tot sufletul să fie prezent la rugăciunea de vineri. Obișnuia să se ducă la o geamie mai mică, numită *zawiya*, cu trupul și cu straietele curate, răspândind în jur un parfum plăcut.

Când începea predica, Unchiu' Ibrahim își cuprindea capul între mâini și privea pios în pământ. Într-o zi, în urma unei predici însuflețite despre *zakat*¹, Unchiu' Ibrahim s-a simțit atât de tulburat și vinovat, încât a hotărât în sinea lui să ofere în fiecare zi gratuit o cafea unui bolnav sărac din spital.

Într-un cuvânt, Unchiu' Ibrahim era un om bun.

*

Dar, așa cum spunea din când în când predicatorul de la geamie, „nimic nu durează veșnic“.

Cu câteva luni în urmă, angajatul Muhammad Ibrahim a primit un ordin administrativ de transfer la poarta spitalului.

— Te felicit, Ibrahim, ai intrat în rândurile personalului de securitate, i-a zis șeful personalului, înmânându-i ordinul de transfer.

Ibrahim a simțit subit o spaimă confuză. Dar transferul s-a făcut și Ibrahim a primit un palton negru de lână și niște bocanci militari grei și s-a instalat la poarta spitalului, oprindu-i în fiecare zi pe vizitatori să intre și salutându-i pe medicii care intrau cu mașinile. În prima lună, îi stăruia în nări mirosul de ceai și apă fiartă și-a început să ceară ajutor în dreapta și-n stânga, plângându-se tot timpul că îi erau bolnavi copiii și că rămăneau în urmă la școală, dar doctorii nu făceau decât să zâmbească rece și să-l încurajeze, zicând: „Domnul să te ajute, Unchiule Ibrahim!“.

În a doua lună după mutare, Ibrahim s-a prezentat la șeful personalului, încheindu-și pledoaria cu aceste cuvinte rostite răspicat: „Vreau să mă întorc!“.

1. A zecea parte din câștig, pe care credincioșii musulmani trebuie s-o ofere instituției religioase în scopuri caritabile. *Zakat*-ul este unul din cei cinci stâlpi ai islamului, alături de mărturisirea credinței, rugăciune, post și pelerinaj (ultima obligație fiind facultativă).

Șeful personalului și-a dus mâna la ochelari, i-a ridicat de pe nas, apoi vocea lui blestemată a răsunat în urechile lui Ibrahim:

— Dar asta-i o dispoziție administrativă, Ibrahim...

În cea de-a treia lună, Ibrahim s-a schimbat foarte mult — nu-i mai saluta pe nici unul dintre medicii care intrau cu mașinile. Stătea pe scaunul lui din fața porții, încheindu-și și descheindu-și tot timpul nasturii paltonului negru. Trăsăturile chipului său păreau să fi rămas neschimbate, dar privirea îi devenise dură, împietrită.

*

Cei care fuseseră atunci de față povesteau că o doamnă în vârstă a vrut să intre în spital pentru a-și vizita fiul bolnav. Dar cum vizitele nu erau permise dimineața la ora aceea și cum ea a insistat peste măsură, Unchiu' Ibrahim s-a ridicat de pe scaun, s-a apropiat de ea, a privit-o un timp în ochi și pe urmă s-a năpustit cu pumnii asupra ei.

Clipa înfrângerii

1

Vanzătorul de ziare striga, invitând cumpărătorii, culoarea roșie a semaforului s-a schimbat și o mașină neagră a pornit în viteză, cât pe ce să lovească o doamnă ceva mai plină, îmbrăcată în vâlul tradițional, ceea ce a stârnit o altercație violentă între soțul ei și șofer. Părea că vede totul printr-o sticlă groasă și rece – chipurile trecătorilor, zgomotul mașinilor, luminile fluorescente din vitrinele magazinelor... Totul în jurul său se amesteca, pe un fundal deformat și îndepărtat... Totul era în afara lui... Minte se oprise într-un moment anume și refuza să treacă mai departe – o clipă stinsă, nemișcată, străbătută de nori și moțâieli, exact ca aceea prin care trece mintea înainte de-a o cuprinde somnul, în acel interval de timp, extrem de scurt, care precede pierderea cunoștinței. Când și-a revenit, traversa Piața Suleiman Pașa. Trecuse de ora opt și negustorii tocmai își închideau prăvăliile, coborând obloanele din tablă groasă, toate cenușii. O adiere răcoroasă i-a mângâiat chipul și s-a gândit la un local prin preajmă unde ar fi putut să se ducă. Și-a amintit de un mic bar de pe strada Imad ad-Din, unde obișnuia să meargă din când în când în timpul studenției și unde n-avea să dea peste el nici un cunoscut. A făcut stânga-împrejur și a luat-o în direcția barului cu pricina, dar un glas din mintea lui îl ironiza, bătându-și joc de el și șoptindu-i că seamănă cu un actor de mână a șaptea dintr-un film de Hasan al-Imam. A încetinit pasul, a sovăit puțin, dar în cele din urmă și-a revenit, zicându-și încă o dată că simțea efectiv nevoia să dea pe gât un pahar sau două și să fie singur, doar cu gândurile lui.

2

Era încă devreme și în local nu se aflau decât vreo câțiva clienți, strânși în jurul meselor separate una de alta. S-a îndreptat calm către capătul celălalt al salonului, fără a privi nici în dreapta, nici în stânga, pentru a nu fi nevoit să salute pe cineva. Lumina era slabă, fața de masă – ponosită și murdară, localul răspândea un miros jilav deranjant, ospătarul – un bătrân nubian cu dinți stricați – zâmbea politicos. Tăria alcoolului din brandy-ul dublu era puțin atenuată de semintele de *turmus* sau lupin și de Pepsi. Un pahar, două, trei și apoi a simțit cum îl cuprindea o stare de uluire – o adevărată uimire care-l copleșea, deși nu i se părea a fi cea care pune stăpânire pe el zi de zi... O senzație grea, care-l lipsea de puterea de înțelegere și pe care nu o mai cunoscuse până atunci, în afara clipei când văzuse pentru prima oară moartea. În ziua aceea, tatăl lui stătea întins în pat, acoperit până la piept cu un cearsaf alb. Avea gura încleștată și ochii închiși, dar fața lui părea să aibă înfățișarea obișnuită, ca și cum ar fi dormit. Singurul lucru care-l deosebea de un om cufundat în somn era o învinetire ușoară a chipului într-o nuanță de cenușiu, ce nu se observa la prima vedere aproape deloc. Acea paloare de culoarea cenușii era moartea însăși. În ziua aceea a avut senzația pe care o avea și acum: a simțit că nu mai înțelege nimic și că e năpădit de tristețe, că a fost învins brusc, fără nici un motiv, că înfrângerea lui a fost grea, cumplită, definitivă și că, în clipa spargerii sticlei, cioburile scot un zgomot strident, după care se împrăstie dintr-odată și totul s-a sfârșit.

3

Dimineață, când aerul era încă rece, o aștepta lângă stația de benzină, cu mâinile vârate în buzunarele pardesiului pentru a se încălzi. Căuta cu privirea spre capătul străzii, de unde trebuia să se ivească ea. Avea obiceiul să întârzie și

de fiecare dată se apropia în fugă, răsând și cerându-și iertare, cu părul scurt legănându-se. Oare o mai fi știind și altcineva în afara lui secretul acelei șuvițe mici care-i atârna pe frunte, acoperindu-i cicatricea rămasă de la o rană de demult?

Când s-au căsătorit, au petrecut câteva zile la o pensiune ieftină din Alexandria.

— Dacă o să te întrebe prietenii, i-a zis ea când se întorceau, să le spui că am stat la hotelul Palestina¹.

Atunci el i-a răspuns răsând că bogății nu se duc la Alexandria pe frigul acela, ci în sud – la Luxor sau Aswan.

4

Literele astea mici și negre, legate una de alta au ochii lor! Ochi adevărați care văd, înseninându-se de bucurie sau înnorându-se de tristețe. Acum ei privesc cu șovăială, neliniște și încă ceva care pare să oscileze între ironie și milă.

Draga mea Nahid,

Astăzi este 20 mai! Ți-aduci aminte? Eu, draga mea...

*

Acum nu-și mai aduce aminte exact cum a urcat scara și nici cum a ajuns în apartamentul lui, însă își amintește clar că lumina era aprinsă în salon, iar pe masă a descoperit cina pe care i-o pregătise și pe care o acoperise cu o pagină de ziar – cea de sport. S-a îndreptat către dormitor, a deschis ușa și a aprins lumina. Dormea cu trupul copilului ghemuit lipit de ea și cu capul varat între brațele ei. A întins mâna și a zgâlțâit-o. Ea s-a trezit și, când l-a văzut, a zâmbit fericită. I-a făcut semn să se ridice și ea i-a dat ascultare, urmându-l

1. Cu douăzeci-treizeci de ani în urmă era singurul hotel de cinci stele din Alexandria, situat într-un golful linistit, în apropierea palatului regal din parcul Montaza.

afară cu pași ușori, ca să nu trezească băiețelul. S-a așezat pe canapeaua din salon. Era îmbrăcată în cămașa de noapte roz, cu mâneci lungi.

— Ce mai faci? l-a întrebat pe un ton obișnuit, cu urmele somnului pe chip.

Nu i-a răspuns, ci s-a răsucit pe călcăie și a pornit încet spre ușa apartamentului. S-a întors apoi cu pași ușori și i-a zis pe neașteptate, privind în pământ:

— Nahid... Trebuie să divorțăm!

S-a uitat la el și i-a citit totul în ochi. Privirea îi era fixă și nesigură. După câteva clipe de tăcere, i-a răspuns pe un ton așezat, de parcă ceea ce-i spunea ar fi fost ceva obișnuit, de zi cu zi, și singurul lucru care o deranja era faptul că se repeta atât de des:

— Bine, domnul meu!

A vărât mâna în buzunar, scoțând o scrisoare pe care a întins-o. (A făcut asta repede, ca și cum s-ar fi așteptat la o întrebare din partea ei și graba lui a părut într-un fel copilărească.) Ea a mormăit ceva, a desfăcut hârtia îndoită și a citit-o sau mai degrabă s-a prefăcut că o citește vreme de câteva minute, încercând să mai câștige timp. A reușit să se stăpânească și a pus scrisoarea alături, pe canapea, apoi a oftat și i-a spus că e vorba de o neînțelegere, că lucrurile nu stau așa cum își închipuie el, că normal ar fi să-i dea șansa de a-i explica în amănunt cum stau lucrurile în realitate și numai după aceea s-o judece, dar a fost nevoită să-și interrompă șirul vorbelor când a țipat brusc la ea, gâfâind, lucru care i s-a părut chiar și lui nefiresc. A acuzat-o că e o târfă sau cam așa ceva, nici nu-și mai aduce aminte exact. A avut o ultimă șansă pentru a se apăra.

— Nu-ți îngădui, a țipat și ea, ieșindu-și din fire și holbându-se la el.

Dar n-a putut încheia ce avea de spus, căci s-a trezit cu o palmă puternică peste obraz, așa încât s-a înclinat într-o parte și s-a lovit de spătarul de lemn al canapelei. A plesnit-o încă o dată și încă o dată, și mai tare. Pe urmă s-a năpustit asupra ei cu pumnii, pocnind-o peste față, gât și piept, după care s-a pornit s-o lovească și cu picioarele peste pulpele goale

și nu s-a oprit decât în clipa când a văzut un fir subțire de sânge prelingându-i-se din nas. S-a uitat la ea, suflând greu. N-a plâns, ci a plecat încet capul în față, sângele curgându-i șiroaie peste cămașa de noapte.

— Acum pot să plec? l-a întrebat după câteva clipe cu glas stins.

Nu i-a răspuns, ci i-a întors spatele, uitându-se la ea doar cu coada ochiului. A văzut-o ridicându-se și a auzit ușa dormitorului închizându-se. Nu-și mai aduce aminte exact de câte ori a scos-o din dormitor în noaptea aceea – de trei sau de patru ori. De fiecare dată deschidea ușa, aprindea lumina și o găsea stând alături de copilaș, cu ochii închiși. Știa că e trează, cu toate astea o zgâlțâia, de parcă ar fi vrut s-o trezească. I se părea că o făcea de fiecare dată cu un gest foarte blând: întindea degetul și o împungea ușor cu el în spate, ca și cum ar fi vrut s-o trezească pentru un lucru obișnuit, într-o noapte oarecare. Ceea ce-l uimea și mai tare este faptul că ea deschidea ochii și privea în jur, ca și cum s-ar fi trezit cu adevărat, apoi se ridica tăcută și-l urma. Ar fi putut să refuze, să țipe, să se ia la hartă cu el, să se opună sau – în ultimă instanță – să-l trezească pe copil, dar n-a făcut nimic din toate astea, ci l-a urmat de fiecare dată, mergând în spatele lui supusă, ca un animal de casă, așezându-se pe canapea și lăsând capul în jos. Fără să scoată o vorbă, o lua de la capăt cu loviturile, în vreme ce trupul ei se chircea de durere și scotea gemete stinse. Dar n-a plâns, n-a vărsat niciodată lacrimi, nici n-a încercat să se apere de lovituri. Se lăsa pradă cu totul furiei lui, până ce termina și se îndepărta de ea, răsuflând ușurat. Numai atunci se retrăgea, ducându-se în dormitor, pentru ca el să intre din nou, s-o scoată de-acolo și s-o ia de la capăt. Ultima oară când s-a așezat pe canapea din fața lui, n-a mai lovit-o, ci a privit-o îndelung. Dându-și seama ce se petrecea, a ridicat capul spre el. Privirea îi era complet goală, parcă nu mai vedea nimic dinaintea ochilor. Vânățiile îi acopereau aproape toată fața, din nări continua să i se prelingă sânge închegat, iar sub ochi îi săngera o mică rană proaspătă. El s-a tras un pas înapoi, s-a întors și s-a îndreptat spre fereastra închisă. S-a

aplecat apoi brusc, de parcă ar fi urmărit ceva pe podea. A pus o mână pe mânerul ferestrei și a întins-o pe cealaltă pe geam, ca și cum ar fi privit undeva în zare, a strâns din buze, încercând fără succes să-și stăpânească lacrimile, și în cele din urmă a izbucnit în hohote de plâns.

Latina și greaca

„Caut profesoară de limba franceză pentru un băiat de șapte ani. Ofer 120 de lire pe lună. Interviu: str. Ghalib, nr. 6, cartierul Al-Muhandisin, zilnic între orele 5-7 după-amiaza.“

După o așteptare de peste o jumătate de oră, era aproape disperată. Șoferii treceau pe lângă ea unul după altul, aruncându-i priviri indiferente. O cuprinsese o plictiseală amestecată cu neliniște și oboseală. De ce-or fi refuzând să oprească? S-ar putea ca rochia ei albă să-i țină la distanță, cine știe? Zâmbi, aducându-și aminte de un articol referitor la reacții pe care-l citise recent. Făcu din nou semn unui taxi care se apropia, de data asta implorându-l din priviri – gest care, deși pentru un moment i se păru comic, avu efectul scontat, căci șoferul opri numaidecât.

— Cartierul Al-Muhandisin, vă rog.

Când taxiul porni, ceasul ei arăta aproape șase. După câteva minute era pe Podul Universității. Trupul ei subțire se apropie de geamul din dreapta al mașinii. Studenții traversau podul în grupuri, în sens invers. „Fără îndoială, se întorc de la un curs de după-amiază, sau poate au întârziat la cofetărie, cum se întâmplă deseori.“ Se trezi zâmbind și o cuprinsese un sentiment de regret plăcut când îi veniră în minte zilele și chipurile trecute. Cu cinci ani în urmă, într-o sâmbătă, pe 18 octombrie, s-a dus pentru prima oară la universitate. Își amintește și acum că tatăl ei a trezit-o în dimineața aceea și i-a pregătit totul. „Îmi plac lucrurile astea mărunte, dar fermecătoare, pe care le faci“, i-a zis ea.

În ziua aceea a vrut, pentru prima oară de când era doar o copilă, să-i aranjeze el părul. S-a bâlbâit rușinat când i-a propus s-o ajute, dar ea a râs și și-a lăsat capul în mâinile lui. Își aduce și acum aminte cât de mult a insistat să-i împletească el cozile, pentru ca în cele din urmă să fie nevoită să se pieptene din nou, amuzată, în vreme ce el murmură o scuză. „La revedere, domnișoară profesoară!“, și-a luat rămas-bun de la ea, conducând-o până la ușă, iar ea s-a răsucit pe călcăie pentru a pune capăt acestui moment emoționant.

Tatăl ei nu avusese parte de studii universitare. Sărăcia l-a constrâns să muncească de la o vârstă timpurie. A visat îndelung la ziua în care ea urma să-și ia licența și a fost o surpriză că a murit cu câteva luni înainte de asta.

A simțit pe obraji o pală rece de aer, apoi a întins mâna și-a închis geamul. A tras capul înapoi și rochia a scos un foșnet, amintindu-i de vecina care i-o împrumutase și căreia îi plăcea să stea la taifas și să flecărească. A încercat să-și analizeze sentimentele din clipa aceea. Ce însemna slujba asta pentru ea? „O sută de lire pe lună...“ a venit răspunsul la întrebare și la el contribuiau mai multe articole pondoase de lenjerie intimă, ciorapii găuriți și o grămadă de sandale rămase desperecheate. În răspunsul acesta se regăseau și rugăciunea sinceră din zori a mamei sale și plânsul neputincios al surorii ei mai mici, după ce avusese parte pentru prima oară de înghesuiala din autobuze, laolaltă cu bărbații. Bani aceștia ar fi fost de-ajuns pentru nevoile celor două surori, ea fiind singura în stare să-i dobândească. Altminteri nu-i prea păsa de hârtiile astea numite bancnote.

O prietenă îi spusese într-o zi, cu un regret sincer: „Pe tine te-au stricat lecturile...“ A râs auzind vorbele ei ciudate, dar apoi nu i s-au mai părut cu totul stupide. Literatura nu a stricat-o, însă i-a stricat gustul pentru alte lucruri. Îi făcea mare plăcere, la fel ca tuturor fetelor, să viseze la o vilă și o mașină luxoasă, pe care s-o conducă un soț elegant și suplu. Mașina electrică de tocat carne și bătăitul aparatului de aer condiționat oferă, fără doar și poate, o anumită fericire, pe care literatura nu i-a putut-o oferi. Era singură... Singură... Într-o zi, când a asistat la o ceremonie de nuntă la țară, i-a venit să vomite. Totul se reducea la sex: de la hașișul fumat

de bărbați până la coatele pe care și le dădeau femeile, de la moliciunea coapselor lor până la fetița de opt ani care a început să se răsucescă voluptuos, în vreme ce mamă-sa îi strângea mândră și provocatoare coapsele cu o eșarfă. Veselia era o creatură sălbatică, cu trăsături vulgare, un impuls implacabil, ascuns în toate făpturile și în toate lucrurile. În schimb, tristețea era diafană și nobilă precum noaptea... o iubea așa cum iubea iarna, fiindcă o ridica și o înălța în văzduh... Când se revărsau acordurile Simfoniei a IX-a de Beethoven, închidea ochii și le aștepta, să se prelingă peste ea nemuritoare, asemenea unui pârâu cristalin ce susură coborând printre stâncile ignoranței și cruzimii.

Glasul șoferului a adus-o brusc la realitate:

— Aici este numărul 6...

O casă cu trei nivele, construită recent, cum se vedea după grămezile de nisip și resturile de cărămidă roșie. Simțea că încrederea ei în sine era prea slabă pentru asemenea încercare, dar un glas lăuntric plăcut i-a șoptit că va obține această slujbă, încredințând-o că știe limba franceză destul de bine.

— Apartamentul 15...

Cu aceste vorbe a întâmpinat-o portarul cu voce monotonă, făcând semn din cap spre locul căutat. Fără îndoială, s-au mai prezentat multe alte candidate înaintea ei. În curtea casei se afla o statuie de marmură a zeiței Venus în mărime naturală. S-a apropiat de ea și a privit-o cu atenție, plimbându-și ochii peste trăsăturile nobile și cercetând-o cu interesul unui cunoscător pasionat. Cu toate că splendoarea statuii o atrăgea, încerca în același timp un sentiment incomod, ce se amesteca pe undeva cu frumusețea. Fața sacră i s-a părut ciudată – în tăcerea zeilor se ascundea ceva necunoscut ei. I s-a părut că buzele strânse ale zeiței aveau o expresie aparte, misterioasă și profundă. O durere de care zeii de mici dimensiuni nu erau capabili.

Numărul apartamentului era gravat cu cifre romane, iar pe ușa de lemn fusese fixată o plăcuță modestă cu numele celui căutat: „Muhammad Musilhi, inginer“. „Domnule Muhammad, domnule Musilhi, am navigat zece ani pe mările literaturii și știu foarte bine franceza. La rândul ei, mama mea a obosit stând la cozile săracilor...”

A apăsat pe butonul soneriei și s-a auzit o melodie. După câteva clipe, ușa s-a deschis, dar în locul obișnuitului servitor nubian s-a ivit o doamnă blondă, a cărei frumusețe trăda originea europeană – lucru confirmat și de accent, atunci când a vorbit.

— Ai venit în legătură cu anunțul? Poftim înăuntru... Eu sunt *madame* Musilhi...

Alături de el stăteau patru sau cinci fete – candidate la această slujbă ca și ea, de bună seamă. Trăsăturile nu li se vedeau clar, dar toate chipurile trădau cu nerușinare sărăcia. Cum era și firesc, el avea poziția cea mai importantă în această adunare, chiar dacă ședea la marginea din dreapta. Era un tip solid, dar nu peste măsură. Mai bine zis, trupul lui era îndeajuns de plin ca să-i confere titlul de „bei“. Nimeni nu i s-a adresat până acum fără acest titlu, nici chiar însoțindu-i numele cu un altul, cum ar fi „domnule Musilhi“ sau „*bașmuhandis*¹ Musilhi“. Nimeni n-a îndrăznit să facă așa ceva – nici colegii de muncă, nici necunoscuții. Această atitudine nu se datora atât robusteții sau eleganței sale, nici iubirii pe care i-o arăta lumea, cât mai degrabă faptului că Musilhi Bei era un bărbat puternic, versat în a-și folosi influența, expert în arta de a se impune și a domina. Avea o privire poruncitoare și gesturi liniștite de rege, astfel încât se străduia să-și reducă mișcărilor mâinilor, adăugându-le în schimb o lentoare hotărâtă. Vreun tremur al vocii? Nici vorba! Tremurul vocii îi dispăruse de mult. Musilhi Bei era un bărbat cu adevărat puternic! Până și pantofii îi erau strălucitori și radiau de fericire. „Munca! Munca!“, repeta el. „În lumea asta, slăbiciunea și pieirea înseamnă unul și același lucru“ era o altă zicală prezentă tot timpul pe buzele lui.

Musilhi s-a mutat foarte repede din ulițele înguste ale vechiului cartier As-Sayyida Zaynab, unde copilărise, în cartierul modern Al-Muhandisin². S-a îmbogățit rapid, însă nu a fost nici hoț, nici șarlatan. După obținerea licenței, Musilhi a refuzat să lucreze la universitate. Ce valoare au studiile? A preferat să-și înființeze o firmă de import-export – o meserie

1. Inginer-șef.

2. În traducere, „cartierul sau orașul inginerilor“.

legală, recunoscută de legile statului. Musilhi a fost realist, cu picioarele pe pământ. Și-a dat seama de la bun început că schimbarea rânduieilor existente este de veacuri doar un vis care-i obsedează pe poeți și pe eroii din cărțile de istorie. Așa că li l-a lăsat lor! Din cauza luptei pentru schimbare, eroii sunt întemnițați sau siliți să ia calea exilului. El nu este un erou și nici nu vrea să fie. N-are timp să devină erou. Cât o să trăiască? În cel mai fericit caz, o s-o mai ducă încă vreo treizeci de ani. Așadar, vrea să trăiască și să se bucure de viață. Să muncești și să te zbați este mai util din punctul de vedere al lui Musilhi. Rânduieile pot să rămână așa cum sunt sau pot să se schimbe. Oricare ar fi acestea, el își va folosi inteligența în slujba intereselor proprii.

Astfel, Musilhi Bei a reușit și s-a îmbogățit, devenind din ce în ce mai prosper. În fiecare seară, îi plăcea să-și găsească liniștea alături de soția sa – o elvețiancă frumoasă, bine făcută – și să citească puțin din biografiile eroilor și liderilor chinuți de ideile lor irealizabile, din istoria celor proști.

Astăzi, Musilhi Bei a publicat în ziare un anunț prin care caută o profesoară de limba franceză pentru copilul său și iată cât de mare este competiția. El stă alături de candidate, le cercetează și le testează pentru a o alege pe cea mai demnă de încredere dintre ele. Memoria ironică îl ducea cu gândul la încăperea întunecoasă a uneia dintre școlile coranice pentru copii din cartierul As-Sayyida Zaynab. „Totul se învâрте în jurul banilor, Musilhi...” Chiar acum se află dinaintea lui această fată îmbrăcată într-o rochie albă. I se pare liniștită și ușoară ca o adiere plăcută, dar atât de sfioasă, încât mai că i se face milă de ea. Însă Musilhi Bei detestă slăbiciunile și sentimentalismele.

— Numele complet?

— Nadiya Abd as-Salam...

— Studiile?

— Absolventă a Facultății de Litere la Universitatea din Cairo...

Cuvintele stânjenitoare parcă i s-au stins pe buze și s-a simțit pierdută. Trebuia să se uite în ochii lui. S-a hotărât să zâmbească, dar n-a fost în stare.

— Ai absolvit Secția de limbă franceză..., a zis el ca și cum ar fi constatat un fapt.

— Nu... Secția de latină și greacă...

— Dar în anunțul meu se spune clar că eu caut o profesoară de limba franceză, a continuat el după câteva momente de tăcere, pe un ton prietenos, care dovedea că se simte stăpân pe situație.

— Am studiat limba franceză vreme de cinci ani la un institut privat, a răspuns ea, hotărâtă să-și dezlege limba.

— Arată-mi certificatul, te rog!

I-a întins certificatul cu o expresie indiferentă, trăgând cu coada ochiului spre una dintre fetele de alături, care i-a șoptit amuzată la ureche ceva vecinei sale.

— Domnișoară Nadiya, vreau să-ți explic ceva. Fiul meu n-are nevoie să învețe elementele de bază ale limbii franceze. Vorbește franceza fluent. Are nevoie de cineva care să-l ajute să-și pregătească lecțiile pentru Liceul Francez.

— Cunosc foarte bine franceza, a insistat fata.

— Mă rog, o să vedem... Karim! a strigat Musilhi Bei și de afară s-a ivit un băiat blond, care s-a apropiat de tatăl său.

— Aceasta este *mademoiselle* Nadiya, noua ta profesoară. Strânge-i mâna și vorbește puțin cu ea în franceză!

— Bine... Dumneavoastră sunteți noua mea profesoară?

Ea știa într-adevăr foarte bine franceza.

— *Papa*, nu știe să vorbească...

Musilhi Bei se prefăcea că citește niște hârtii, dar asculta atent. Când a ridicat capul spre ea, Nadiya se pregătea să se retragă.

O rochie veche și o bonetă în culori aprinse

1

O rochie bleumarin veche

În ziua când am cunoscut-o, am invitat-o să luăm cina împreună într-un mic restaurant din Piața Operei. În săptămâna următoare, am dus-o la cinema și după aceea am însoțit-o până acasă, dar înainte de-a coborî din mașină, am rugat-o să-mi facă o vizită în apartamentul meu. Nu s-a arătat nici surprinsă, nici șocată, nici măcar nu s-a prefăcut a fi mâniașă, așa cum fac de obicei femeile. Mi-a aruncat o privire de nepătruns, apoi mi-a cerut liniștită adresa, s-a interesat de atitudinea portarului și vecinilor și a venit la ora stabilită.

Am băut două pahare ca să-mi intru în formă și am luat loc în salon, pregătind terenul printr-o conversație lungă și veselă. M-am așteptat la tot soiul de refuzuri și cochetării, așa cum se întâmplă de obicei la prima vizită a unei femei, dar – când a sosit momentul hotărâtor – nu s-a împotrivit cătuși de puțin, ci s-a abandonat sărutărilor mele, apoi și-a cerut scuze în șoptă și a început să-și scoată hainele una după alta, agățându-le cu grijă în cuier, ca și cum ar fi jucat un rol într-o piesă de teatru sau ar fi onorat o înțelegere. Când am terminat, și-a îndepărtat de mine trupul gol, s-a întins pe spate, cu mâinile sub cap, și-a rămas cu ochii pironiți în tavan. Avea un aer foarte trist. Eram expert în căderile care urmează după o partidă de amor, așa că am întins mâna și-am început să mă joc cu o șuviță din părul ei desfăcut. M-a atins ușor și a zis aproape în șoptă:

— Știi, uneori o fată poate să regrete cu adevărat ce-a făcut...

— Nu-ți face griji! am șoptit, așezându-i capul pe brațul meu și pregătindu-mă să o sărut din nou.

Era o fată săracă, dar cumsecade. Mi-a vorbit despre tatăl ei, care era șofer, despre cei cinci frați și surori, despre camera lor de pe o terasă din strada Al-Mawardi și despre soțul ei saudit, care a dispărut la două luni după căsătorie. S-a amuzat imitând accentul funcționarului de la Consulatul saudit și mi-a descris apartamentul lui luxos din Zamalek¹.

Acum îmi aduc bine aminte de ea.

O văd cu părul încă umed după ce-a ieșit din baie, îmbrăcată în halatul meu de mătase brodat, cu mânecile suflecate pentru a i se potrivi pe trupul subțire. O văd seara, înainte de-a părăsi apartamentul meu, stând în întunericul de la intrare, ca și cum și-ar fi scos masca de amantă și și-ar fi pus un chip obișnuit pentru a semăna cu ceilalți trecători. Apoi a deschis ușa cu grijă și a ieșit. Aud și acum zgomotul pașilor ei, care devenea din ce în ce mai puternic pe măsură ce se îndepărta. O văd apoi colindând o zi întreagă împreună cu mine prin magazine, ca să-mi aleagă niște haine după gustul ei, examinând cu grijă, comparând, de parcă am fi fost căsătoriți și ea ar fi fost soția mea iubită și chibzuită.

O văd pe urmă în dimineata aceea. Ne dăduserăm întâlnire în stația de autobuz din vecinătatea casei sale. Era destul de rece, așa că lumea se îngrămădise pe partea de trotuar la care ajungeau razele soarelui. Stătea printre ceilalți oameni, îmbrăcată într-o rochie bleumarin de iarnă, puțin uzată în coate. Chipul ei mi s-a părut ciudat și schimbat în dimineata aceea. Când s-a urcat în mașină alături de mine, am simțit că între noi s-a strecurat o stinghereală apăsătoare.

— La spital, la capătul străzii Salah Salim, a murmurat puțin îmbufnată.

Am pornit în direcția pe care mi-a indicat-o, începând un nou act al piesei.

1. Cartier aristocratic din Cairo, situat pe insula formată de cele două brațe ale Nilului în zona centrală a capitalei egiptene.

—Ti-am spus că sunt gata să mă căsătoresc cu tine, am reluat discuția începută în urmă cu câteva zile, după ce am oftat, simțind că-mi pierd răbdarea.

Repetasem cuvintele astea de o sută de ori în ultimele două zile, dar ea nu spusese nimic. De fiecare dată când îi propuneam să mă căsătoresc cu ea, aștepta să termin de vorbit și relua la rândul ei discuția despre operație, de parcă n-ar fi auzit ce-i spusese. Știa că n-aveam s-o iau de soție, iar eu insistam, repetând aceste cuvinte, ca să-i dau de înțeles că nu vorbesc serios.

Spitalul era o clădire mică, albă, cu o placă mare la intrare: Maternitatea Adib. Am avut impresia, văzând-o cum urcă treptele de marmură cu pași nesiguri și cu capul plecat, că jucam într-o piesă de teatru rolul gardianului care conduce o femeie vinovată la locul osândei inevitabile.

Doctorul Adib ne-a primit în cabinetul său. Avea un trup flasc, o calvitie aproape totală și o față plină și lăsată. Ne-a răspuns scurt la salut și m-a întrebat cu un aer de falsă inocență:

— Dumneata ești soțul doamnei?

Am încuviințat din cap.

— De ce vreți să faceți operația?

— Mai avem doi copii – slavă Domnului! – și cred că suntem fericiți cu ei, am îngăimat, așa cum mă învățase ea.

Formalitățile s-au încheiat și doctorul mi-a spus, de data asta pe un ton normal:

— Operația costă cinci sute de lire și anestezia o sută...

Aveam banii într-un plic, pe care doctorul l-a luat mulțumind și i-a pus în sertarul biroului. Apoi s-a ridicat și a murmurat:

— Facă-se voia lui Allah! Pofțiți, doamnă!

Doctorul a luat-o înainte și l-am urmat – eu, ea și asistenta – printr-un coridor lung și întunecos, până la ușa batantă a sălii de operații, cu două ferestruici rotunde. Am mers tăcuți, dar când am ajuns în fața ușii, ea s-a întors brusc spre mine și mi-a șoptit:

— Mi-e foarte frică, Salah...

N-am scos o vorbă. Am rămas nemiscat pe loc până ce asistenta a luat-o de mână și a tras-o în sală, ușa balansându-se zgomotos în urma lor. Când m-am așezat pe scaunul de pe

culoar, simțeam că mă doare capul și situația mi s-a părut destul de încurcată, dar nu mă puteam căsători cu ea, oricât de cumsecade ar fi fost și oricât de mult m-ar fi iubit, la urma urmei nu era decât o târfă, mi-am zis, încercând să scap de gândurile care-mi dădeau târcoale. Și-apoi, nu cumva a vrut să rămână gravidă ca să mă forțeze să mă însor cu ea? Ba bine că nu! Totul era posibil...

2

O bonetă în culori aprinse

Lucrul care-mi plăcea cel mai mult la ea era morala ei impecabilă. Dintre cele cinci studente de la cursul de contabilitate, ea era singura care purta vâl, însă vâlul ei nu era larg și lung, până la tălpile picioarelor, ci se limita doar la un acoperământ pentru cap – o bucată de mătase rotundă, brodată, care-i acoperea părul. Am aflat mai târziu că acest gen de vâl poartă numele de „bonetă“. Avea o mulțime de bonete diferite: pentru fiecare rochie – o bonetă asortată. Și era extraordinar de frumoasă cu ochii ei mari și negri, pielea albă, angelică, nasul mic ca un fruct delicios, buzele pline și bine conturate, care lăsau să se vadă, când râdea, dinții regulați ca un șirag de perle.

Toată frumusețea aceasta era învăluită în sobrietate și modestie, care impuneau respect. De față cu colegii, nu-i scăpa nici un chicotit frivol, nici un cuvânt în plus, nu făcea nici o încercare să atragă privirile. Pe deasupra, era atât de credincioasă, încât îi cerea asistentului să întrerupă seminarul pentru a-și împlini rugăciunea de după-amiază exact la timp. Îmi plăcea, dar – în pofida experienței mele în materie de femei – n-am cutezat niciodată să-i fac vreun compliment sau să-i adresez vreun cuvânt care i-ar fi putut jigni pudoarea. Am urmărit-o în tăcere luni în șir în timpul cursurilor și sunt convins că își dădea seama. Când privirile ni se întâlneau, peste chipul ei trecea un fior ușor.

M-a surprins că într-o seară mi-a telefonat acasă. Părea somnoroasă, ca și cum era gata să adoarmă sau chiar atunci s-ar fi trezit. M-a întrebat despre un lucru din ultimul curs

care nu i se păruse clar. I l-am explicat, iar ea mi-a mulțumit și a închis numaidecât telefonul. În schimb, eu n-am închis ochii toată noaptea și mi-am făcut tot felul de gânduri. De ce m-a ales tocmai pe mine ca să mă întrebe? În primul rând, eu eram cam slăbuț la contabilitate și ea știa foarte bine lucrul ăsta și, în al doilea rând, avea numărul de telefon al asistentului și ar fi putut să-l întrebe pe el. Să fi fost vorba de...?

Gândul că ar fi putut fi îndrăgostită de mine m-a făcut să mă înalț în văzduh ca o pasăre.

În ziua următoare, am căutat-o eu la telefon și mi-a răspuns mama ei, care m-a întrebat cu răceală în glas:

— Cine ești dumneata?

— Sunt Salah, colegul ei, doamnă..., m-am prezentat fără cea mai mică ezitare.

Mamă-sa a tăcut câteva clipe, ca și cum ar fi cântărit lucrurile, și apoi a chemat-o. De data asta am stat mai mult de vorbă. Am aflat că avea două surori și că tatăl ei era profesor universitar și lucra în Golf. I-am vorbit și eu despre tatăl meu, care murise de curând, și m-am plâns de procedurile complicate legate de moștenire. La sfârșit, am întrebat-o dacă pot să-i mai telefoniez din când în când. Mi-a răspuns răsând:

— Poți... Ca să ne încurajăm unul pe celălalt la învățatură...

Am vorbit la telefon în fiecare zi și mi-am dat seama că m-am îndrăgostit de ea într-atât, încât într-o bună zi m-am pomenit zicându-i:

— Știi ce? Te iubesc. Nu vrei să te măriți cu mine?

A tăcut îndelung. Apoi mi-a răspuns aproape în șoaptă și am simțit în glasul ei o umbră de tristețe. Mi-a spus că ăsta a fost singurul lucru de care s-a temut încă de la început și că nu se gândește să se mărite acum, chiar dacă sunt un tânăr excepțional, pe care orice fată și l-ar dori drept soț. Răspunsul a fost ca o lovitură puternică și am întrebat-o cu glas disperat dacă asta înseamnă că mă refuză. Mi-a spus că nici nu acceptă, nici nu refuză, ci că pur și simplu deocamdată nu se gândește la măritiș. Am continuat să vorbim la telefon, însă nu i-am mai pomenit de căsătorie, cu toate că în fiecare zi îi mărturiseam că o iubesc. Îi repetam întruna: „Te iubesc! Te iubesc!“. Uneori râdea, alteori îmi spunea: „Dacă mă iubești într-adevăr, atunci învață bine...“ Când s-a apropiat examenul

de licență, m-a surprins într-o zi cu propunerea: „Ce-ar fi dacă ne-am pregăti împreună? Vino mâine la noi acasă. Am vorbit deja cu tata și cu mama“.

Mi-am petrecut noaptea într-un vis magic: n-am putut nici să dorm, nici să citesc un singur cuvânt. Când s-a apropiat ora întâlnirii, mi-am pus cele mai elegante haine pe care le aveam, m-am ras și pieptănat cu grijă. M-am oprit în fața ușii ei, copleșit de fericire, și am apăsat pe butonul soneriei muzicale.

Locuia într-o casă frumoasă, iar familia ei mi s-a părut minunată. Tatăl – un bărbat distins – s-a purtat cu mine părintește, iar mama-sa era încă destul de frumoasă, în ciuda vârstei, și își acoperise părul cu o bonetă sobră, de culoare neagră. Mi-a plăcut foarte mult faptul că părinții ei au închis ușa și ne-au lăsat singuri în birou. Mi s-a părut cea mai mare dovadă de încredere în fiica lor, precum și în morala ei!

Ce minunăție e iubirea! Am ajuns s-o vizitez în fiecare zi. Mă așezam lângă ea și repetam cursurile sau stăteam de vorbă. Mă apropiam de ea și respiram parfumul pe care îl răspândea părul ei. O prindeam pe neașteptate de mână fină și moale, pe care o simțeam topindu-se într-a mea. În momentele acelea se înroșea la față, i se tăia respirația și șoptea cu teamă în glas: „Ești nebun... Dacă intră mama peste noi o să fie vai și-amar...“

Până într-o zi, când m-am dus la ea ca să repetăm împreună, ca de obicei. S-a așezat la birou și și-a pus cursurile dinainte, spunându-mi – ca din întâmplare – că părinții ei au plecat de-acasă și se vor întoarce tocmai seara. De îndată ce-am auzit asta, mi-am simțit sângele clocotindu-mi în vene și pe ochi mi s-a pus parcă un vâl, așa încât nu mai distingeam clar ceea ce vedeam. Am rugat-o, cu glas sacadat și tremurător, să-mi aducă un pahar cu apă, dar în clipa în care s-a ridicat și a dat să se întoarcă, am prins-o de braț și am tras-o spre mine, acoperindu-i fața și gâtul cu un potop de sărutări. La început a scos câteva țipete slabe și a încercat să se opună, dar curând s-a abandonat în brațele mele și ne-am pierdut într-un sărut prelung și fierbinte – n-am cunoscut în viața mea altul mai dulce! Când mi-am revenit, am văzut că fața palidă îi era udă de lacrimi și a izbucnit numaidecât într-un

plâns îndurerat. Am încercat s-o liniștesc. I-am zis că îmi pare rău, însă n-am fost în stare să mă stăpânesc. Apoi am adăugat, încercând să atenuez gravitatea situației: „La urma urmei, n-a fost decât un sărut...“, dar iubita mea a țipat furioasă la mine:

— Pentru tine o fi un lucru lipsit de importanță, dar pentru mine e ceva foarte grav căci nu m-a atins vreun alt bărbat în afara tatei. Cum de-am putut să te las să mă săruți? Ce-o să-i spun tatei? Ce-o să-i spun mamei?

Apoi iubita mea a izbucnit într-un nou val de plâsete și țipete, așa că nu m-am mai simțit în stare să suport situația și am plecat degrabă, îndurerat peste măsură.

*

Iată-mă împreună cu mama în salonul lor. Iubita mea, îmbrăcată într-o rochie roșie, cu o bonetă de aceeași culoare, stă între părinții ei, radiind. Mama a vorbit îndelung despre educația și morala mea, dar mai ales despre averea pe care mi-a lăsat-o tata moștenire și despre dorința ei de-a mă vedea fericit. Când am trecut la subiectul zestrei de nuntă și bijuteriilor pe care trebuia să i le ofer în dar, iubita mea a întins mâna ei gingașă, și-a îndreptat boneta, care-i alunecase puțin într-o parte, pe urmă i-a spus mamei, cu glasul ei dulce și fermecător că suma de douăzeci de mii de lire nu este de ajuns în nici un caz, amintindu-i în treacăt că niște rude ale ei au primit șaiszeci-șaptezeci de mii de lire. A pus punct chestiunii, spunând pe un ton politic, dar hotărât, că nu acceptă o zestre mai mică de treizeci de mii.

I-am dat numaidecât un ghiont mamei, îndemnând-o să accepte.

Izzat Amin Iskandar

Era coleg cu mine în clasa întâi de gimnaziu: relativ scund, dar lat în spate și vânjos, cu capul mare, acoperit de păr negru, moale și drept, cu ochelari, zâmbet stins și blajin, aproape implorator, priviri copte, când șirete și bănuitoare, când temătoare, supuse și pline de vinovăție și suferință, cu o proteză în loc de picior și o cărjă prevăzută, la capătul de jos, cu un tampon de cauciuc care atenua zgomotul și o împiedica să alunece. Își acoperea piciorul artificial cu pantalonii uniforme școlare și-l încălța cu un ciorap și cu un pantof pentru a părea natural.

În fiecare dimineață, Izzat Iskandar intra în clasă șchiopătând și, sprijinindu-se în cărjă, își târșăia piciorul și mergea șontac-șontac până la ultima bancă. Se așeza în colț, lângă fereastră, puneă cărja pe podea și după aceea nu mai arunca nici o privire spre ea. Se concentra asupra lecțiilor, notându-și cu grijă tot ce spunea profesorul. Asculta atent, încrunta din sprâncene, se gândea, apoi ridica mâna și cerea multe lămuriri, pierzându-se astfel în mulțime, confundându-se cu noi, devenind pentru câteva ceasuri doar un elev sânguincios, fără să-i mai pese de cărjă și de șchiopătat.

Când suna clopoțelul, elevii nici nu aveau răbdare să încezeze clinchetele vesele și săreau în sus de bucurie, lăsând tot ce țineau în mâini, dând buzna spre ușa clasei și împingându-se până ce unii dintre ei cădeau pe jos, pentru a coborî în curte. Doar Izzat Iskandar întâmpina clinchetul clopoțelului ca pe ceva lipsit de însemnătate. Închidea caietul și-l puneă tacticos deoparte, își scotea din ghiozdan sandviciul și revista ilustrată și-și petreceă pauza stând în bancă, mâncând și citind. Dacă vreunul dintre colegi se uita la el cu milă sau

curiozitate, Izzat zâmbea în barbă și-și vedea mai departe de lectură, ca și cum s-ar fi delectat cu ea și doar pasiunea pentru citit l-ar fi oprit să coboare în curte.

*

Veneam pentru prima dată cu bicicleta la școală. Era într-o joi după-amiază și curtea era aproape goală. Doar câțiva băieți băteau o minge într-o margine. Am început să gonesc cu bicicleta: alergam dintr-un capăt în celălalt al curții și înapoi, mă învârteam în jurul pomilor, mă închipuiam într-o cursă de ciclism și strigam în gura mare: „Doamnelor și domnilor, sunteți la Campionatul Mondial de Ciclism...” Cu ochii minții, vedeam publicul, oficialii și cicliștii cu care mă aflam în competiție, auzeam încurajările și fluierăturile fanilor și întotdeauna ieșeam pe primul loc. Treceam linia de sosire înaintea tuturor concurenților și primeam buchete de flori, felicitări și sărutări.

Am continuat să mă joc așa o vreme și pe neașteptate am avut impresia că cineva mă urmărește. M-am întors din mers și l-am văzut pe Izzat Iskandar stând pe scara laboratorului. Mă urmărise cu privirea de la început. Când ochii ni s-au întâlnit, a zâmbit și mi-a făcut semn cu mâna, iar eu m-am îndreptat către el. Se chinuia să se ridice în picioare: s-a sprijinit cu cotul de zid, și-a vârat cărja sub braț, apoi a coborât scara treaptă cu treaptă, până ce-a ajuns lângă mine și-a început să-mi cerceteze bicicleta cu atenție. A apucat ghidonul, a încercat soneria de câteva ori, iar în cele din urmă s-a aplecat și a atins cu degetele spitele roșii din față, spunându-mi aproape în șoaptă:

— Frumoasă bicicletă...

— E un Raleigh 24, o bicicletă de curse, are trei viteze, m-am grăbit să-i explic cu mândrie.

— Poți să conduci fără mâini? m-a întrebat, după care s-a uitat atent la bicicletă, ca și cum ar fi vrut să verifice ceea ce-i spusese.

Am încuviințat din cap și mi-am reluat cursa nebună. Eram un ciclist foarte priceput și-mi făcea plăcere să-i fac o

demonstrație, așa că am pedalat cu putere până ce am atins viteza maximă și am simțit bicicleta tremurând sub mine. Am luat cu grijă mâinile de pe ghidon și le-am ridicat în aer, până la înălțimea umerilor. Am pedalat așa o vreme, după care m-am întors la el. Între timp înaintase câțiva pași către mijlocul curții. M-am oprit în fața lui și i-am zis, coborând de pe bicicletă:

— Ai văzut, domnul meu? Ți-a plăcut?

Nu mi-a răspuns. Alăsat capul în jos, uitându-se la bicicletă, ca și când ar fi cugetat adânc, apoi a aruncat deodată cărja la pământ și, făcând un pas înainte, s-a lipit de cadru. A apucat ghidonul și s-a aplecat spre mine, rugându-mă în șoaptă:

— Dă-mi-o să fac și eu o tură, te rog... te rog... te rog..., a stăruit.

N-am prea luat în seamă vorbele lui și m-am holbat la el buimăcit... În momentele acelea, părea să fie furat de valul pasiunii și nu era în stare să se stăpânească sau să dea înapoi. Văzând că tac, a zgâlțâit ghidonul și a strigat furios de data asta.

— Ți-am zis să mă lași să fac și eu o tură!

Pe urmă a țopăit pe loc și a dat să se urce pe bicicletă, dar s-a dezechilibrat și a fost cât pe ce să cădem amândoi. Nu știu ce-a fost atunci în capul meu, însă m-am trezit ajutându-l să urce pe bicicletă. S-a sprijinit de umărul meu și de cărjă și, după câteva încercări, a reușit să-și ridice corpul, să-și treacă piciorul sănătos peste cadru și să se așeze în șa. Voia să întindă piciorul artificial înainte, ținându-l la distanță de pedală, și în același timp să învârtă cealaltă pedală cu forța piciorului sănătos. Era un lucru extrem de dificil, dar nu imposibil. Izzat și-a ținut echilibrul în șa, iar eu l-am împins încet, cu grijă, din spate și, când bicicleta s-a pus în mișcare și a început să pedaleze, m-am oprit brusc, lăsându-l singur. S-a dezechilibrat și s-a clătinat mai-mai să cadă, dar până la urmă a reușit să rămână în șa și să controleze bicicleta.

Depunea un efort extraordinar ca să pedaleze cu un singur picior și să-și păstreze echilibrul. Bicicleta a înaintat câteva clipe încet, Izzat a trecut de pomul cel mare, apoi de chioșcul alimentar, iar eu m-am apucat să bat din palme și să strig:

— Bravo, Izzat!

A mers cu bicicleta până aproape de capătul curții, unde trebuia să întoarcă. M-am temut că nu va reuși, însă cu mare atenție – chiar cu măiestrie – a izbutit și, când s-a întors în sens invers, părea încrezător și stăpân pe bicicletă, așa că a schimbat viteza o dată, a schimbat-o și a doua oară, până ce suvițele de păr au început să-i fluture în vânt.

Bicicleta a ajuns să ruleze în mare viteză pe aleea dintre pomi, Izzat dispărând și ivindu-se printre frunzele și crengile care se întretaiau. A reușit! L-am văzut din spate, pe bicicleta care zbura acum ca o săgeată, ridicând capul și scoțând un chiuit prelung, care a răsunat în toate colțurile curții – un chiuit ciudat, sfâșietor, neîntrerupt, ca și cum ar fi fost reținut multă vreme în pieptul său pentru a răbufni în clipa aceea.

— Vezi? Vezi? striga mândru.

*

După câteva clipe, când am alergat spre el, bicicleta era răsturnată la pământ, în vreme ce roata din față continua să se învârtă zbârnâind. Piciorul artificial i se desprinsese de trup și zăcea aruncat undeva la distanță, împreună cu ciorapul și pantoful, închis la culoare, gol pe dinăuntru, ca și cum ar fi fost amputat chiar atunci sau ar fi fost o faptură distinctă, înzestrată cu viață proprie, independentă. Izzat era întins cu fața în jos, ținând mâna pe locul de unde-i fusese amputat piciorul, din care începuse să-i curgă sânge, făcând o pată ce creștea pe stofa pantalonului sfâșiat.

L-am strigat și a ridicat încet capul. Avea julituri pe frunte și pe buze, iar chipul lui mi s-a părut foarte ciudat fără ochelari. S-a uitat la mine, adunându-și gândurile, și a zis cu glasul stins și cu urma unui zâmbet ce se ivea de undeva de departe pe buzele lui:

— M-ai văzut? M-ai văzut cum am mers pe bicicletă?!

Draga mea soră Makarim

În numele lui Allah cel Milostiv, Îndurător, căci la El căutăm ajutor! Rugăciunea și binecuvântarea asupra domnului nostru, Profetul Muhammad, domnul neamului omenesc din toate timpurile, asupra familiei sale și asupra însoțitorilor săi, asupra tuturor!¹

Apoi...

Draga mea soră Makarim,

Ne este tare dor de tine, draga mea soră Makarim. Tot timpul te avem în minte, Makarim, jur. Ieri numai, m-am trezit înspăimântat în toiul nopții și am văzut că Batta, cumnata ta, plânge cu sughituri. „Mi-e greu, Hasan, să suport gândul că se chinuie singură cu mama...“, a îngăimat ea.

Inimile noastre sunt alături de tine, sora mea dragă, și noi toți – eu, Batta și copiii – ne rugăm lui Allah Preaputernicul și Preamăritul să-ți dăruiască răbdare și să-ți întărească inima. Ai dovedit, Makarim, că ești o soră adevărată și o femeie mărinimoasă rămânând alături de mama, care e atât de bolnavă! Dar să știi, sora mea, că grija ta pentru mama nu va rămâne nerăsplătită, căci o singură rugă a mamei noastre dragi îți poate deschide larg portile raiului, cu voia lui Allah!

Draga mea soră, am arătat radiografiile și analizele mamei doctorilor de-aici și toți au confirmat că tumoarea, din nefericire, se află în faza a treia și că operația chirurgicală nu este de nici un folos, singura soluție fiind chimioterapia.

1. O formă mai amplă a formulei *basmala*, care se rostește în diverse împrejurări ori se consemnează în scris la începutul unei cărți sau a unei scrisori, ca în cazul de față.

Makarim, tu ești o bună credincioasă, ai fost crescută în spiritul supunerii față de Allah și-al acceptării destinului hărăzit de el și știi foarte bine, sora mea, că bolile, sănătatea, viața și moartea sunt în mâinile Creatorului Preamărit și Preaînalt și că omul nu are nici o putere în privința lor.

Îmi închipui că vrei să știi cum o mai duc. Nu vreau să-ți sporesc grijile, Makarim, Allah mi-e martor, ți-ajung cele pe care le ai. De când ne-am întors din ultimul pelerinaj, Batta și cu mine am avut întruna probleme, dar slavă Domnului pentru tot ce se întâmplă! Luna trecută am simțit o durere puternică în șale, în partea stângă. Noaptea, durerea a devenit atât de cumplită, încât m-am zvârcolit pe jos, plângând ca un copil. La spital, mi-au făcut analize și doctorul mi-a spus că am pietre mari la rinichiul stâng și trebuie să fac operație. Dar ce să mai lungesc vorba, sora mea, am făcut operația și am stat în spital trei săptămâni. Allah mi-e martor, Makarim, sora mea, că toate astea m-au costat zece mii de riali în cap. Însă, de îndată ce m-am întremat după operație, am avut o problemă cu garantul meu. E proprietarul școlii unde lucrăm Batta și cu mine, iar pe deasupra – și un șeih important, cu relații multe, așa încât – dacă vrea – în douăzeci și patru de ore poate să ne trimită pachet acasă...¹ Problema a apărut din cauză că garantul a descoperit că, din când în când, mergeam la vila șeihului Fahd ar-Rubayi pentru a-i ajuta pe copiii lui la pregătirea lecțiilor. Garantul m-a bănuit că le-aș da lecții particulare pe bani, deși i-am explicat că șeihul Fahd și cu mine suntem frați întru Allah și ne întâlnim în principal pentru a studia *Coranul* împreună. Dar garantul meu nu m-a crezut și, cu fiecare prilej, făcea aluzie la faptul că aș da lecții particulare. M-a deranjat atât de tare treaba asta, încât acum două zile i-am strigat în față: „Ai frică de Allah, șeihule! Cel care acuză trebuie să aducă și dovezi, șeihule! Mă acuzi fără să ai nici o dovadă și e păcat, șeihule!“. Dar vorbele mele

1. Rialul este unitatea monetară din Arabia Saudită. Străinii nu pot lucra în această țară decât în baza garanției unui cetățean saudit, care le reține pașapoartele și le controlează deplasările în țară și în afara ei. Garanții primesc, în mod obișnuit, o parte din salariile lucrătorilor străini.

n-au fost de nici un folos și mi-a reținut sporurile pe două luni – Allah să-l ierte!

Ce să-ți mai spun, Makarim? Allah mi-e martor, ne bat gândurile serios, pe Batta și pe mine, să ne întoarcem definitiv în Egipt. De zece ani trăim departe de casă și tot ce câștigăm se duce numaidecât. Cu alte cuvinte, suntem la fel de săraci ca în ziua când ne-ai creat, Doamne. Slavă lui Allah! Dar ceea ce mă înfurie cel mai tare este că toată lumea din Egipt își închipuie că noi stăm pe sacul cu bani, că învățăm aurul cu lopata și adunăm comori.

La sfârșit, dragă soră, te rog să ai grijă de mama noastră iubită, să ne ții la curent cu ce i se mai întâmplă și – pe viața Profetului! – să-i spui, dragă Makarim, că dacă n-ar fi atât de greu, am lăsa totul baltă și-am veni cu toții – Batta, copiii și cu mine – să fim alături de ea, fiindcă ea întruchipează pentru noi binefacerea și binecuvântarea... Te mai rog, dragă soră, să citești la capul ei Rugăciunea celui nefericit, după rânduiala Profetului – pacea și binecuvântarea asupra lui! –, și e preferabil să-ți faci abluțiunea rituală înainte de recitarea ei. Îți reamintesc această rugăciune, care sună astfel: „Îndurarea ta, Doamne, o caut. Nu mă lăsa pe mine singur nici o clipă și ajută-mă să izbândesc în toate, căci nu există alt Dumnezeu în afară de Tine!“. Repetă această rugăciune mereu, dragă Makarim, și vei avea parte de mult bine – cu voia lui Allah.

Cât despre suma pe care mi-o ceri pentru a o interna pe mama la un spital privat, chiar dacă aș cheltui banii din întreaga lume și mi-aș vinde hainele de pe mine pentru a-i veni în ajutor, n-aș răsplăti nici jumătate din cât a făcut această femeie minunată pentru mine, dar – cu mare regret – trebuie să-ți spun că și condițiile mele materiale sunt extrem de grele, atât de grele că luna aceasta am împrumutat bani de la câțiva prieteni pentru a o scoate la capăt.

În orice caz, l-am consultat pe doctorul Husni Aabid în legătură cu spitalul privat și m-a asigurat că tratamentul în spitalul de stat este identic cu acela oferit în spitalul privat, deosebirea dintre ele fiind numai suma exorbitantă cerută în spitalul privat, întrucât medicina în Egipt – Allah să mă ierte! – a devenit pur și simplu o afacere. Asta-i părerea doctorului Husni, care este socotit aici un medic mare și un

om evlavios, cu frică de Domnul lui („căci noi nu socotim pe nimeni mai presus de Allah“). Fii binecuvântată, dragă soră.

Și te mai rog ceva, dragă Makarim, o să găsești în plicul ăsta un plic mai mic – o scrisoare adresată agentului imobiliar Hagg Gharib. Du-te și-l caută la Cafeneaua Clubului, dă-i imediat acest plic și roagă-l să-mi telefoneze în caz de nevoie, iar dacă nu mă găsește, să ia legătura cu șeihul Fahd ar-Rubayi la numărul (06) 582 1465. Chestiunea este foarte importantă și urgentă, dragă Makarim. Allah să te răsplătească, dragă soră, și s-auzim de bine!

*As-Salamu alaykum wa-rahmat Allah wa-barakatu-hu!*¹

Fratele tău,

Hasan Muhammad Nagati

Al-Qasim, 5 Muharram 1413

(Conform cu originalul)

1. Formula cu care se încheie orice scrisoare, discurs, program de radio sau televiziune etc. – „Pace vouă și îndurarea lui Allah și binecuvântările Lui!“.

Necazurile lui Hagg Ahmad

După ce-a împlinit rugăciunea la moschee, Hagg Ahmad s-a întors acasă și s-a așezat în fața televizorului, unde a rămas până când soția lui, Hagg Dawlat, l-a invitat la masa de *suhur*¹. S-a ridicat încet și a luat loc la masă, și-a suflecat mânecile *ghilbabului*, a rostit *basmala*, apoi a dat peste cap un pahar de limonadă caldută, pentru a-și curăța aparatul digestiv și a-și deschide pofta, astfel încât mâncarea să nu-l surprindă nepregătit. În timpul asta, slujnica filipineză străbătea culoarul, ducând tava cu *suhur*-ul în camera lui Hagg Azzam, bătrânul lui tată, care locuia de doi ani împreună cu el.

Hagg Ahmad a întins mâna, a rupt o bucată din plăcinta fierbinte, muiată în unt topit, și a întins cu ea în platoul cu bob de alături. Mai înainte, bobul trecuse printr-un lung proces de preparare incluzând: fierberea, descojirea, terciuirea și amestecarea cu felii mici de roșii, după care fusese dres – atât cât era nevoie – cu ulei de porumb, lămâie, piper și chimen, astfel încât să fie un deliciu pentru cei care-l mâncau și o rezervă pentru cei care posteau peste zi. Hagg Ahmad, cu ochii pe jumătate închiși de poftă, a început să mestece îmbucătura încet, ca un violonist virtuoz care-și pregătește strunele cu niște melodii simple înainte de-a pluti în lumea simfoniei.

— Domnul să te țină sănătoasă, Hagg, a mormăit cu căldură în glas, mestecând de zor.

1. În timpul postului din luna Ramadan, musulmanii practicanți mănâncă doar în cursul nopții: o masă principală *iftar*, după asfințitul soarelui, și o masă mai ușoară înainte de ivirea zorilor, în momentul din noapte care-i dă numele (*suhur*).

— Să-ți fie de bine, Hagg, i-a răspuns soția cu recunoștință.

După bob, Hagg Ahmad era hotărât să atace platoul cu omletă cu pătrunjel din dreapta lui. Urma un pahar cu sirop de hibiscus de Aswan rece, ce putea să facă loc în stomacul lui pentru câteva ouă fierte, pe care urma să le mănânce goale, adică fără pâine, ca să nu se sature și să se lipsească de desert, care – după cum a aflat – în noaptea aceea era alcătuit din niște castronase de orez cu lapte presărat cu fulgi delicioși de nucă-de-cocos.

Dar tocmai când Hagg Ahmad a întins mâna să mai ia o bucată de plăcintă, un țipăt de spaimă ascuțit a sfâșiat liniștea nopții și apoi s-a stârnit un vacarm de nedescris. Hagg Dawlat a sărit în picioare îngrozită, răsturnându-și scaunul și provocând un zgomot puternic. A alergat și Hagg Ahmad în urma ei, atât cât îi permiteau obezitatea și durerile reumatice. Servitoarea filipineză se oprise în mijlocul camerei lui Hagg Azzam, cu spaima de moarte pe chipul ei asiatic. Încăperea era cufundată într-o liniște apăsătoare. Când a intrat, Hagg Ahmad a simțit că un miros puternic de praf și mucegai îi năpădește nările. L-a descoperit pe tatăl său întins pe pat, cu gura fără nici un dinte larg deschisă și cu ochii pierduți în gol, în vreme ce chipul bătrân avea o expresie împietrită, de parcă ar fi fost lovit prin surprindere, o singură dată și cu putere, pentru totdeauna.

Hagg Azzam era mort. Dawlat a scos un bocet prelung, ca și cum ar fi vrut să anunțe vestea dureroasă, în vreme ce Hagg Ahmad s-a prăvălit cu trupul său greu peste corpul neînsuflețit al tatălui său, îngropându-și fața la pieptul lui și izbucnind în hohote ca un copil rătăcit. S-a lăsat copleșit cu totul de plâns, iar când și-a revenit, după câteva clipe, camera era goală. S-a ridicat, și-a șters lacrimile cu mâneca și a rostit „Al-Fatiha”, a închis gura și pleoapele defunctului, i-a acoperit fața cu un cearșaf, apoi a strecurat încet mâna sub perna tatălui, de unde a luat cheile bătrânului și le-a vârat în propriul buzunar. După aceea, a ieșit din cameră și le-a telefonat rudelor și cunoscuților, anunțându-le vestea decesului.

După vreun ceas, Hagg Ahmad, îmbrăcat într-un costum sobru de culoare închisă, stătea în salon și primea condoleanțele celor sosiți degrabă, în timp ce servitoarea filipineză trecea printre ei cu o tavă pe care erau așezate cești de cafea și pahare cu apă rece. Au sosit mai întâi vecinii și, odată cu ei, și domnul Sa'id Azzam, fiul mijlociu al defunctului – subsecretar de stat în Ministerul Irigațiilor. Avea fața palidă și privirea buimăcită din pricina șocului. Când a sosit Adil, fiul cel mic, funcționar la American Express, a insistat urlând să vadă chipul tatălui său, iar de cum au dat cearșaful la o parte, s-a prăbușit pe podea, zvârcolindu-se. L-au cărat în salon, frecându-i fața cu apă de colonie. Doamna Amina, singura fiică a răposatului, a intrat în apartament valvârtej și, de îndată ce a zărit-o, Hagga Dawlat a strigat la ea cu glasul sugrumat, sfâșiindu-i inima:

— Vino și vezi, Amina... tata a murit, Amina...

Aceasta i-a răspuns lovindu-se violent cu palmele peste obraji, apoi s-a prăbușit pe pardoseala culoarului. Hagg Ahmad i-a părăsit pe cei îndoliați și s-a grăbit să le liniștească pe cele două femei doborâte de durere, pe urmă s-a retras într-un colț cu fratele său Adil, care între timp se mai liniștise, întinzându-i un teanc de o mie de lire și punând la punct împreună cu el măsurile ce trebuiau luate în dimineața următoare: antreprenorul de pompe funebre, cortul, anunțul mortuar și toate celelalte.

Hagg Ahmad știa ce trebuie făcut când vine o nenorocire peste familie, căci el era cel mai mare dintre frați, iar activitatea în domeniul antreprizelor de construcții îl înzestrase cu simț practic și nervi tari. La acestea se adăugau credința sa profundă și cunoașterea treburilor religioase. Acum stătea cu ochii în pământ, tăcut, în mijlocul îndoliaților. Pe chipul lui se puteau vedea atât durerea, cât și răbdarea pe care adevăratul credincios trebuie s-o arate în fața nenorocirilor. Hagg Ahmad n-a plâns și nici nu s-a zvârcolit ca alții, dar suferința lovise și inima lui tare ca un munte, privirile îi erau abătute și buzele lui murmurau versete din Cartea cea Sfântă, în speranța că ele îi vor alina durerea. A socotit potrivit ca în noapte aceea să-și aducă aminte de tatăl său – de

grija pe care le-o arătase lui și fraților săi când fuseseră copii, sacrificându-și liniștea și averea pentru a-i crește. Și astăzi – după ce își îndeplinesc menirea în întregime – pleca la Domnul lui. „O, tu, suflet liniștit, întoarce-te la Domnul tău mulțumit și împăcat!”¹ Adevăr graiit-a Allah Preamăritul!

Hagg Ahmad a rămas în salon, în mijlocul celor îndoliați, cufundat în gânduri și cerând iertare pentru tatăl său. La un moment dat a tresărit, a înălțat capul, trosnindu-și gâtul – un gest obișnuit, lipsit de importanță, întocmai cum unii se joacă cu brățara ceasului sau își răsucesc mustața între degete în vreme ce vorbesc. Ce să facem? Când și-a înălțat capul, ochii i-au căzut pe acele mari, aurite, ale pendulei din perete, care indicau ora trei și jumătate după miezul nopții. Când a lăsat din nou capul în jos, a simțit că ceva se schimbase înăuntrul lui, ceva mășșav a început să-l înțepe ca un ac mic, supărător. Hagg Ahmad a încercat să se gândească din nou la defunct, dar în zadar. Întepăturile se înșiruiiau și se adunau, iar în cele din urmă s-au preschimbat într-un gând rușinos, care-i stăruia în minte, fără să-i mai dea pace: nu-și luase încă *suhur*-ul... Când i-a lovit nenorocirea, nu apucase să ia decât o înghițitură. Nu mai rămânea decât un sfert de ceas până la ivirea zorilor și stomacul lui era gol, simțea cum îi ghiorăie mâțele. Îi era foame și voia să mănânce – asta era adevărul curat, ca să spunem lucrurilor pe nume.

Când gândurile sale au ajuns în acest punct, Hagg Ahmad s-a simțit jenat, ba chiar i s-a făcut rușine de-a binelea, socotindu-se demn de dispreț. „Cum adică, să vrei să mănânci, să te ghiftuiești și să râgâi, când știi că tatăl tău a murit acum un ceas? Nu ești în stare să rabzi de foame o singură zi, din respect pentru tatăl tău care te-a crescut și a făcut din tine un bărbat cu stare? Sufletele văd și aud, probabil că sufletul tatălui tău zâmbește acum trist și disprețuitor văzând nerecunoștința ta. Atât de repede ți se abat gândurile de la nenorocire, fugându-ți la omletă și la bob cu roșii?” Hagg Ahmad a murmurat „La Allah caut adăpost”, astfel încât l-au auzit și cei care stăteau lângă el. Apoi a întors brusc capul spre dreapta, de parcă ar fi vrut să alunge gândurile urâte,

1. *Coranul*, sura „Al-Fajr” („Zorii”), vv. 27-28.

dar ți-ai găsit! Satana – blestemat fie de Allah! – este nespus de viclean. Stătea la pândă și-l ademenea, șoptindu-i liniștit, convingător: „Pentru ce atâta frământare? Ce, până și *suhur*-ul a devenit un păcat, un lucru interzis de religie?”. Se cunoștea mai bine ca oricine. Dacă nu mânca atunci, trebuia să încalce și să întrerupă postul și să mănânce a doua zi, iar păcatul s-ar fi abătut asupra lui și într-un caz, și în celălalt! Era mai bine să mănânce imediat, căci urma o zi grea, va trebui să fie de față la spălarea, îmbălsămarea și coborârea în groapă a trupului neînsufletit, să ia parte la procesiunea funerară și la un milion de alte treburi! Cum ar putea suporta toate belelele astea cu burta goală?! Și pe urmă, toți îndoliații aceștia care stăteau triști în jurul lui cu câteva minute înainte ca bubuitul tunului să anunțe începerea postului... Dacă le-ar fi fost foame, n-ar fi putut sta atât de liniștiți... De bună seamă, toți s-au îndopat bine acasă și pe urmă au venit să verse lacrimi fierbinți pentru defunct... Chiar și el, dacă tatăl lui ar fi murit într-un alt loc și nu în propria casă, ar fi mâncat și ar fi băut înainte de-a primi condoleanțele. Era ceva firesc. Nu era nici un păcat, pentru că așa ceva nu poate fi interzis!

Și astfel, rezistența lui Hagg Ahmad s-a erodat treptat până ce s-a stins cu totul când ceasul arăta ora trei și patruzeci de minute. Mai rămăseseră doar cinci minute, așa încât Hagg Ahmad a sărit în picioare, ca și cum și-ar fi adus brusc aminte de un lucru foarte important, și s-a îndreptat aproape în fugă pe coridorul îngust spre bucătărie... În ușa, Hagg Ahmad a găsit-o pe soția lui, Dawlat, stând tăcută, fără să facă nimic, ca și cum l-ar fi așteptat, ca și cum anii îndelungați de conviețuire i-ar fi spus să aștepte venirea lui la bucătărie exact în acea clipă. I-a aruncat o privire înțelegătoare. Avea ochii umflați de plâns, iar pe obraji se puteau vedea urmele vinetei lăsate de loviturile palmelor.

— Să-ți aduc un pahar cu iaurt, Hagg? l-a întrebat în șoaptă, străduindu-se să-și păstreze glasul trist și tremurat.

Fără să vrea, glasul, atitudinea ei și lumina slabă ce venea din bucătărie, i-au dat lui Hagg Ahmad impresia că erau doi conspiratori și asta l-a făcut să izbucnească furios:

— Ce iaurt, care iaurt?! Nouă ne arde acum de-așa ceva?!

Dawlat a lăsat capul în jos, ca și cum s-ar fi rușinat, și s-a retras tăcută pe coridor. Când a dispărut complet, Hagg Ahmad s-a strecurat în bucătărie și a închis bine ușa în urma lui, fără să facă nici cel mai mic zgomot. Acolo, pe blatul de marmură de lângă chiuvetă, Hagg Ahmad a descoperit platoul cu bob și roșii din care nu apucase să ia decât o singură înghitură.

În așteptarea Liderului

— Frații mei, ziua de 23 august va rămâne pentru totdeauna gravată cu litere strălucitoare în inimile noastre. În această zi, cu douăzeci și cinci de ani în urmă, ne-a părăsit Liderul Wafdului și al națiunii, Mustafa an-Nahhas Pașa.¹ Sufletul său nevinovat s-a înălțat la cer, blestemându-i pe opresori. În ziua aceea, fraților, tiranul Abd el-Naser ne-a interzis să-l conducem pe Liderul nostru la locul lui de veci, dar noi am ieșit în stradă. Întregul Egipt, până la ultimul suflet, a ieșit împreună cu noi pentru a-l conduce pe fiul său devotat. Atunci am fost aruncați în temnițele lui Abd el-Naser. Am intrat în ele mulțumiți, împăcați cu soarta noastră, fiindcă noi, fiii mărețului Wafd, am rămas și vom rămâne credincioși legământului atâta vreme cât ne vor bate inimile în piept.

Domnul Kamil az-Zahhar stătea la tribună și glasul îi răsuna în toate colțurile încăperii. Înlăcărat de entuziasm, a început să-și agite pumnul în aer. În spatele lui se vedea un portret în mărime naturală al Liderului Mustafa an-Nahhas, pictat în ulei direct pe perete. Alături de el, la tribună, se aflau cei doi stâlpi ai Wafdului: în dreapta lui ședea Muhammad Bei Basiyuni — Allah să-l țină în viață! —, un bătrân în vârstă de șaptezeci și cinci de ani, fost director al cabinetului lui Mustafa an-Nahhas, cu trupul șubrezit de boli

1. Partidul Wafd („Delegația“) a fost una dintre grupările politice de seamă din Egipt în prima jumătate a secolului XX. Partidul și liderul său, Mustafa an-Nahhas, au fost eliminați din viața politică în urma revoluției din 1952, condusă de Gamal Abd el-Naser, dar în 1983 partidul a revenit pe scena politică a Egiptului.

și vederea slăbită de ani, dar cu inima arzând încă de dragoste pentru Wafd și pentru Liderul său, iar în stânga lui ședea – cu statura lui impunătoare, îmbrăcat într-o aba de țară – șeihul Ali Sahhab, cunoscutul deputat al Wafdului, consătean al lui An-Nahhas Pașa din Samannud, Guvernatorul de Vest.

Ceremonia în memoria lui An-Nahhas avea loc în camera de zi din casa lui Kamil az-Zahhar, situată în cartierul Al-Munira. Aceasta era neînchepătoare pentru participanți, așa că unii dintre ei au fost nevoiți să privească de-afară. S-au adunat vecini de-ai domnului Kamil, câțiva trecători de pe stradă care au urcat împinși de curiozitate și o mulțime de săraci din cartier, bărbați și femei târând după ei copii cu haine zdrențuite și murdare. Mirosul lor pătrunzător de sudoare se amesteca cu acela al respirațiilor fetide și cu fumul de tutun, așa încât atmosfera ce plutea în încăperea era înăbușitoare și insuportabilă.

Az-Zahhar și-a încheiat discursul și s-a așezat, ștergându-și sudoarea ce i se prelingea pe frunte și pe obraji, în mijlocul unui ropot de aplauze tunătoare. Apoi i-a venit rândul lui Muhammad Bei Basiyuni – Allah să-i dăruiască sănătate și putere! S-a ridicat de pe scaun ajutat de șoferul său, Barei, s-a apropiat încet de microfon, și-a plimbat o clipă privirea peste cei prezenți și a zis:

— Vreau să vă întreb, fraților, de ce ne-am întrunit în noaptea asta? Am venit aici căutând bani sau posturi? Nici vorbă! Ne-am întrunit pentru el, pentru Mustafa an-Nahhas, atât de drag nouă. O, Mustafa! O, Nahhas! Ești viu! Vei rămâne în inima Egiptului câtă vreme vor dăinui Nilul și piramidele. O, Mustafa! O, Nahhas!

După aceste cuvinte, glasul lui Basiyuni Bei s-a întrerupt brusc și el și-a lăsat capul în jos. O lacrimă trădătoare i s-a prelins din spatele ochelarilor cu lentile groase, trupul gârbovit a început să-i tremure și a izbucnit într-un plâns violent. Peste încăperea s-a așternut o tăcere stânjenitoare, apoi s-a auzit glasul răgușit al șeihului Ali Sahhab strigând entuziasmat de trei ori:

— După tine nu mai există nici un alt lider, Nahhas!

Cei prezenți au repetat după el în cor și apoi – dându-și seama că oamenii au obosit din pricina căldurii, înghesuielii, aclamațiilor și aplauzelor – domnul Kamil s-a apropiat din nou de microfon, le-a mulțumit, psalmodiind împreună cu ei „Al-Fatiha” pentru sufletul Liderului, după care s-a oprit în ușa pentru a-și lua rămas-bun de la ei.

Cei doi stâlpi ai Wafdului, precum și o parte dintre participanți, au plecat, dar majoritatea au rămas în cameră. Mai luaseră parte și altă dată la ceremoniile organizate de Az-Zahhar și cunoșteau rânduiala lor, așa că se îngrămădiseră lângă tribună, în fața unei mici uși laterale închise, ce n-a întârziat să se deschidă, lăsând să se ivească o slujnică bătrână, îmbrăcată în negru, care ținea în mâini o tavă mare cu sandviciuri – un morman de lipii tăiate în jumătăți și umplute cu carne fiartă. Nici n-a intrat bine tava pe ușă, că mulțimea s-a și năpustit asupra ei cu lăcomie, așa încât biata slujnică a socotit mai potrivit s-o arunce cu totul. A izbucnit numaidecât o încăierare crâncenă: mâinile își smulgeau sandviciurile cu carne, atmosfera a devenit incendiară, urletele s-au preschimbato una-două în insulte și înjurături. Domnul Kamil az-Zahhar stătea la tribună, urmărindu-i pe cei care se încăierau. Nu s-a amestecat și n-a scos o vorbă până ce lupta a luat sfârșit și oamenii s-au împrăștiat, fiecare cu prada pe care o apucase. Încet-încet, camera s-a golit. Abia atunci domnul Kamil s-a ridicat, a închis ușa și s-a prăbușit în fotoliul cel mai apropiat.

*

Ce să-l fi deranjat pe domnul Kamil într-atât? Ceremonia fusese minunată, iar discursul său despre Mustafa an-Nahas avusese un succes extraordinar! Izbutise să demonteze toate calomniile pe care Abd el-Naser le sădise în mințile oamenilor. Le povestise cum An-Nahas Pașa îi înfruntase ca un leu pe englezi și pe regele absolutist. Demonstrase cu argumente de necontestat că incidentul din 4 februarie fusese în favoarea și nu împotriva lui Mustafa an-Nahas.¹ Elocvența sa

1. Pe 4 februarie 1942, trupele britanice au înconjurat palatul regal din Cairo și l-au constrâns pe regele Faruq să accepte un guvern format din Partidul Wafd și condus de Mustafa an-Nahas.

îi convinsese pe toți cei prezenți, astfel încât palmele și gâturile lor se întrecuseră în aplauze și lozinci. Totul fusese așa cum trebuie. Atunci ce nu-i dă pace? E adevărat că domnul Kamil az-Zahhar este un om extrem de sensibil – un cuvânt oricât de neînsemnat îl poate face extrem de fericit, după cum îl poate îndurera în aceeași măsură. În seara aceasta a fost impresionat de spectacolul oamenilor din public încăierându-se pentru o bucată de carne. Știa că sunt săraci și necăjiți, multe dintre chipurile lor îi erau cunoscute, dar nu-și închipuia că lupta pentru mâncare ar putea să devină atât de cumplită. Și cine luase parte la această încăierare? Tocmai aceia care aplaudaseră și ovationaseră Partidul Wafd și pe Liderul lui ceasuri în șir! Tocmai aici era punctul nevralgic: domnul Kamil ajunsese să se îndoiască de devotamentul lor față de principiile Wafdului. În plus, îi stăruiau în minte și vorbele pe care le spusese soția sa, Dawlat, când îi dăduse cele cinci sute de lire pe care le cheltuisese pentru ceremonie.

— Poftim, Kamil! îi zisese, zâmbind cu afecțiune. Chiar dacă oamenii ăștia nu vin decât ca să-și umple burțile pe seama noastră... Domnul răsplătește după intenții...

În mintea lui își făcuse loc și începuse să-l roadă gândul stăruitor, dureros că Partidul Wafd murise. Dacă Abd el-Naser eșuase în toate, izbândise, în schimb, într-o singură chestiune: îi rupsese pe egipteni de trecutul lor și făcuse să se succedă generații care nu știu și nu vor să știe nimic despre Wafd și despre liderii lui. Cum se uită, de pildă, cei doi copii ai lui – Mustafa și Zeynab – la el, când le vorbește despre Mustafa an-Nahhas? Zâmbesc politicoși și privesc indiferenți, iar dacă nu ar avea un respect adânc pentru tatăl lor, i-ar lua în derădere și pe el, și pe Liderul lui. Era firesc ca lucrurile să stea așa, de vreme ce asta învățaseră în școlile lui Naser. „Lumea s-a întors cu fundul în sus“, a bombănit domnul Kamil, întinzându-și picioarele și cufundându-se în fotoliu, în timp ce contempla chipul lui An-Nahhas de pe perete. Liderul era îmbrăcat în uniforma de paradă și pieptul îi era împodobit cu stele strălucitoare, pe umăr avea petrecută eșarfa roșie de magistrat, la șold îi atârna sabia argintie, iar fața binevoitoare schița un zâmbet îngăduitor și plăcut, exprimând demnitatea și patriotismul său.

Domnul Kamil a închis ochii și prin minte i s-au perindat imagini îndepărtate. Și-a adus aminte de zilele când era elev la liceul As-Sa'idiya și colegii îl purtau pe umeri în timpul unei mari demonstrații, în vreme ce striga, iar ei repetau după el: „Trăiască Egiptul liber și independent!“. Când manifestații treceau pe Strada Universității, li s-au alăturat și studenții de la Politehnica din apropiere. Toți clocoteau de un entuziasm ca un vulcan și lozincile răsunau până la cer. Englezii încercau să-i împrăstie, dar în zadar. Au deschis focul, s-au auzit împușcături și au căzut primii martiri, strigând numele Egiptului. Seara, s-a îndreptat grăbit spre vila lui An-Nahhas din cartierul Garden City, unde i-a găsit așteptând în salon pe cei mai mari bărbați de stat. Însă lui, Kamil az-Zahhar, liderul elevilor de la liceul As-Sa'idiya, care nu împlinise încă douăzeci de ani, i s-a permis imediat să intre. Însuși Liderul l-a întâmpinat și i-a urat bun venit, dar când s-a aplecat să-i sărute mâna, și-a retras-o, cerându-i iertare lui Allah, și i-a adresat vorbele acelea pe care și le aduce aminte și acum: „Zahhar, tu ești fiul meu, ești fiul Wafdului. Revăd prin tine zilele tinereții mele“.

A fost nespus de fericit în ziua aceea. Unde s-au dus toate astea?! Cât de ciudată este viața!

Într-o zi, le-a spus, plin de mândrie, colegilor de la As-Sa'idiya:
— Sunt sigur că voi fi prim-ministru al Egiptului.

Aproape că-i venea să rădă de vorbele acelea. Anii s-au scurs rapid și iată-l ieșit la pensie ca simplu funcționar la Departamentul asigurărilor sociale, asemenea atâtor mii de oameni obișnuiți. Lumea a uitat de el, la fel cum a uitat și de Mustafa an-Nahhas. Domnul Kamil az-Zahhar era trist și obosit, dar s-a simțit brusc ușurat, fiind cuprins de un sentiment misterios de liniște și orbit de o lumină puternică, ce s-a pornit să scânteieze, apropiindu-se de el, până ce a simțit o ușoară înțepătură pe față. Domnul Kamil a sărit speriat și a dat să se năpustească afară, dar când s-a uitat la tabloul de pe perete, a rămas pironit în loc de uimire. Imaginea începuse să se miște. Zâmbetul s-a lărgit, apoi Liderul a mișcat brațul drept și a coborât din tablou... Era chiar el, Mustafa an-Nahhas, îmbrăcat în costumul său de paradă

presărat cu stele și purtând pe cap *tarbușul* – fesul egiptean din vremea lui. S-a oprit în fața lui surăzător, iar Az-Zahhar s-a apropiat și s-a aplecat să-i sărute mâna, dar acesta l-a strâns la piept.

— Domnul meu, unde-ai fost? l-a întrebat uimit.

— Am fost mort, Zahhar, dar l-am rugat pe Allah să mă readucă la viață și iată că mi-a ascultat ruga.

Az-Zahhar s-a holbat la Lider, nevenindu-i să-și creadă ochilor.

— Te văd surprins de întoarcerea mea, Zahhar... *Spune: „Cine mai aduce la viață oasele după ce au fost putrezite?”*. *Spune: „Le aduce la viață Cel care le-a creat pe ele prima oară!”*¹.

— Adevăr grăit-a Allah, domnul meu! a murmurat Az-Zahhar, continuând apoi cu glas tremurat: Excelență, Egiptul căruia i-ați dăruit viața Domniei Voastre a ajuns... Egiptul trece printr-o mare încercare, Excelență...

— Știu, Zahhar, a șoptit Liderul clătinand din cap cu părere de rău. În lumea cealaltă am urmărit zi de zi ce se întâmplă în țara mea.

— Și ce-i de făcut, domnule? Cum poate Egiptul să depășească această situație grea?

— Deviza Wafdului a rămas neschimbată, Zahhar: „Constituția și democrația”.

— Dar oamenii s-au schimbat, mărite Lider al Văii Nilului. Constituția nu mai interesează pe nimeni. Singura grijă a oamenilor este burta.

— E de înțeles, Zahhar, cu scumpetea, sărăcia și condițiile astea grele de trai, dar prosperitatea nu se va realiza decât prin democrație.

— Nimeni nu înțelege lucrul ăsta, domnule. Nimeni nu-și mai aduce aminte de Wafd și de An-Nahhas.

Zămbetul Liderului s-a stins și ochii i s-au înnegurat.

— Nu dispera, Zahhar! a încercat să-l încurajeze, vorbindu-i pe un ton foarte serios de data asta. Egiptul nu va pieri! Este raiul lui Allah pe pământ. Se va ivi o nouă generație de tineri care va cunoaște adevărata valoare a Wafdului.

1. *Coranul*, sura „Ya-Sin”, vv. 78-79.

Ascultă: avem în față o luptă lungă, ce ne va cere eforturi mari. Ai rămas credincios legământului, Kamil?

— Viața mea aparține Egiptului și Liderului său! a strigat cu înflăcărare domnul Kamil.

— Excelent! Hai să ne apucăm imediat de treabă! Îți dau o singură zi! Vreau să-ți aduni colegii și să mă așteptați luni, la ora opt dimineța. *As-salamu alaykum!*

Chipul Liderului a început să pălească și privirea i s-a schimbat, părând să scruteze zările îndepărtate.

— Acum trebuie să urc, am o întâlnire în cer. Îți doresc numai bine, a șoptit cu glas stins, retrăgându-se cu spatele spre perete.

— Dar unde să te așteptăm, domnule? a mai apucat Az-Zahhar să-l întrebe, alergând după el.

— În fața Casei Națiunii¹..., i-a răspuns cu greutate, lipindu-se la loc pe peretele de pe care coborâse.

Az-Zahhar a întins mâna să-l rețină, însă l-a cuprins o ameteală puternică, și când și-a revenit, tabloul lui Mustafa an-Nahas a reapărut pe perete așa cum îl știa.

*

Rutina matinală a lui Muhammad Bei Basiyuni era neschimbată: se trezea devreme, făcea un duș, se schimba de pijama și făcea o plimbare îmbrăcat în *robe de chambre*² prin grădina vilei sale din Al-Maadi. Barei, șoferul lui, îi aducea ziarele, iar el se așeza la masa din grădină și se apuca să le răsfoiască, folosind o lupă, în timp ce-și bea, cu înghițituri mici, paharul cu lapte cald. În ultimii ani, Basiyuni Bei a trecut prin mai multe crize de sănătate, care i-au slăbit puterea de concentrare. De aceea, când s-a trezit cu domnul Kamil az-Zahhar în față lui de dimineța, la început a rămas o clipă încurcat, dar și-a revenit imediat și i-a răspuns la salut. Domnul Kamil

1. Sediul Partidului Wafd și locuința întemeietorului său, Saad Zaghlul (1859-1927); acum este muzeu de istorie.

2. Sintagma *robe de chambre* („halat de casă“) apare în textul arab în limba franceză.

nici nu s-a așezat bine pe scaun și s-a apucat să-i relateze cum l-a vizitat, cu o zi în urmă, Liderul Mustafa an-Nahhas. În momentul acela, Basiyuni a făcut ochii mari, holbându-se la el din spatele ochelarilor.

— Cine zici că te-a vizitat ieri, Kamil Bei? l-a întrebat nedumerit.

— An-Nahhas Pașa... Acoborât din tabloul lui de pe peretele din salon...

— Îhi!..., a aprobat Basiyuni Bei mirat, prefăcându-se că-l asculta pe Az-Zahhar cu luare-aminte și zâmbind din complezență.

— Nu mă crezi, Basiyuni Bei? l-a întrebat Kamil pe un ton muștrător, uitându-se fix în ochii acestuia.

— Iartă-mă, Kamil Bei! Cum să nu te cred? Te cred, de bună seamă, i-a răspuns politicoș, cu același zâmbet pe față.

„Moșul ăsta nu mă crede. Își bate joc de mine“, și-a zis Az-Zahhar furios, ieșind pe poarta vilei. S-a urcat într-un taxi și, după ce s-a așezat comod pe bancheta din spate, și-a zis iarăși: „Nu sunt nebun. Niciodată în viața mea nu m-am simțit mai zdravăn la minte decât acum. L-am atins cu mâna mea pe Mustafa an-Nahhas și am stat de vorbă cu el. N-am nici cea mai mică îndoială! Și mâine An-Nahhas Pașa o să vină din nou la mine. Îl voi însoți peste tot unde va vrea să meargă: ne vom duce la ziare, la parlamentul nostru, așa-numita Adunare a Poporului, ba o să cerem audiență chiar și la Președintele Republicii. Liderul și cu mine vom apărea pe prima pagina a tuturor ziarelor de marți... Și-atunci să vedem ce-o să mai zică Muhammad Basiyuni!“

Taxiul s-a oprit în fața casei șeihului Ali Sahhab, din strada Murad. Șeihul Ali tocmai își terminase rugăciunea de dimineață și stătea pe o bancă, trecându-și mătaniile printre degete. S-a întrerupt și l-a salutat pe amicul său Kamil Az-Zahhar, care s-a grăbit să-i relateze cu de-amănuntul ceea ce i se întâmplase cu o zi în urmă. Câteva clipe s-a așternut o tăcere bănuitoare, după care șeihul Ali a îngăimat cu glasul lui răgușit:

— E o poveste mai ciudată decât toate închipuirile la un loc!

— Ascultă, șeihule Ali, s-a răstit Az-Zahhar la el, dacă nu mă crezi, spune-mi și m-am dus.

— Te cred, Kamil, firește, te cred, a încercat șeihul Ali să-l liniștească. Doar ne cunoaștem de-o viață. Și spiritele sunt o realitate: *Te întreabă despre Duh. Spune: „Duhul este din porunca Domnului meu!”*¹. Adevăr grăit-a Allah Preamăritul. Dar ești sigur că era An-Nahhas Pașa?

Domnul Kamil a sărit în picioare, hotărât să pună capăt discuției.

— L-am văzut pe An-Nahhas Pașa în carne și oase, întocmai cum te văd acum pe tine, și am stat de vorbă cu el. Ascultă: mâine mă duc la întâlnirea cu Excelența Sa Pașa. Vii cu mine sau nu vii?

Șeihul Ali a rămas adâncit în gânduri, după cum se putea citi pe chipul lui, dar s-a ridicat, i-a întins mâna lui Az-Zahhar și l-a asigurat cu glas șovăitor:

— Voi veni cu tine, cu voia lui Allah!

*

Cum ar fi putut domnul Kamil Az-Zahhar să închidă ochii în noaptea aceea? S-a întins lângă soția sa, Dawlat, pe întuneric și-a început să tragă dintr-o țigară, cu gândul la ziua ce urma. Va fi o surpriză pentru toată lumea, de bună seamă! Iar după aceea o să organizeze niște campanii uriașe împreună cu Liderul. O să bată Egiptul în lung și-n lat. Toți egiptenii trebuie să-l vadă pe Lider și să-l audă, în orașe, sate, cătune și în taberele beduinilor. Pe urmă, la primele alegeri, Wafdul va mătura, ca de obicei, toate celelalte partide, iar Mustafa an-Nahhas va alcătui un guvern din care o să facă și el parte. O să aleagă ori Finanțele, ori Economia, fiindcă acestea sunt domeniile pe care le cunoaște cel mai bine. Externele sunt o treabă delicată, riscantă, iar Internele nu i se potrivesc defel.

La un moment dat, Dawlat s-a trezit și a aprins lumina.

1. *Coranul*, sura „Al-’Isra” („Călătoria în noapte”), v. 85.

— De ce nu dormi, Kamil? l-a întrebat, privindu-l neliniștită.

— Nu pot!...

Dacă ar ști ea, partenera lui de viață, ce le pregătește ziua de mâine! Draga mea Dawlat, peste un an de zile o să fii soție de ministru. Nu l-ai suportat tu pe Kamil az-Zahhar, funcționar la Departamentul de asigurări sociale, vreme de un sfert de veac fără să bombăni și să te plângi? Acum o să culegi, floarea mea dragă, roadele îndelungii tale răbdări. O să mergi în pelerinaj la Casa Sfântă a lui Allah, așa cum ți-ai dorit toată viața, iar vara ne vom duce într-o stațiune din Europa — eu, tu și copiii mei iubiți, Mustafa și Zeynab. Az-Zahhar s-a apropiat de soție, a sărutat-o pe frunte și i-a șoptit cu tandrețe în glas:

— Noapte bună!

S-a prefăcut apoi că doarme, dar dimineată, la șapte fix, a sărit din pat și, după un sfert de ceas, mergea grăbit pe strada pustie, îndreptându-se spre Casa Națiunii. Trebuia să ajungă acolo înaintea Liderului! El putea să-l aștepte pe Lider, însă nu s-ar fi convenit să fie invers.

Casa Națiunii era închisă. Pe o tăbliță de aramă ruginită scria: „Muzeul Casa Națiunii. Deschis zilnic între orele 10-15. Vinerea închis“.

Clădirea veche era acoperită cu un strat gros de praf, iar grădina părea părăsită și pustie. Az-Zahhar s-a simțit cuprins de tristețe și, în sinea lui, a hotărât ca renovarea Casei Națiunii să fie prima sarcină a noului cabinet. Era ora opt fără un sfert. Chiar cu o clipă în urmă ajunsesese și șeihul Ali Sahhab, care i-a strâns mâna lui Az-Zahhar și a rămas în picioare lângă el pe trotuar. Peste încă o clipă s-a ivit hurducându-se în capătul străzii un Cadillac negru, care s-a apropiat și a oprit în fața lor, iar din el a coborât Muhammad Bei Basiyuni. Az-Zahhar s-a grăbit spre el cu mâna întinsă, zicând cu emoție în glas:

— An-Nahas va sosi. N-a întârziat niciodată la o întâlnire...

Opt fix. Strada se umplea de mașini și pietoni. Pe trotuarul de vizavi lumea se îngrămădea în jurul unei tarabe cu sandviçuri cu bob, funcționarii alergau valuri-valuri către

ministerele din apropiere pentru a nu întârzia la slujbă. În fața Casei Națiunii continuau să stea toți trei în picioare – domnul Kamil az-Zahhar, șeihul Ali Sahhab și Muhammad Bei Basiyuni –, cu gâturile întinse către capătul străzii, de unde trebuia să se ivească dintr-o clipă în alta Marele Lider, Excelența Sa Mustafa an-Nahhas Pașa...

O privire spre chipul lui Nagi

Scoala mea – o clădire veche, cu ferestre și balcoane rotunde și coloane uriașe – pare, în ceața zorilor, o cetate părăsită. Poarta de lemn se deschide încet, lăsând să se vadă curtea largă, cu pomii înalți și goi, ale căror frunze uscate, risipite pe pământ scoteau un foșnet ușor și se fărâmițau când ne zbenguiam și călcam pe ele. Iată-ne stând în bănci, îmbrăcați în bluzele albastre pe care era brodată emblema școlii noastre venerabile și ascultând ce spunea învățătorul nostru, Frère. Mi-amintesc chipul lui bătrânicos, capul aproape complet chel, ochelarii și ochii albaştri din spatele lor, bocancii militari de culoare închisă, straiile monahale lungi și albe, cu o cruce care inspira respect și teamă atârănând pe piept, și nuiaua, mai ales nuiaua lui lungă și subțire, dureroasă ca o lamă de ras, fulgerătoare ca un glont.

Frère se plimba printre noi, citindu-ne la nesfârșit. Aerul din clasă era închis și, ca să scap de moțaiala ce-mi dădea târcoale, mă uitam pe fereastra de lângă mine la mașinile și trecătorii de pe stradă, dar mai ales la Unchiu' Kamil – vânzătorul de fructe de *doum*¹. M-am amuzat privind în stradă până m-am trezit cu capătul nuielui împungându-mă în spate și am auzit glasul lui Frère îndemnându-mă:

— Citește tu mai departe!

Am simțit că sunt pierdut. Mă holbam în carte, tremurând, însă rândurile mici se amestecau unele cu altele dinaintea ochilor mei.

— Întinde palma!

1. *Hyphaene thebaica* – arbust din familia palmierilor, cu fructe ovale, comestibile.

Frère stătea în fața mea, agitând nuiaua în aer.

Nu mai exista nici o scăpare. Am întins mâna, iar el mi-a apucat-o și a început s-o lovească fără milă cu nuiaua. Am tipat, am izbucnit în lacrimi, l-am implorat să mă ierte, dar el a continuat să mă lovească fără milă. În cele din urmă, când s-a saturat, m-a lăsat să mă prăvălesc pe scaun. M-am uitat cu lacrimi în ochi la colegii din jurul meu, ca și cum i-aș fi luat drept martori, însă nu m-au băgat în seamă, prefacându-se a fi ocupați cu cititul lecției și urmărirea explicațiilor. Dacă i-aș fi întrebat ceva, mi-ar fi răspuns cu toții mirați, simulând inocența: „Ce zici că ți s-a întâmplat? Noi n-am văzut nimic și nu știm nimic“. Imediat după aceea, de îndată ce Frère punea o întrebare, săreau de pe scaunele lor, întrecându-se să ridice mâna, ca și cum – prin entuziasmul de-a răspunde – s-ar fi străduit să nege că aveau vreo legătură cu mine, spunându-i parcă lui Frère: „Numai el este neascultător, în vreme ce noi suntem întotdeauna elevi cuminiți“.

Palma mă durea și plângeam în gura mare, dar Frère nu-mi dădea nici o atenție. Continua să citească, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic, ținându-și puțin buzele subțiri pentru a-i avertiza pe ceilalți: „Vedeți? Asta-i pedeapsa celor care nu-mi dau ascultare“. Dar cine-ar fi cutezat să facă așa ceva? „Noi suntem ascultători, domnule învățător, noi îți suntem atât de supuși, încât am devenit cu timpul parte din tine, așa cum sunt degetele tale, pe care le strângi și le desfaci după bunul-plac. Faci cu noi orice vrei.“ Uneori Frère părea binedispus, zâmbea și glumea cu noi, strigându-ne cu nume de animale. Atunci, ca la un semnal, izbucneam în hohote de râs, strigam cât ne țineau puterile și începeam să lovim podeaua cu picioarele, ca și cum am fi dat frâu liber refulării ascunse îndelung sub masca fetelor linistite și politicoase. Apoi, totul se sfârșea, așa cum începuse, la un semn al lui Frère, o tuse ușoară sau o privire dintr-odată severă care ne făcea să rămânem nemișcați în bănci. Ne ghemuiam înăuntrul nostru. Nu se mai auzea nici un glas și nici o răsufare, fiindcă știam prea bine că până și cel mai mic semn de indisciplină însemna acum moarte sigură. Ne înspăimânta numai gândul la el, la fel ca închipuirea unui monstru mitologic în bezna nopții.

*

Și deodată a apărut Nagi: ne-am trezit cu el într-o dimineață în ușa clasei, cercetându-ne iscoditor cu ochii lui mirați, de culoarea mierii. Am fost orbiti de frumusețea lui, de fața albă, puțin palidă, părul castaniu și moale ce-i ajungea până la umeri, șortul elegant, bine călcat, ghiozdanul din piele fină, lucioasă, fără petice și crăpături, precum ghiozdanele noastre burdușite. Până și sandviciurile lui erau subțiri și albe, întocmai ca el: felii de pâine franceză albă cu unt, pe care le purta într-o pungă transparentă elegantă, semănând cu aceea de la halvaua cu susan pe care o primeam noi de Crăciun!

— Nagi, noul vostru coleg, ni l-a prezentat Frère.

Apoi s-a întors într-o parte și-n alta, căutându-i un loc. Cel de lângă mine era liber și am început să sper. Dar oare e de-ajuns să-ți dorești ceva ca să se și îndeplinească? Iată-l pe Frère făcând semn către locul unde stăteam eu. Nagi s-a îndreptat spre mine, m-a salutat în șoptă și s-a așezat. Simțeam parfumul plăcut răspândit de hainele lui. Am petrecut restul zilei cercetându-l și adulmecându-i parfumul, așteptând să sune clopoțelul și să putem sta de vorbă. Mi-a spus că mama lui era francezoaică, iar tatăl lui egiptean și, la rândul meu, i-am povestit despre mine. Am așteptat împreună cu el la poarta școlii până ce a sosit o mașină luxoasă, din care a coborât un șofer în uniformă și i-a luat ghiozdanul.

— O să fim prieteni, Nagi, nu-i așa? l-am întrebat eu, întinzându-i mâna pentru a-mi lua rămas-bun.

A dat din cap și s-a urcat în mașină.

Când am ajuns acasă, am tras-o de mânecă pe mama, care era în bucătărie, mai-mai să vărs pe ea mâncarea fierbinte, fiindcă voiam neapărat să-i povestesc despre Nagi. După aceea m-am mai potolit, străduindu-mă în fața oglinzii să-i imit trăsăturile și crispându-mă, în speranța că o să-mi apară și mie două gropițe ca acelea care se iveau în obrajii lui Nagi când zâmbea.

Foarte curând, Nagi a urcat pe prima poziție în clasă. Era cel mai frumos și cel mai inteligent dintre noi. O singură

scănteiere a ochilor lui era de-ajuns pentru ca Frère să se lanseze într-un ceas întreg de explicații, în vreme ce noi alergam să ne ținem de el, gâfâind și împleticindu-ne, iar în final ne uitam la tablă și clătinam din capete ca și cum am fi înțeles totul. Până și pronunția noastră în franceză părea grozav de greoaie și stângace în comparație cu aceea delicată și fluentă a lui Nagi. Franceza lui era întocmai ca a lui Frère sau poate chiar mai bună... Pe urmă, ne-am dat seama că Nagi nu se temeaa, așa cum ne temeaa noi, că fața lui nu pălea, ca ale noastre, că glasul lui nu tremura și nici ochii lui nu căutau refugiu în pământ sau în tavan. Stătea drept în fața lui Frère, fără să se plece nici un pic, și îi vorbea cu o claritate și o încredere ce sporeau de la o zi la alta, în vreme ce noi așteptam să se producă dintr-o clipă în alta un incident, ca și cum Nagi ar fi fost o mașină de curse ce se avânta spre vârful unui munte, îndărătul căruia se căsca hăul. Închideam ochii, așteptând să auzim zgomotul infernal produs de prăbușire, dar nu se întâmpla nimic. Dimpotrivă, Frère se arăta foarte binevoitor și tolerant cu Nagi, iar noi ne bucuram și nu ne întrebam de ce Frère îl preferă pe Nagi nouă tuturor. Nu ne întrebam, deoarece îl iubeam pe Nagi, iar acela pe care-l iubeam era ca și noi înșine, de parcă am fi ridicat capetele în fața lui Frère, de parcă noi toți am fi fost Nagi. Nu ne mai temeaa, chiar dacă primeaa în fiecare zi o ploaie de lovituri, nu mai simțeam că eram bătuți. În pauză, ne adunam în jurul lui, poftindu-l să se joace cu noi și întrecându-ne să-i explicăm jocul. Ah, cât de mândru era acela dintre noi care izbutea să-l facă să zâmbească!

Nagi era fericit și noi am fost fericiți împreună cu el, până într-o zi. Frère strângea caietele de teme, ca de obicei, iar Nagi s-a ridicat în picioare dinaintea lui și i-a zis cu glasul lui încrezător:

— Îmi pare rău! Mi-am uitat caietul acasă!

Fața lui Frère s-a crispat, apoi a strâns din buze, vrând să pară hotărât, și i-a zis:

— Întinde palma!

Dar Nagi n-a întins palma și nu s-a clintit, iar atunci glasul lui Frère s-a ridicat amenințător:

— Întinde palma!

Nagi însă a rămas neclintit ca o stâncă. Noi am alergat cu toții în spatele lui, pentru a-l sprijini cu mâinile noastre mici și tremurătoare, dar Frère a mugit, a ridicat palma și l-a izbit pe Nagi peste față. Am țipat cu toții, dar fără glas. Tot ce se întâmpla ni se părea de neînchipuit, când Nagi s-a înroșit și a protestat:

— Bătaia este interzisă!

— Ieși afară, dobitocule! O să te învăț eu cum trebuie să te porți! a tunat Frère.

Pași mici, nesiguri și grăbiți, urmați de pași mari, hotărâți și neîndurători. Când am rămas singuri în clasă, ne-a cuprins frenezia: am sărit din bănci și am urlat cât ne țineau puterile, ca și cum am fi vrut să ne audă Frère:

— Bătaia este interzisă!

O mulțime de scene s-au perindat atunci prin fața ochilor noștri, toate sfârșindu-se cu imaginea lui Frère doborât la pământ, cu sângele prelingându-i-se pe față, și cu Nagi alături de el, umflându-și pieptul și ținând mâinile în șolduri, asemenea unui erou învingător din filmele de aventuri.

Frère s-a întors singur, a dat să adune din nou caietele, dar în zadar. S-a întâmplat ce s-a întâmplat și ceva s-a schimbat. Un elev s-a ridicat în picioare și i-a spus că și-a uitat caietul acasă, apoi încă unul, dar Frère nu i-a mai lovit. Și-a agitat furios brațul, a întors capul și a trecut mai departe, părând sătul până peste cap. Dumneavoastră ați mințit, domnule învățător, ați fost înfrânt. Acum vă vedem cu alți ochi și ne dăm seama că sunteți un om obișnuit. Dacă v-ați da jos rasa de călugăr, ați fi asemenea oricărui trecător de pe stradă.

Ziua a trecut și neliniștea din pricina lui Nagi nu ne dădea pace. Seara am povestit acasă ce se întâmplase la școală. Mamele n-au prea priceput despre ce era vorba, dar tații s-au arătat nemulțumiți de ideea răzmeriței și au încercat cu binisorul să ne determine să renunțăm la ea.

În dimineața următoare, Nagi s-a întors și s-a așezat din nou alături de noi. Ne-am îngrămădit în jurul lui, punându-i fel de fel de întrebări, însă el a răspuns doar zâmbindu-ne. Chipul nu îi era nici palid, nici chinuit, dar nu mai era nici ca în ziua trecută. Nagi s-a așezat, Frère s-a apucat să ne explice lecția, ca de obicei, dar după puțin timp, de parcă ar

fi fost înțeleși, l-a chemat pe colegul nostru în fața clasei și ne-a zis pe un ton amenințător: „Eu mă duc pentru câteva minute în biroul directorului, iar Nagi rămâne să vă supravegheze. Toți cei scriși de Nagi pe tablă vor primi câte zece nuiete“.

Nagi ne urmărea, stând cu mâinile la spate și plimbându-și încet ochii larg deschiși peste capetele noastre, ca și cum ne-ar fi căutat pricină cu tot dinadinsul. Toți elevii se arătau prudenți, ținând-și mâinile pe masă dinaintea lor și capetele aplecate asupra cărților. Îmi aruncau din când în când priviri, ca și cum ar fi vrut să-mi spună: „Situația s-a schimbat! Ai grijă!“. Dar mie nu-mi păsa, căci Nagi era prietenul meu. M-am apucat dintr-odată să-l strig:

— Nagi!

Îl strigam ca și cum aș fi vrut să-l țin lângă mine, să mă agăț de el, dar el m-a împins cu putere, pe urmă s-a răsucit spre tablă și mi-a scris numele pe ea, iar când s-a întors, Frère mi-a aplicat cele zece lovituri dinaintea întregii clase.

Iată-mă acolo, cu fața șiroid de lacrimi și palmele arzându-mi de durere. Mă uitam la Nagi, care stătea încă alături de Frère. Mă uitam întruna la el, în speranța că ni se vor întâlni privirile și că va lăsa ochii în jos, rușinat, măcar o dată.

De ce, Sayyid? (O întrebare)

De ce, Sayyid? De ce, Abd al-Wahhab? N-a fost prima dată și ce s-a întâmplat n-a fost o surpriză pentru tine. În plus, tânărul a fost destul de politicos și de simpatic și tu ai ținut cu tot dinadinsul să intri în vorbă cu el. Când l-ai văzut coborând din autobuz în fața muzeului, cu aparatul de fotografiat pe umăr, te-a atras fața lui liniștită. Nu s-a străduit, precum ceilalți, să atragă atenția asupra lui. Tu te-ai apropiat de el, Sayyid, l-ai salutat și i-ai spus că ești un tânăr egiptean și că vrei să-l cunoști. În clipa aceea, ochii lui albaștri s-au mărit și au clipit mirați, dar buzele i s-au întins într-un zâmbet, nu lipsit de oarecare îndoială, pe care n-ai întârziat să o risipești cu vorbele tale calde și curgătoare.

Nu te-ai simțit fericit cu el la restaurant, Sayyid? Ați avut o conversație plăcută, destul de lungă și după cină te-a invitat să bei un pahar împreună. Ca și când ai fi fost un vechi prieten, și-a deschis inima în fața ta și ai aflat că lucrează la un spital din Boston. I-ai spus, la rândul tău, că ai absolvit Facultatea de Comerț. Când i-ai calculat salariul tău în dolari, la început nu i-a venit să creadă, iar când ai reușit să-l convingi, a râs îndelung. Nu te-ai putut stăpâni și ai râs și tu împreună cu el.

Dacă e vorba de ceea ce ți-a zis liftierul de la hotel, gândește-te că nu e decât un simplu servitor și nu trebuie să-ți pese de ce cred servitorii despre tine! Totuși, ce s-a întâmplat în cameră? Tânărul ți-a mărturisit cât de atașat este de mama lui și, când ți-a arătat o fotografie de-a ei, i-ai spus că seamănă cu mătușa ta și atunci el a murmurat râzând că s-ar putea să fiți rude.

Se ametește puțin, dar băutura îl făcea și mai simpatic. Când i-ai cerut suma, a șovăit vreo clipă, Sayyid? Dimpotrivă, s-a grăbit numaidecât să-ți vâre în buzunar hârtia de o sută de dolari. Pe urmă te întreb, Sayyid, fiindcă știu că ești un bun cunoscător al lucrurilor de felul ăsta, a fost cumva grosolan și insensibil cu tine sau a continuat să fie delicat până la capăt?

Ai adresa lui din Boston și – cine știe? – într-o bună zi s-ar putea să-i faci o vizită acolo.

Acum iei micul dejun la hotelul Méridien – mănânci și bei ca un rege și nu trebuie decât să semnezi o factură cu numărul camerei lui: 511. Nu mai e decât o jumătate de oră până când se deschid ghișeele. Te duci la prima bancă, la orice bancă, și-ți schimbi suta de dolari pe loc. Atunci care-i problema, Sayyid? De ce plângi ca un copil, fără nici un motiv?

Ora de sport

Noi, elevii din clasa a cincea, așteptam cu mare nerăbdare ora de sport de marți dimineța. Ne scoteam uniformele și ne îmbrăcam în echipamentele de sport: șort alb, maiou alb și teniși. Doamna Suad, profesoara de sport, ne strângea în curte. Ne așezam pe trei șiruri paralele, făceam diverse exerciții de gimnastică un sfert de oră și în restul timpului băteam mingea.

Colegul nostru Muhammad ad-Dawakhili nu lua parte la nici un fel de jocuri, fiindcă era obez peste măsură. Din cauza corpului umflat, a burții lăbărtate și a fundului mare, sârmanul de el nu putea să se îmbrace în șort, ca noi, sau să se întindă pe spate și să ridice picioarele în aer, așa cum făceam noi la exerciții. Nu era în stare nici să alerge cu noi după minge, căci curgea sudoarea de pe el tot timpul și-și pierdea răsuflarea la cel mai mic efort. Doamna Suad îl ignora pur și simplu cu desăvârșire pe Ad-Dawakhili, de parcă ar fi existat un acord tacit în această privință. Așa că el își petrecea ora de sport stând pe treptele scării ce ducea către clase și urmărindu-ne în tăcere, îmbrăcat în hainele de școală: jacheta bleumarin și pantalonii gri lungi. Cât despre noi, de îndată ce doamna Suad ne arunca mingea cu pătrățele albe și negre, scoteam cu toții – ca la comandă – un urlet înalt și prelung: „Heei!”. Prindeam mingea din zbor numaidecât și ne lansam într-o discuție aprinsă până ce reușeam să ne împărțim în două echipe, apoi marcam o singură poartă cu două bucăți de cărămidă. De îndată ce începeam jocul, uitam de tot ce era în jurul nostru: alergam cu mingea, driblam, înscrim goluri și-i imitam pe marii jucători pe care-i vedeam la televizor. De îndată ce unul dintre noi înscrisa un gol, colegii

se năpusteau asupra lui să-l felicite și să-l îmbrățișeze, iar el cădea în genunchi pe pământul din curte, aducându-i mulțumiri lui Allah pentru succes, sau alerga cu brațele ridicate spre șirurile de pomi de pe marginile curții, închipuindu-și că ar fi tribunele întesate de spectatori care urlau dezlănțuiți.

În vremea asta, uitam cu totul de Ad-Dawakhili. Ne aduceam aminte de el doar când aveam păreri diferite în privința unui gol. Atunci ne îndreptam spre locul îndepărtat unde stătea el și strigam agitați:

— A fost gol, Ad-Dawakhili?

În momentele acelea, Ad-Dawakhili se ridica în picioare și lua un aer de om serios. Se apropia în grabă de noi, întindea mâna în direcția din care venise mingea și, suflând greu, decidea:

— Mingea a venit de-aici... așadar, e gol sută la sută...

După ce-și îndeplinea datoria, dând verdictul, se întorcea pe treptele scării, se așeza și se apuca să urmărească din nou jocul.

Acum, când rememorez aceste lucruri, îmi dau seama cât de mult voia Ad-Dawakhili să se joace împreună cu noi, cât de mult își dorea să aibă și el, în locul corpului obez ce stârnea râsul, un trup obișnuit, ca ale noastre. Dar pe-atunci eram prea mici ca să înțelegem. Vedeam în el doar o faptură uriașă și ciudată, care ne distra și ne stârnea râsul, ca elefanții și uriașii pe care îi vedeam la circ. Simțeam o tentatie irezistibilă de a-l tachina pe Ad-Dawakhili. Făceam tot timpul glume pe seama obezitității lui, ba mai mult, unii colegi găseau o adevărată plăcere în a-l săcăi: câte unul se ridica din bancă în pauza dintre lecții, pus pe glumă și artag, se îndrepta către locul unde stătea el și-l plesnea așa nitam-nisam peste ceafă, fără să rostească o vorbă, și pe urmă fugea sau îi lua un caiet ori un creion sau – și acesta era lucrul cel mai ușor – se oprea în fața lui, la o distanță suficientă ca să se afle în siguranță, și începea să facă glume pe seama lui în gura mare: „Hei, Ad-Dawakhili! Hei, vițelule! Cum de te-ai făcut așa de gras? Ce mănânci acasă, catărul, purcelul?”. Și continua pe tonul asta până ce colegii izbucneau în răs.

Ad-Dawakhili se dădea bătut în fața atacurilor. Știa că n-ar fi fost în stare să-l prindă pe atacator, dacă ar fi încercat

să alerge după el. Știa, de asemenea, din experiență că încercarea de-a face față atacului n-ar fi făcut decât să-l umilească și mai mult și de aceea prefera să tacă și să rămână așezat, cu trupul ghemuit în bancă, prefăcându-se că nici n-a auzit sau schițând un zâmbet umil, chinuit, prin care îl implora pe atacator să-l lase în pace. Când cineva îl plesnea și fugea, Ad-Dawakhili se întorcea către noi, care râdeam, cu fața încă roșie din pricina loviturii, pe urmă ofta și clătina din cap, ca și cum s-ar fi mirat și ne-ar fi întrebat: „Băiatul ăsta e nebun?“.

Cu toate acestea, Ad-Dawakhili făcea tot ce-i stătea în putință ca să ne intre în grații. Ne împrumuta orice cu dragă inimă. De îndată ce-i ceream, ne dădea imediat, fie că era vorba de un sandvici, un caiet sau de un pix la examen, dacă se nimerea ca vreunul dintre noi să-l fi uitat pe al său acasă. Se grăbea să-i dea telefon oricărui coleg care se întâmpla să lipsească dintr-un motiv sau altul, dictându-i lecțiile pe care le pierduse. De îndată ce venea pauza, se grăbea să stea de vorbă cu tine despre orice subiect te preocupa, vrând parcă să-ți abată atenția de la el. Îți vorbea despre creșterea taxelor școlare sau despre dificultatea lecțiilor de geografie, ori te trăgea de mână undeva mai la o parte și-ți șoptea, ca și cum ți-ar fi dezvăluit un secret important: „Am aflat că profesorul de arabă o să ne dea mâine extemporal, așa că fii atent!“.

Pe urmă te bătea prieteneste pe umăr și-și vedea de treaba lui. Ad-Dawakhili făcea toate lucrurile astea în speranța că-l vom iubi sau, cel puțin, că vom renunța să ne mai batem joc de el, rușinați de bunătatea lui. Dar toate încercările lui erau în van. Ascultam ce ne spunea, toate vestile lui interesante, îi acceptam ajutorul și-i mulțumeam, însă conversațiile noastre cu el erau tot timpul tensionate, nesigure, în prag de primejdie, gata să alunece numaidecât spre ironie și insultă.

Asta până în ziua când doamna Suad n-a mai apărut. Am aflat curând că s-a transferat la altă școală. În locul ei a venit domnul Hamid – înalt și suplu, cu ochi mari, pătrunzători, fața încruntată, ținând tot timpul în mână o nuia lungă, subțire și ascuțită la vârf, cu care ne plesnea peste spate sau peste mâini, dacă pregetam la executarea exercițiilor. Noul profesor era destul de sever și, de îndată ce l-a descoperit pe Ad-Dawakhili stând pe treptele scării îmbrăcat în uniformă

școlară, l-a chemat la el și l-a întrebat de ce nu se îmbracă în echipamentul de sport. Bietul Ad-Dawakhili a lăsat capul în pământ și n-a scos nici o vorbă, însă profesorul l-a avertizat că la ora următoare trebuie să vină îmbrăcat în echipament.

În pauză, ne-am adunat grămadă în jurul lui și l-am discutat despre discuția cu profesorul. Ne-a spus pe un ton categoric că nu se va îmbrăca niciodată în echipament de sport, susținând că elevii aflați în condiții „speciale”, ca el, sunt scutiți să se îmbrace în echipament și că asta este un lucru arhicunoscut!

Cu toate afirmațiile lui categorice, ceva din glasul și din ochii lui Ad-Dawakhili ne spunea că se află într-o mare încurcătură, din care nu știe cum o să iasă. La ora următoare ne-am așezat în rânduri, pregătindu-ne pentru exerciții, dar când am privit spre scara ce dădea către clase, nu l-am zărit acolo – nu ședea pe trepte, ca de obicei. Am cercetat toate colțurile curții și în cele din urmă l-am descoperit – stătea în spatele pomului mare de lângă chioșcul alimentar. Își ascunsese corpul după trunchiul uriaș al pomului și scotea doar capul pentru a vedea ce se întâmplă. Semăna cu un struț aflat în primejdie, care încerca zadarnic să treacă neobservat. Profesorul l-a zărit și l-a chemat la el.

— Ți-ai adus echipamentul de sport? l-a întrebat pe un ton amenințător.

Ad-Dawakhili a tăcut o clipă, după care – spre surprinderea noastră – a încuviințat din cap.

— Du-te și schimbă-te și vino la treabă! i-a spus profesorul fără să stea pe gânduri.

S-a auzit un murmur general. Era bomba anului: Ad-Dawakhili să-și pună sortul și să facă exerciții. O să ne prăpădim de râs văzându-l și o să ne amuzăm copios bătându-ne joc de el, ne-am gândit cu toții. Ne-au copleșit o curiozitate nestăvilită și o răutate îngrozitoare, asemenea celei care îi copleșește pe spectatorii întrecerilor de lupte. Voiam neapărat să-l chinuim, să-l rănim și să ne distrăm pe seama lui. Stăteam cu privirile ațintite spre scară, de unde trebuia să se ivească dintr-o clipă în alta Ad-Dawakhili. Am început să ne foim de nerăbdare, asemenea unor sălbăticuini mici, care-și adulmecă prada.

N-am fost nevoiți să așteptăm prea mult: iată-l coborând treptele... Înfațișarea lui era mult mai ciudată decât ne-am fi putut închipui. Maioul îi scotea în evidență tătele ca de femeie, burta mare îi atârna și se balăbănea, coapsele grase erau de un alb imaculat, iar fundul imens era împărțit de sort în două emisfere aproape egale – când mergea, una se lăsa în jos, cealaltă se ridica și tot așa...

A izbucnit o furtună de hohote. Ne-am lăsat cu toții pradă unui râs năvalnic – chiar și profesorul Hamid, care râdea cu gura larg deschisă. Apoi ne-am pornit să aplaudăm, să fluierăm și să țipăm: „Hai, Ad-Dawakhili!“. Trebuia să traverseze curtea pentru a ajunge la noi, dar – arzând de nerăbdare – am rupt-o la fugă către el și ne-am îngrămădit în jurul lui, răzând și bătând din palme. Ad-Dawakhili a reacționat cu totul neașteptat: a început și el să râdă în hohote, prefăcându-se că nu se putea abține, apoi s-a apucat să meargă legănat, etalându-și exagerat buclile și bătându-se cu palmele pe burtă, de parcă s-ar fi străduit cu tot dinadinsul să pară cât mai caraghios. Asta părea să fie strategia lui pentru a ieși din situația penibilă în care se afla. Era ca și cum ne-ar fi spus: „Ei, ați văzut? Pot să fiu nemaipomenit de comic! Pot să fac chiar haz pe seama mea. Ce vreți mai mult de-atât?“.

Această atitudine ne-a încurcat întru câtva, căci amuzamentul prefăcut al lui Ad-Dawakhili a atenuat forța ironiei. Veselia noastră nu era deplină, dacă nu-l înfuriam și nu-l făceam să sufere. De parcă diavolii ar fi pus stăpânire pe noi, ne-a cuprins un impuls răutăcios și nu i-am mai dat atenție nici profesorului, care ne striga din spate să ne întoarcem la locurile noastre. Ne-am apropiat și mai tare de Ad-Dawakhili, continuând cu înțepăturile atât cât ne-a stat în putință, iar mai mulți dintre noi s-au năpustit și l-au plesnit, după care s-au îndepărtat în fugă. În clipele acelea, chiar dacă nu ne mai amuza înfațișarea lui, râdeam cât puteam de tare și ne distram doar pentru a-l face să sufere, pentru a străpunge învelișul indiferenței, dur ca un scut, pe care o afișase pentru a-și ascunde durerea. Dar Ad-Dawakhili nu s-a lăsat învins, ci a continuat să se prefacă vesel, răzând și el, și să meargă legănat. Atunci ne-am întetit atacul și unul dintre noi s-a legat de tătele lui, cu care putea să alăpteze sugarii. În clipa

aceea am izbucnit în rasete de nestăvilit, iar Ad-Dawakhili s-a oprit din mers și s-a năpustit cu pumnii ca să ne lovească, însă nici una dintre loviturile lui nu și-a nimerit ținta, așa că a rămas holbându-se la noi și a încercat să deschidă gura pentru a spune ceva, dar buzele au început să-i tremure și a izbucnit în plâns.

Boxeri – toate culorile

„Fawwaz Hasanein“ – îți șoptește prezentându-se. Iar când îl vezi, e musai să-ți placă de el, întrucât Fawwaz Hasanein e un bărbat simpatic. Vrea să fie și un fel de filfizon, cum se poate deduce după părul lui uns cu briantină și zuluful à la Anwar Wagdi de pe frunte, cât și după cureaua lată de piele pe care și-o pune peste burta mare, cu o cataramă de aramă pe care scrie LOVE în mijloc și, în sfârșit, după pantofii de lac cu vârfurile ascuțite și cu tocuri conice, pe care le preferă în mod special. Toate acestea erau la modă acum douăzeci de ani, pe vremea când Fawwaz era tânăr, dar el continua să țină de ele. Uneori era chiar convins că este îmbrăcat cum nu se poate mai elegant și-l surprindeai uitându-se cu admirație și mândrie la catarama curelei sau la vârfurile pantofilor în vreme ce stătea de vorbă cu tine. Fawwaz Hasanein era pe deasupra și politician, atât de politician, încât te jenai când ți se adresa. Aproape că se topea de atâta politețe. De cum te zărea, alerga spre tine, gata să-ți strângă mâna, se pleca până la pământ dinaintea ta, arcuindu-și spinarea, de parcă ar fi vrut să-și micșoreze trupul uriaș și să devină neînsemnat, numai din respect pentru prezența Domniei Tale. Când stătea de vorbă cu tine, rostea cuvintele aproape șoptit, lăsa ochii în jos și-și rotunjea buzele groase, țuguindu-le, încât semănau cu ciocul unei păsărele nevinovate.

Așadar, ce motiv ai fi putut avea să nu-l iubești pe Fawwaz, când era un om atât de politician și de supus? Răspunsul l-ai fi putut afla numai de la locuitorii de pe Aleea Zahărului și Lămâii, căci frecvența cafeneaua aflată în capătul ei, unde poposea îndelung. Aceștia l-au văzut pe Fawwaz încăierându-se

cu bricegele și cu scaunele – atunci își țuguia buzele provocator și-i arunca adversarului o privire aprinsă, după care începea lupta cu un potop zgomotos de înjurături, îndeosebi cu referire la viața mamei acestuia. Localnicii n-au uitat și nu vor uita niciodată ziua când Fawwaz s-a luat la bătaie cu sergentul-major Abd al-Ghani, în urma unei partide de cărți pe bani. Fawwaz a adunat copiii de pe uliță, s-a oprit împreună cu ei sub fereastra lui Abd al-Ghani de pe linia ferată și-a început să se tânguiască cu glasul lui grav și hodorogit, în vreme ce grupul repeta după el cu mare veselie: „Sergentule-major, scârnăvie dolofană, muiere de militar, mănânci ceapă și creveți“.

Ăsta-i Fawwaz Hasanein pe care îl cunoaște lumea de pe uliță, dar nimeni nu știe totul despre el, nimeni nu știe ce lucrează Fawwaz, de pildă. Uneori are bani, dar de cele mai multe ori e mofluz.

În dimineața aceea, Fawwaz stătea în cafenea, ca de obicei. Își bea ceaiul cu lapte și trăgea din țeava narghilei improvizate, când a trecut prin fața lui un copil desculț, îmbrăcat într-un cămeșoi vechi și zdrențuit, ducând pe umăr un cățeluș frumos, cu blană neagră și moale, cu o zgardă roșie și o fundă la gât.

— Măi băiete, ia vino-ncoa'! a strigat Fawwaz la el, fulgerându-i un gând prin minte.

Băiețașul s-a apropiat, uitându-se temător la el.

— De unde-ai luat cățelul ăsta? l-a întrebat cu glas amenințător.

— Din Al-Maadi...

— Minți, l-ai furat, lua-te-ar șaizeci de draci să te ia! s-a rățoit Fawwaz la el și i-a tras o palmă atât de zdravănă, încât cățelul i-a sărit de pe umăr, iar puștiul a rupt-o la fugă de-i sfăraiau călcăiele.

Fawwaz a prins cățelul și l-a luat în brațe. Avea o formă ciudată: burta atârnată, picioarele scurte și fața puțin trasă. I-a adus un oscior de la vânzătorul de chebap și a continuat să tragă din țeavă, întrebându-se ce ar putea face cu cățelul.

„Vasăzică este un cățel din Al-Maadi“, s-a gândit Fawwaz. „Păi, asta înseamnă că trebuie să fie destul de scump.“ A auzit

întâmplător pe cineva spunând că un boxer poate ajunge și la o sută de lire. După ce a chibzuit îndelung, întorcând chestiunea pe toate fețele, a ajuns la o concluzie. Peste două zile a apărut în ziarul *Al-Ahram* următorul anunț: „Vând boxeri – toate culorile“, alături fiind trecut numărul de telefon al cafenelei.

Dis-de-dimineată, s-a așezat lângă telefonul din cafenea, răspunzând întrebărilor venite de la clienți și explicându-le cum să ajungă în Aleea Zahărului și Lămâii. Spre amiază s-a ivit și primul „mușteriu“. Pe uliță și-a făcut apariția un Mercedes mare, negru, din care a coborât un bărbat cărunt, impunător, de vreo șaiszeci de ani, îmbrăcat într-un pardesiu de stofă neagră. Avea fața roșie, ca englezii, așa că Fawwaz și-a închipuit în prima clipă că este un *khawaga*¹. Fawwaz s-a grăbit să-l întâmpine cu politetea lui aparentă, i-a oferit un scaun și i-a comandat un ceai cu lapte, dar nu l-a invitat, firește, să tragă din narghilea.

— Vă stau la dispoziție. Cu ce vă pot fi de folos? I-a întrebat zâmbind, lăsând ochii în jos și rotunjindu-și buzele.

— Stimate domn, am venit în legătură cu câinii.

Fawwaz s-a ridicat imediat și după câteva clipe s-a întors cu câțelul pe umăr. (Îl ținuse legat înăuntru, alături de rafturile din cafenea). Beiful s-a uitat atent la câțel înainte de a-l lua în brațe, apoi a început să se joace cu el, cercetându-l cu ochi de expert. În timpul ăsta, Fawwaz nu s-a oprit o clipă din vorbit:

— Țasta-i ultimul câțel care mi-a mai rămas, domnule. Am vândut trei și ăsta-i al patrulea. Știi că un boxer este foarte greu de găsit în zilele astea. Multă lume vrea boxer și nu găsește...

Cu un gest spontan, Fawwaz l-a apucat pe clientul său de mână, continuându-și pledoaria:

— Crede-mă, Allah mi-e martor! Trei am dat înainte, Allah mi-e martor! Inima mi s-a deschis și boxerul ăsta este al dumitale. Ei, ce zici?

1. Titlu și apelativ cu care egiptenii musulmani li se adresează europenilor, dar și creștinilor copti, având sensul de „stăpâne“, „domnule“.

— Îți mulțumesc, dar câțelul ăsta nu este boxer, i-a răspuns beiful zâmbind calm.

— Ce spui? a strigat Fawwaz dezaprobator și a început să privească în jur, ca și cum ar fi căutat pe cineva care să-l salveze de nedreptatea ce i se făcea.

— Domnule, cum poți să spui așa ceva? E boxer sută la sută. Uită-te la el! E boxer. Uite! Și el îți spune: „Sunt boxer... sunt boxer...” Se poate să spui așa ceva?

— Dragă domnule, boxerul arată cu totul altfel. Sunt pasionat de câini de patruzeci de ani, l-a contrazis beiful zâmbind cu gura până la urechi, fiindcă era ferm convins.

— Atunci de ce rasă este? a bombănit Fawwaz, acceptând în final vorbele clientului, pe care-l blestema în gând, cu câinele lui cu tot, în vreme ce lirele – douăzeci la număr – pe care le plătitise pentru anunț începeau să-i joace prin fața ochilor.

— Câinele ăsta-i pechinez...

— Și ce-are a face? Poate să fie orice... Important este un singur lucru: cât dai pe el? a zis Fawwaz plictisit, dar și hotărât să scape de blestematul de câțel cu orice preț.

Beiful a tăcut o clipă, uitându-se cu afecțiune la câțel. De parcă ar fi simțit ce se întâmplă, câțelul a început să sară, a întins botul și l-a lins pe față.

— Îți dau trei sute de lire...

Fawwaz a rămas înmărmurit și i-au trebuit câteva clipe ca să se dumirească.

— Nu-i drept, domnule! E păcat! Vasăzică un câine... (nu-i venea în minte numele rasei, așa că a continuat)... un câine de rasă ca ăsta costă doar trei sute de lire... Mă așteptam să oferiți șapte sute sau cel puțin șase sute!

S-au mai tocmnit ce s-au mai tocmnit și în cele din urmă beiful a scos trei sute cincizeci de lire, pe care Fawwaz le-a numărat rapid, hârtie cu hârtie, le-a împăturit cu grijă și le-a varat în buzunarul de la piept. Beiful și-a luat câțelul și s-a îndreptat fericit spre mașină. Fawwaz l-a însoțit până la portieră, s-a aplecat și i-a întins mâna pentru a-și lua rămas-bun, după care s-a făcut nevăzut.

Din ziua aceea, Fawwaz Hasanein n-a mai apărut nici la cafenea, nici pe uliță. Nimeni n-a știut motivul dispariției sale.

dar ieri s-a răspândit zvonul că niște tineri de pe uliță l-ar fi văzut, dimineața devreme, plimbându-se prin cartierul Al-Maadi și dând târcoale grădinilor din jurul vilelor. De îndată ce zărea un câțel, îi arunca un oscior pe care-l scotea din geanta de pe umăr, apoi își rotunjea buzele și-l chema în șoaptă:

— Bubi... Bubi... Vin' la tata!

Madam Zitta Mendez

O ultimă imagine

1961

Era într-o duminică. Tata m-a luat cu el, să-l însoțesc la ea acasă.

Blocul înalt și impunător era situat cam la jumătatea străzii Adli. De cum am intrat pe ușa principală, ne-a întâmpinat o boare de aer răcoros. Holul de la intrare era placat cu marmură și decorat cu uriașe coloane rotunde. Portarul – un nubian masiv – s-a repezit să cheme liftul. Tata i-a strecurat în mână o bancnotă și el s-a retras mulțumindu-i. Din ziua aceea, tata a avut pentru mine un alt chip decât cel pe care i-l știam acasă. În casa lui tanti Zitta, tata devenea brusc delicat, curtenitor, glumeț, tandru, vorbea cu glas blând, plin de afecțiune. Pe plăcuța de alamă de pe ușa apartamentului scria în franceză: „Mme Zitta Mendez“. Ne-a deschis chiar ea. Fața albă, proaspătă și luminoasă îi radia. Avea nasul mic și fin, buze pline, rujate cu roșu aprins, ochi mari și albaștri, ce păreau uimiți din pricina genelor rimelate. Parul negru, unduios i se revărsa pe umeri, rochia decoltată lăsa să se vadă pieptul plin, brațele durdulii păreau ca de marmură, până și unghiile de la mâini și de la picioare erau curate, elegante, conturate cu grijă și pictate în roșu aprins.

Îmi va rămâne multă vreme în minte chipul Zittei când ne-a deschis ușa – imaginea „celeilalte femei“, iradiind parfumul seducției, amanta zveltă care te invită înăuntru, în lumea ei secretă, catifelată, învăluită în plăcere și păcat. Tanti Zitta mă întâmpina cu căldură: mă săruta, mă îmbrățișa și îmi repeta în franceză: „Bine-ai venit, tinere bărbat!“.

În spatele ei stătea Antoine, fiul ei, mai mare cu doi ani decât mine – un băiat slab și înalt, cu părul negru acoperindu-i fruntea, cu mulți pistrui pe față, ce-l faceau să semene cu băiatul de pe coperta manualului nostru de limba franceză.

Antoine nu vorbea și nu zâmbea decât arareori. Ne urmărea – pe mine și pe tata – cu ochi neliniștiți, cu buzele strânse, apoi se mișca brusc, se ridica ori se retrăgea în camera lui. Tot timpul lăsa impresia că un lucru important îi apasă pieptul și se pregătește să-l rostească, dar în ultima clipă se răzgândește și renunță. Chiar și atunci când ne jucam în camera lui, se concentra în tăcere asupra jocului, ca și cum ar fi îndeplinit o obligație.

(Doar o singură dată m-a întrebat, oprindu-se brusc din joc: „Ce lucrează tatăl tău?”. „Tata este avocat“, i-am răspuns eu. Apoi el mi s-a destăinuit fără să-l mai întreb: „Tata este un doctor celebru în America... Și când o să mă fac mare, o să mă duc la el...“ Când l-am întrebat mirat: „Și o lași pe mama ta singură aici?“, mi-a aruncat o privire confuză și nu mi-a răspuns.)

Din cauza firii sale dificile și deconcertante, tata și cu mine îl tratam pe Antoine cu prudență.

Odată stăteam toți patru în salon. Tata și Zitta se străduiau să însuflețească puțin conversația, dar Antoine s-a arătat refractar, ca de obicei, în vreme ce eu le-am venit în întâmpinare: am glumit cu tanti Zitta, m-am lăsat sărutat de ea. Parfumul ei puternic, fascinant și atingerea pielii ei calde, catifelate mă gădilau... I-am povestit despre școala mea și am născocit aventuri eroice, fabuloase, prin care trecusem împreună cu colegii mei, în vreme ce ea se prefăcea că mă crede, că e uimită și se teme pentru mine din pricina acestor aventuri uimitoare.

Am iubit-o mult pe tanti Zitta și am fost întru totul de acord cu tatăl meu. Când ne întorceam acasă, tata mă sfătuia de fiecare dată să nu-i spun nimic mamei. Iar eu încuviințam din cap, ca un bărbat adevărat care se angaja să facă întocmai. Când mama mă iscodea cu ochii ei neliniștiți, șovăitori și bănuitori, îi răspundeam pe loc, fără cea mai mică ezitare: „Am fost cu tata la cinema“. Mînteam cu nerușinare și nu simțeam cătuși de puțin că aș greși sau aș trăda.

Lumea magică a Zितtei m-a captivat. O păstrez în suflet. Mi-au rămas în minte și acum toate detaliile apartamentului ei, un adevărat model al vechii eleganțe și finetii europene: oglinda mare de la intrare, cuierul rotativ în care ne agățam pardesiile, vasele rotunde din aramă lucioasă decorate cu capete de lei pe laturi, draperiile groase de culoare închisă prin care se filtra lumina palidă a zilei, tapetul deschis la culoare, cu modele, ce decora pereții, fotoliile maro închis, acoperite cu o catifea verde-oliv, iar într-un colț era așezat un pian mare, negru (Zitta era dansatoare la un club de noapte de pe strada Alfi și cred că acolo a cunoscut-o tata).

Tanti Zitta s-a dus în bucătărie să pregătească masa, iar tata ne-a tras aproape de el pe mine și pe Antoine și a început să ne vorbească prietenește, așa cum face un părinte cu copiii lui în ceasurile de tihnă. Din când în când îi striga Zितtei, pe un ton glumet, să se grăbească cu pregătutul mâncării, iar ea îi răspundea răsând din bucătărie. (Acum, acele gesturi familiare mi se par dovezi ale faptului că tata ar fi avut de gând s-o ia pe Zitta de soție.)

Masa pentru dejun era o operă de artă: fața de un alb imaculat, șervetele călcate și îndoite elegant, astfel încât să stea înfoiate, farfuriile albe, strălucitoare, cu lingurile, furculițele și cuțitele așezate în aceeași ordine în jurul lor, vaza cu trandafiri, cana cu apă, paharele scipitoare și o sticlă lungă, ce stătea culcată într-un vas de metal plin de cuburi de gheață. Mâncarea pregătită de tanti Zitta era delicioasă, semăna cu aceea de la restaurantele de lux la care ne ducea tata – pe mine și pe mama – din când în când. Mâncam cu grijă, prefăcându-mă foarte repede că m-aș fi săturat, astfel încât să nu-mi adreseze nimeni nici un reproș, așa cum fusesem învățat acasă. Dar lui tanti Zitta și tatei nu le păsa de nimic – stăteau unul lângă altul, mâncând, bând, sușotind și răsând tot timpul. Spre sfârșitul mesei, tata a insistat pe lângă ea să ne cânte ceva. Întâi s-a împotrivit, dar în cele din urmă a consimțit și s-a așezat în fața pianului. Încet-încet, zâmbetul de pe buze i-a dispărut și un aer de gravitate i-a învăluit chipul. Degetele i se plimbau pe clapele pianului, scotând armonii triste sau vesele. La un moment dat, Zitta a lăsat capul în jos, a închis ochii, ca și cum și-ar fi adunat gândurile, degetele au început

să-i alege pe clape și s-a apucat să cânte faimoasele melodii ale lui Edith Piaf: *Non, je ne regrette rien* și *La Vie en rose*.

Avea o voce plăcută, melodiosă, puțin răgușită și învăluită de melancolie. Când termina, rămânea câteva clipe cu capul plecat, ochii închiși și degetele pe clapele pianului. Eu aplaudam cu căldură, în timp ce Antoine rămânea tăcut, fără să schițeze nici o reacție. Cât despre tata, entuziasmul lui ajungea la paroxism. Își scotea haina și-și desfăcea cravata. Aplauda și striga în delir: „Bravo! Bravo!“. Apoi alerga spre ea și o săruta pe frunte sau îi strângea mâinile într-ale lui și i le săruta.

Acesta era semnalul, pentru mine și pentru Antoine, că venise momentul să ne retragem. Știam din experiență. Antoine se ridica primul și zicea, îndreptându-se către ușa apartamentului: „Mamă, noi ne ducem să ne jucăm afară“.

Acum îmi vine în minte – zâmbind cu înțelegere – chipul tatălui meu, puțin îmbujorat de băutură și aprins de dorință, în timp ce se scotocea nerăbdător prin buzunare, pentru a ne da mie și lui Antoine câte o liră întreagă și a ne îndemna, conducându-ne până la ușa: „Ce ziceți dacă, după ce vă jucați, mergeți să vă luați câte o înghețată mare la New Kurasaal?“.

*

1996

Masa străinilor de la restaurantul Groppi. Toți sunt bătrâni. Armeni și greci care au trăit în Egipt și nu l-au mai părăsit, peste care anii s-au scurs până ce s-au trezit cu desăvârșire singuri. În fiecare duminică, la șapte dimineața, o porneau încet pe strada Talaat Harb, pustie la ora aceea, îndreptându-se cu pași șovăielnici, sprijinindu-se unii pe alții sau în bastoane, către locul lor obișnuit, ca și cum s-ar fi trezit atunci din morți și și-ar fi scuturat de pe ei praful mormintelor pentru a veni acolo.

La Groppi, se așază la aceeași masă, cea de lângă fereastră, neschimbată în decursul anilor. Iau micul dejun, vorbesc de

una și de alta și răsfoiesc ziarele în franceză până ce vine vremea slujbei de duminică. Atunci pornesc împreună către biserică.

În dimineața asta s-au dichisit cu toții. Bătrânii s-au ras cu grijă, și-au lustruit pantofii englezești în două culori, s-au îmbrăcat în costume europene cu cravate vechi, șifonate sau deformat de vreme și s-au înfilit în paltoane groase, demodate și decolorate, pe care le-au scos de îndată ce au intrat în local, așa cum cere buna-cuviință.

Bătrânele, care au fost cândva fermecătoare și cochete, poartă acum haine ce erau la modă în urmă cu vreo treizeci de ani și se dau cu pudră din belșug, pentru a-și acoperi ridurile adâncite de scurgerea timpului. Toți acești bătrâni, fără excepție, respectă cu religiozitate bunele maniere. Bărbații stau deoparte, lăsându-le pe doamne să treacă mai întâi, le ajută să-și scoată paltoanele pe care le împăturesc cu grijă și delicatețe, trag scaunele pentru ca ele să se așeze la masă, apoi se întrec să le povestească lucruri curioase și amuzante femeilor, care nu uită să scoată exclamații de mirare și admirație sau hohote de răs încântătoare și delicate.

Masa de duminică dimineața este pentru acești bătrâni un moment de fericire, după care cad din nou pradă singurătății lor desăvârșite și înspăimântătoare. Nu le-a mai rămas decât apartamentul mare din centrul orașului, la care jinduiesc proprietarii blocurilor sau vecinii – camere spațioase, tavane înalte, mobilă veche, neglijată, cu tapițerie uzată, pereți din care cad bucăți de tencuială, băi învechite, pentru a căror renovare ar avea nevoie de o grămadă de bani și nu-i vor avea niciodată. Amintirile, doar amintirile dăinuie în toate ungherele: fotografiile dragi, alb-negru, ale unor copii minunați și veseli (Jack sau Helen), care sunt acum bărbați în toată firea și femei mature în America, unde au emigrat și de unde le trimit vederi în culori splendide sau le telefonează de sărbători și le expediază lună de lună sume de bani. Bieții bătrâni trebuie să stea o zi întreagă la cozi lungi ca să le încaseze și numără de două ori bancnotele ce li se cuvin înainte să le îndoie și să le vâre apoi cu grijă în buzunarele interioare ale hainelor groase.

Dar, în pofida vârstei înaintate, mințile lor au o putere uimitoare de-a rememora trecutul cu o limpezime desăvârșită, în vreme ce în suflete poartă certitudinea sfârșitului iminent, însoțită mereu de întrebări precum „Când?“ și „Cum?“. Speră ca sfârșitul călătoriei să le fie liniștit și demn, însă îi chinuie gândul înspăimântător că s-ar putea să moară ucși de hoți, răpuși de suferințe nesfârșite ori subit, pe stradă sau la cafenea.

În dimineța aceasta, am zărit pe chipul unei bătrâne doamne ceva care mi s-a părut foarte familiar. Stătea în mijlocul grupului, fața îi era acoperită cu un strat gros de pudră, iar pe cap purta o pălărie de postav verde, decorată cu un trandafir din pânză roșie. Am urmărit-o o vreme cu privirea, iar când am auzit-o vorbind, n-am mai avut nici o îndoială. Desigur, înfățișarea mea – un bărbat sobru, trecut de patruzeci de ani – i s-o fi părut ciudată când m-am îndreptat spre ea, m-am aplecat peste masă și i-am vorbit, vădit nerăbdător și emoționat:

— Tanti Zitta?!

Ridică încet capul spre mine. Ochii bătrâni îi sunt acoperiți de albeață, iar ochelarii ieftini, puțin înclinați îți dau impresia că privește la ceva din spatele tău. Îi reamintesc cine sunt, îi vorbesc cu căldură despre zilele de demult și o întreb ce face Antoine. Mă ascultă în tăcere, cu un surâs indiferent și neutru pe chipul îmbătrânit, astfel încât am senzația că m-am înșelat sau că nu-și dă seama cine sunt. Dar după o clipă, o văd sprijinindu-se cu mâinile de masă și ridicându-se anevoie în picioare. Întinde brațele și mânecile rochiei se trag în sus, descoperindu-le în toată uscăciunea lor. Apoi, tanti Zitta îmi apropie capul de ea și se întinde până ce ajunge să mă sărute pe frunte.

Cuprins

<i>În loc de prefață</i>	7
<i>Această culegere are o poveste ciudată</i>	18
Hărțile lui Isam Abd al-Ati	21
Ajutor de bucătar	98
„Noi le-am acoperit lor ochii“	114
Domnului responsabil cu aerul condiționat în sală	123
O dispoziție administrativă	131
Clipa înfrângerii	134
Latina și greaca	140
O rochie veche și o bonetă în culori aprinse	146
Izzat Amin Iskandar	153
Draga mea soră Makarim	157
Necazurile lui Hagg Ahmad	161
În așteptarea Liderului	167
O privire spre chipul lui Nagi	178
De ce, Sayyid? (O întrebare)	184
Ora de sport	186
Boxeri – toate culorile	192
Madam Zitta Mendez O ultimă imagine	197